

Moravské

**NÁRODNÍ POHÁDKY, POVĚSTI,
obyčeje a pověry.**

Sebral a napsal

Beneš Method Kulda.

Svazek druhý.

V Praze.

Nakladem kněhkupectví: I. L. Kober.
1875.

I.

Moravské národní

P O H Á D K Y A P O V Ě S T I

z okolí Rožnovského.

(Dokončení.)

59. O jedné vdově .

Byla jedna velice chudobná vdova a měla jediného syna, a ten byl ostrovtipný a chytrý. Posílala ho pilně do školy a chtěla ho nechat nějakému řemeslu vyučiti, ale pro velikou bídu nemohla, neboť neměla ani toli, aby zaplatila do cechu a od učení. Nechala ho tedy nějaký čas tak. On častokráte prosil, aby ho dala v něčem vycvičit.

Vdova zpomněla si, že má strýce, kterýž jest myslivcem; toho prosila, aby se postavil dítěti za otce a k něčemu ho přivedl; ona že mu bude také nápomocna ze své těžké práce. Prosila ho s pláčem, aby se smiloval nad sirotkem. Strýček dal se pohnouti a svolil, že ho vezme k sobě a budeli poslouchat, že se může u něho myslivectví učiti.

Po roce stalo se, že přišel pan hrabě na panství své a chtěl mít hon. Sezvali se tedy všickni revírntci a šli na hon. Chlapka, ač byl schopný ke střelbě, nechal strýček doma. — „Strýčku,“ pravil chasník, „vezměte mne také s sebou na hon, rád bych viděl a věděl, jak to jde na velikém honě.“ Strýček pak, nevím z jakých příčin, odepřel mu toho, a tak musel ostati doma.

Doma se ho zmožla taková touha po honě, že proti vůli strýce svého umínil si aspoň pozdálí dívati se na hon. Šel a stavil se u matky své. „Kam jdeš?“ ptala se ho matka. — „Jdu za strýčkem na hon, abych něco viděl a dáli se, i zastřelil.“ — „Jak pak tam půjdeš bez potravy? Budeš muset stranou býti, a kdo ti tam dá jíst? Tu máš, co mám, kus černého chleba, a jdi: pozdaleku se dívej!“

Chasník zaměřil k lesu a potkal hned za městečkem stařečka, který se ho ptal: „Kam pak jdeš, chasníčku?“ — „Jdu za strýčkem na hon; byloť mi samému doma teskno, a rád bych aspoň pozdaleku na honce se díval.“ — „Dobře máš, že nechceš doma lenošiti; běž tamhle v tu stranu, tam stojí myslivci v kole, ale nemohou dnes ničeho dostat. Postav se nedaleko kola za velký strom, ale neukazuj se jim!“

Chlapík dal chleb svůj stařečkovi a chtěl svou cestou dále jít; tento však ještě pravil mu: „Střelcům všecka zvěř z kola vyběhne a k tobě se bude hrnouti, ty pak všecko zastřelíš!“

Šel svou cestou a uslyšel střelbu; uviděl také již myslivce, stoupl si za strom a poslouchal. Když pak uslyšel nepřetrženou střelbu, pomyslí si: „Ti tam už musejí míti množství zvěře postřelené;“ a jak si to myslil, tu z nenadání přiběhl k němu jelen, on položil k líci, spustil, a jelen ležel.

Myslivci uslyšeli jeho ránu a začali hubovati: „To jsou pytláci!“ — někteří měli chuť, hned se po nich pustiti, ale z kola a s místa svého vystoupnouti nechtělo se žádnému. Střelili dále a všecko jim ucházelo, ale chasník za stromem zastřelil všecko a nechával ležet.

Tu se dozlobili myslivci, že jim všecka zvěř uchází a že pytláci nedaleko nich směle zvěř uběhlou střelí;

pustili se všickni v tu stranu, odkud rány přicházely, a brzy přišli ke stromu, za kterým chasník stál s ručnicí, maje kolem sebe hromadu zvěře postřelené. Bylo jich hanba, že oni, staří střelci, ničeho nezastřelili a mladý učeň že množství zvěře postřílel.

Pan hrabě se ptal, co by to bylo za chasníka. Myslivec musil s pravdou ven, proto že ho všickni ostatní znali, a vyznal, že ten chasník je jeho učeň, že jest 13 roků stár a kterak se před rokem k němu dostal. Pan hrabě měl z chasníka radost a poručil, aby ho na jeho útraty udělal mysliveckým mládencem a bez jeho dovolení aby ho ze služby nepropouštěl, sice že by sám přišel z chleba.

Chasník tedy dostal hned za vyučenou a pěkné myslivecké šaty a zůstal ještě nějaký čas u strýčka svého co mládenec ve službě.

Brzy však zachtělo se mu zkusiti světa, a proto dal strýčkovi výpověď. Strýček mu přimlouval, aby toho nedělal, aby u něho zůstal, že sám ví, že by ho pan hrabě dal z chleba, kdyby ho propustil; „a co bych pak započal, řekl, kopat neumím a jinou službu tak honem nedostanu. Což pak ti u nás schází, co se ti nelíbí? Pověz mi to upřímně, a všecko se ti po vůli stane.“ — Mládenec odpovéděl: „Nenalezám u vás, dobrý strýčku, žádné chyby, dobře se mi vede, jsem se vším spokojen, ale nemám již více žádného stání, a proto jsem si umínil pevně, že půjdu, abych zkusil světa.“

Nebylo pomoci, strýček zakročil u pana hraběte o dovolení, aby směl mládence ze služby propustit, a dovolení přišlo. Mládenec se rozloučil se strýčkem svým a odešel.

Nežli však šel do světa, navštívil ještě matku svou, aby i s ní se rozloučil. Matka za ten čas, co byl syn

její u strýce, z práce rukou svých toli ušetřila, že si koupila krávu, které bylo Laňka. Mluvila k němu: „Synu můj! Co ti dám na cestu? Snad se mi nikdy nenavráťš. Co mám, to ti dám. Vezmi si tu krávu, kterou jsem pro tebe koupila. V létě ji snadno na cestách svých popaseš a můžeš se mlékem jejím živiti.“ — Syn zprvu nechtěl, že pak matka neústupně na svém stála, vzal si ji, rozloučil se a odešel.

Přišel do hor, a pásł krávu svou. Tu k němu přišel řezník a chtěl, aby mu tu krávu prodal. — Mládenec nechtěl ani slyšet, řekl: „Maměnka má mi ji dala, abych se mlékem jejím živil; prodámli ji, co budu dělat? Peníze ztržené se mi rozejdou, a já nemohu vědět, kdy nějakou službu dostanu. Dostanuli pak službu dobrou, chci krávu tu své matce zase navrátit.“ — Řezník dotíral na něho, aby mu krávu tu přepustil, že jí tuze potřebuje, ať žádá za ni co chce, že mu dá, a že mu ještě přidá svého psa, který jest tak silný a prudký, že na něm za den kolik mil chce ujede.“ — Myslivecký mládenec konečně svolil, a řezník mu vyplatil 90 zlatých, psa mu přidal a pravil: „Kdyby s tebou zle bylo, pes ti bude nápomocen.“

Rozloučil se, a každý šel cestou svou: řezník s krávou a myslivecký mládenec se psem. Myslit si cestou: „Jsem myslivec, proto se mi ten pes sejde (hodí se mi).“

Přišel do jedné vesnice, když se již stmívalo. Šel do hospody, ale neviděl v ní žádného; sedl si a čekal.

Za chvíli přišla stará baba, a ta se ho hned ptala: „Co tu chceš?“ — „Nu co tu chci? Noc je na krku, zde jest hospoda, na revír nejbližší nedojdu, kam tedy mám jít? Do jiné hospody jest daleko!“ — „Troufášli si,“ řekla baba, „zůstaň zde; ale jak to vypadne, nevím!“

Poručil si kus masa k večeři. Baba mu ho donesla,

ale pozdávalo se mu jaksi podezřelé, proto ho vzal s talíře a hodil ho svému psovi; pes přičmúchnul, ale nechtěl ho žrátí. Mládenec se tomu nemálo podivil, přehlídal maso pozorněji, našel palec z ruky lidské, a tak se přesvědčil, že to je maso člověčí. Povídal si v duchu: „Vím již nyní, že zde jsem v nebezpečnosti života; ale doufám v Boha, že mi zle nebude.“

Za chvíli bylo u hospody slyšet hluk, a hned potom tloukl kdosi na vrata; vrata se otevřela, a hned vešlo 12 chlapů do jizby, kterým baba nosila na stůl tak dobrou pečeň, že mládencovi laskominy dělala. Pomyslel si: „Mně donesla za peníze takovou darebninu a pro ty chlapy má dobrou pečeň!“

Když se chlapi najedli a napili, přistoupili k němu, a jeden z nich mluvil: „Odtud zdrav a živ nevyjdeš; jakou smrti chceš umřítí? Chcešli stát anebo oběšen býti?“ — Mládenec jich prosil, aby mu nebrali života, ale nic platno. Zvolil tedy, aby ho oběsili. — Hned spustili provaz s povala dolů na jizbu, zadrželi ho na krk mládencovi, vytáhli ho zběru a odešli zase.

Pes začal skučet, až pak vyskočil a provaz překousal. Oběšený mládenec spadl a na štěstí ještě nebyl mrtev. Přišel k sobě a hned z hospody vyběhl a oznámil to úřadu. Hospoda ta byla již po delší čas v podezření; proto ihned bylo rozkázáno, aby se hospoda obstopila vojáky ozbrojenými. Jak mile pak pozdě v noci zbůjníci zase domů přišli, byli všickni schytáni, povázáni a i s babou na smrt odsouzeni.

Ježto pak nebylo vlastníka hospody té, připadla mládencovi za odměnu. On hned poslal pro matku svou, a byli tam spolu v bázni Boží živi, obsluhovali rádi hosty své, a dobře se jim dařilo. — Jsouli posud živi, nevím.

60. O jednom vojákoví.

Byl jeden kral, a ten měl jedinou dceru na rodě; ta pak byla pro špatný život zakleta, tak že byla jako umrlá, ale v noci pokaždě sežrala vojáka, kterýž musil u ní v kostele na stráži stáť. Trvalo to již dlouho, tak že královi vojáků se nedostávalo; tu museli hrbatí, chromí a nedůživí vojenský oblek na sebe vzít a na stráž jít.

Přišlo také na čeledína zchytralého, že měl k zakleté princesce na stráž jít. On pak myslil sám u sebe: „Měl bych se nechat sežrat? to neudělám; uprchnu raději od vojska.“ Tak také skutečně učinil.

Když pak šel krajem, potkal ho starý žebrák, kterýž pravil: „Vojáčku, kam jdete?“ — Voják: „Nač bych to povídal? vy mi nepomůžete!“ — Žebrák: „Povězte jen, povězte; snad vám mohu pomoci!“ — Voják: „Můžete nebo nemůžete, povím vám to. Naše královská princeska jest ve starém kostele pochována, a musí u ní každého dne voják na stráži stáť, kterého ona v noci sežere; na dnešek přišlo na mne, abych tam na stráži stál, a já jsem pomyslil sobě: Mámi svůj mladý život obětovat a od zakleté princesky se nechat sežrati? — a raději jsem prchnul od vojska.“ — Žebrák: „Vím o tom, vím, vojáčku! Mnoho vojáků již ji střežilo, ale ty ji dostřežíš; chcešli, můžeš ji vysvobodit a jí z kletby pomoci; a pomůžešli jí, dostaneš ji za ženu a s ní celé království; ale délej všecko tak, jak ti poradím, abys neupadl ve zkázu. Jak půjdeš na stráž, jdi, ale na noc vylez na kazatelnu. K půlnoci princeska vstane a bude tě hledat; na kazatelnu nepůjde; jak mile však uhodí dvanáctá, lehne si do rakve své, a ty ostaneš na živě. Královi se to za-

líbí, že ty jediný nejsi sežrán od jeho dcery, proto i na druhou i na třetí noc rozkáže tobě, abys byl na stráži. Ostaň, ale zachovej se tak, jak ti radím. — V druhé noci vylezeš na pavlač. Princeska, když z rakve vstane, poletí zrovna na kazatelnu a když tě tam nenajde, bude všudy hledat, až konečně začne stolice stavět, aby mohla vylézt na pavlač; ale nežli dokončí práci tu, uhodí dvanáctá, ona musí do rakve, a tobě se zase nic zlého nestane. — V třetí noci pak si lehni pod její rakev a jak vyleze, aby tě po celém kostele hledala, ty si hupkem lehni do rakve. O dvanácté hodině přijde také k rakvi své, ale ty nevstávej, ať s tebou dělá co dělá, až bude celá bělounká před tebou stát, a pak bude s tebou dobře. Dostaneš ji za manželku a s ní celé království. Ale potom nezapomeň na mne a přijď zase na toto místo, a co budeš mít nejradší, o to se rozdělíš se mnou.“

To vypověděl stařeček, rozloučil se s ním a šel svou cestou, voják pak navrátil se k vojsku a za malou chvíli musil do kostela na stráž.

Přišla první noc. Voják dle rady stařečkovy ukryl se na kazatelně, a stalo se, jak mu byl stařeček pravil. Po jedenácté hodině vstala princeska z rakve a ohlédala se po vojákovi; když ho u rakve neviděla, hledala ho po celém kostele, v každém koutečku, jenom na kazatelnu nepřišla. Pořád ještě hledala, pořád víc a více běhala, ale v tom bila dvanáctá hodina, ona musila do rakve své lehnout, a ležela jako před tím pokojně. Voják se sebral, slezl s kazatelny, kleknul u rakve a modlil se na stráži.

Ráno přišel jak obyčejně králův služebník, aby pohledl, zdali i dnes voják již stráven jest. Když pak ho viděl živého, s radostí běžel ke královi a pověděl mu to. Král vida, že živ jest, měl z toho radost velikou a

řekl: „Ty jsi první, který na stráži u dcery mé na živě ostal; budeš tedy i na druhou noc ji střežiti: snad se ti s pomocí Boží zase nic zlého nestane.“

Přišla druhá noc. Voják vylezl na pavlač a zavřel dvěře za sebou. Po jedenácté hodině princeska vstala a když zase vojáka u rakve neviděla, zrovna na kazatelnu běžela. Tam ho však nebylo, a tu začala s velikou dychtivostí po celém kostele lítati, až konečně zraky své na pavlač obrátila. Hned potom počala stolice snášet a je na sebe stavět, aby po nich na pavlač se dostala. Tu však uhodila dvanáctá, a ona musila s nepořízenou do rakve se navrátit, a ležela pokojně jako před tím. Voják zase slezl, pomodlil se a stál u rakve na stráži až do rána.

Tentokráte přišel král sám, aby se podíval, jeli voják na živě; a když ho našel zdravého, zaradoval se velice a rozkázal mu, aby i třetí noc na stráži zůstal.

Přišla třetí noc. Voják si lehl pod rakev a ležel tak tiše, že téměř ani nedýchal. Po jedenácté hodině princeska vstala a šla vojáka hledat. Jak odešla, voják vylezl a lehl si sám do rakve. Princeska jako zuřivá a divoká běhala z kouta do kouta a hledala vojáka. Ten však ležel v rakvi, ani se nehýbal. Hledala bez ustání, až bila dvanáctá. Tu se opět navrátila k rakvi své a chtěla si do ní lehnouti. Když pak ale přišla k rakvi a neviděla vojáka v ní ležet, ulekla se a kývala mu, aby vylezl. Voják, jako by nic neviděl zůstal ležet, ani si jí nevšimnul. Princeska sepjala ruce a prosila ho, aby vylezl — voják nic. Ona pak již začala od zdůla bělati, a tvářila se před ním divoce a hrozila mu, ale se ho nedotkla. Voják ani se nehýbal. Ona pak již byla po pás bílá. Zase spínala ruce, prosila, hrozila, ukazovala mu, že ho na kusy roztrhá, ale nic naplat, voják se nechtěl

ani hnouti, až byla bílá jako šatečka. Potom se stala velice přívětiva klekla na kolena, děkovala Pánu Bohu a pravila pokojně a laskavě k vojákov: „Včil vstaň a vylez z rakve, nic zlého se ti již více nestane.“ Voják vylezl a klekl vedle ní, a modlili se spolu až do bílého rána.

Ráno přišel král, a nedočkavě díval se šparou (klíčnicí dírkou) do kostela. Král vida, že princeska je z rakve ven a že jest vedle vojáka, rozkázal i služebníkovi, aby se podíval šparou, co tam vidí. — Služebník se podíval a vykřikl: „Nejmilostivější králi, právě princeska toho vojáka jí!“ a chtěl strachem utéci. Ale král mu nedal a řekl, že se musejí o tom přesvědčiti. Kostel se otevřel, král i se služebníky svými vešel do něho a když viděl, že dcera jeho živá a krásná vedle vojáka klečí a s ním se modlí, klekl i on též, a celé komonstvo jeho za nimi, a modlili se.

Když se pomodlili, políbil dceru svou na čele, ona pak mu políbila ruku, a s velikou slávou přivedli je do hradu, kdežto brzy slavila se svadba hlučná a veselá. Voják pak dostal s vysvobozenou manželkou svou i celé království, kteréž mu starý král otec hned postoupil. Rádost veliká byla z toho po celé zemi.

Po svadbě zpomněl si mladý král, že nemá zapomínati žebráka starého, kterýž mu byl dobrou radu dal, a že má opět přijíti na to místo, kde se byli sešli. Šel na to místo a zase tam uviděl starého přítele svého, který k němu promluvil: „Učinil jsi, jak jsem ti byl radil, proto jsi dosáhl hodnosti královské; ale manželka tvá posud není úplně vysvobozena; jestiž jí ještě více pomoci potřebí; proto nezapomeň, abys se do dne do roka se mnou rozdělil o to, co budeš mítí nejradší.

V roce porodila královna krásného prince, a nedlouho po tom přišel onen den, kdy se měl král opět sejít se starým žebrákem na umluveném místě. Měl již po delší čas den tento na paměti, proto se ochotně vybral na cestu.

Stařeček již tam na něho čekal a pravil: „Víšli pak, co jsi mi slíbil?“ — „Vím, byla odpověď, že se rozdělíme o to, co mi bude nejmilejší.“ Stařeček: „Tak jsme umluvili, máš pravdu; včel máš prince krásného, který ti zajisté jest nejmilejší, o toho se tedy rozdělíme tak, že tobě ostane ho půl, a půl ho dostanu já; jdi a přines ho.“

Mladého krále věc ta nad míru mrzela a bolela; ale pomyslí si: „Zavázal jsem se slibem, a proto musím těžkou obět přinést tomu, jehož pomocí jsem přišel k štěstí.“

Šel domů, vzal nemluvnátko dítě své a přinesl ho stařečkovi. Stařeček bez okolků vytáhl z pošvy ostrý meč a jednou ranou rozpůlil krásného chlapečka. Obě půlky vypláchl u potoka čistého a zase je dobře složil, a v tu chvíli dítě obživlo a bylo krásnější než před tím.

Stařeček odevzdal synáčka udivenému a potěšenému otci a pravil: „Manželka tvá obětí touto včel dokonale očištěna a vysvobozena jest z moci zlého ducha; nebude již nikomu více škoditi, aniž jí bude moci proti vůli její zlý duch křivditi. Jdi s dítětem svým domů a vychovej ho pro království nebeské.“

To pravil a ztratil se duch dobrý, anjel strážce. On pak ostal králem, a všechny ostatní děti jeho byly dobré a manželka jeho velmi hodná, tak že ve svatém pokoji, v bázni Boží a v radostech neustálých živi byli až do smrti pospolu.

61. O špiritusovi.

Okolo roku 1840, kdy v Rožnově a v celém moravském Valašsku již přestalo se pracovati na sterých stavích tkalcovských o dobrém plátně lněném, kdy na staruk tkalcovských počalo tkáti mnohem špatnější bavlnu: žil v městě jmenovaném zámožný tkadlec, jménem J.... J...., kterýž s dobrým prospěchem rozvážel tovary svobodného řemesla svého do Brna, do Vídně, do Pešti a do jiných měst obchodních. Kdykoliv se strožil na cestu v obchodu svém, pokaždé žádali jej tovaryši i učenci i čeledínové, aby jim něco pěkného přivezl. Jednoho dne opět již měl všecky věci své schystané, a opět jej požádali všickni domácí o dar z ciziny. Jenom tovaryš Martin, kterýž teprv půl léta u něho v práci byl, nevěšmavě seděl za prací svou, tkal jak obyčejně velmi váhavě a chladně pokukoval na pána svého i na čeládku s ním se loučící. — „Martine, ozval se pán, což pak ty ničeho nechceš abych ti z Pešti přinesl?“ — Martin, jemuž byl pán často vytýkával, že pro svou váhavost nejvýš jen šest loktů za den vyhotovil, prostomyslně odpověděl, že by si přál, aby mu pán přivezl špiritusa, s jehož pomocí by mohl více práce nadělat. Pán s úsměvem slíbil, že mu jistotně špiritusa donese, s jehož pomocí bude se mu mnohem lépe práce dařit.

Za několik dní odbyl J.... J.... své obchodní záležitosti v Pešti, dle obyčeje svého každému z domácích něco koupil a dal se na cestu zpáteční. Ujel již asi čtyry hodiny cesty, an mu teprv napadlo, že slíbil Martinovi přivézt špiritusa. Zamrzelo jej to, že v Pešti na to nepamatoval, a zaškrabal se za uchem. Brzy však vyjasnilo

se mu v tvářích, slezl s vozu, vyndal z věci koupených škatulku novou, chytil na poli koníčka čili kobylku, zavřel ji do škatulky a pak, usmívaje se nápadu svému, opět dále jel.

Doma jej s radostí všickni obklopili, vítali a podělení byli. I Martin tenkrát opustil svůj stav tkalcovský a ptal se pána, zdaliž i jemu špiritusa donesl. „Ovšemž že jsem donesl,“ řekl J...., vytáhl uzavřenou škatulku a podal mu ji s těmi slovy: „Tu máš špiritusa, ten ti bude nápomocen v každé práci tvé; avšak pod žádnou výminkou nesmíš škatulku otevřít; kdybys ji se opovážil otevřít, největší neštěstí by ti z toho mohlo pojít.“

Martin přijal z rukou pánových škatulku a s jakousi bázní uschoval ji u sebe. Hned druhého dne šla mu práce velmi hbitě od ruky, tak že dvanácte loket udělal; tak též třetího dne, a pořád. Martin bez okolku uvěřil v moc špiritusovu ve škatulce, s jehož pomocí že se mu nyní práce tak dobře daří, pevně myslil.

J.... v prvních dnech milerád pozoroval změnu v pracovitosti Martinově, domnívaje se, že svůj žertík dobře provodil. Avšak jakožto rozumný a svědomitý křesťan brzy měl plnou hlavu vrtochů z toho, že bližního svého nedovoleným žertem ve hříšné pověře potvrdil. Pykal sám u sebe činu svého, ale nevěděl si rady.

Zašel tedy k domácímu knězi, k duchovnímu otci Tomášovi, k němuž velikou měl důvěru, a zjevil mu, co byl s Martinem učinil. Duchovní zkrátka mu pověděl, že se ovšem žertem svým cizího hříchu dopustil — že Martin z bludu svého a z pověry své vyveden býti a škatulka s domnělým špiritusem že mu odjata a zničena býti musí. Řekl mu, aby škatulku jemu vzal a jej k němu poslal.

J.... navrátiv se domů, požádal od Martina ška-

taluku, kterou tento s nemalou hrůzou do ruky vzal, ať špiritus v ní posud živ jsa škrábal, a podal ji pánovi, kterou tento před ním do pece vhodil a Martinovi nařídil, aby se oblekl v svátečný šat a šel k paterovi Tomášovi.

Martin uposlechl a došel k duchovnímu, kterýž mu pánův žert vyložil a jej vládně poučil o hříšnosti takové pověry. Řekl mu, že by se dopustil hříchu těžkého, kdyby pomoci v pracích svých v jakémkoliv tvoru hledal bez pomoci Božské; Bůh že by mu v případě tom nikterak nemohl dáti požehnání svého. Věc jakákoliv že sama sebou nemá nižádné moci v sobě, pomáhati nadpřirozeným způsobem člověku v pracích, leč by se to dělo pomoci zlého ducha, kterého se každý rozumný člověk chrániti musí. „Martine, pokračoval kněz dále. nyní jest domnělý špiritus váš ohněm zničen; odproste Pána Boha na vroucné modlitbě za to, že jste se posud neobracel po Jeho pomoci, ale že jste v krátkozrakosti své hledal pomoci tam, kde byste jí nikdy nalézti nemohl. Modlete se vroucně k Bohu, a on jistotně pomůže vám, budete-li sám dosti pilně a bedlivě pracovat a váhavost svou přemáhati. Zkuste toho, a přesvědčíte se, že pokaždé za den svých 12 loket uděláte i bez špiritusa.“

Martin si dal říci, šel domů, nábožně se modlival a pilně pracoval — a skutečně nikdy více nezůstal pod dvanácti lokty; ba začasť i několik více zhotovil, ačkoliv špiritusa neměl.

62. Dvě sestry služky.

Byla jedna matka, a ta měla dvě dcery. Ta jedna dcera byla pobožna, chodila se modlit do jedné zahrady a tam na modlitbě dlouho trvala. Jak se jednoho dne

zase modlila, přišel k ní také malinký bílý chlapeček, a to byl její anjelíček strážce. Ten chlapeček jí povídá: „Chceš jít na službu; já vím o jednom staříčkovi a k tomu já tě dovedu, abys někde nezabloudila; ten staříček potřebuje služku.“

Jak ji dovedl k chaloupce staříčkově, poklonil a ztratil se jí. Ona ptala toho staříčka, jestli potřebuje služku, že přišla k němu na službu. Staříček jí povídal, že potřebuje. Přišlo to k poledni, staříček jí povídal, že mu bude vařit oběd. Šel do komory, vzal nůž a na ten nůž vzal krupičky, a na konec toho nože másla, a náprstek mléka, a pravil: „To mně budeš vařit každý den.“ — Ona to vzala a vařila to. Když to uvařila, jak toho bylo prvé málo, potom toho přece měli hodně; oba dva najedli se do syta, a i psíčkům ještě ostalo. Staříček jí napornčil, aby ty psíčky každý den koupala. Ona ráda tak dělala každý den.

Jak přišel rok, staříček se jí ptal: „Pravdali, již je tě tesknno, již bys ráda šla domů?“ — Ona mu povídala: „Staříčku, již bych ráda se šla podívat na maměnku, jsouli ještě živý*.“ — On ji vedl do jiné komory a pravil: „Když jsi mi tak věrně sloužila, já ti též chci věrnou službu dáti.“ Měl tam krásné pozlacené truhly a pěkné šaty a povídal jí, aby si vzala, co se jí líbí. — Ona si myslila, že tak malou službu mu dělala, a on že jí toli káže si vzít**). Ona si vzala nejstarší a nejsprostší truhlu a šaty též nejsprostší. Staříček jí naptal sedláka, aby jí to dovezl domů. Měl též ten staříček dvouch ptáčků, tož toho jednoho ptáčka jí dal.

*) O rodičích mluví se v národu našem z úcty namnoze v počtu vícném.

***) V okolí Rožnovském říkají místo káže — kazuje.

Jak jela domů, tož ten ptáček přes celou cestu volal: „Naše paní veze samé stříbro a zlato!“ Než přijela domů, ta truhla, jak byla sprostá, tak byla potom krásna, a ty šaty též byly krásny. Jak doma otevřela truhlu, měla tam samé stříbro a zlato — samé dukáty a dvourenčáky.

Její sestra jí to záviděla, že má tolik a ona že nemá nic. Povídala svojí maměnce, že půjde též k tomu staříčkovi sloužit a že sobě též toli bohatství vyslouží. Maměnka jí povídá: „Ale ty již si toho, myslím, toli nevysloužíš, nejsi tak poslušna jako ta; musíš též tak poslouchat toho staříčka, jak ta poslouchala.“

Ona sedla tomu sedlákovu na vůz, a on jí dovezl k tomu staříčkovi.

Když k němu přišla, povídala mu: „Staříčku, zas já jsem přišla k vám na službu; já jsem sestra té, co včil od vás odjela.“ — On jí povídá, aby zůstala. — Přišlo to k poledni, zas jí dal vařit oběd. Nabral jí zas tolik té krupičky, toho másla a mléka, jak té první. Ta se nad tím zhrozila a pravila: „Staříčku, pro Boha, to je málo! To není pro mne dost!“ — On jí povídal: „Snadli tak málo v Pána Boha věříš? Z mála Bůh požehnává. Tvoji sestře též jsem toho tolik dával, a ta mi na to nic nepravila.“

Potom ušel staříček do zahrady, obhlídat si krásné stromy svoje, a ona vzala v rychlosti ten nůž a nabrala dvakrát toli, jak on jí dal. Jak to uvařila, krupička byla jak polévka řídká, a ta první co vařila, byla hustá. Ona jí vykládala lžičkou, tato jí vylévala jak polévku. Jak přišlo poledne, staříček přišel k obědu z té zahrady a ptal se jí: „Jižli máš oběd?“ — Ona povídala, že již má. On jí povídal, aby ho dala. Ona ho dala, a staříček, jak to uviděl tak řídké, pravil: „Cos tomu podělala,

že to máš tak řídké? Pravda, že jsi toho přidala dvakrát toli, než jsem tobě dal?“

Ten staříček byl posel Boží, a proto všechno věděl, třeba nic neviděl. Jak pojedli, zas jim toho zůstalo. Staříček kázal, co ostalo, dát psíčkům. Ona jim toho nedala, než to sama sjedla a psíčkům nasypala pšsku a dala naň vody uvařit, až vřela. Jak ti psíčci toho jedli, opařili se, až z nich střeva lezla. Když byli opařeni, pořád smutně štěkali a skučeli.

Staříček k nim přišel a podíval se na ně, co je jim, že tak smutně skučí. Uviděl, že mají u sebe naspaného pšsku. Nepravil nic, šel do komory. vzal toho jídla a dal se jim najezt. Potom již jí ani nedal těch psíčků poklízeť, ale poklízal si jich sám a řekl jí: „Jak si budeš dělat, tak budeš mít!“

Jak přešel rok, zas se jí ptal staříček: „Pravda, již bys ráda šla domů, již je ti teskno?“ — Ona mu povídala: „Staříčku, již bych ráda šla domů“

On jí zas vedl do té komory a povídal jí, aby si vzala, co se jí líbí. Ona si myslila, že si nabere, když jí tak káže. Vzala si tu nejkrásnější truhlu a ty nejkrásnější šaty. Staříček jí dal druhého ptáčka a naptal jí druhého sedláka.

Ale ten ptáček nechtěl jí sedět v klíně, než sedlákovi šel sedět do klínu a volal celou cestou: „Naše paní veze samé štíry, hady a žáby!“ Když tak volal, jí bylo za to hanba, a pořád ptáčka bila za to, že tak povídá.

Jak přijela domů, její truhla, jak byla prv krásna, tak byla včil sprostá, a ty šaty též. Jak jí otevřela, ti štíři, hadi a žáby všechny se po ní rozprskali. Ona si nevěděla od zlosti a od hrůzy rady a jestli byla před tím zlá, potom byla ještě horší a toho staříčka velice

špinila, že jí to také dal. Závíděla sestře. Ta že byla dobrá, Pán Bůh jí dobré dal; a ta druhá že byla zlá, Pán Bůh jí zlé dal. Měli tam za domem velikou studni, ona šla a skočila do ní. *)

63. Dvě klubička.

Byla jedna vdova, a ta měla dvě dcery. Té jedné bylo Františka a té druhé Tonička. Matka povídá: „Dcerky moje, doma nemůžete zůstat pro velikou bídu, musíte jít do služby.“ — Tož ony pravily: „Maměnko, půjdeme; ale když jsme ještě nikde nebyly, nevíme, kam se obrátit máme.“ — Potom povídala Tonička: „Milá maměnko, nepůjdeme ještě dnes, až zejtra ráno, až se v noci pomodlím Pánu Bohu, aby nám štěstí dal.“ Dlouho se modlila a šla spat.

V noci se probudila a pravila: „Maměnko, mně se zdálo, že si máme uvít klubička, jedno červené a druhé bílé; máme jich pustit na zem a kam se pokoulej, máme za nimi jít.“

Ráno hned koupily hedbávi a uvily si ta klubička. Když jich uvily, rozloučily se s matkou, pustily jich na zem před sebe a pravily: „Koulejte se, mi půjdeme za vámi.“ Koulely se až k jednomu velikému městu a k jedné velké zahradě. Když přišly k té zahradě, bylo tam moc růží krásných, červených a bílých. Tam se jim hned dvěře otevřely, a klubička se koulela až do prostřed zahrady.

*) Krásná myšlenka v předešlé pohádce provedená rovněž tak roztomile rozprává se v pohádce jiné, kterou tuto klademe pod názvem „Dvě klubička“. Netoliko pěkná mluva, než také básnické provedení donutilo mne, abych obě pohádky přijal.

V té zahradě byl stolíček, a u toho stolíčka seděl velice starý staříček. V té zahradě uviděly ty sestry rozmanité pěkné věci k jídlu: fíky, mandle, ciběby, brozinky a všelijaké věci. Prosily toho staříčka, jestli jim nevyraje, že tam přišly bez dovolení; ale že musely tam jít za těmi klubičky, když se jim tam dokoulela. Ten staříček se jich ptal, co chtějí, že tam přišly? — Ony povídaly, že by rády přišly do služby a že nevědí, kde a ke komu. — Staříček pověděl, že potřebuje prám*) dvě služebnice, jednu že vezme za kuchařku a druhou za zahradnici, že mu bude v zahradě kopat, rýt, a co bude potřebí. „Zůstaneteliž?“ ptal se jich. Ony odpověděly: „Rády zůstanem, staříčku.“ — Potom se jich ptal, jsouli sestry. Ony povídaly, že jsou. Také se jich ptal, jak je jim? — Ta starší pravila, že je Tonička, a mladší pravila, že je Františka. Staříček povídal: „Ty, Toničko, půjdeš za kuchařku, a ty, Františko, budeš v zahradě. Včil pojďte, já vám dám oběd.“

Tož šly, a staříček jim dal jablíčka a rozmanité dobré věci, co měl v té zahradě. Jak poobědvaly, ukázal Toničce, co má k vaření a k opatrování, a pravil jí, aby všechno dobře opatrovala, tak jak by to její bylo. „Když přijde žebrák a pocestný, dej mu almužnu. Ale kdyby přišel a nebyl zasloužený, šetr a nedej.“ Ukázal jí též a pověděl, co má který den vařit. — Františce dal motyku, rýč**) a konvu na zalévání a povídal: „Ty budeš tudy v zahradě zas tu práci mít, aby se mi ty stromečky nekazily; pilně mi jich opatruj.“ — Když přišel čas, kopala a ryla; a když bylo sucho, zalívala; ale vždycky velikou radost z práce té měla.

*) Prám t. j. právě.

**) V Rožnově se praví: rýl.

Za nějaký čas přišel se staříček podívat na kuchařku do kuchyně, jak ona vypadá se svým vařením a vydílením *). Šel a díval se na ty věci, co jí odvedl, mocli toho ještě má. Ale malinko jí toho ubylo, a žebráci tak mluvili a jí chválili, že jim moc dává a že ten staříček takové hospodyňky ještě neměl, jak ta je dobrá. Staříček jí pověděl, že jí žebráci chválí a tu že jí málo ubylo. — Ona povídá staříčkovi: „Staříčku, já, když dám do hrnka, vždycky to požehnám, aby mi toho Pán Bůh naspořil. Má maménka mne to učila, když budu cokolvíček **) brát k vaření, abych to vždycky požehnala jako ona; a já to, staříčku, tak dělám.“ — On povídal: „Dobře to děláš, milá dcero, dobře, tak to i budoucně s Pánem Bohem dělávej.“ — Do hrnka málo dala a vždycky plný hrnek jídla měla.

Zas odešel staříček do zahrady k Františce pohlédnout, jak ona to tam má. Všecko to měla pěkné. Staříček pravil: „Tak to všecko dělej, milá dcero, ať to pořád tak je, jak to je včil. Dobrou službu obě dvě dostanete za práci svou.“

Rok došel oběma s tím jejich poslušenstvím. Staříček se jich ptal, jestli zase na druhý rok ostanou. — Obě zůstaly. Staříček povídal: „Včil zase půjde Tonička z kuchyně do zahrady a Františka ze zahrady do kuchyně k poklidě ***) a k vaření, abyste rovno měly s prací, nebo rovno vám budu dávat službu.“ Tož přešly a se přemítnuly †). Tonička pilno své práce hleděla v zahradě a ještě lepší

*) Vydílením t. j. podělováním žebráků.

**) Cokolvěk, cokoliv.

***) Poklida = poklizení v kuchyni.

†) Přemítnuly se t. j. vystřídalý se.

se vynasnažovala jako Františka, aby ji mohl staříček pochválit, že je k tomu památлива *). Ryla, kopala a když přišel čas, zalívala, aby to staříček měl všecko pěkné. Málo spala a jenom pořád kole toho práci měla. Když se jí staříček na to díval, pravil: „Ještě to máš pěknější jak tvá sestra; jenom sobě dej na to všecko dobrý pozor, ať ti to tak zůstane, jak to včel máš.“ — Tonička povídala: „Staříčku můj, já bych ráda, abych to měla všecko v pořádku a pěkné.“

Staříček odešel ze zahrady a šel domů k Františce. Když k ní přišel, povídal: „No, jakž moje hospodyně?“ — Františka odpověděla: „No, staříčku, já nevím, jak se vám to bude líbit; žebráci pořád jdou a lidé bídní, abych jim dávala; ale já se vás bojím, abyste nebyl nad tím zlý, že vám toho moc ubývá.“ — Staříček pravil: „Já jsem ti povídal, abys dala žebrákům a potřebným, na kterých vidíš, že nemohou pracovat.“

Potom šel a díval se, molli jí toho ubylo. Měla již málo z toho, co jí zanechal. „Františko, povídá, zle děláš; máš toho méně, než měla Tonka, a žebráci sobě nařikají **), že jim málo dáváš, a některé pustíš a nic jim nedáš. Nedášli bídným a potřebným, Pán Bůh ti zas nedá; a já ti kazuju, abys dala a jim nehubovala, sice bych ani já nic neměl ani ty sama.“ — Františka povídá: „Staříčku, já dávám, ale přece se bojím.“ — Staříček se jí ptal: „Jsteli vy jedné matičky dcery obě?“ — Ona odpovídá: „Jsme!“ — Staříček pravil: „Těžli tě čemu matička učila, tak jako Tonku?“ — Františka odpověděla: „Učila, ale já jsem si na to pozor nedala ani si

*) Že jest úlohy své pamětliva, že si dá na své práci záležet.

**) V Rožnově: nařícíú.

toho nepovšimla, co ona mi kolikráte povídala.“ — Staříček se jí tázal: „Žehnáš ty též hrnek, když bereš jídlo do něho?“ — Ona povídá: „Nežehnám!“ — Staříček ji káral: „To chybuješ!“ — Františka slibovala: „Staříčku, já již to tak budu dělat;“ a hned před ním tak dělala; ale když odešel za dvéře, tož na něj drdlala *) a lála.

Staříčka to rmoutilo, když to zaslechl, a šel k Tonce do zahrady. Tonka šla mu již naprotivo, ruky složila **) a povídala: „Staříčku, kdesi jste dlouho; já se vás již bojím; jeden stromeček mi uschnul, ale já jsem všecko s ním dělala, co jenom jsem mohla; nebuďte na mne, prosím vás, zlý.“ — Staříček z toho měl velikou radost, že ho tak pěkně zaprosila. Šel k tomu stromečku a díval se naň, co by se mu bylo stalo. Viděl, že ho chrobák uhrýzl ***) a že ona tomu není vinna.

Rok dochodil. Staříček povídá: „Dcerky, vaše maměnka bude na vás čekat. Já vás již propustím a za ta dvě léta, co jste u mne sloužily, službu vám dám.“ Když poobědvali, vedl jich do jedné světnice, kde již měl tu službu pro ně nachystanou, a dal jim na výběr, aby sobě z těch věcí tam, která jaké chce, vybrala, pěknější nebo škaredší.

Tonička prosila ho, aby jí to odpustil, že mu tu škodu udělala a nejsprostější věci sobě vybrala; ale pro ni dobře bylo. — Františka, když jí dal na výběr, všecko si krásné obrala, ale pro sebe škodu měla, že si na pěkném na vrchu záležet dala; ona se tím oklamala.

*) Drdlala = hubovala, reptala.

**) Ruky sepnula.

***) Červ rozežral.

Když si již obraly, nechal jim, která co chtěla. Potom šel s nimi do chléva a povídal, aby si obrala každá dvě krávy, dva koně, čtyry ovečky, psíčka a kočičku. Dal jim k tomu též vůz a všecky potřeby, ale pacholka jim neměl dát. — Tonička pravila: „Staříčku, já si sama s tím pojedu.“ — Staříček povídá: „Tož dobře, má dcerko, dojedeš.“ — Ona ale prosila: „Staříčku můj, ještě mi dejte k tomu hodinu, až já si svoje věci všecky uspořádám a svého psíčka a svou kočičku umyju i očistím a jest jim dám.“ — Staříček pověděl: „To máš všecko dobře; jak povídáš, a i to tak udělej.“

Potom povídal Františka: „Jakž ty, dcerko? Obírej si!“ — Ona si obrala všecko pěknější a Tonička všecko sprostější a bídnejší. Františka tomu psíčkovi a té kočičce nic jíst nedala, ani si jich neumyla, jenom s velikou radostí jinší věci sobě sbírala, ale na psíčka a na kočičku ani nezpomněla a nevěsimla si jich.

Když již to všecko měly, poděkovaly se staříčkovi. Františka mu děkovala z nelásky, ale Tonička mu z lásky poděkovala i ruku políbila a všecko dobré mu přála.

Již šly a sedly si na vůz. Starší, Tonka, sedla si na předku a toho psíčka a tu kočičku si do klína vzala. Ale Františka svého psíčka a svou kočičku vzala a jen do košiny hodila.

Když jely, tož ten psíček a ta kočička Tončina pořád jedním hlasem volali: „Naše paní veze samé stříbro, zlato; všecko škaredé si obrala a všecko pěkné si veze!“ — Františka pořád chtěla: proč i jí to nevolá její psíček a kočička? Ale ti byli potichu. Pravila jim: „Proč mi tak nepravíte, jako praví psíček a kočička

sestře?“ — Oni odpověděli tak: „Sama si papala, sama si rad!“ — Františka se rozhněvala a pobila jich. Když jich pobila, tož psíček a kočička volali: „Naše paní veze samé šťíry, hady a žáby; pěkné si obrala, škaredé si veze!“ — Ona jich tím víc bila, že jí to tak povídají, a kázala jim: „Pravte jako sestře: Naše paní veze samé stříbro, zlato! Slyšíte jich, jak oni jí praví!“ — Oni povídali, že oni tak nemohou praviť, když šťíry, hady a žáby veze.

Tož již tak zarmoucena jela a nevěděla, proč jí ten psíček a ta kočička tak povídá, když ona si všecko tak krásné obrala; a sestře vždycy stejno volaly: „Naše paní veze samé stříbro, zlato!“

Když přijely domů do dvora k svojí maměnce, maměnka nejprv šla k Františce a již jí to všecko odbírala, krávy, ovce, koně a co měla. Ale jak to do chléva zavřela a za chvíli se šla dívat s Františkou, všecko bídné a chudé spatřila. Františka hned byla zarmoucena ještě víc. Šla s matkou a pohlédala do jedné truhly. Tam měla trochu šat a pod těmi měla kuličku nevelkou zlata a druhou stříbrnou a několik dvourýněšťáků. Ona si myslila, že toho bude mít víc, jak to bylo těžké. Šla do druhé truhly a otevřela. Tam měla šťíry, hady a žáby, jak jí ten psíček a ta kočička pravili. Matka pravila: „Dcero má, tys byla neposlušna, viděť to po tom daře, že jsi škaredě odplacena.“

Na tom zarmoucena zůstala, šla k starší a odvažovala zas jí krávy, koně a ovce. Ta ale to měla všecko pěkné, třeba to bídné sobě obrala. Potom šla s Toničkou do truhly také se jí dívat. Tam měla šat mnoho, a ty se jí tak svítily jak samé zlato. Pod těmi šatami měla velikou kulu zlata a druhou stříbra a sto dukátů.

Měla tam též ještě zlaté střevíčky. Matce to bylo líto, že toho Tonička toli má, a ptala se jich: „Oběli jste sloužily v jednom místě? — „Ano!“ odpověděly. — Matka začala láti na staříčka, ale Tonička pravila, že jim to dal na výběr, Františka že si všecko pěknější obrala a zle přebrala; ale ona že sobě všecko bídnější obírala, proto že se bála, že staříčkovi v zahradě škodu udělala, když jeden stromek jí uschnul; že ona proto nebyla jistá pěkné věci obírat, ale když se jí to tak podařilo, že je tomu velice ráda. Matička pravila Františce: „Přec nejsi dobře zvedena, dcero, že o své neposlušnosti nepovídáš a žes jakou škodu udělala.“ — Františka se poznávala a povídala: „Maměnko, já jsem, myslím, tím chybila: sama jsem po straně jedla a když jsem vařila, nikdy jsem hrnka nepřezehnala, a žebrákům jsem nedávala, proto mi všeho moc ubývalo. Žebráci na mne žalovali tomu staříčkovi, a on mi povídal, že proč nedávám bídným, že přece mám všeho málo, a že proč toho hrnečka nepřezehnavám, když beru, aby mi toho Pán Bůh žehnal; a když ušel, já jsem na něho dudlala. On to za dveřmi uslyšel a na mne se ještě více nahněval. On byl velice dobrý, a proto mne, myslím, Pán Bůh za to potrestal, a mně k mému neštěstí takové nehezké věci dal, abych poznala, že jsem chybu udělala, a abych se polepšila.“

64. Zeman z otroctví vysvobozený.

Byl mladý zeman, který si vzal mladou a hezkou zemanku z jiného panství za manželku. Po sdavce byli spolem tři léta a měli se rádi. Potom přišla silná vojna,

a bylo oznámeno všem, že musejí jít bojovat. Zeman též musel jít do vojny a když odcházel, truchlivě se rozloučil se svojí ženou.

Ve vojně ho turecký bača *) popadl a jednomu kupcovi do jiného kraje prodal. Tam byl devět roků otrokem a musel dělat a jíst tak jak jinší hovado. Již byl všecek zmořený a ztrápený hladem za těch devět roků. Bylo tam velice mnoho lidí za otroky.

Ten, který ty otroky poklízel **), přišel k nim a povídal, kteří jsou již velice slabí, že jich bude zejtra vybírat a že jich zavede do lesa a jich tam postřílí. Zeman též nemohl již hrubě dělat a věděl, že bude zastřelen. Tož se velice modlil k Pánu Bohu a Panně Marii a celou noc na modlitbách trval; až se velice ukonal, usnul.

Když se probudil, již se viděl v lese, a slyšel střílet na všechny strany. Tož si naříkal a povídal: „No, již včil střílejí ty nemocné, skoroli do mne přijde rána?“

Tak smutný chodil po lese a nevěděl, kde by se skryl, co by ho nezastihla ta střelná rána. Jda uhlednul ovčáka, co pásal ovce v tom lese. On k němu začal mluvit tureckou řeč, jak tam v tom městě mluvili, co byl otrokem; ale ten ovčák mu nic neodpovídal. Zeman uměl sedmero řečí, a začal s ním mluvit hebrejsky, zas mu nic nepravil; latinsky, zas mu nic neodpovídal; řecky, zas nic neříkal; taliánsky, zas mlčel; francouzsky, zas nerozuměl. Tak mu již všechny řeči pravil, ale nadarmo. Tož mu ukazoval po prstech, kdyby byl němý, ale též neuměl se s ním domluvit. Pomyslil si, co

*) Bača, ředitel salaše, ovšem v ústech moravského Valacha snadno pašu čili bašete tureckého zastoupá.

***) T. j. představený a dohlížitel otroků.

pak je to za divnou věc, že ovčák ten žádnou řeč ne-
umí? Začal k němu mluvit svou mateřskou řečí
moravskou a povídal mu: „Proč ty ke mně nemluvíš
řečí, jakou znáš?“ — Ale ovčák odpověděl: „Pane, já
jsem té vaší řeči nic nerozuměl!“ — Zeman se ulekl, že
jeho přirozenou mateřskou řečí k němu mluví v takovém
dalekém, neznámém kraji — co to může divného být?
Ptal se ho: „Či ty to paseš ovce a odkud jsi?“ — Ovčák
mu jmenoval, že je z toho města, odkud zeman sám byl,
a ty ovce že jsou té zemanky, co byla jeho manželkou.
On se toho ovčáka ochotně ptal, jestli ta zemanka je
svobodna anebo vdána. On mu povídá, že byla vdána,
ale že neměla manžela svého již devět roků doma, že
odjel do vojny a že nedostala žádné známosti o něm za
těch devět roků; tož že již věděla, že musí být zastřelen;
tak si oblíbila zas jednoho zemana, a zejtra bude mět
sdavku.

Zeman se velice uleknul a šel hned do toho města,
kde byl jeho zámek. Panna Maria, kterou nábožně ctil,
přenesla ho do toho kraje, jak usnul.

Jak přišel do svého zámku toho dne, když měla
být ta svadba, prosil ty, co tam byli na stráží, aby byli
tak dobří a pro lásku Boží a pro křesťanskou lásku aby
řekli zemance, aby vyšla venek, že jí jakýsi pocestný
nějaké zkázání nese. Strážník mu odpověděl: „Ty hloupý
člověče, jak bych já to mohl udělat, dyť ty ani nesmíš
být připuštěn, aby tě zemanka uhledla; ona by se tě
lekla, až by mohla padoucí nemoc dostat; tyť jsi celý
otrhaný a bradu máš zarostenou až po pás; tu máš
dva groše a jdi si radší koupit chleba.

Zeman prosil zas druhého, aby šel pro lásku Boží
zemance řeknout, aby šla venek, že jeden pocestný

čeká a že jí nějaké poselství nese; sliboval mu, že se mu za to dobře odmění. — Ten mu zas dal dva groše, aby si koupil chleba a šel pryč, aby ho zemanka neviděla v zámku, že by se ho velice polekala.

On prosil třetího zas pro lásku Boží a pro lásku křesťanskou, že se mu odmění dobrým za to, aby zemanka vyšla venek, že ji čeká s poselstvím pocestný. On mu povídá: „Čím ty se mi můžeš odměnit, vždyť ty sám nemáš co jíst a jsi celý otrhaný a zarostený? Já vím dobře, když to mojí paní zemance oznámím, že vejdu z chleba pryč, že mne vyhodí ze služby, když tě takého uvidí; ale že tak prosíš pro lásku Boží, půjdu a oznámím tě; já přece ještě budu živ, třeba mne ze služby vyhodí.“

Šel a oznámil ho. Zemance právě zaplétali lelký a očesávali ji. Služebník jí pravil, že čeká pocestný, aby vyšla.

Jí to leželo v hlavě, co to může být za pocestný, vyšla ven a viděla ho takového štrapatého a zarosteného velice. Ptala se ho, co chce.

On jí povídal, že jí nese zkázání od jejího manžela, jestli ještě naň co pamatuje?

Ona mu povídala: „Jak pak by to mohlo být, abys ty byl s mojí manželem mluvil, když již je devět roků, co odjel do vojny a žádné znamení nedal; on jistotně již dávno v bitvě zahynul.“

On jí povídal: „Mluvil jsem s ním ústně, dobře ho znám a dobře sobě rozvažuji jeho osobu.“

Ona mu nechtěla věřit. On vytáhl dva prsteny z kapsy, které mu dala, když do vojny odjížděl. Jeden prsten byl sdavkový, a druhý prsten byl, co mu na cestu dala. On

jí jich podal a řekl: „Toť jsou ty prsteny vašeho pana manžela, které od vás dostal, když odjížděl do vojny.“

Ona na ně pohledla a poznala, že jsou to ty vlastní prsteny. Hleděla mu do očí a zvolala: „Zdali ty to nejsi, můj manžele?“

On jí obtúlil a pravil: „Já jsem tvůj pravý manžel!“

Ona se ho ptala, jak se to mohlo stát, že je tak zmořený a že tak dlouho žádnou vědomost o sobě nedával. Potom ho políbila, sebrala do pokoje, dala ho obolít, umyla ho pěkně, oblekla do šatů, vzala ho pod paždí, šla s ním před ty všechny hosty a uctivě se poděkovala tomu ženichovi, že jí Bůh seslal jejího manžela, který jí byl daný, a tož že mu včil uctivě děkuje, že již zas má svého manžela, kteréhož prv obdržela od Boha.

Druhá svadba nebyla, ale měla na novo požehnání v kostele se svým manželem. Hosté všickni zůstali přitom a byli radostí naplněni, že se navrátil.

On pak se potom Panně Marii odsloužil za to dobrodiní, že ho tak osvobodila, dal vystavět klášter a kostel, a tam dal kněze, a do kostela obraz založení Panny Marie, krásně ho ozdobil a oznámil daleko, aby putovali do toho kostela.

Potom byl ještě dlouho v lásce a ve svornosti se svou manželkou a své poddané napomínal, aby Pannu Marii do smrti ctili.

65. Kúzliř.

Jeden pocestný chodil světem, kdo by ho vzal do práce. Přišel k jednomu kúzliřovi*), který měl takové

*) Kúzliř = kouzelník = čarodějník.

knihy, co patřily čertovi. Ptal ho, aby mu něco udělil jakožto chudobnému pocestnému, a potom, aby ho vzal do práce aneb aby mu poradil proň práci. On se ho ptal: „Znášli číst a psát?“ — Povídá: „Pane, znám!“ — Kúzlíř pravil: „Takého já nepotřebuji!“

Pocestný odešel, chodil rok po světě, a potom sobě myslil: „Co to je za pána, že nepotřebuje sluhu, který umí číst a psát?“ Šel k němu na novo.

Zas ho prosil, aby mu něco udělil jakožto chudému pocestnému aneb aby ho vzal do práce. Kúzlíř se ho ptal: „Znášli číst a psát?“ — Pocestný odpověděl: „Pane, neznám!“ — Kúzlíř: „Ostaň u mne, budeš mi čistit a ometať knihy, mám jich vždycky v prachu a chci jich mít pěkné.“

Přinesl mu v náručí trochu kněh a pravil: „Tu máš, očist mi jich pěkně!“

Pocestný čistil a kladl jich jednu dolů hlavou a druhou zhůru hlavou. Kúzlíř povídá: „Klad jich, jak patří, všechny zhůru hlavou, co by byly v pořádku pospolu.“ — Pocestný praví: „Pane, neznám toho;“ ale on dobře znal, ale to dělal, aby se nevyzradil, a kúzlíř byl rád, že sluha jeho knihám nic nerozumí.

Když kúzlíř odešel, sluha se naučil všemu, co potřeboval, tak že, čím chtěl, se udělal: koněm, volem, kravou, psem, krahulcem a čím chtěl. Sloužil u kúzlíře tři roky, a po třech rocích mu službu vypověděl. Kúzlíř ho propustil a dal mu za tři roky tři groše.

Sluha odešel a povídal si: „Dost malé peníze, ale měl jsem se dobře a co jsem potřeboval, naučil jsem se. Příklad do hospody, koupil si za tři groše chleba, zaplatil, ale zas měl v kapse tři groše. Šel domů k tatíčkovi, poslal sestru pro pivo za tři groše, ale zas měl v kapse

tři groše. I povídá sám k sobě: „To jsou jakési dobré tři groše!“ Kde co menšího bylo potřebí, pořád kupoval za tři groše a pořád měl tři groše v kapse.

Ale na větší potřeby chudobný otec peněz neměl. Syn mu povídá: „Tatíčku, pojdte se mnou na trh, já se vám udělám koněm, neboť jsem včil tak vyučený, že se mohu udělati, čím chci; ale jak mne dovedete na trh a jak mne budete prodávat, žádnému mne nedávejte s ohlavem; ohlav sobě vždycky vymíňte!“ Udělal se takým pěkným koněm, že tatík zaň hned dostal tři sta. Ale jak ho kupec měl, udělal se zase člověkem a ztratil se mu. Tak mu to trvalo dost dlouho, že se dělal tím koněm, a že ho otec prodával.

Kůzlíř se to dověděl. Povídal sám sobě: „Není-li to ten šelma, co u mne sloužil a povídal mi, že neumí číst a psát? Ale šak já tebe dostanu!“

Zas jel tatík na trh na koni. Ten kůzlíř byl v trhu, přišel k otcovi a ptal se ho, co za toho koně chce.

Otec pravil: „Tři sta bez ohlava!“ — Kůzlíř: „Tototo! Kdož to viděl koně prodávat bez ohlava! Tu máš tři sta za koně a čtvrté sto za ohlav!“

Otec vzal peníze, a kůzlíř s koněm hned šel ke kovářovi, aby ho dal okut, nebo nebyl kutý. Kováře nebylo doma, byl na trhu, jenom kovářka s děvčetem byla doma. Uvázal si ho ke sloupu a šel ke kováře, aby čekal v jizbě kováře.

Děvče kovářovo bylo venku, a ten kůň pořád se vozil o ten sloup, jak by ten ohlav pozbyl, ale nemohl. Potom zavolal ten kůň: „Děvečko, potáhni mi ten ohlav, potáhni dolů, co by mi spadl!“ Děvečka potáhla ten ohlav dolů, ohlav spadl, a koník utekl.

Děvče šlo do světnice k maměnce a povídalo: „Ma-

měnko, ten kůň mluví!“ Maměnka se ptala děvčete: „A co ti pravil?“ *) — Děvče: „Abych mu potáhla ohlav!“ — Kúzlíř se ulekl a šel se podívat na koně, ale koně již nebylo nikde. Udělal se zajícem a utekl.

Kúzlíř ho uviděl, udělal se psem, a za ním. Jak pes doháněl zajíce, zajíc se udělal slavičkem, a pes udělal se krahulcem. Slaviček letěl nad veliké pěkné město, a krahulec za ním. Díval se na to jeden pán oknem a pravil: „Aj, aj, aj, aj! Co ten krahulec myslí, když on takého malého, pěkného ptáčka nahání? Nechme my toho okna otevřeného, co by ten ptáček k nám přiletěl!“ Ptáček přiletěl a vletěl pod lůžko, ale neviděli ho tam.

Dcera toho pána, když ráno vymetala jizbu, vymetla krásný diamantový prstének z podlážka, a ona si ho hned s radostí dala na prst. Krahulec jak viděl, že tam slaviček vletěl, udělal se člověkem a dal se k tomu pánovi sloužit a sloužil u něho tři roky za kuchaře; a nic jiného nechtěl, jenom od té dcery ten prstének.

Ten prstének ve dne byl prsténkem, a v noci se udělal z něho krásný mládenec a povídal té dceři: „Nedávej mne tomu, co mne chce; kdybys mu ten prstének dala, tak jako bys mu mne dala. Jak ho konečně přece po tobě bude chtet, hoď ho na zem a řekni, ať se rozsype na zrnka prosná. Těch zrněk bude sedm. Sedmé přistup a šest nech tak na zemi. Vyletí kura s devaterými mladými kuřaty, bude ta zrna zobat a toho sedmého zrnka bude velice hledat. Až budou ta kuřata velice pištět, ty z toho sedmého zrnka vystup a vykroč, já se

*) U Rožnova místo pravil říká se zkrácené: prál.

udělám laskou *) a všechny potrhám.“ A tak se i stalo. Ze zrnka pak udělal se zas krásný mládenec, a toho sobě vzala dcera ta za manžela.

66. Sklenný vrch.

Byl jeden solný **) a měl jednoho syna, a ten syn by se byl rád oženil a hledal sobě nějakou bohatou ženskou. Jeho křestný otec ***) mu poradil: „E milý mládenče, na sklenném vrše, tam jsou čtyry panny velice bohaté a mají šaty v skořápkách z vlaských ořechů. Jdi a hledej: nalezneš!“

Šel mládenec daleko a ptal se na ten sklenný vrch. Žádný o něm nevěděl. Šel k Slunci a pravil: „Moje milé Slunéčko, tys nejvyšší, ty budeš o sklenném vrše vědět: pověz mi, kde je.“ — Práví Slunce: „Ej mládenče, já jsem na nejvyšším stupni, ale o sklenném vrše nevím. Ale víš co, kmotr Vítr bývá ještě na vyšším stupni než já, ten bude vědět, jdi k němu.“

Mládenec šel, přišel tam na noc a lehl pod pecku. Nebylo tam žádného doma jenom žena Větrova. Vítr přijda povídá: „Fuj, smrdí tu člověčina!“ Mládenec hned kročí k němu a ptá se ho: „Větríčku, ty jsi na nejvyšším stupni: pověz mi, kde je sklenný vrch?“ — Vítr praví: „Ó mládenče, na dalekou cestu jsi se pustil. Sklenný vrch je, jen že žádný na něj nedojde. Kdyby měla kočka devadesatery devatery pazoury, udere jich a přec naň nevyleze. Ale víš co, já budu zejtra fučet a zanesu tě tam.“

*) Laska = lasice.

**) Solný, u Rožnova ten, co prodává sůl.

***) Křestný otec = kmotr.

Zanesl ho tam na noc mezi ty čtyry panny. Ty se ho hned ptaly, pro kterou z nich přišel a kterou si vezme. On povídá: „Tu nejmladší,“ proto že byla hezká.

Jejich matka byla čarodějnice; ona ho hned nerada ubledla a dala ho do chlívka. Potom mu nachystala večeři a řekla nejmladší dceři, aby mu ji tam zanesla. Matka ho chtěla otrávit a připravila mu do jídla otravy *).

Když mu ta nejmladší dcera tu večeři přinesla, pravila: „Mládenče, maměnka ti nastrojila a posílá večeři, ale ty ji nejez, poněvadž je v ní otrava.“ Mládenec večeři nejedl, schránil ji z té misky v tom chlívku do kouta na zem na hromádku a misku po té své vyvolené poslal matce, že již sjedl a že to bylo dobré.

Ráno k němu zase přišla ta jeho nevěsta a řekla: „Mládenče, maměnka má ti dala těžkou práci: půjdeš do hory dříví štípat; dřevěnou sekerou musíš štípat a dřevěnou pilou řezat, a to dříví musí být zdělané do večera, než slunce zajde.“

Mládenec vzal dřevěnou sekeru a pilu a šel do hory. Vstal do prvního dřeva, sekera se rozštípila; začal pilou řezat, zuby se mu strhnuly, že byly též dřevěné. Neměl z toho nic. Sedl si, plakal a staral se. Nevěsta mu přinesla snídaní ráno, ale on nechtěl ani jíst. Ona mu praví: „Nestarej se, nestarej, pojď a jez.“ — Pojedl, lehl jí do klína a odespal. Ona měla prstének na ruce, sňala ho a obrátila ho na druhou stranu zas na ten prst: a hned bylo dříví zdělané, jak to ta matka chtěla. Mládenec jí spal na klíně. Ona ho obudila a pravila: „E mládenče, stávej, ještě máš moc práce.“ On se obudil a byl tuze rád, že je dříví zděláno. Povídá: „Věil již s tebou

*) U Rožnova se též říká: truti.

půjdu domů!“ Ona praví: „Nechoď, až zajde slunéčko, ony by nás zabily.“

Jak zašlo slunce, mládenec šel domů. Když přišel domů, matka se ho ptala: „No, jižli jsi udělal práci svou?“ — On praví: „Již!“ — Matka povídá: „Tož jdi spat.“

Na druhý den ráno zase přišla nevěsta k němu a pravila: „Mládenče, zase na tě čeká pěkná práce. Půjdeš vylévat moře náprstkem; do večera musí být vyleté, co by v něm sedlák mohl orat.“ — Mládenec šel a dal se vylévat moře tím náprstkem. Nic mu toho neubývalo, a potom ještě mu spadl náprstek do moře. Sedne si, pláče a stará se. Nevěsta zas nese mu snídání. On ani jíst nechtěl od starosti. Ale ona mu praví: „Nestarej se, pojď a jez.“ Šel a jedl. Jak pojedl, odespal jí zas na klíně, a ona mu jiskala v hlavě. Jak mu pojiskala, zas ten svůj prsten sňala a obrátila ho na prstě druhou stranou. Moře hned bylo suché. Obudila mládence s klínu: „E mládenče, vstaň, ještě máš práce moc!“ Mládenec vstal, spatřil moře suché a byl rád. I náprstek na moři našel, který byl ztratil. Povídá své nevěstě: „Já již půjdu s tebou domů!“ — Ona povídá: „Nechoď až večer, až zajde slunéčko.“

Jak zašlo slunéčko, šel domů. Matka se ho ptá: „Užli jsi vylel moře?“ Mládenec praví: „Už!“ — Matka: „Tož se jdi vyspat.“

Na třetí den skoro ráno přišla nevěsta k němu a pravila: „Mládenče, maměnka nás všecky čtyry zavine do plachty, a ty nás přes tu plachtu budeš poznávat, která jsme tvoje; jak nepoznáš, která jsme tvoje, hlavu ti setnou; ale neboj se nic, já ti vystrčím jehlu, ty jenom šmátrej: kde se na té jehle píchneš, to budu já!“

Matka přišla se sekerou k mládencovi a povídala:

„Tu jsou všechny čtyry dcery zavínuty, včil poznej, která je tvá, pro kterou jsi přišel.“ Mládenec šmátře po nich po té plachtě, píchne se na jehle a volá: „To je ta moje!“ — Matka již mu ji daly, oni se společem sebrali, a byla svadba. Potom si ji vzal k svému otci a dostal s ní velké bohatství.

67. Dvě dítek.

Jednomu člověkovu umřela žena, a ostalo mu po ní dvě dítek, děvče a chlapec. On si s nimi nevěděl žádné rady a nemohl jich živit. S bolestí šel s nimi do lesa, dal jich do měcha a zavěsil na strom na buk *). Povídal jim: „Dětičky milé, buďte tady, já jdu drva dělat.“ Na druhý buk uvázal kyjan, kterým hlobil na týlec u sekery. Vítr fučel a pořád kyjanem zvonil o buk.

Děti myslely, že tatíček drva dělá, a tatíček zatím nechal jich tam, aby jich doma hladem mřítí neviděl. Chtělo se jim v tom měše jíst, již tam byly 24 hodin. Chlapec měl s sebou zahýbák, rozřezal měch a vypadl i s tím děvčetem. Hledali otce, ale nenašli ho. Šli po hoře, ale nevěděli kam jdou, až přišli k jedné chaloupce.

Ta chaloupka byla v zemi jako sklep, jenom vazba byla na vrchu nad zemí. Šli tam štítem, a tam byly koláče. Chlapec praví: „Oh sestro, pojď, tu s námi bude dobře, tu jsou koláče.“ Dobře jim chutnalo. Žádného tam doma nebylo, jenom kuchařka, co vařila zbojníkům, co se v té chaloupce zdržovali. Uslyšela jich na té hůře, zavolala jich k sobě a pravila: „Pojďte sem, milé dětičky!“

*) U Rožnova důsledně: na buka.

Když sešly, hned s nimi do chlévka, a tam jich chovala samými z leskových ořechů jádru, až byly tak tlusty, že jim z pozanehtů tekla smetana. Chlapcovi tekla prv.

Zbojníci zase šli do hory na hon, a jak přijdou domů, kuchařka jim měla chlapce upeci na oběd a přivřít. Přijela pro chlapce s takovými železnými táčkami *) a povídala mu: „Chlapečku, sedni na ty táčky, já tě budu vozit.“ Chlapec sednul na táčky, a ona s ním přijela k ohnivé peci, kde ho chtěla upeci. Chlapec seděl na táčkách, zapřel jednu nohu do čeliští **). Ona mu povídala: „Dej nohu dolů!“ Chlapec dal pravou nohu dolů a levou se opřel. Ona mu povídá: „Dej obě dolů!“ — Chlapec pravil: „Já to neumím, ukažte mi to!“ — On slezl s táček, ona si lehla na záda na ty táčky — a chlapec chopil se táček, a — hrk jí do pece, a dvéřka zavřel. Včil pustil chlapec i sestřičku, nabrali si peněz, co mohli unést, ze dvouch beček v sni a šli pryč.

Kuchařka zbojníkův měla dceru, ale ta nevěděla, že se maměnka peče: hledala maměnku, ale maměnky nebylo nikde. Zbojníci přišli z lesa a povídali: „Gazděno, dávej oběd!“ — Gazděny nebylo nikde.

Oni šli si sami do pece a vytáhli pečeň, ale ta byla jakási veliká. Dcera zkríkla: „Oh, to je maměnka! Vidíte maměnku?“ Zbojníci se lekli, že kdo by to byl udělal? Hledali děti a když jich nenašli, pravili: „Šak to žádný neudělal než ty děti!“

Ty děti přišli k jedné chudobné vdově, aby jich opatřila. Ona jich hned opatřila, co jich žádný neviděl.

*) T á č k y = kotouč, kolečko.

***) Č eli št í = čeluští jest zídka kolem otvoru pece.

Zbojníci jich šli hledat a též k té chudobné vdově přišli a ptali se jí: „Vidělali jsi také děti, děvče a chlapce?“ — Ona povídá: „Co že? přinesli jste lnu, abych přadla?“ — Oni povídají: „Nepřinesli, ale se tě ptáme, vidělali také děti, děvče a chlapce?“ Ona jim odpověděla: „Chcete, abych vám česala len?“ — Oni pravili: „Nedomluvíme se s tebou, hloupá bábo!“ Odešli od ní, a děti byly od smrti ochráněny.

68. Řezník a dráč.

Jeden řezník šel do vsi, potkal dráče*) a ten povídá řezníkovi: „Bratře, kam jdeš?“ — Řezník: „Do vsi!“ — Dráč: „Já také do vsi, půjdeme spolu!“ — Řezník: „Bratře, já s tebou nepůjdu, nebo to nesluší, aby řezník s dráčem šel!“ — Ale dráč mu praví: „Neboj se žádné hanby, jenom pojď!“

Šli a přišli do jedné hospody a dali si piva nalít. Hospodský jim nalil, a jakýsi člověk přistoupil k hospodskému, přinesl nůž a pušku a povídal pocestným: „Jakou smrt si vyvolíte, dáte-li střelit do se či se dáte tím nožem probodnout?“ — Oni se toho lekli, a ten zbojník jim po druhé a po třetí praví, že jakou smrt sobě vyvolí? Hned se tam sešlo zbojníků množství, a pocestný dráč povídá: „Eno, bratří, když jináč není, ještě nám dejte na občerstvení vína!“ — Zbojníci odpověděli: „To vám dáme!“ a hned nalili. Dráč ho vzal, hutnul si ho**) a dal řezníkovi. Řezník hutnul a dal zas dráčovi, a dráč vypil a převrátil na stole sklenku zhůru dnem. V tom zůstali zbojníci, kde který stál, jako mrtví stáť.

*) Dráč = ras, výtažný.

**) Hutnouti = zavdati sobě, napíti se.

Dráč praví řezníkovi: „Jdi pro představené — pro pány!“ Řezník pospíšil pro představené, ti přišli a dali zbojníky svázat, a potom dráč obrátil sklenku zas jak patří na stůl, a zbojníci byli živi. Byli do vězení odvedeni a utraceni, řezník pak a dráč ostali od té doby v dobrém přátelství.

69. Král Zemiráj.

Byl jeden král Zemiráj (?), ten měl jedinou dceru, a ta byla krásná a měla zlaté vlasy. Žena mu zemřela, a on dlouho tak trval bez ženy. Ale potom sobě ztěžoval: „Zle je zle člověku samotnému!“ Svolal své dvořany a příbuzenstvo a řekl jim, že se ožení. Všickni mu povolili a pravili: „Milý králi, z takového stavu sobě vemte manželku, jak jste sám — z královského.“

Odebral se do cizí země a šel hledat. Našel tam velice krásnou pannu, zas královskou dceru, a pravil: „Chcešli, pojď se mnou, nebo já tě chci za svou manželku mít.“ — Ona praví: „Může, pane! *)“ Ale co budu žádat, to mně račte dát.“ — Král povídá: „Na všecek způsob!“ — Princezna praví: „Dejte mi jednu světnici ve svém paláci, co by do ní žádný nesměl jít jenom já.“ — Král odpověděl: „Třeba dvanáct!“

Tak jel s novou královnou zas do své země. Trvalo to kolik let, dal jim Pán Bůh dcerku. Dcerka rostla, a král ji měl rád, ale tu starší dceru po té první ženě přece radší. Ta měla po smrti dostať království. Matka tomu byla nerada a chtěla, aby její vlastní dcera krá-

*) Může = může, zhůsta užívá se místo: ano.

lovství dostala. Na tu starší vždycky něco pobíjela, říkávala, že je nevěrna a neposlušna. Ale otec to neseznával, že by taká byla. Ale když to tak viděl, že jí macecha nepřeje, dal jí peněz ke své potřebě a odpravil ji pryč: „Dcero milá, jdi a bledej si štěstí svého!“ — Dcera odešla, ale brzy navrátila se zas k otcovi.

Jednou šli král s královnou na procházku, a ta starší dcera si myslila: „Milý Bože, co ta moje maměnka v té světnici má, že tam žádný nesmí jít?“ — Poslala pro zámečnicka a pravila mu: „Odemkneš-li ten pokoj, co by na něm nebylo znát?“ Zámečník praví: „Na všecek způsob!“ Zámečník jí musel odpřísahat, že nepoví žádnému, že ten pokoj odemíkal, aby se to její panímáma královna nedověděla. Potom dala pokoj otevřít a vešla do něho. Bylo v něm zrcadlo, ona do něho vhlédla a pravila si tak: „Milý Bože, můj otec je král; ale jak je král, přece dá se leda babě ovést*).“ On si myslí, že tu královna má nějaké drahé věci, a ona tu má jenom zrcadlo.“ — Potom vyšla, dala pokoj zámečnickovi zas zamknout a dala mu dva dukáty.

V tom zrcadle byl čertík, a jméno mu bylo Oldacrz. Královna jak přišla z procházky, šla do svého tajemného pokoje, vzhledla se do zrcadla, a čertík Oldacrz jí pravil: „Ó milá královno, jak se zdáš kolvěk, že jsi krásná, ale jsi přece proti své starší dceři jenom pleva.“

Královna se na dceru rozhněvala ještě víc, tak že hned do hodiny musila jít z královského paláce pryč. Ona si vzala k své potřebě peněz a odešla do světa.

V cestě řekla sama sobě: „Půjdu, kam mne oči zavedou a noby zanesou.“

*) Přece dá se ledajaké babě obelhat.

Chodila horami tři dni a tři noci. Hladná byla, ale nemohla si koupit chleba, že to bylo v horách.

Po třech dnech přišla k jednomu mlýnu, sedla k vodě a plakala. Vyběhl tovaryš mlynářský na pud *) srážet vodu a ptal se jí: „Co tu sedíš?“ — Ona praví: „Hledám si nějaké služby!“ — Tovaryš povídá: „Počkej trochu, panímáma je kdesi v poli, ona by potřebovala děvečky.“

Panímáma přišla a ptala se jí, odkad je. — Ona odpovídá: „Ze Zemiráje, a hledám sobě služby!“ Mlynářka praví: „Ostaň u mne!“ — Dala jí koudel prást; děvečka neuměla. Potom jí kázala krávy dojit; děvečka též nevěděla, jak by sedla ke krávě; poněvadž byla z královského stavu, nevěděla žádné práce jak chytit. — Mlynářka křičela: „Oh ty vojenko, oh ty honculo! Ty jdi mezi vojáky, ale ode mne hybaj, já takové děvečky nepotřebuji!“

Děvečka šla s pláčem, přišla do hor a zas nevěděla, kam jde. Přišla tam k jednomu domu, a ten dům byl hluboko v zemi jako sklep, jenom střecha byla ven. Vešla do toho domu, tam nebylo žádného, jenom dlouhý stůl, a na něm jídlo pro osm a čtyřycet mužů. Ona byla hladná a pojedla toho jídla. Potom chodila ze světnice do světnice a v té poslední našla lůžko na zlatých řetězcích viseť, a v něm postel **). Ona byla unavena, přišla na ni dřímota, tož do toho lůžka lehla a odespala.

Jak odespala, přišlo 48 zbojníků do toho domu svého, a devátý čtyřcátý byl hejtman. To byl hejtmanův pokoj, kde ta panna ležela. On do svého pokoje všel, našel ji tam spát a v kráse se skvíť. On si sednul na

*) Pud = koryto, kterým voda běží.

***) U Rožnova přísně se dělí v mluvě lůžko (dřevěné náradí) a postel (slamník a peřiny).

lenošek a díval se na ni. Potom jde do hrubé světnice mezi své tovaryše a praví: „Milí tovaryši bratří, ve všem mně věrni jste a slíbili jsme sobě, jakou kořist uženem v poli, že všecko jde do spolku. Jakou jsem já dnes kořist našel, není možná, abysme se tím podělili; udělejte sobě radu půl hodiny, necháte-li mne ji samému či nenecháte.“

Hejtman odešel do svého pokoje, a tovaryši se radili. Jedni pravili: „Nech si má svou kořist sám!“ Ale jiní křičeli. „Nech to jde do spolku!“

Přišel k nim hejtman po druhý: „Jak jste se uradili?“ Konečně bylo: „Nenecháme tu kořist samému; každá kořist jde mezi nás, necht' jde i ta.“

Hejtman jich vyvolal ven, a pod holým nebem mu museli odpřísahat, kdo by koliv kořisti ublížil, kterou on našel, že bude o krk menší. Oni všickni odpřísahali, že neublíží.

Potom ji vyvedl ze světnice mezi ně. I všickni byli rádi, že mají takou krásnou pannu mezi sebou. Ona pro ně vařila a obsluhovala jich ve všem, co potřebovali.

Když byla již nějaký čas z paláce pryč, její macecha královna vešla do pokoje svého a ptala se v tom zrcadle toho Oldacrza a čertíka: „Můj milý Oldacrzku, víšli, kde je má dcera, a jak se má?“ — Oldacrz praví: „Tvá dcera se má lepší než ty; ona pro 48 mužů vaří, a mají ji velice rádi.“ — Macecha praví: „Ale pověz mi, jak by ji bylo možná zhladiť ze světa?“ — Oldacrz odpověděl: „Královno, já ti poradím; ty jsi čarodějnice, dojdeš, kam chceš: očaruj a podhoď jí její prstének, který doma mívala, do její světnice pod lůžko; ona, jak bude zametat, ho najde a dá si ho na prst na ruku, a hned

vpadne do mdlob. Oni budou myslit, že je umrlá, a pochovají ji.“

Macecha čarodějnice tak udělala, a stalo se, jak jí Olda crz řekl. Zbojníci přišli a našli pannu ležet mrtvou. Všickni jí litovali. Ale ona, třeba mrtva byla, ve své kráse pořád se skvěla. Hejtman rozkázal: „Což je dělať, moji milí tovaryši, jděte vykopat hrob, a pochovejme ji. Ale nedělejte s ní jako s hovadem, ale pěkně, jak s člověkem sluší.“

Tovaryši vykopali hrob a pěkně ji zanesli tam. Jak ji měli pochovat, uhledli ten prstének. Jeden praví: „Já jí ho nenechám!“ Druhý praví: „Nech jí ho tam! co je ti po tom?“ — Ale ten první praví: „Škoda ho tam bude!“ Prstének jí sňal, a ona hned vstala. Zas byli všickni plni radosti.

Macecha královna jde po druhé do pokoje svého a praví: „Olda crz ku milý, jak se má dcera moje? Ještěli žije?“ — Olda crz praví: „Oh, ještě žije; měli ju prv rádi, mají ju včil ještě radši.“ — Macecha povídá: „Oh Olda crz ku, porad' mně, jak bysme ji zhladili ze světa.“ — Olda crz odpověděl: „No, ještě ti poradím. Vem střevíce, — také, jak doma mívala, — očaruj a podhoď jich zase pod to její lůžko; ona jich ráno obuje, jak bude měť vařit, a zas vpadne do mdlob.“ — Tak se stalo.

Zbojníci přišli z pole a našli pannu ležet mrtvou, zarmoutili se všickni a zvolali: „Zázrak Boží!“ — Hejtman kázal: „Pochovejte ji v hrob, a to pěkně uctivě!“

Tovaryši jí pěkně vzali a zanesli ke hrobu. Jak ji měli pochovat, jeden tovaryš praví: „Já jí ty střevíce vezmu!“ — Druhý povídá: „Co je tobě po jejich střevíciích, dejme ji v nich do hrobu, nech si jich tam má!“ Tak se mělo stát; ale ten hrob byl krátký. Třetí praví:

„Utněme jí nohy!“ — První povídá: „To neuděláme, ale jí sejmem ty střevíce, trefa že bude dost!“ Vzali jí střevíce, a ona hned zase vstanula. Zas byli všickni plni radosti, že pannu mají živou.

Macecha královna jde po nějakém čase po třetí do své tajné světnice a ptá se Oldacrza: „Můj milý Oldacrzku, ještěli má dcera žije?“ — Oldacrz: „Ovšemž že žije!“ — Macecha: „A jak by ji bylo možná zhladiť?“ — Oldacrz: „Nevím, jak bych ti poradil; ale vš co, jak ona bude spát, dej jí do vlasů očarovanou jehlici; ona vpadne do mdlob a tak vezme svůj konec. Jak to nebude platné, již ti neporadím!“ — Macecha tak udělala s pannou.

Přišel hejtman a všeci tovaryši, a hejtman praví: „Milí tovaryši, to je dopusta Boží; to je anjel, pochovejme ji uctivě!“ — Vykopali hrob v lese, dali udělat sklennou truhlu a smolných svíček si naleli a pěkně se svíčkami mrtvé tělo pochovali do hrobu. Nad tím hrobem udělali střešku z chvojí *), a tak leželo mrtvé tělo v otevřeném hrobě. — Jak ji pochovali, hejtman řekl: „Milí tovaryši, to je anjel — to je k našemu vysvobození! Pojdme pěkně všickni spolem, vyznejme se z hříchův svojich, co jsme provinili. Zpytujme svědomí své a vyznejme se Bohu, poněvadž tu kněze nemáme, a potom nabijme každý svůj pluhák a střelme do sebe. Ve všem jste mi byli věrni, buďte mi i včil věrni; toho lotrovstva již máme dost!“

Všeci tak udělali, ale hejtman zůstal nejposledy, přesvědčil se o všech tovaryších svých, jsouli mrtví, aby ho některý neobelhal — ale každý byl mrtvý. Potom i hejtman do sebe střelil.

*) U Rožnova z četiny.

Jel jednoho krále syn, princ Jan, těmi horami, a přišlo mu až přes ten samý les jeť s kočím; ale přece tam se ostýchal*), aby se mu něco zlého nestalo, že tam bývalo vždycky pokušení a bojstvo**). Praví sobě: „Pane Bože, mně tu buď na pomoci!“

Když jel přes ten les, bylo to k večeru na zmrčku, uhledl tam světla; ty svíčky těch zbojníků ještě hořely. On praví svému kočmu: „Jdi tam a pohleď, co tam je a co se tam svítí.“ — Kočí povídá: „Ve všem vás, milostivý pane princi, poslechnu; ale v tom nemůžu poslechnout.“ Princ praví: „Malou důvěru máš v Boha.“ On sám pak přežehnal se ve jméno Boží a šel.

Našel tam hromadu chlapů zbitých a mrtvé tělo ve sklenné truhle tak pěkné, až se skvělo. Zavolal kočího, aby šel k němu, a ten mu hned musel odpřisáhat, že nepoví žádnému, co princ Jan s sebou z lesa bere. Vzali sklennou truhlu s mrtvým tělem do kočáru a vjeli do královského paláce.

Princ si vzal mrtvou pannu do své světnice a dal si ji pod lůžko.

Večer vytáhl truhlu z podlůžka a dlouho díval se na mrtvé tělo. Při tom mluvil: „Má milá pěkná holubičko, jak ty se tak krásně skvíš!“ — Od toho dne hon lesní všecek ho omrzel.

Mrzelo to krále, že princ v ničem nemá radosti, a pravil královně své manželce: „Co ten náš princ Jan má v svém pokoji, že z něho málo vychodí? Býval milovník honu a včil nikam nejde!“ Královna šla a nahlédla tam. Spatřila mrtvé tělo pod lůžkem. Velice se toho

*) U Rožnova jako i jinde: oslýchal.

***) Bojstvo = zbojnictvo.

ulekla, až zamdlela. Jde ku králi a praví: „Náš princ tam má mrtvé tělo!“ — Otec povídá princovi: „Půjdu já do tvého pokoje s tebou. Co ty tam máš, že jsi tak mrzutý?“ — Princ Jan nechtěl otce do svého pokoje pustit, ale otec šel násilím. Uhledl mrtvé tělo v pokoji a povídal: „Oh můj milý synu, co děláš? Co ty tu mrtvé tělo máš? Kdež mrtvé tělo patří, chyba do země?“ — Princ bolestně mluví: „Jak mně to tělo vezmete a pochováte, já si pozoufám!“ — Ale otec hned vzal prince Jana do vězení, a paní královna kázala pro mrtvé tělo spravit koupel a šaty, aby bylo uctivě do hrobu pochováno.

Jak mrtvé tělo myli a hlavu česali, vypadla ta jehllice z vlasů, a panna povstala. Tu byli všickni plní radosti, že taká krásná panna vstala z mrtvých. Hned pro prince Jana do vězení, Jan přišel, byl plný radosti, že má živou krásnou pannu, kterou v horách našel. Potom brzy byla svadba, a byli svoji.

Za nějaká léta dal jim Pán Bůh chlapce. Tu teprv se princ vyptával manželky své a pravil: „Jak, milá manželko, jsi a jak rodem pocházíš?“ Ona mu povéděla: „Pocházím od krále Zemiráje.“ — Princ: „A jakým způsobem se ti to tak stalo, žes tak zemřela?“ — Princka manželka pravila: „To se stalo od mé macechy, že byla čarodějnice: ona mae tak začarovala.“ — Povídá jí princ Jan: „Pojďme k ní a k tvému otcovi.“ Ona svolila a jeli spolem.

Když přijeli k otcovi, otec padl před svou dcerou na kolena a prosil za odpuštění. Dcera povídá: „Ni, otče; ale ta má nedobrá macecha není hodna, aby pod oblohou Boží chodila, že je zlá čarodějnice.“ Král hned všecko vyslechl a vyšetřil a kázal vlastní nedobrou manželku

svou čtyrma voly roztrhat a každý kus z ní na jinou bránu města zavěsit na památku. Čarodějné zrcadlo pak se spálilo.

Potom udělali hostinu na novo u otce, a otec zanechal království své mladší dceři a se starší dcerou odebral se k zetovi, a tam býval.

70. Švec.

Jeden švec byl velice chudobný, nemohl se ze svého řemesla živit ani vychovat svých dítek. Dal se zapsat čertovi s celou krevností*), s ženou i s dítkami. Čert, jak se zapsal švec, povídá: „Co včil za to chceš?“ Švec povídá: „Toli peněz, co bych se mohl vyživit a vychovat své dítky.“ Čert mu přinášel každý den pět rýnských stříbra.

To bylo v ten čas, kdy chodil Pan Bůh se svatým Petrem po zemi. Přišli též k tomu švecovi na noc; ale švec nevěděl, co jsou to za lidi, jenom viděl, že jsou pěkné osoby. Oni ptali nocleha**). Švec jich hned přijal s ochotností, žena jich pěkně uctila, lůžko jim ustlala, večeri jim dala, jak patří, a ráno snídání, zase jak sluší. Syn Boží se ptá: „Co za to?“ — Švec povídá: „Jenom nic!“ — Syn Boží praví: „Jenom přece něco!“ — Švec povídá: „No, když přece něco, tož prosím o tři věci, aby se mně staly: Kdo na můj stolek***) sedne, kde já sedívám, když šiju, co by s něho víc nestanul; a kdo na mne z venku bude oknem hledět do

*) S celou rodinou.

***) Oni ptali nocleha t. j. žádali o nocleh.

***) Nepochybně: třínožka.

světnice, co by od toho okna víc neodešel; a kdo by s mé trnky v zahradě slivky trásl, aby od ní víc neodešel.“ — Syn Boží praví: „E to se stane!“ a odešel i se svatým Petrem.

Jak došel čas ševcovi, čert přišel pro něho: „Ševče, již došel čas!“ Švec pravil: „Inu dočkej, dočkej; na, sedni a odpočiň si, až povečeřím.“ Čert si sedl na jeho stolík, a švec po večeři strojil se s manželkou i s dítkami do pekla.

Když byl hotov, volal na čerta: „No, čerte, pojď!“ Čert nemohl vstát se stolka a křičel, že ho to na něm tuze pálí. Když nemohl vstát, prosil ševce: „Prosím tě, bratře, pusť mne s toho stolka, raději ti ještě přidám času!“ — Švec praví: „Když mi přidáš, tož mi přidáš: jdi!“ — Čert mu přidal sedm let.

Jak zas došlo těch sedm let, čert proň přišel, ale již nešel do jizby, než hleděl oknem. Klepal na okno a volal: „Ševče, pojď, již došel čas, pojď do pekla!“ — Švec ještě síl, a žena vařila večeři. Švec povídá čertovi: „E počkej, počkej, žena vaří večeři, až povečeřím!“

Jak byli po večeři, strojili se do pekla všeci. Švec volal čerta: „Čerte, pojď, my jsme již hotovi!“ — Čert chtěl jít, ale nemohl odejít od okna. Zase prosil: „Pusť mne, bratře, přidám ti raději ještě času!“ — Švec praví: „Když mně přidáš, tož mně přidáš: jdi; ale jak mně po třetí přijdeš, když nebudu hotový, nežádej si mne! Já tvým bláznem nebudu.“ — Čert mu znovu přidal sedm let a odešel.

Jak došlo zas těch sedm let, přišel čert pro ševce, aby s ním šel do pekla, a šel zase do jizby. Švec praví: „Dobře, dobře, žes přišel; jdi do té mé zahrady a otřas

mi ty trnky, sebere jich žena do břemenka *), sníme jich na cestě, i ty si rád vezmeš!“

Eh, čert jde do zahrady a třase trnky, až všecko haluzí spadlo, jenom holý peň ostal. Švec již se nastrojil do pekla, žena trnky sbírala. Již byli všickni hotovi.

Švec volal čerta: „No čerte, již jsme hotovi! Pojď! Povídal jsem ti, abys jenom trnky otrásl, a ty snad chceš i celý strom s sebou vzít; nech ho a pojď!“

Čert nemohl odepně odejít a prosil ševce: „Ševče, prosím tě, pusť mne!“ — Švec pravil: „Nepravilli jsem já tobě, jak přijdeš tehdy, kdy já nebudu hotový, a jak nepůjdeš, kdy budu hotový, abysi si mne nežádal? Já chci jít, a ty nechceš; jsemli já tvůj blázen?“ Šel do světnice pro potěh a jak řeže čerta, tak řeže, ráz vedle rázu **). Čert křičí a řve, lidé se všech stran na ulici běží se dívat, kdo to u ševce tak tuze křičí, a viděli, že švec bije čerta. Jak se ho dost nabil, pustil ho: „Jdi!“ — Čert utekl do pekla, a víc k němu nepřišel.

Jak švec zemřel, poručil si, aby mu do truhly dali tu jeho zástěrku. Po smrti šel k nebi, přišel a klepal na bránu nebeskou. Svátý Petr odemkl, pohledl naň a pravil: „Ó ševče, ty tu nemáš místa! Odejdi, co jsi vyvolil, to se ti stalo; kdybys si byl vyvolil království Boží, byl bys ho měl.“ Zase zamkl bránu nebeskou.

Švec si myslil: „Co mám včil dělat?“ — Šel do pekla. Jak ho zdaleka uhledli čerti, křičeli: „Zavřete bránu, nepouštějte sem ševce, on nás všechny vyžene z pekla!“ Švec tloukl na bránu pekelnou, nechtěli ho tam pustit.

*) Do břemenka t. j. do plachty na záda.

***) Ráz vedle rázu t. j. rána za ranou.

Když ho nechtěli vpustit do pekla, zas jde na svatého Petra do nebe. Svatý Petr odemkl, podíval se na něho a povídal: „Do konce tu nemáš místa: darmo děláš.*)“ Švec zas šel do pekla, a čerti zas křičeli: „Jenom sem nepouštějte ševce!“

Švec se zase vrátil na svatého Petra. Svatý Petr odemkl, a švec mu tam ruče vhodil tu svou ušipanou zástěru do nebe a pravil: „Když již já tu nebudu, nechť jest tu aspoň ta má zástěrka!“

Šel zas k pekle, ale v pekle se mu již ani žádný neozval, brána byla zavřena, všeci byli ticho. Švec praví sám sobě: „Ještě jednou půjdu na svatého Petra.“ Šel a tloukl na bránu nebeskou. Svatý Petr odemkl, a švec popodlezl svatému Petrovi popodruku, roztáhl si svou zástěrku a sedl si na ni. Sv. Petr ho vyháněl, aby šel, kam patří, v nebi že nemá místa. Ale švec seděl pevně a pravil svatému Petrovi: „Já nesedím na vašem, já sedím na svém!“

Svatý Petr jde před Christa Pána a praví: „Pane, švec mi nechce s tu odtud vyjít ven, a místa tady nemá!“ — Syn Boží se nad ním slitoval a kázal: „No, nech ho, nech si tam u brány sedí!“

71. Nábožný kovář.

Jednomu kovářovi zemřeli rodiči. On za nimi tuze teskliv byl; modlil se za ně a na mše svaté dával. Po nějakém čase zdálo se mu ve snách ve spánku, že jsou jeho rodiči v pekle a že jim nepomůže. Kde šel tu šel, všady jich na paměti měl, všady se za ně modlil.

*) Daro děláš t. j. darmo se namaháš!

Jednoho dne šel do lesa uhlí pálit a našel tam čerta, který vařil duše ve třech kotlech v oleji. Ty duše byly ve způsobě zrněk prosné kaše v tom oleji. Kovář si povídá: „Jak bych já ty dušičky od toho čerta dostal?“

Jde k čertovi a praví: „Co děláš?“ — Čert mu odpovéděl: „Skládám oheň a vařím olej!“ — Kovář mu nic nepravil, ale díval se naň. Čert mu praví: „Dášli se mi zapsat?“ — Kovář povídá: „Dám, a co já budu chcet po tobě, to mně ty nedáš!“ — Čert praví: „Co chceš, dám!“ — Kovář povídá: „Mám tam také dlouhé staré kožušisko, dáš mně ho v každém tom kotle omáčet trochu!“ — Čert praví: „Ó ano!“

Kovář jde pro kožich a obrátí ho na raby tou vlnou — tím chlupem venek; a v tom prvním kotle omácel, a na každou tu vlnu se chytla jedna dušička, a kovář, jak v tom prvním kotle omočil, nesl si to na zahradu a třásl. Potom šel do druhého kotla; tam zas tak udělal. Potom šel do třetího, tam zase ty dušičky omácel a vybral a i dušičky svých rodičů tam našel. Ty dušičky se mu všechny v zahradě obrátily v ovečky; i jeho maměnka byla ovečkou, a tatíček beránkem. Děkovaly mu všechny ty duše, že jim pomohl. On si ty ovce pásal na té zahradě.

Čert k němu přišel a pravil: „Ty ovce nejsou *) všechny tvoje, ale toho, kdo jich vyhrá.“ — Přinesl z pekla záporu železnou a povídal: „Jestli mi ji vyhodíš, až jí oblak prorazíš, budou ovce tvoje.“ Kovář: „Já vyhodím ještě víc než ty, ale haž ty nejprv.“ — Čert vyhodil záporu do povětří, a zápora, když letěla nazpátek, vpíchlá se na sáhu do země **). Čert záporu vytáhl a

*) U Rožnova se praví místo nejsou: neňá.

***) V Rožnovsku: síha, jako nezřídka i jinde.

podal ji kovářovi. Vycházel měšček na plně, kovář držel záporu a kýval tam na toho svatého Davida, co ho je vidět v měščku. Čert praví: „Co ty to kýváš? co budeš dělat?“ — Kovář povídá: „Hleď, to je tam můj bratr, on na mne kývá, abych mu tu záporu hodil; on je též kovářem, že prý z ní bude dělat podkovy.“ Čert se ulekl a zvolal: „Sem tu záporu, já ti jí nedám, neměli bychom se v pekle čím zapřít.“ Čert záporu vzal a utekl zpátky do pekla. Kováři ostaly ovce.

Zase přišel čert po druhé a pravil: „Kováři, ty ovce ještě nejsou tvoje, ale toho, kdo jich vyhrá. Jestli mi tak zahvízdneš, až se hory, doly zatřesou, obdržíš ty ovce.“ — Kovář praví: „Já umím ještě lepší hvízdaf jako ty; ale hvízdej ty napřed!“ — Čert zahvízдал, a hory i celá země se hned zatřásla. — Kovář povídá: „Včil já budu hvízdaf, ale zavaž si oči, sice oslepneš!“ — Čert si zavázal oči, kovář vzal své kladivo a břink, břink, břink čerta třikrát za ucho. Čert se dal křičet: „Jak jsem čert starý, tak jsem ještě jak živ hvízdaf neslyšel!“ Utekl do pekla a víc k němu pro ovce nepřišel.

Přišel Syn Boží s Petrem ke kovářovi a kupoval od něho ty ovce. Syn Boží praví: „Co za ty ovce chceš? po čem jedna?“ — Kovář povídá: „Nic jiného za ně nechci, jenom kdybych tam přišel, kam ony přijdou.“ — Syn Boží praví: „Ó to se stane!“ Potom zajal ovce a šel svou cestou i se svatým Petrem.

Přece ještě zase přišel čert ke kovářovi pro ty ovce a pravil: „Kováři, ty ovce nejsou všechny tvoje!“ — Kovář pravil: „Již jsem jich prodal!“ — Čert praví: „Tož pojď ty se mnou do pekla.“ Kovář povídá: „Jdi napřed, já přijdu hned za tebou.“

Zatím šel na trh a nakoupil si obrazů; obraz

nejsvětější Trojice Boží, obraz Panny Marie a obraz svatého kříže; nabral si též hřebíků a šel do pekla.

Hned ho jeden čert přivedl k tomu nejvyššímu luciperovi a do jeho domu. Luciper ho hned přivítal a vedl do své světnice. Kovář si hledí po světnici po stěnách, staví obrazy a povídá si: „Tu bude oltář nejsvětější Trojice Boží, tu bude oltář blahoslavené Panny Marie a tu oltář svatého kříže.“

Luciper, který byl trochu vyšel, vrátil se do světnice. „Oh,“ povídá, „kováři, my tu žádných kostelů nepotřebujem; ty nám těch oltářů tu stavět nebudeš; hybaj, odkud jsi přišel!“ Vyhnali ho z pekla ven.

Potom již měl dobrý pokoj od čertů. Jak zemřel, šel do nebe a klepal na svatého Petra. Svatý Petr odemkl, a hned ho tam všickni začali pěkně vítat, ozvláště ty jeho bývalé ovečky, které pásal v zahradě své. Všecky říkaly před Christem Pánem: „To je ten, co nás vysvobodil!“ A tak ostal v nebeských radostech na věky.

72. Kovář a jeho anjel strážce.

Jeden kovář byl velice chudobný, nemohl ze svého řemesla nijak živ býti, a měl devatero dítek. Aby si pomohl, dal se zapsat čertovi se všemi dítkami a s celou krevností. Potom mu čert pravil: „Co za to?“ Kovář povídá: „Co bych mohl být živ a vychovat své děti, je se mnou veliká bída. Čert mu přinesl každý den deset rýnských stříbra, když mu byl uložil lnůtu, kdy proň do pekla přijde. Pravil mu: „Za devadesát devět let pro tebe přijdu, ale nesmíš v tom čase nikdy jít do kostela ani k náboženství nikam, než tak dělej, jak já budu chtet.“

Kovář byl prostopášně živ, ale to živobytí ho přece potom omrzelo. Jak došel čas, čert proň přišel, aby s ním šel do pekla. Kovář praví: „Prosím tě, ještě mně přidej sedm let, ale dovol mně chodit do kostela. Šak já vím, že jsem tvůj; ale přece je mně hanba mezi lidmi; a já sloužím tobě, jak ty chceš.“

Čert mu přidal sedm let a pravil: „Choď do kostela!“ — Kovář šel do kostela každý den a prosil Pannu Marii a anjela strážného při každé mši svaté, aby mu u Boha vyprosili milost, že to neudělal z urvalosti ani ze žádné zlosti a zdorovitosti, ale skrz velké bdy a pro vychování dítek svých.

Jak došlo sedm let, přišel o šesti hodinách anjel ke kovářovi a povídal: „Kováři, čas do pekla jít ti přichází; cos to udělal? Ale neboj se nic: že jsi mne vzal za patrona, já ti budu na pomoci. Nachystej mně o sedmi hodinách večeři a své kovadlo přines do světnice ke dveřím, já přijdu a budu s tebou večeřet.“

Anjel zatím odešel, žena šla na maso a myslila sobě, co by dobrého spravila pro anjela na tu večeři. Ale co mohla, spravila ponejvýš.

Anjel přišel o sedmi hodinách a hned se posadil za stůl s kovářem a s dítkami jeho. Večeřeli, ale kovář jedl, tak jako by nejedl, leda mu to déle trvalo, aby se mohl pobavit; velice se strachem třásl, že půjde do pekla. Pobízel anjela, aby jedl; anjel jedl chutně. Čert za chvíli do světnice přišel a pravil: „Kováři, pojd' do pekla, již je čas.“ — Dítka strachem se třásly a pěkně hleděly na anjela. Anjel praví: „Nebojte se nic!“ Po večeři šel anjel ke kovadlu, vzal kladivo, udeřil třikrát po kovadle kladivem a ptal se čerta: „Čerte, co chceš?“ — Čert mu nic neodpovídá. Anjel ho bil po hlavě, aby mu

pověděl, co chce. Ale čert nic nepravil. Anjel zavolał kováře, aby vzal druhé kladivo a šel mu pomoci. Kovář vzal druhé kladivo, a oba čerta bili po hlavě jako hada, až ho zatloukli do smrti a byl neživý.

Anjel přislíbil kovářovi: „No, již je s tebou dobře, že jsi Pannu Marii a mne vzal za patrona; neboj se nic!“ Potom se anjel ztratil, a kovář vykopal jámu a pochoval čerta do ní jak mrchu zdechlou. On ale zůstal i s celou rodinou velice nábožný až do smrti.

73. Chytrý uhlíř.

Jeden uhlíř šel do lesa uhlí pálit a potkal medvěda. Ten medvěd s sebou vedl divokou svinu. Medvěd pravil uhlířovi: „Milý uhlíři, já tě mám sjsť, mám hlad.“ Uhlíř povídá: „Milý medvěde, já se ti neubráním, já jsem jenom sám a vy jste na mne dva. Ale mám svůj oběd, nech mne, až ještě pochědvám naposledy.“

Uhlíř měl chléb a klobásku vepřovou; jedl, a hodil medvědovi také kousek té klobásky. Medvěd ji chytl do huby a pravil: „Eeeee! a kde to ty kořenky také rostávajúúúú?“ — Uhlíř povídá medvědovi: „Bratře, já bych ti pověděl, ale nesmím!“ Medvěd praví: „Jenom pověz, a nic se neboj!“ Uhlíř odpovídá: „Z té svině se nadělají takové kořenky!“

Medvěd svinu popadl, hned ji roztrhal a pravil uhlířovi: „Včil mi nadělej těch kořenkův!“ Uhlíř povídá: „Milý brachu, k tomu musí být správa; musí být oheň, a musejí být i hrnce; a já jsem včil ušpaný, musím se ti trochu umýt, a by ses toho neošklivil!“ Medvěd praví: „Jdi a umyj se!“

Uhlíř se umyl, ale zase neměl se čím utřít; povídá medvědovi: „Půjč mi své kůže, abych se do ní mohl utřít!“ — Medvěd k němu přistoupil a uhlíř se utřel. Liška, medvědova kmotřička, šla na hrnce, a vlk, medvědův strýc, skládal oheň. Uhlíř se dal taký velký buk klát*). Jak ho trochu štípal, měl v něm klín a pravil medvědovi: „Ty jsi tak silný: strč do buka svoje dlapy a pomahěj, až ho roztrhnem.“ Vlk praví medvědovi: „Strýče, dej si pozor; uhlíř je šelma, ať ti něco neudělá!“ Ale medvěd na jeho řeč nic nedbal a jen pomahal, co mohl, aby brzy jedl kořenky vepřové. Uhlíř vyhlobil z kláta**) klín a medvědovy dlapy v buku zaštípil. Medvěd křičel: „Štípe, štípe!“ Ale uhlíř pravil: „No počkej, bratře, počkej, jenom pomahěj!“ a chytla se ho za ocas, vzal otluček***) a jak ho mele, tak ho mele.

Vlk se na to chvíli díval a potom pravil: „Dobře jsem já ti, strýče, povídal, abysi si dal pozor na uhlíře, že je dávno šelma; také on by mohl mne tak vyhostit, jak včil tebe hostit!“

To řekl a utekl od něho. Liška nese hrnce a jak viděla, co dostává kmocháček medvěd, též utekla a hrnců nechala. Uhlířovi zůstala celá svině.

74. Dva ševci kmocháčci.

Byli dva ševci, a ti byli kmocháčci. Jeden byl chudobný a druhý bohatý. Ten bohatý neměl žádných dítek, a ten chudobný jich měl čtvero. Ten bohatý zabil krávu,

*) Klát i = štípati na rozkol.

**) Klát = kláta = klada.

***) Otluček = klocek, klacek, kyjan.

a ten chudobný jde k němu a prosí: „Kmocháčku, prosím vás: dejte mi něco, třeba kousek toho masa; děti by jedly, a já jim nemám co dát.“ Kmocháček nechtěl. Ale chudobný prosil: „Pro Boha vás pěkně prosím, vždyť jste zabil krávu, a co máte, to máte, jenom mi něco udělte!“ Kmocháček mrzutě utal kus masa a povídal: „Na, a jdi v čerty do pekla!“

Chudobný švec se nad tím rozmrzel, vzal maso a šel zrovna k peklu. Přijda k peklu k bráně, uviděl tam malého čertíka, co stál na stráži a na něho zvolal: „Co ty sem jdeš?“ — Švec odpovídá: „Toť jdu s kouskem masa do pekla, co mi dal můj kmotr.“ Čertík: „Tož komu ho neseš?“ — Švec: „No, komu bych ho nesl — vám čertům ho nesu!“ — Čertík: „Víš co, já ti poradím; jdi s ním k našemu luciperovi a nechci zaň nic jiného jenom ten obrus, kterým má přikrytý stůl.“

Švec šel a přišel k luciperovi do světnice. Ten se ho ptá: „Co potřebuješ?“ — Švec mu praví: „Toť vám nesu kousek masa.“ Luciper povídá: „Co zaň chceš?“ — Švec: „A nic jiného, jenom ten obrus s toho vašeho stola.“ Luciper mu ho dal, a švec se bral nazpátek z pekla.

Přišel zase k té bráně, a ten malý čertík mu pravil: „Víšli, co s tím obrusem budeš dělat?“ Švec: „Já nevím!“ Čertík: „Víš co, já ti poradím; kdekolvěk si ho prostřeš a řekneš: ‚Pro jednu osobu jezť a pít,‘ budeš měť dost!“

Švec byl rád, šel malý kus cesty a hned obrus zkusil. Prostřel si ho na zemi a pravil: „Pro jednu osobu jezť a pít!“ a hned bylo, co potřeboval.

Na noc přišel do hospody, a tam si hned prostřel obrus na stůl a pravil: „Pro jednu osobu jezť a pít!“ — hned se stalo.

Hospodský to vida jde k ženě: „Oh, povídá, ženo, ženo, ten má správu!“ Žena se ho ptala: „A jakou?“ Hospodský povídá: „Má takový obrus, jak si ho prostře a řekne: „Pro jednu osobu jezt a pít,“ hned má všeho dost, co potřebuje.“ Hospodská se naň podívá a povídá: „Totototo! My taký obrus též máme; jak odespí, dáme mu svůj a jeho si vezmem.“ Tak udělali.

Ráno švec vstane, prostře si obrus na stůl a praví: „Pro jednu osobu jezt a pít!“ — Nepřišlo nic. Volá po druhé — po třetí! nepřišlo nic. — Švec s obrusem zas do pekla.

Přišel k té bráně, kde stál ten strážný čertík. Ten se ho ptal: „Co tu zas chceš s tím obrusem? Co ho zas neseš?“ — Švec: „Toť mně po třikrát dával, ale včil již mi nechce nic dát, ani jezt ani pít.“ — Čertík: „Zanes ho luciperovi, ale nic nežádej od něho, jenom toho červeného kohouta, co tam sedí pod povalem.“

Švec jak přišel k luciperovi, luciper se ho ptal: „Co zas potřebuješ?“ Švec: „Toť vám nesu obrus nazpátek; několikrát mi dával pokrm, ale včil mi již nechce dát nic!“ — Luciper: „Co zaň chceš?“ Švec: „Toho červeného kohouta pod tím povalem mi dejte!“

Luciper mu ho dal, a švec zas vyšel z pekla k bráně k tomu malému čertíkovi, a ten mu praví: „A co s tím kohoutem budeš dělat?“ Švec: „Nevím!“ Čertík: „Víš co, já ti poradím; postav si ho na stůl a rozkaž mu, aby ti zpíval; kdy ti zazpívá, vždycky mu dukát ze zobáka vypadne.“

Švec zas přišel do té hospody na noc a řekl hospodskému, aby mu dal dobrou večeři. Hospodský vida po něm, že je tak sprostě oděný a oškubaný, myslí si:

„Ty po mně dobrou večeri chceš a nemáš nikde ničeho; viděť to na tobě, že jsi sprostý.“

Švec vida neochotu hospodského vytáhl z mošny kohouta, postavil ho na stůl a pravil: „Kohoute, zpívej!“ — Kohout zazpíval, a hned mu dukát vypadl ze zobáka. Hospodský mu dal hned s chutí, co potřeboval. Potom jde k ženě do druhé světnice a praví: „Ale ženo, ženo, ten má kohouta! Ten když mu zazpívá, vždycky mu vypadne ze zobáka dukát.“ Hospodská se naň podívá a praví: „Hm, my též máme takového červeného kohouta; jak odespí, vezmeme mu jeho a svého mu dáme!“ Tak udělali.

Na druhý den švec vstal a šel svou cestou. Přišel do druhé hospody na noc, vyňal kohouta z mošny, postavil ho na stůl a kázal: „Kohoute, zpívej!“ Kohout též zazpíval, ale nic mu ze zobáka nevypadlo. Kázal po druhé — a po třetí, ale nadarmo; kohout již ani nezpíval, ani dukátů nedával. — Švec s kohoutem zas do pekla nazpátek.

Přišel ke bráně, kde stál ten malý čertík na stráži, a ten mu pravil: „Co tu zas chceš?“ — Švec: „Nesu vám tuť kohouta zas; raz *) mně dal, ale po druhé již mi nechtěl dát nic.“ — „No, povídá čertík, nes ho tam, nes luciferovi; ale nic jinšího nechci od něho než ty dvě kyjanky, co tam má pod povalem; ty nech ti dá.“

Švec přišel k luciferovi, lucifer se ho ptal: „Co zas potřebuješ?“ Švec odpověděl: „Toť vám nesu kohouta nazpátek; raz mně dal dukát, ale po druhé mně nechtěl dát nic.“ Lucifer se ptá: „A co zaň chceš?“ Švec praví: „E, nic jinšího, jenom ty dvě kyjanky, co jsou

*) Raz = jednou.

pod tím povalem.“ Luciper povídá: „A co ti po nich bude?“ Švec praví: „Oh, jenom mně jich dejte!“ Luciper mu jich dal, a švec bral se z pekla.

Přišel zas k tomu malému čertíkovi k té bráně, a čertík mu praví: „Víšli, co s těmi kyjanami budeš dělat? Co jim kážeš, ony ti všechno budou dělat, buď klepat, nebo bít, nebo mlátit, nebo co chceš. Ale víš co, jak přijdeš do té první hospody kdes ten obrus a toho kohouta pozbyl, zas tam jdi na noc; bude tam svadba, a nebudou tě tam chcet' přijmout; ale jenom jdi; jak tě budou vyhazovat, vem kyjanky z kabelky a řekni: ‚Kyjanky, bijte a tlučte!‘ Kyjanky budou bít a tlouci, pokud jim nerozkážeš, aby přestaly.“

Švec to tak všechno udělal, jak mu čertík pravil. Přišla do hospody, ptá nocleha. Nechtěli mu ho dát, hospodský pravil: „Co pak ty si myslíš, člověče, dnes tu mám jiných lidí, jak ty jsi; dnes ti nocleha dát nemohu.“ Švec prosil, že je noc a že si dále netroufá dojít. Ale hospodský ho kázal vyhnat.

Švec vzal kyjanky z kabely a pravil slovem: „Kyjanky, bijte a tlučte!“ a kyjanky hned létaly po lidech a bily a tloukly. Hospodská křičí: „Človíčku, človíčku, zakažte těm kyjankám, nech tak nebijí; my vám nocleh dáme a vaše věci vám rádi navrátíme.“ Švec kázal: „Kyjanky, ticho!“ a vzal jich do kabely. Hospodský ale mu hned vrátil obrus i kohouta.

Švec ráno vstal, prostřel si na stůl obrus a pravil: „Pro jednu osobu ježt' a pít!“ a hned měl všeho dost. Pojedl a šel domů.

Přišla domů, ženu a děti na polo mrtvé od hladu našel. Žena zvolala: „Oh mužičku, mužičku, kde dotud chodíš? Já i dítky s bolestí čekáme tě.“ Švec praví:

„Děti moje, nebojte se nic, hned budete mět co jezť.“ Prostřel obrus na stůl a kázal: „Pro šest osob jezť a pít!“ Hned měl dost.

Žena byla plná radosti: „Oh mužičku, tos nám už dar přinesl!“ Švec povídá: „Milá ženo, ještě já ti ukážu jinačí věci!“ Vzal kohouta, postavil ho na stůl a kázal: „Kohoute, zpívej!“ Kohout zazpíval, hned mu vypadl ze zobáka dukát; a tak mu zpíval dotud, až mu těch dukátů nazpíval tolkou hromadu, že se se stola sypaly. „No, ženo, praví, již budeme mět nač žít!“

Poslal děvče ke kmocháčkovi, aby mu půjčil čtvrti. Chtěl ty dukáty změřit, mocli jich ten kohout nazpíval. Děvče přineslo čtvrt, měřili dukáty a naměřili jich šest čtvrtí. Jak jich změřili, poslal tu čtvrt zase kmocháčkovi.

Ta čtvrt byla stará, záluplivá *). Za tím jedním zálupem ostal dukát. Děvče mu ho zaneslo v té čtvrti. Kmocháček čtvrt veme, najde dukát za zálupem a povídá: „Co jste měřili?“ Děvče praví: „Tatíček donesl peníze, tož jich měřili!“

Kmocháček hned letěl k ševcovi: „Kmocháčku, pravil, vyť jste tuším přinesl hodně peněz?“ Švec praví: „Oh ni!“ **) — Kmocháček: „Jen povězte, povězte, šak já vám nevezmu nic z vašeho.“ — Švec zapíral, že nepřinesl. Ale kmocháček nedobrý povídá: „Jak mi nepovíte, já vás budu žalovat; vy jste kohosi obloupil; dyť vás to prosvědčí, vaše děvče mi přineslo ve čtvrti dukát a povídalo mi, že jste měřili peníze.“ Švec již nemohl zapírat a pravil: „Milý kmocháčku, já se vám přiznám. Byl jsem v pekle u lucipera, donesl jsem mu ten kus masa,

*) Záluplivá t. j. měla záděry čili zálupy sem a tam, jako staré náčiní.

**) Ni = ne.

co jste mi daroval a s kterým jste mne v čerty do pekla poslal, a ten mi dal červeného kohouta, který kdykoliv mi zazpívá, dukát ze zobáka pustí; a on zpívá, pokud mu zpívat káže.“ — Švec vypsals kmocháčkovi dobře celou cestu až do pekla.

Kmocháček běží s radostí k ženě domů a praví: „Ženo, ženo; náš kmocháček byl tak bídný, šel do pekla k luciperovi a dostal od něho kohouta červeného, který když zazpívá, dukát ze zobáka pustí; a zpívá mu dotud, dokud mu káže. Toho kohouta dostal za malý kousek masa, co jsem mu dal. Víš co, seberme všecko maso, co máme, a zanesme ho luciperovi. Kdo ví, co nám teprv dá?“

Sebrali maso a šli oba do pekla. Přišli k bráně a spatřili malého čertíka na stráži; ten jich hned vítal: „Dobře, že jdete oba dva, již na vás dlouho čekáme; a dobře, že jste vzali maso s sebou; jak živi jste žádnému s takou ochotností ani daru ani almužny nedávali, jako nám to maso! Zaslouženou odměnu dostanete, jenom vejděte!“

Čertík se ušklebil a zachechtal, otevřel bránu pekelnou, vpustil jich tam, ale jak živ žádný víc o nich neslyšel; zůstali tam na věky věkův i s masem. *)

75. Dva bratři.

Jedna matka měla dva syny a poslala jich na zkušenost do světa. Na cestu upekla každému čtyry buchty.

*) Ukončení pohádky této není z úst lidu. Nechtě pohádku tu vypustit, musil jsem konec její měnit, aby se knižička ta neprznila nepěknými myšlénkami. Naději se, že pohádka ta bude se věčl s větší libostí poslouchat a povídat nežli s původným zakončením svým.

Jak jim jich upekla, vyprovodila jich a přála jim, aby jim Pán Bůh dal štěstí.

Jednomu bylo Karel a druhému Jan. Karel praví Janovi: „Já věil budu jezť z tvé kabely, a ty potom z mojť.“ Jan svolil a povídal: „Můžeš, šak jsme bratří.“ Jak vyjedli z kabely Janovy, Karel Janovi nechtěl nic dát. Jan pláče a praví Karlovi: „Dyť jsem já tobě dával, a ty mně nechceš nic dát; co si já věil počnu?“ — Karel praví: „Já ti dám jezť, ale jestli si mně dáš jedno oko vyloupit!“ Jan se zarmoutil velice a povídal: „Mně to bude bolet, ale což je dělat? Hlad se smrti rovná, aspoň se raz do smrti najím.“ Karel mu jedno oko vyloupil.

Po druhé by byl Jan zase jedl, zas ptal Karla. Karel pravil: „Dám ti jezť, jestli si dáš i to druhé oko vyloupit.“ Jan si dal vyloupit i to druhé, a byl bez očí.

Karel vedl Jana přes hory, přivedl ho tam k šibenici a pravil: „Janččku, tu se modli, tu je svatý kříž; já někam půjdu něco vyptat a přinesu i tobě.“ Ale Karel Janka odběhl.

Janek se modlil u šibeuce a myslil, že se modlí u kříže; a i tam nocoval.

Na druhý den, když se obudil, přiletěli tam tři krkavci, sedli na tu šibenici a povíдали sobě: „Bratří, povězme si, co který víme nového.“ První praví: „Já vím: tady pod šibenici je studénka; kdo se v té studénce umyje a pětkrát Otčenáš a Zdravas Maria se vymodlí, aby byl jakkoliv nemocný nebo slepý, vyzdravne.“

Druhý krkavec praví: „Já vím též něco nového. V nejbližším městě není vody, je jí tam za rýnský žejdlík. Kdo vykope studni pod městským domem na 15 síh z hloubi, bude mít vody do Boha.“

Třetí krkavec povídá: „Já vím ještě něco nového. V druhém městě má král dceru jedinou, a je již tři léta nemocná, a žádný lékař jí pomoci nemůže, ale je k spo-
možení. Ten král má sklep pod svým palácem, a v tom sklepe je bříla, a pod tou břílou je žába chrástavá*); kdo tu žabu vezme a jí dá do hrnce nového a přikryje novou křidličkou, co by se ještě na nic nebyla potřebovala, a potom složí oheň a ten hrnc do toho ohně strčí a tak tu žabu v něm pálí, až jí spálí na prášek, a ten prášek dá do toho nápoje, co ona ráda pije, nech to vy-
pije, bude uzdravena.“ **) Jak to ti krkavci vypověděli, uletěli.

Jan hned lezl čtvernožky kolem šibenice a hledal té studénky a šmátral. Našel tam tu studénku a myl se. Uznával, že již vidí trošku jak přese mhu. Myje se dále, myje — oči mu rostly, až pěkně jak patří zraku nabyl. Janek, jak viděl, děkoval Bohu, a pojď do světa! ***)

Přijde do prvního města, vejde do hospody a ptá vody. Hospodský praví: „Tady vody není. Jinačí lidé tu vody žádají a nemohou jí dostať, ne to vy. Je jí tady za rýnský žejdlík.“ Jan praví: „Já vám pomůžu, co budete mít vody dost.“

Hospodský to hlásil městskému úřadu, a páni hned k němu, že bylo by to možné? On povídá: „Jencm mi dejte chlapy nádenníky!“ Oni mu jich dali, a on jim kázal kopat pod městským domem. „Kopejte studni na 15 sáh zhloubí.“ Chlapi kopali na 12 sáh — na 13, na 14,

*) Žába chrástavá, co rapí v močářích.

**) Tak upálená zelená žába nedávno ještě v okolí Rožnovském na čáry se potřebovala.

***) Jako by řekl: „Hajdy do světa!“

až na 15tou přišli. Když na 15 sáh vykopali, na spodku byla velká skála, ale vody nebylo nic.

Jan vlezl do studně, vzal špičák a křeše tu skálu, že ji musí roztlouci. Za chvíli vyprýštila ze skály voda, až Janem vyhodila ven. Jan dostal od úřadu velké obdarování.

Přijde do druhého města ke královi a pravil: „Slyšel jsem, že máte dceru již tři léta nemocnou a že jí žádný lékař pomoci nemůže.“ Král povídá: „Ano; kdo by jí pomohl, tomu dám půl království do smrti, a po mé smrti nechť si vezme celé i s tou dcerou.“ Jan praví: „Milostivý králi a pane, já jí pomůžu!“ Král povídá: „Nevím!“

Jan hned šel a koupil hrnec a křidličku, potom přišel a pravil královi: „Včít mne pusťte do svého sklepa a v tom sklepě mně kaďte složit oheň!“

Jan našel v tom sklepě tu břilu a pod tou břilou tu žábu. Král mu dal složit oheň, Jan dal žábu do hrnce, hrnec přikryl, postavil na oheň a pekl. Tak dlouho ji páčil, až z ní byl prach.

Jak ji na prach spálil, pravil královi: „Včít mne pusťte do světnice k dceři a zavřete nás tam spolem.“ Král ho tam pustil a zavřel. Jan se ptal dcerky: „Co vám škodí na vašem zdraví?“ Dcerka si mu žaluje: „Inu, jsem nemocna, ani chodit nemůžu, tři léta již ležím.“ — Jan se ptá: „A co tak ráda pijete?“ — Ona povídá: „Inu, vína i piva ráda hutnu *)!“

Jan hned poslal na víno, odměřil jí čtvrtinku, ten prášek vsypal jí doňho a dal jí to vypít.

Dcera, jak vypila, vstala z lůžka, chodila po světnici a byla zdráva.

*) Hutnu = hutnu si = zavedám si, napiji se.

Král hned byl plný radosti i s dcerou, že ozdravěla. Král praví Janovi: „Když jsi jí pomohl, vezmi si ji; co jsem ti slíbil, daruju.“ A tak byla hned svadba.

Za nějaký čas udělal král Jana králem po sobě. Když byl Jan králem, vzal koně a kočár a jel se svou královnou tam, odkud byl. Matka jeho i otec se divili, že taký pán k nim jede. Nemohli ho poznat. Jak se poznali, syn otce i matku uctil a sebral jich k sobě.

Karel také již přišel ze světa a poznal ho, ale divil se, že oči má. Povídá si: „Dyť jsem já mu oči vyloupal, a zas jich nabyl.“ Ptal se ho: „Jaks ty, Jane, přišel k těm očím a k tomu štěstí?“ — Jan praví: „Tam u té šibenice. Tys mně povídal, že je to svatý kříž, a to byla šibenice. Tam přiletěli tři krkavci, a každý povídal, co nového. Já jsem to všechno vyslyšel, a tak jsem dělal, jak mluvili; a tak jsem nabyl svých očí a svého štěstí.“ — Karel se ptá: „A téžli bych já, Jane, toho štěstí došel?“ — Jan praví: „Těž můžeš dojít, ale si musíš dát oči vyloupat, jak jsi ty mně vyloupal.“ Karel hned svolil, a kočí Janův mu je vyloupal. Jan ho vzal do kočára, zavezl ho k té šibenici a povídal mu: „Také tady buď, jak jsem já byl, a poslouchej ty krkavce, co budou pravít; šak oni sem brzy přijdou; a co budou pravít, tak dělej.“ Jan potom Karla odjel i se svou královnou i s maměnkou i s tatíčkem do svého paláce královského.

Karel pod šibenicí čekal. Tři krkavci přiletěli na šibenici a povídali si: „Bratří, povězme si co nového!“ — Jeden praví: „Já vím, je tu taká šelma člověk pod tou šibenicí: ten svému vlastnímu bratrovi oči vyloupal. Vpadněme na něho a roztrhejme ho drápy a zobáky svými a sjezme!“ Stalo se; a tak zrádný a bezbožný bratr zahynul pod šibenicí, jak zasloužil.

76. Moudré děvče.

Dva sousedi přiorali sobě meze a při tom se povadili a pobili tak, že se dostali až před vrchnost. Pan vrchní jich porovnával a řekl jim: „Milí sousedi, jestli se mezi sebou nesrovnáte, dám vám hádku, a který ji uhodne, má výhru.“ Sousedi odpověděli: „My chceme hádku!“

Pan vrchní jim pravil: „Tož mně zhodněte, co je nejtlustší a nejprudčí a nejsladší ve světě. Na zejtřek chci od vás odpověď.“

Sousedi odcáli. Jeden byl bohatý a druhý chudý. Bohatý pravil sám sobě: „Snadná hádka; já mám svině, že není ve světě tlustší, mám hřibě, a nic není k němu prudčí, a nad tu naši hrušku u stodoly nic není sladší; tak to bude.“

Ale ten chudobný, jak přišel domů, velice se nad tím staral a rmoutil. Měl dceru, děvče šestnáctileté, ta se ho ptala: „Tatíčku, co se tak rmoutíte? co je vám?“ — Otec odpověděl: „Milé děvče, pan vrchní nám dal hádku.“ — Děvče se ptalo: „A jakou?“ — Otec pravil: „Takou: Co prý je nejtlustší, nejprudší a nejsladší ve světě?“ — Děvče povídá: „Tatínku, vy to nevíte? Já to vím!“ — Otec s radostí zvolal: „Víš to, milá dceruško: Pověz mi to!“ — Děvče mluvilo: „Nejtlustší je země, nejprudčí je mysel, a nejsladší je spaní.“

Na druhý den šli k panu vrchnímu. Pan vrchní se jich ptal: „Již jste tu? Tož hádejte!“

Bohatý pravil: „Pane vrchní, já tak myslím: Nejtlustší je moje svině, nebo jí tlustší ve světě není; nejprudčí je moje hřibě, nebo nic prudčího není; a nej-

sladší je moje bruška, nad kterou nic sladšího není.“ — Pan vrchní hned pravil: „To není tak!“

Chudobný povídá: „Já myslím tak: „Nejtlustší je země, nejprudčí je mysl, a nejsladší je spaní.“ — Pan vrchní rozhodnul: „Vy jste zhodl; ale to není z vaší hlavy; kdo vám to pověděl?“ — Chudý pravil: „Má dcera.“ — Pan vrchní povídá: „Vy máte výhru, ale zkažte vaši dceři: z těchto desíti vajec bych měl rád na zejtrší kuřata.“

Chudobný odešel a vypravoval dceři, co pan vrchní od ní žádá. — Dcera hned pravila: „Nic se nestarám, jen zas pospěšte k panu vrchnímu, doneste mu tuto hrst prosa a řekněte mu, že bych ráda, co by to proso zejtra bylo naseté a uzralé, abych ta kuřata měla čím vychovat.“

Otec šel a vyřídil dceřino zkázání. Vrchní pravil: „Tak mi zkázala? Dobře; vzkáže jí zas ode mne, aby zejtra přišla ke mně — pěšky a přece nepěšky, oblečena a přece neoblečena, aby mi dar přinesla a přece nepřinesla.“

Otec vypravoval, co pan vrchní nařídil. Dcera pravila: „Žádná starost!“

Na druhý den ráno sebrala, co bylo zapotřebí, sedla si na capa*) a do měcha se oblekla, zajíce do pytle na rameno vzala a brala se k panu vrchnímu.

Vrchní, mladý a svobodný pán, právě v tu stranu díval se z okna, co ona k němu přicházela. Jak se k němu blížila, zajíce pustila. Pan vrchní hned zvolal: „Již tě znám; přece to umíš nastrojít.“ Chudobná dcera,

*) Cap = kozel.

děvče zpanilé, zalíbilo se panu vrchnímu, a on si ji zvolil za svou manželku.

Když byli svoji, pravil jí vrchní, aby neodbývala v jeho nepřítomnosti žádný soud. Ale netrvalo to dlouho, přišli dva sedláci na soud. Pan vrchní právě odešel, a jeho paní manželka se jich ptala, co by žádali. Sedlák povídá: „Milostivá paní, my jsme stáli před hospodou podlé sebe, a mně se kobyla ohřebila, a hřibě dostalo se pod jeho vůz.“ — Druhý praví: „To není tak; my jsme byli oba v hospodě, a tu se ohřebil můj vůz.“ — Paní vrchnice zvolala: „To jsem jak živa neslyšela, aby se ohřebil vůz; kobyla se musila ohřebit!“ — Druhý sedlák: „Hřibě je pod mým vozem, ohřebil se vůz!“ — Pravila vrchnice: „Milý sedláku, my máme rybník, a vedlé něho v roli naselo se žito, a ze žitných zrněk vyrostli samí k a p ř i.“ — Sedlák: „Milostivá paní, odpusťte, ale to není pravda!“ — Vrchnice: „To též není pravda, že se vám ohřebil vůz, a to hřibě patří druhému sousedovi; jděte s Pánem Bohem!“

V tom přišel pan vrchní a křičel: „Co to za opovážlivost, do mého soudu se míchat?“ — Sedláky propustil a manželce rozkázal přísně: „Hned, co je ti nejmilejšího, vezmi sobě a odtud mi odjeď.“ Na to odešel, lehl si na lůžko a usnul. Paní poručila kočmu, aby zapřahaul koně do kočára, dala svého manžela po tichu na kočár vynésti a jela s ním pryč.“ — Jak odjížděla, manžel procitnul a ptal se manželky: „I co ty to děláš?“ — Manželka odpověděla: „Vy jste mi poručil, abych si vzala, co je mi nejmilejšího a odjela. Vy jste mi nejmilejší, tož jsem si vás vzala a odjela.“ — Pan vrchní se z toho radoval, kázal kočmu, aby obrátil a domů jel. Byli spolu pořád šťastně živi.

77. Zbojníčka.

Před stálety zdržovala se v Rožnovských horách, v pustých lesích mezi kopcem Kyčerou a Hrubým Myším v ploštině a v kříbině rota *) zbojníků, silných a udatných tuláků z cizých krajů nashromážděných, kteří v tom okolí v obcích a po cestách velké škody a krádeže provodili, tak že obyvatelstvo ve velkém nebezpečnosti a v hrůze se vidělo. Jiné porady a pomoci nebylo, než vyšetřiti a vyzpytovat, jakým způsobem by se tací nezvaní hosté vypuditi neb schytati dali. Rožnovští občané se o to pokusili a uradili, že se v jistou hodinu všickni sejdou a pozorně i opatrně v noční chvíli na ně se vypraví, což se v skutku vykonalo.

Toho času byli v Rožnově dva obyvatelé velmi udatní a silní v domě čísla starého 18. a včilejšího čísla 42. Jeden se jmenoval Tatánek a druhý Vsačánek. Ti dva vedli předeke. Jak věrně se sešli, hnali se tajně do lesa, a jakou zbraň kdo měl, každý s sebou vzal, aby byl bezpečnější.

Když do těch hor nedaleko zbojnické skrýše přišli, zůstali tiše stát, a ti dva silní se po tichu pustili dále, aby mohli vyzpytovat, jak by jich bylo snadněji dostať, a se které strany by byl snadnější přístup. Opatrně čtvernožky se šťastně dostali tak blízko, že mohli viděť do skrýše těch zbojníkův. Ale jak viděli, že jeden stojí venku dobře ozbrojený na stráži a druzí že se ustavičně přechodili, všelijak si myslili, jaké to bude;

*) V Rožnově zhusta: tropa.

neb se jim to vidělo hrůzné, ale strachu na sebe nedopustili a tiše pozorovali, jestli který z těch zbojníků odchází aneb přichází. Ale žádný nepřicházel a neodcházel; zůstali všickni v skrýši při ohni. O jedenácté hodině v noci přechodění se utišilo, jenom ten na té stráži si chvílku chodil, stál a bedlivě poslouchal, jestli kde něco by se neozývalo. Když bylo ticho a jenom jak obyčejně v lese zvěř se ozývala a přechodila, po dvanácté hodině s půlnoci i ten z té stráže vešel do skrýše.

Ti dva hned se tiše vrátili k druhým, aby jim dali zprávu, jak to všecko viděli. Jak věrně k nim přišli, hned jim dali naučení, jak se mají řídit a jak velmi tiše mají jít v rovnotě a jaké tiché tajné znamení si budou dávat. Potom se dali do pořádku a po tichu šli až ke skrýši a obstoupili ji velmi chytře. Ale teprv jich hrůza obklíčila, když skulinami viděli, že tři sedí u ohně a všelico si rozmlouvají, a ten jeden sobě šil košili novou; při tom povídá těm dvěma: „Ale, bratří milí, mně se zdá, že nás jakési neštěstí očekává! mně se na niti samé slučky*) dělají.“ — Ti druzí mu pravili: „Ty vždycky rád ty babské čáry a bájky míváš, proto se ti to také tak na mysl vede: my tomu nic nevěříme. Za chvílku zas se mu ty slučky na niti dělaly, a on jim zas povídal, že to je zlé znamení; ale ti dva se naň obořili, aby tomu nevěřil, že to jsou samé babské klevety.

Ale ty občany to zamrzelo, hlavně Tatánka a Vsačánka, neboť ti dva u toho ohně se začali hýbat. Ti občané hned si dali znamení, ti dva silně vylomili

*) Slučka = smyčka, suk, uzal.

dvěře, a Tatánek chytil ty dva pod krk a tak jimi do sebe tloukl, až oslábli; a Vsačánek chopil se toho, co u ohně šil. Ostatní občané v té chvíli, jak se dvěře vylomily, vpadli na ty, co leželi, bili a vážali je všecky a přemohli jich bez urážky šťastně.

Jak s nimi byli hotovi, ten jeden zbojník, co ho Tatánek držel, pravil: „No, bratře, když jsi tak silný, žes mne první přemohl, já tě za to obdaruji; pojď se mnou, já ti ukážu můj sklad: můžeš si ho vzít.“

Potom ho vedl kousek od skrýše, až přišli k velikému kamenu, zbojník kámen odvalil a chtěl tam do díry sáhnout rukou, ale Tatánek mu nedal, že si to sám vytáhne. Sáhnul tam rukou a vytáhl nože a pistolu nabitou. Tu mu pravil ten zbojník: „Včil vidím, žes velmi opatrný a chytrý; pojď se mnou, ukážu ti pravý poklad,“ a vedl ho k velikému dřevému stromu a chtěl tam zas svou rukou sáhnout. Tatánek mu to nedopustil, a by on mu to dostával, a pravil: „Já si ho sám dostanu a nepotřebuju obsluhy tvé; ba včil budu já tebe obsluhovat, a ty musíš dělat, co ti rozkážu.“ Potom sáhnul do stromu a vytáhl odtud pluhák*) nabitý s natáhlým**) kohoutkem a brokovnice.

Ten zbojník mu pravil: „Bratře, nehněvej se, ale včil již ti ukážu ten skutečný poklad, co si vezmeš na památku.“ Dovedl ho k němu skutečně, a on si ho vzal. Nebylo to mnoho, ale přece to stálo za tu práci. Všecko tam posbírali a zbojníky odvedli soudnímu právu.

To místo v té hoře a v tom lese má podnes své jméno od té případnosti a jmenuje se „Zbojnička“.

*) Pluhák = krátká puška.

**) S nataženým.

78. Kvitanci.

Pod Ukvaldy, co vím, stalo se tak. Byl jeden šafář a toho pana knížete, co tam panoval. On vždycky odváděl plat každý rok, a za nějaké dva tři roky žádal od vrchního, aby mu dal přece nějakou kvitanci, že mu odváděl plat. Vrchní mu povídá: „Já jsem kvitanci, netřeba vám jiné.“ Tož on nechal tak.

Kníže pán na to zemřel, a synové byli dva po něm. Ti synové poslali pro šafáře, aby za všechny roky složil plat. On jim odpověděl, že platil za každý rok. Oni mu ale věřit nechtěli a dali ho do žaláře, až zaplatí. Potom ho volali, jižli ty peníze má hotové? — On, že nemá. Tož ho propustili na 14 dní, aby si peníze hledal.

Šel na pole zapomenutý, potkal ho člověk a povídal mu: „Co tak zapomenutý jdete?“ — On ale pravil, že mu nezpomůže. Ale on toli rozprávěl s ním, až ho přivedl, že se mu přiznal. Ten člověk řekl: „Pojď se mnou!“ Tož šel, a ten člověk dupnul nohou na zem, zem se otevřela, a ďábli přivedli toho pána na řetězích, a on mu odpověděl: „Tomu šafárovi přines kvitanci!“ — Pán šel zpátkem, zem se zavřela zas, a za chvíli přinesl kvitanci a povídal tomu šafárovi: „Toť máš, schovej!“ On ji schoval, a ten člověk povídal mu dále: „Jak budeš volán za 14 dní. místo peněz podej tu kvitanci.“

Za 14 dní byl volán a jak přišel, pověděl: „Já nejsem nic dlužen!“ — Odpověděli mu ti synové toho pána: „Ukaž kvitanci!“ — On jim kvitanci položil na stůl, ti se lekli, že ji ledva do hrsti vzali od strachů, a šafáře propustili.

79. Dvě Maričky.

Jak byli Jesuiti shoděni, museli být živi z toho, co sobě vyprosili. Čtyři z nich šli světem, přišli k jedné hraběnce do dvora a prosili ji, aby byla tak dobrá a jim také něco udělila. Ona byla velice lakoma, a proto jim odepřela, že jim nic nemůže dát, a povídala, aby šli pryč, aby se živili nějakou prací, aby po ptaní nechodili. Jim to bylo velice líto, že tak hodná *) paní jim odepřela a jich do těžké práce odporučila. — Šli, a povídali sobě vespolek: „Čím bychom se té paní odměnili za její dobrotu?“ — Ten jeden z nich povídá: „Čím se jí odměníme, bratři? Msta patří Bohu, ale odevzdáme ji ďáblu na nějaký čas do moci, aby se poznala a polepšila.“

Hned zaříkali **) ďábla, ďábel přišel a ptal se jich, co od něho žádají. — Oni mu povídali, že mu odevzdávají tu hraběnkou do moci. On jim povídal, že jí nemůže do pekla vzít a že jí nic zlého podle své vůle udělat nemůže. — Ti mu povídali: „To víme, že jí do pekla vzít nemůžeš; to my ani nechceme, ale dones ji do cizého kraje do takového stavu, co by se jí nedobře dařilo, aby se poznala.“ — Ďábel pravil: „Vím já v městě Londonu ***) jednu chudobnou ševcovou, která musí těžkou práci dělat a od muže je potěhem velice bita každý den. Hraběnkou donesu tam a ševcovou donesu do zámku. Obě jsou jednaky a v jeden den narozeny; oběma dvěma

*) Hodná, t. j. bohatá.

**) Zaříkali, obvyčejně se praví: citovali a citýrovali.

***) London, Londýn = hlavní město v Anglicku.

je Marička, a zejtra mají svůj svátek. Hrabě nepozná, že to není jeho žena, a ten švec také nepozná. Tak jich převedu na sedm let. Sedm let bude hraběnka ševcovou a ševcová hraběnkou.“

Jak usnuly obě dvě v noci, ďábel hraběnkou popadl a donesl do města Londonu. Tam jí svlekl šaty hraběcí a oblekl jí šaty, co nosívala ševcová. Potom vzal tu ševcovou, donesl ji do zámku a povídal jí: „Ty jsi přenesena do zámku, budeš hraběnkou, ale musíš být dobrá paní. Zejtra bude tvůj svátek: jak se probudíš, poručíš si, aby ti komorná donesla zlatem krumplované šaty a čistou košili. Též si poruč donést umyvadlo a mydlo a řekni, že se dnes sama umyješ; sic by se tě polekali, že jsi ušípána od práce; a tu svou černou košili, co vysvlečeš, neukazuj žádnému, ale pusť ji oknem do vody, co teče kolem zámku.“ Také jí dal naučení ten ďábel a potom ještě povídal: „Tady máš 300 kusů dukátů nachystaných; ráno po mši svaté a po snídani rozdej jich darem na svůj svátek všem svým poddaným sloužícím, a svého manžela, když ti přijde dobrý den přát, musíš políbit a uctivě mu poděkovat.“

Všecko učinila, jak jí ďábel poradil, a byla tomu velice ráda, že je z trápení svého vysvobozena a že se stala hraběnkou. Služebná chasa, když dostala takých darů od paní hraběnky, velmi se tomu divila; povídali si: „Co pak to divného může být? Prv před ní žádný nemohl obstát, jak byla zlá, a dnes je na nás tak dobrá; jindy žádnému žebrákovi nic nechtěla dát, a včil nám tak bohaté dary dala.“ Všeci měli ji tuze rádi a s radostí velikou poklonu jí dělali.

Jak bylo pět let, ona svému manželovi, panu hraběti, povídala, že slyšela o městě Londonu, že je velice pěkné

a veliké město, že by byla ráda, kdyby ho mohla vidět. Ale to nepověděla, že ona je tam odtud přenesena, proto že byla ráda, že se má velice dobře, aby nemusela nazpátek zas k tomu ševcovi jít; ale přece byla dychtivá, aby věděla, jak ta hraběnka tam vypadá v Londoně u toho ševce, jejího manžela. Hrabě byl velice potěšen z toho, že prv nikdy mu nezpomněla, aby někam jeli některé město přehlednout; byl velice rád, že svou povahu *) převrátila, a hned jí slíbil, že pojedou do toho města. — Kázal zapříhnout čtvero koní, a jeli do Londona.

Jak tam přijeli, byl tam právě trh, a ta ševcová nesla boty na rameně na palici **). Ona viděla zdaleka ty koně a ten kočár a hned je poznala. Zůstala stát a dívala se — uviděla svého manžela, zahodila boty do bařiny a křičela hlasem: „To je můj kočár, to jsou moji koně!“ Kočár jel dále, a ona za kočárem jen letěla.

Hraběnka v kočáře již se bála, a povídala hraběti, aby jeli nazpátek, že to jakási je, co nemá rozumu.

Švec ji dohonil a popadl, bil ji potěhem a povídal, že blázní, že tratí rozum. Potom ji zavedl domů a uvázal na řetěz.

Hrabě s hraběnkou jeli zase nazpátek do své země a do svého zámku.

Jak bylo sedm let, v noci na den k jejímu svátku přišel ďábel zase do zámku a povídal hraběnce: „Víš co, sedm let již minulo; pravá hraběnka již se tam v Londoně moc natrápila, švec se jí nabil již moc. Hned jak jsem ji tam donesl na její svátek, ona si ráno spala v lůžku a slyšela klepať kladívkem ševce. Tu se podí-

*) Místo povaha obyčejně se říká: nátura.

***) Palice = hůl, tyčka, rahenko.

vala, co se to děje: jestli se jí to ve snách zdá? Zase se přikryla a lehla. Švec povídá: „No musím dnes ženu déle nechat ležet; má svůj svátek, nachystám jí trochu snídaní.“ Nachystal, přišel k ní a budil ji, aby vstala, že již má hotové snídaní. Ona ho hnala pryč a vyšpinila mu, že co dělá a co u ní chce, ona že je hraběnka. — Švec jí povídal: „Co pak blázníš, či tratíš rozum? Vstaň, budeš lemovat střevíce!“ — Ona mu povídá: „Co pak ty mi nařizuješ práci? vždyť já mám své služebníky a služebnice, co mně musí všechno udělat, co chci.“ Ale vstát mu dokonce nechtěla. On vzal potěh a dobře jí vyřezal. Potom ji uvázal a pravil, že tratí rozum. Tak vidíš,“ pravil ďábel dále té, co byla v tom zámku za hraběnku, „ona tam již moc trpěla a vystála za těch sedm let, za to, že těm panáčkům nic nechtěla dát a že jich odevzdávala do těžké práce; nebo za to musila ona sama těžkou práci dělat. Včil já zase tebe tam donesu, ale nestarej se nic: již tam máš dva měchy peněz nachystané, budeš dobře živa.“

Jak odespala, vzal a donesl ji zas do Londona, a tam tu hraběnku též vzal a donesl ji do zámku nazpátek a tak jí povídal: „Vidíš, já jsem tě tam donesl na sedm let a já se ti vyjevuj, že jsem ďábel; donutili a zavázali mne k tomu ti panácci, že jsi k nim byla tak nedobra; a žes jim ukládala těžkou práci, proto jsi musila sama tu práci konat.“ Této nedal ďábel žádného naučení, jak se má převleci, a byla zas tak zašápaná, jak ta před sedmi lety. Ale povídal jí též: „Tady máš 300 kusů dukátů: zejtra je tvůj svátek, rozdej jich sloužícím ve svém dvoře. Jak se nepolepšíš a budeš zas taká, jak jsi byla prv, zas tě tam donesu a budeš tam již do smrti. Tak mne zavázali ti panácci,

abysi se obrátila “ To jí pravil a ztratil se. — Ona se bála a již byla dobra na všecky.

Ráno ji přišla komorná umývat a oblékat a ulekla se velice, co to je divného, že paní hraběnka je taká černá, všecka zašipaná a v takých sprostých šatech. Šla k hraběti a hlásila mu to, a povídala, že to není paní hraběnka, nebo že neví, co se s ní stalo, že je tak špinavá.

Pan hrabě přišel k ní do pokoje a začal jí vyhánět, že co tam přišla, ona že není jeho manželka. Již byla celá zmořena hladem a trápena bitkou; modřiny měla po těle, jak ji švec potěhem bil — proto ji nemohl poznat. Ona ho prosila, a povídala mu ten příběh, jak ji ďábel přenesl do města Londonu k jednomu ševcovi a jak tam musela těžkou práci dělat a jak ji švec ještě bil a na řetězy uvazoval. Hrabě se tomu chtěl přesvědčit, jestli je tomu tak, zapřihnul zas koně, oba dva sedli do kočára a jeli do Londona. Jak tam přijeli k tomu ševcovi, hrabě hned poznal tu ševcovou, co u něho byla; byla ještě v pěkných šatech oblečena. Hned se jí poklonil a ptal se jí, co se to stal za zázrak.

Ševcová mu teprv pověděla, že byla do jeho zámku přenesena od ďábla za to, že paní hraběnka nechtěla nic dát panáčkům a odsoudila jich do těžké práce; proto musila ona sama těžce pracovat a na její místo k ševcovi přijít a ona zas za ni do zámku. Ševcová se panu hraběti pěkně poděkovala za jeho lásku a dobrotu, které užila v těch sedmi letech u něho.

Pan hrabě povídal ševcovi: „Víš co, my sobě včil zase podržíme každý svou ženu pravou. Ale za to, že tvoje žena jest tak dobra a statečna, já tě tu nenechám; ty půjdeš se mnou, já ti dám jedno panství, a budeš do

smrti dobře živ při mém zámku.“ Od té doby byl hrabě s hraběnkou a švec se ševcovou v lásce a ve svornosti živi až do smrti.

80. Skoupá manželka.

Byl jeden manžel, a ten měl manželku, a ta manželka byla velice skoupá. Ona sobě umínila, že do celého roka žádnému žebrákovi žádné almužny nedá. Chodili k ní každý den bídní lidé a prosili ji, aby jim něco udělila. Ona šla, oddělila, co každému měla dát, ale nedala jim toho, schovala to do truhly. Celý rok to dělala.

Když došel rok, ještě nejposledy k ní přišel starý človíček a prosil ji, aby mu darovala vajíčko. Ona pro ně spěšně vyběhla na hůru a již mu ho podávala, ale vrátila se s ním a nedala mu ho, než schovala ho zas do té truhlice. Potom šla do světnice a byla tam chvílenku.

Za chvílenku šla z té světnice na hůru a uviděla dva veliké hady vylézat z té truhly. Ty ulakomené almužny již se obrátily v hady a štíry. Hned od hrůzy zvolala na manžela, on vyšel též za ní venek a povídal: „Co pak jsi podělala, že tě Pan Bůh tak viditelně tresce?“ — Ona se mu přiznala, že sobě umínila, žádnému žebrákovi do celého roka žádné almužny nedat. Manžel ji napomínal, aby hned šla k svaté zpovědi a ze všeho se vyznala. Ona ho poslechla a šla na druhý den ráno k té svaté zpovědi. Ale žádny panáček jí nechtěl rozhřešení dát, a každý ji poslal k Otci papeži. Ona šla a vyzpovídala se z toho, co učinila, že sobě umínila celý rok žádnému žebrákovi almužny nedat a že se jí almužny ulakomené

v truhlici obrátily v samé hady a šťiry. Otec papež jí uložil pokutu takou, aby šla domů a co v cestě potká, aby to všecko políbila, nechť je to jak chce škaredé; a když přijde domů, aby se svlekla ze svých šatů, aby se položila do té truhlice a víko aby za sebou spustila.

Šla mli cesty a potkala hada. Povíдалa si: „Pane Bože mně buď na pomoci! Jak pak já mám toho hada obtúlit, když je tak škaredý?“ Ale přece ho obtúlila a políbila. Ušla zas mli, a potkala štíra. Zase si pomyslíla: „Pane Bože mně buď na pomoci! Jak pak já mám toho štíra obtúlit, když je tak šeredný?“ Ale přece ho obtúlila a políbila. Šla ještě dále, a potkala žábu takou velikou. Též jí políbila. Potom se jí to tak celou cestou dařilo, že pořád takové škaredé tvory potkávala.

Když přišla domů, rozžehnala se s manželem svým, vyšla spěšně na hůru, svlekla svoje šaty, otevřela si tu truhlu, skočila do těch hadů a štírů nahá a spustila za sebou to víko. Ti hadi a štíři hned její tělo všecko sežrali, tak že jenom kosti z ní zůstali, a ty kosti byly bělounké jak šatka.

Její manžel šel potom na tu hůru a viděl na víku sedět bílou holubičku. Ta holubička se proti němu poklonila, a on viděl, jak vstoupila do nebe.

81. Panenský věnec.

Byl jeden otec, a ten měl jenom jednu dceru, a ta dcera byla velice hezka. Ona se jednomu mladému mužovi tuze zalíbila, a ten jí prosil, aby ho chtěla za manžela, že by si jí rád vzal. Ona mu odepřela, že se nebude vdávat. Když to nemohl na ni vyprosít, prosil její

rodiče, aby mu ji dali. Oni kazovali, aby se vdala, a tázali se jí, proč ho nechce. Ona povídala, že se nebude vdávat, že chce svůj panenský věnec až do hrobu zachovat. Když s ní nemohli po dobru nic spravit, začali ji proňho bít. Když ji bili, ona jim přísahala, že ho již bude chtít. Ale u sebe si umínila, že tomu musí vymínout a že se přece nevdá.

Šla do jedné kapličky, kde byla socha Panny Marie. Ona jí prosila, aby jí (svou přímluvou) z toho nějak vysvobodila. Panna Maria se k ní jednou zahlásila a pravila, aby si nic nestýskala. Až si ji bude mít ženich vést na sdavku do kostela, aby se oblekla do bílých šatů a aby přišla k ní.

Když přišel den, co měla mít sdavku, oblekla se do bílých šatů a ušla k Panence Marii, co ji žádný neviděl, a vroucně sobě začala vzdychat k Pánu Bohu a prosila, aby jí Panna Maria v malé chvílence někde schovala. V okamžení se oblaky pro ni spustily a vzaly ji do nebe.

V nebi byla 1050 let. Potom, až jedenácté pokolení přešlo, došel ten její čas, že již měla umřít. Ona musila z nebe sejít. Jak sešla, navrátila se zase do svého domu, kde její rodiči bývali.

Jí se ten čas zdál býti jako jeden rok. Ona se ptala po svých rodičích, ale ti co v tom domě bydleli, odpověděli jí, že ani nevědí, že kdy lidé toho jména v tom městě obývali. Potom se jí ptali, z kterého města je, že má cizí neznámý kraj? Ona jim povídala, že je z toho města a že se tam narodila. — Oni tomu nemohli vystihnouti*) a vystrojili jí hostinu, že byla tak

*) Oni tomu nemohli porozuměti.

krásná, mladá paní. Ale ona, jak toho jídla jednou položila a do úst dala, již vypustila duši svou, která jako bílá holubička vstoupila do nebe.

Potom teprv ze starých spisů a podlé kroje vypočetali, že byla před tisíci lety na světě.

82. Černokněžník nad černokněžníka.

Byl jeden otec velice chudobný a měl devatero dětí. Když neměl co jísti, odprodával dítě za dítětem židům a kdekolvěk mohl. Prodané děti již mu nepřišly nikdy nazpátek.

Když peníze za jedno dítě zmarnil, zase druhé vzal a prodal. Tak všecky ty děti zaprodal, jenom jednoho si nechal.

Potom povídal: „Manželko, již zase máme velikou bídu. Toho nejstaršího synka je mi velice líto, ale také ještě ho musím dát pryč.“

Tož ho vzal a již šel, a potkal ho jakýsi člověk černokněžník. Ten černokněžník pravil: „Tys měl devět dětí a osm jsi již prodal; věil máš jen toho posledního, ale toho mi dej na tři léta, já ti ho vyučím, on tě bude živit.“ Otec mu ho dal. Černokněžník ho vzal a šel s ním domů.

Doma mu povídal: „Nestarej se, dítě, budeš se mít dobře u mne; budeš jenom posluhovat a ometat knihy, jak ti poručím.“

Celý rok jenom tu práci dělal, ometal a posluhoval. Když ten rok došel, učil ho černokněžník ve škole, až ho naučil všemu, co on sám věděl. Jak potom za tři roky již všechno uměl, vystrojil mu hostinu, a po té hostině

již byl tovaryšem; již uměl všecko: udělat se koněm, volem, kravou a vším, co mu přišlo.

Čarodějník mu povídá: „Již můžeš jít k tatíčkovi, já tě propouštím. Ale dej si dobrý pozor, ať dobře zachováš, čemu ses učil, sice by s tebou někdy bylo zle.“ Potom mu dal 300 pěkných peněz, samých dukátů, a tovaryš černokněžník šel s radostí k otcovi svému.

Když přišel k otcovi, otec ho velice rád uviděl, když mu ty peníze ukázal; největší radost byla jim z toho, že již bídy nebudou mít. Potom jedli, pili a nic nehleděli sobě při tom shromažďovať.

Jak zas všecko pozbyli, povídal otec: „Synu milý, zas nic nemáme!“ — Syn odpověděl: „Tatíčku můj, já dostanu peníze, ale nevím, nebudeli to zle. Já se udělám pěkným volem, a vy mne povedete na trh, ale jenom mne s provazem neprodejte; řekněte tomu, kdo mne koupí, že mu neuteču, a volejte za mne 200 rýnských stříbra. Potom, když mne prodáte, již se ke mně neznamte, ale v té a v té hospodě čekejte, já tam přijdu.“

Jak otec toho vola do trhu přivedl, když byl pěkný, bylo moc kupců při něm, a ještě více mu dávali, nežli ten syn mu řekl. On tomu kupcovi pravil: „Za 200 vám ho nechám, ale ten provaz vám nenechám, co jste mi víc dával, za to si provaz podržím, šak on neuteče.“ Kupec mu peníze odčítal a vola si vzal.

Jak s ním šli, přišli do pole mezi statek jinš, a vůl se jim tam ztratil. Ti naříkali, kam že se jim děl, že byl před očima a že ho již není. Pravili kravařům, co tam pásli statek svůj, že tam musí být; ale oni jistili, že tam žádného cizého vola neviděli.

Šli zarmoucení nazpátek do města, hledali, ale nic

nenášli. Nemohli ho najít; nebo vůl byl již zase pacholkem a přišel k otcevi svému do té hospody, kde ho čekal, a povídal: „No tatičku, dobře jsme prodali prvněkrát, již jsem zas tady; dobře se nám to podařilo.“

Otec s matkou byli rádi: zas měli peníze, zas měli co jíst, zas nakoupili všeho, co potřebovali: šaty, jídlo a jiné věci, a zas měli na chvíli všeho do Pána Boha.

Když potom za krátký čas zas nic neměli, povídal otec: „Synu, zas již není nic; jak to včil správis?“ — Syn odpověděl: „Tatičku milý, již se budu bát kravou se udělat i volem; již mne nebudou chtít koupit, než koněm se udělám.“

Když byl trh, udělal se koněm pěkným, mladým, a pravil: „Ale tatičku můj milý, jenom mne neprodejte s tím ohlavem *).“ — Otec odpověděl: „Neprodám tě; rozřežu ho a řeknu, že již byl zlý.“ ***) Pěkný a mladý koníček z něho zůstal.

Když přišel do trhu, měl zas mnoho kupců. Přišel tam k němu také jeden černokněžník a kupoval ho.

Ten syn, co byl koněm, již věděl, že s ním bude zle; ale otec nevěděl. Syn by byl rád řekl otcovi, aby ho tomuto kupcovi neprodal, ale nemohl. Černokněžník mu dával nejvíc, a otec mu ho prodal. Když ho černokněžník smluvil, nechtěl dát ohlav otcovi zpátky a pravil: „Já jsem všecko koupil, co je při koňovi; koníka a řemení a všecko; tu máš peníze a jdi, ostatek nemáš nic co pohledávat zpátky.“

Otec byl rád, že dostal moc peněz za toho koníka

*) Ohlav jinde: ohlavka.

***) Ohlav byl zlý t. j. špatný, chatrný.

ale ten syn, co byl koněm, byl smutný, že s ním bude zle. Černokněžník šel s ním ke kovářovi, že ho dá okůt. Koník se toho velmi bál.

Když ho přivedl ke kovářovi, uvázal ho a šel do jizby. Bylo tam hned moc dětí u koníka, a ten koník jim pořád povídal: „Shoďte mi ten provaz, shoďte mi ho s hlavy!“ — Chlapci mu povídali: „My se bojíme!“ — Koníček pravil: „Nebojte se, já vám nic neudělám, jenom mi ho ruče shoďte.“ Ten jeden chlapeček byl tak smělý, šel a shodil mu ten provaz s krku. Koníček hned utíkal co mohl nejvíce pryč.

Druhý chlapeček šel a volal tomu kovářovi do jizby: „Pojďte, ten koník vám utekl!“ Černokněžník již věděl, že ho nedostane; všecko nechal u kováře a šel pryč za ním.

Koníček se udělal ptákem a ulétl do povětří. A ten černokněžník také se udělal ptákem, a tož se honili, až doletěli nad jednu zahradu, kde princeka bývala.

Ten ptáček, co byl koněm, padnul do té zahrady, ale ten černokněžník nebyl tak vynčený jako on a nemohl se dostat do té zahrady. Když ten ptáček, co byl tím koníčkem, do zahrady k té princezně vletěl, udělal se jí pěkným pacholkem a pravil: „Prosím vás, jak sem někdo přijde a bude vás prosit o ten dar, čím se udělám, nedávejte mu ho do ruky. Přijde sem pán mne hledat, já se udělám prstenem, a vy si vezměte ten prsten na ruku svou; já se vám za to odsloužím. Jak ten pán přijde a bude vás prosit, abyste mu ten prsten dala, nedejte mu ho, ale položte ho na stolíček, za kterým sedíte.“

Již přišel ten černokněžník k ní do zahrady a donesl jí pěkné růže a všelijaké květiny, co ona neměla,

jenom leda se k ní mohl dostat*). Když tam přišel s těmi kvítky, ona ho ráda uviděla, že jí také krásné ratolesti nese. Černokněžník pravil: „Má velká paní princko, nesu vám vzácná kvítka, ale budu vás žádat zase o jiný dar, co mi do vaší zahrady vletěl; byl to můj ptáček, a z toho ptáka se udělal prsten, a ten prsten vy máte na ruce. Vy jste tak dobrá paní princka: dejte mi ho za ty ratolesti, co vám nesu.“ — Ona mu povídá: „Prsten vám nemohu dát!“ — Černokněžník jí povídal: „Jak mi ho nedáte, bude s vámi zle!“

Ten pacholek jí to všechno napřed pověděl, co se tím prstenem udělal, aby se ho nic nebála. Ona mu ho nechtěla dát. On toli prosil, aby mu ho dala a nezdržovala ho dlouho.

Princka ho sňala a dala na stolíček, a hned z prstena se udělalo zrnečko malé. Černokněžník ho pořád chytal, chytal rukou, jak se třepalo a po tom stolečku koulelo, ale nemohl ho chytil. Princka, když se na to dívala, zůstala celá zapomenuta. Potom spadlo to zrnečko pod stolíček do prachu a tam se ztratilo.

Černokněžník povídal: „Milá princko, já jsem vám donesl květiny darem, a vy jste mi nedala ten dar, o který jsem vás žádal.“ — Princka odpověděla: „Já za to být nemohu, že se to tak stalo a ztratilo.“ — On povídá: „Přece ještě jsem hloupý. Co mi nemělo býti, není mi to! Ještě jsem byl v horší škole vyučen jak on.“ Poděkoval princezně a šel zpátky.

Jak věrně černokněžník ušel, ze zrnečka zase udělal se ten pacholek a povídal: „Čím se vám od-

*) Jen co by se k ní dostal pod tou záminkou, že jí nese kvítí.

platím za to dobrodiní, co jste mi udělala?“ — Princka se ho ptala: „V jaké škole ses učil, pacholku?“ — On odpovídá: „V černokněžnické škole jsem se učil. Můj otec, že býval ve velké bídě, mne k tomu přivedl. Udělal jsem se již volem, koněm, ptákem a, jak jste viděla, i prstenem a zrnečkem; ale včil již mám veliký strach. Jak otec se žije, co jsem mu vydělal, již ničím nebudu.“

Princezna mu pověděla tak: „Budeš u mne a k otcovi již se nenavracuj; jsi mladý a pěkný, je tě škoda pryč dát; já tě budu mít při sobě na posilku ráda. Uděláš se ptáčkem, a já tě pošlu s psaním; prv doletíš jak dojdeš. Když mi zas přineseš zpátky psaní, já se ti za to odsloužím. Doneseš otcovi svému peníze, aby již mohl do smrti dobře živ být, a ty tu u mne zůstaneš ve službě.“ On zůstal a dobře se měl, i jeho otec i jeho matka.

83. Čarodějnice.

I.

Sloužili dva pacholci u jedné selky čarodějnice, ale se měli tuze dobře, jak patří; každý den jedli vdolky, a ty byly potřeny buď trnkami *) nebo tvarohem, a měli i kaši s máslem.

Jeden byl starší a druhý mladší. Ten starší byl chudý, a ten mladší byl tlustší v kráse i v těle. Mladší praví staršímu: „Ale bratře, co tobě zchází? Ty nemáš,

*) Trnkami čili povidlím.

jak patří, zdraví; jsi na té stravě co já, a přece ti zdraví neslouží. Pověz mi, co ti zchází?“ — Starší povídá: „Bratře, já bych ti pověděl, ale nesmím.“ — Mladší praví: „Pověz, šak jsme jenom spolem.“ — Starší mluví: „Milý bratře, naše hospodyň má takovou knížku, a tu knížku kdy otevře, dá na mne koňský ohlav a jezdí na mně každou noc, tak že se nikdy vyspati nemohu.“ — Mladší praví: „A kam na tobě jezdí?“ — Starší odpovídá: „Tam na jeden kopec; je tam hospoda, tam mne uváže v sni, a sama jde do jizby.“ — Mladší: „A co tam dělá?“ — Starší: „Je tam plno rob, muzika jim hrá, a oni tancují všecky.“ — Mladší: „Počkej, bratře, já budu hledět, kdybych tu knížku mohl nějak spatřit; budeš na ní jezdit ty; já na ni strčím ten koňský ohlav, bude z ní dobrá kobyla.“

On tu knížku hledal, spatřil ji a udělal tak s tou gazděnou*); byla z ní kobyla pěkná. On praví staršímu pacholkovi: „Včil, bratře, kam pojeděš?“ — Starší: „K tatičkovi!“ — Mladší: „Dalekoli je to?“ — „Oh, není, jenom tři míle!“ — Mladší: „To snadno dojedeš; včil je šest hodin, na sedmou můžeš být tam a na osmou zas tu; máš dost času.“

Starší sedl na kobylu a dojel i přijel tak, jak mu mladší nařídil.“

Když se vrátil, ptal se ho mladší: „Kam včil zase pojeděš?“ — Starší: „Bratře, nevím.“ — Mladší: „Zmysli si někam.“ — Starší: „No třeba k strýčkovi!“ — Mladší: „Jak je to daleko?“ — Starší: „Čtyry míle!“ — Mladší: „Dojedeš, ještě je osm hodin, můžeš být na devět tady.“ — Starší tak udělal.

*) G a z d ě n a = hospodyně.

Když zas přijel, pravil mladší: „No, kam včil pojeděš?“ — Starší: „Nevím, bratře!“ — Mladší: „Jenom jezdi, ještě je do rána kus, je jedenáct hodin.“ — Starší: „Tak pojedu k tetičce!“ — Mladší: „No jeď! Jak je to daleko?“ — Starší: „Sedm mil!“ — Mladší: „Oh, to ty ještě dojedeš; je jedenáctá hodina, na tři s půlnoci můžeš být tu.“ — Starší pacholek zas odejel.

Ta tetička s tou gazděnou byly sestry; ona tu kobyly hned poznala a pravila pacholkovi: „Hm, čert tě tu přinesl; tys ji velice přehnal, ona se roznemůže; pojď, pojď do jizby!“

Vzala pacholka a nepustila ho až o pěti hodinách ráno i s koněm. Potom pacholek přijel domů, mladší jí sňal ohlav, a ta gazděna, co byla kobyly, zas byla ženskou, ale byla tuze nemocna. Ale ostaly jí na nohách koňské podkovy, a těch již pozbýt nemohla. Poslala si pro kněze, aby jí šel zaopatřit Pánem Bohem. Kněz přijel, ale jak jí uviděl na nohách podkovy, nechtěl jí ani vyzpovídat. Že pak velice litovala, vyzpovídal ji a odešel. Když se to o ní rozhlásilo, že byla čarodějnice, byla odsouzena na smrt. Uložili hranici dříví a spálili ji na ní.

84. Čarodějnice.

II.

Jedna selka měla dvou pacholků. Tomu jednomu pacholkovi popráviala *), a přece byl bídný; a tomu druhému nepopráviala nic krom stola, a přece byl

*) Popráviala = přilepšovala po straně.

hodný. Ten hodný (tlustý) se tomu divil a ptal se toho bídného, proč je tak bídný? On mu povídal, že neví. Ale on dobře věděl, jen že nesměl povědít pro hospodyň.

Ten hodný si uvážil jednu noc, že se musí dovědět, proč tak bídný jest, když se lepší má než on? — Jak šli spat, on strážil. Když všeci pospali, selka jehlou píchala všem do podešví*) na nohou, jestli každý spí. Pacholek ještě víc chrčel**) a dělal jako by spal. Selka, když se jí žádný neprobudil, povídala si, že všeci dobře usnuli, že již žádný nebude nic vědět. Šla do kuchyně, vzala s dešťice***) z komína hrnek s masťou a pomazala tomu bídnému pacholkovi šlapky na nohou a dlaně na rukách tou masťou, a hned se z něho udělal pěkný kůň. Ona si sedla na něho a pravila: „Fuk oknem, ničeho se netknem, ponadvšecko ven!“ a vyletěla oknem. Po půlnoci zase přiletěla, pomazala koně druhou masťou, a zas se udělal z něho člověk.

Ten druhý pacholek všecko viděl a slyšel, a tak již věděl, proč tak bídný jest. Povídá si: „Počkej, já musím vědět, kam jezdíváš a co tam děláš!“

Jak dočkal zas noci, vzal on tu masť a pomazal selce ruky a nohy, a hned se z ní udělal též pěkný kůň. On si naň sednul a pravil: „Fuk oknem, všeckého se dotknem, popodvšecko ven!“ Letěli popodtrní, popodstromy, a ji i sebe uškrabal. Přijel na ní na Radhošť, a tam již čekaly čarodějnice na ni. On jak jich spatřil, nejel mezi ně, ale pozdaleky se díval.

Čarodějnice, jak se jí nemohly dočkat, tančily a když potančily, jely zas každá na svou stranu. Ale on nemeškal,

*) Do podešví t. j. do šlapky.

**) Chrupal, chrápal.

***) Dešťice = deska = prkénko.

až pojedou, obrátil se zpátky a ujížděl zrovna ke kovářovi a tam ji dal okuť na všechny čtyry nohy, jako kůň okutý bývá. Jak přijel od kováře, povídal hospodářovi: „Hospodáři, podívejte se, jakou mám pěknou kobytku!“ — Hospodář se hned ptal, že kde ji vzal. — Že koupil! — „Co za ni dal?“ — Že sto stříbra! — Povídá: „Lacino jsi koupil! prodej mi ji!“ — „Proč pak ne, dáteli mi na ní něco vydělat, prodám vám ji!“ — On mu odpověděl, že mu 300 za ni dá. — Pacholek mu ji s radostí dal, peníze vzal a schránil.

Hospodář dal kobytku do konírny, šel do jizby a volal ženu, jakého koně od pacholka koupil. Ale ženy nebylo nikde. Ptal se po ní, žádný o ní nevěděl. Ale ten druhý pacholek již věděl, co je, ale nic nepravil.

Ten, co mu toho koně prodal, šel, vzal masť, šel do konírny, pomazal jí kopyta, a z ní se zas udělala ženská, jak prv byla. Přišla do jizby, ruce a nohy měla ukrvavené. Muž se jí ptal: „Co je ti, že ti tak krev teče?“ — Ona: „Oh, užkrabila jsem se na hřebíku!“ — Muž: „Dyť ti z noh krev teče!“ — Ona: „Stoupla jsem na hřebík a tak jsem si i nohy probodla.“ — Muž: „Jaks pak dala pozor, že jsi se tak užkrabila a pobodala na hřebíkách; kdes pak na ně stoupla?“ — Ona mu odpověděla, že šla do konírny a tam kdesi na hřebíky stoupla. — On potom povídá: „Ženo, ale já jsem koupil pěkného koně od pacholka!“ — „Cos zaň dal?“ — „Tři sta; pojď se podívat, stojíli za ty peníze.“

Ona se sebrala, šla s ním do konírny a ptala se, kde ho má. — Koně tam nebylo, a muž pravil, že ho před čtvrt hodinou tam postavil, a volal hned na pacholka, kam se poděl kůň z konírny? — Pacholek, že neví, že nebyl v konírně, jak odpoklízal koně, že šel na pole.

Ale povídal: „Hospodáři, já vím, kam se kůň poděl; z koně, co jste ode mne koupil, máte ženu.“ — Hospodář: „Jakým způsobem bych měl z koně ženu?“ — Pacholek: „Chceteli vědět, jakým způsobem byste měl z koně ženu?“ — Hospodář: „Ba i chci vědět!“ — Pacholek: „Takým způsobem: Já jsem se chtěl dovědět, proč druhý pacholek je tak bídný, ač jednu stravu máme; tož jsem si uvážil a nespál jsem; vaše žena vzala masť, pomazala pacholkovi nohy a ruce, on zůstal pěkným koněm, a ona na něm odjela oknem; když po půlnoci přijela, pomazala ho druhou masťou, a zůstal zas člověkem; tak s ním vaše žena dělala, a proto byl tak bídný. Potom jsem já tou masťou pomazal jí nohy a ruce, ona též hned byla kobylou, a já jsem s ní jel na Radhošť; tam čarodějnice tančily a na ni čekaly. Odtud jel jsem zrovna ke kovářovi a dal jsem ji okuť; potom jsem vám ji prodal, že jest vaše vlastní žena, pomazal jsem jí tou druhou masťou, a zas je ženskou.“

Sedlák teprv věděl, proč jí nebylo, když ji hledal, a proč ten druhý pacholek tak bídný je. Šel k právu, co s ní má dělat, že čarodějnicí nechce mít za ženu. Odpověděli mu, aby si dělal, co chce, třebaš jí hned na místě spálil. On v té zlosti hned dal uložit drva, na ty drva ji posadil a uvázal, drva podpálil a tak ji spálil.

85. Čarodějnice.

III.

Sloužil pacholek u jedné čarodějnice a měl se dobře. Každý den vdolky jedl, ale nástrojů nikde neviděl an

kvasu. Hospodyně žádný večer doma nebyla. Šetřil to, kam ona chodí.

Kdy měla jít v noci pryč, žádné chasy nechtěla a by v jizbě nocovala; vyhnala všechny ven spat.

Pacholek povídá sám sobě: „Já tebe musím vystrážit, kam chodíš!“ — Lehnul sobě pod pec a udělal se, že spí, a chrčel dobře. Ona ho budí: „Pacholku, vstávej, jdi, stel si ven do konírny!“ Pacholek se dělal, že neslyší. Ona ho drkala, ohněm ho páčila popodnohy, ale on jenom spal. Když ho nemohla obudit, nechala ho tak a povídala: „Spi si!“ Vzala z kuchyně hřeblo, na dešticí v komíně měla masť, tou masťou to hřeblo pomazala, otevřela si okno a povídala: „Vjó, ponadvšecko, ponadsad, ponadvšecky hory!“ *)

Pacholek to viděl a slyšel, vstal ruče, vzal si z kuchyně vidlice a též si je pomazal tou masťou. Potom sedl na ně jako čarodějnice a pravil: „Popodvšecko, popodsad, popodvšecky hory!“ Poněvadž si na to pozor nedal, omýlil se. Jel a poškrabal se o trní, o stromy a o skály, ale přijel, kde ona byla, na jeden vrch do hospody, jen že byl všecek dodřený.

Tam hrála celá turecká muzika, a ty čarodějnice tam tančily. Bylo jich tam plná jizba. Jak ho tam jeho hospodyně spatřila, povídala mu: „Vidíš, šelmo, jak jsem já tebe budila, abys šel spat do konírny, a tys nechtěl, poněvadž jsi mne strážil, kam pojedu.“ Ale přece mu dala vína: „Na a pij, a musíš s námi tancovať, když jsi tu chtěl být.“ Pacholek s nimi tancoval.

Najednou ho vevedla do světničky v té hospodě, tam seděl pán za železným stolem a byl všecek černý.

*) Ponadsad vysvětlil vykladač = snad osadu. Nenlí to snad: nad sady?

Svíčka hořela před ním na stole modrým plamenem. Tam mu povídá hospodyň: „Tu nám odpřísahej, cos viděl, cos slyšel a kdes byl, že před žádným duchem nepovíš.“ Pacholek se toho ulekl, přísahat nechtěl, ale šel zas do druhé jizby zpátky.

Tam mu povídaly ty čarodějnice: „Jak nám nebudeš přísahat, my tě tu roztrháme.“ Pacholek odpřísáhal.

Jak bylo ráno, odebraly se s tam odtud *) všechny čarodějnice, a pacholek se svou gazděnou též. Ona s tam odtud mnoho vdolků nesla.

Doma každému čeledínovi dala jeden a přikázala jim, aby ho nožem nekrájeli, když ho budou jíst, než aby ho jen lámali. Ale pacholek již byl zlý, urvalý, ten ho rozkrojil nožem na půly, ale hned i čarodějnice ostala na půly rozkrojena a vzkřikla: „Ó nešťastný pacholku, zles mně udělal!“ Ale pacholek, jak to viděl, zas ten vdolek složil spolem, a ona zase ostala v celku, ale pacholka od sebe zahrnila pryč, aby ji netrápil.

Za nějaký krátký čas oženil se pacholek. Jak byl ženatý, koupil si živnost, zem a domeček, a oplácel obývkou císařskou ze země jako jiný soused. Přišel jednou do hromady k fojtovi, kde skládali daně císařské i hraběcí, kdo co dlužen byl. U fojta byl poval podepřený sloupem. Ten jistý, co u té čarodějnice sloužil, šel k tomu sloupu a povídal: Ty sloupe, tam a tam, když jsem byl svobodný a když jsem sloužil, co jsem viděl, tobě povím, jinšímu žádnému, poněvadž jsem zavázán, že před živým duchem toho nepovím; ale ty nejsi živý, ty to mluvit nebudeš. — Tam všecko pověděl, a sousedi, co to slyšeli, se tomu směli.

*) U Rožnova: s tam odtý.

86. Čarodějnice.

IV.

Šel tovaryš pekařský světem. Jednoho dne zachvacovala ho noc v cestě, když přišel k jednomu domu. Všel do něho a ptal nocleha. Nevěděl, co je to za dům, ani kdo tam je. Ten dům byl hraběcí. Pan hrabě mu dal nocleha a pravil: „Porad' mně o takovém člověku, co by vyzpytoval, kam manželka má a mé dcery v noci chodí, že každou noc troje střevíce zederou.“ — Tovaryš odpovídá: „Pane, to já vyzpytuji!“ Pan hrabě mu dal nocleh v jizbě, kterou hraběnky vycházej musely. On si tam lehl na lůžko a strážil. Matka hraběnka s dvěma dcerami o dvanácté hodině se strojily do krásných šatů a přišly k tovaryšovi se dívat, spíli nebo ne. On dělal, jako by tvrdo spal. Ony ho píchaly hřebíkem do nohy; on se ani nehýbal, ale všecko dobře viděl.

Hraběnky po tichu vyšly do zahrady, tovaryš za nimi. Tam si pěkně každá uřezala vrbový omlad*), pomazaly si ho mastí, kterou zase v zemi zahrabaly, a zvolaly: „Vjó ponadvšecko!“ a hned jely povětrím.

Jak odejely, tovaryš též sobě uřezal omlad vrbový, namazal ho tou mastí, kterou zase uchránil, sedl si na omlad jako hraběnky a povídá též: „Vjó ponadvšecko!“ Jel povětrím za nimi.

Hraběnky, jak přijely ke studánce pod kopečkem, umývaly si pěkné stříbrné talířky a lžíce, které sušily

*) Omlad = švihunek čili ratolest v tom létě vyrostlá.

na měsíčku. Továryš přilezl pozadu k nim a vzal jim dvě lžíce na důkaz královi, aby měl víru, že hraběnky zpytoval. Hraběnky potom rychle talíře a lžíce nečítané sebraly a jely dále na kopec. Továryš za nimi. Na kopci byl povětrný mlýn; po tom mlýně každá udeřila tím proutkem, a hned byl z něho pěkný dům, kde muzika hrála. Ti muzikanti byli všeci čerti. Ty ženské se proměnily v půl ryby a půl člověka a tancovaly po samých břitvách a po jehlách.

Jak se strojily na zpáteční cestu, továryš si myslil: „Ó kdybych já byl prv doma než ony!“ A hned byl. Odešel na své lůžko a spal zas. Ženské přišly a zkoumaly, spíli pocestný. Spal dobře. Ony též šly spat.

Ráno si dal král továryše předvolat a ptal se ho: „Jaks jich vyzpytoval?“ Továryš praví: „Dobře, pane.“ Tak a tak. „Tu jsou ty dvě lžíce na důkaz!“ Král povídá: „Nedalli sis je udělat? — Továryš praví: „Bože chraň, ni!“

Potom dal si předvolat manželku a obě dcery a vypytoval se jich: „Kde pak chodíte, že každou noc troje střevíce zderete?“ Manželka praví: „Nikde nechodíme; a kdybych pravdu nemluvila, nech se ta země otevře, jak na ní stojíme!“ Jak to vypověděla, země se otevřela, a všecky tři hned se propadly, poněvadž všecky byly čarodějnice.

Továryš dostal velké obdarování a šel s Pánem Bohem.

87. Smrt Kmotřenka.

Byl jeden člověk velice chudobný na světě, a jeho manželka padla mu do polohu *) a porodila mu chla-

*) Padla do polohu t. j. přišla do kouta.

pečka. Žádný mu nechtěl jít za kmotra, že byl tuze chudobný. Otec si povídá: „Milý Bože, tak jsem chudobný, že mi nikdo nechce posloužit v té věci; vezmu chlapce, půjdu a koho potkám, toho naptám za kmotra, a jestli nepotkám žádného, kostelný *) mi přece snad poslouží.“

Šel a potkal smrt, ale on nevěděl, co to je za osoba; byla hezká ženská jako jiná ženská. Ptal ji za kmotřičku. Ona se nevymlouvala a hned ho přivítala kmocháčkem, vzala chlapce na ruky a nesla ho do kostela. Chasníčka okřtili, jak patří.

Jak šli z kostela, kmocháček vzal kmotřenku do hospody a chtěl ji trochu uctit jakožto kmotřičku. **) Ale ona mu povídala: „Kmocháčku, nechte si toho, ale pojdte se mnou do mého stánku.“

Vzala ho s sebou do své světnice, a tam bylo velice pěkně. Potom ho vedla do velikých sklepů, a těmi sklepy šli až popod zem v temnosti ***). Tam hořely svíčky: malé, hrubé, prostřední — trojího braku; a které ještě nehořely, ty byly velice veliké.

Kmotřenka praví kmocháčkovi: „Hleďte, kmocháčku, tu mám každého člověka věk.“ Kmocháček se na to dívá, najde tam jednu velice maličkou svíčku u samé země a ptá se jí: „Ale, kmotřičko, prosím vás, čím pak je ta malá svíčka u té země?“ Ona mu povídá: „To je vaše! Jak ta svíčka kterákoliv shoří, já musím pro toho

*) Kostelný — obyčejně: kostelník.

**) V okolí Rožnovském — nezámožném — jest obyčej, kmocháčky a kmotřenky uctiti v hospodě, někdy — bohužel kořalkou.

***) Vykladač řekl: v temnosti limbu.

člověka jít.“ On jí povídá: „Kmotříčko, prosím vás, ještě mně přidejte!“ Ona mu praví: „Kmocháčku, to já udělat nemohu!“ Potom šla a tomu chlapcovi, co ho okřtili, zažala novou svíci velikou.

Zatím, co kmotříčka neviděla, kmocháček vzal si též novou velikou svíci, zažal ji a přiložil tam, kde ta jeho maličká svíce dohořovala. Kmotříčka se naň ohledla a pravila: „Kmocháčku, toho jste mi mohl nedělat; ale když jste si již přidal, tož jste si přidal a máte. Pojdme s tu odtud ven, a půjdeme ke kmotříčce.“

Vzala nějaký dar a šla s kmocháčkem a s dítětem ke kmotříčce. Přišla a položila kmotříčce chasníčka na lůžko a vyptávala se, jak jí je a kde jí co bolí. Kmotříčka se jí žalovala, a kmocháček poslal pro nějaké pivo a chtěl ji jako kmotřinku uctít ve své chalupě, a by jí mohl vděk udělat a jí se zavděčit. Pili a hodovali spolem. Potom povídá kmotříčka kmocháčkovi: „Kmocháčku, tak jste chudobný, že vám žádný nechtěl v té věci posloužit, až já; ale nic nedbejte, budete mne mít památkou! Já budu chodit po hodných lidech a budu mořit, a vy budete léčit a hojit. Já vám ty léky všechny povím, já jich všechny mám, a vám každý rád dobře zaplatí.“

Stalo se. Kmocháček chodil po nemocných, kde kmotřenka mořila, a každému pomohl. Tu byl najednou taký vznešený lékař z něho.

Umíralo jedno kníže, ale i skonávalo; přece ještě mu poslali pro toho lékaře. On přišel, začal ho mastí mazať a své prášky mu dávat — a pomohl. Když ho uzdravil, dobře mu zaplatili, ani se neptali, co jsou dlužní.

Potom smrt pravila kmocháčkovi: „Kmocháčku, budoucně pozorujte na to: komu já budu stáť u noh, tomu

každému pomůžete; ale komu budu stát u hlavy, tomu již nepomáhejte!“

Umíral zas jeden hrabě. Zas poslali pro toho lékaře. Lékař přijde, smrt stojí u hlavy za lůžkem. Lékař křičí: „Již je zle, ale pokusíme se o to!“ Zavolal sluhy a kázal lůžko zatočit nohama k smrti a začal ho mastí mazat a prášky mu podávat do úst, a pomohl mu. Hrabě mu zaplatil, co mohl unést, ani se ho neptal, co je dlužen, byl rád, že ho pozdravil.

Smrt jak se s ním sešla, povídala mu: „Kmocháčku, když se vám to zas tak stane, víc mi toho nedělejte. Třeba jste mu pomohl, ale šak jenom na chvílku; já ho přece musím odevzdat tam, kam patří.“

Kmocháčkovi to tak trvalo několik roků, — již byl velice starý. Ale do posledka již se mrzel a sám smrt ptal, aby ho vzala. Smrt ho nemohla vzít, proto že sobě sám přidal svíci dlouhou, musel čekat, až mu zhoří.

Najednou jel ještě k jednomu nemocnému, aby ho uzdravil. Pomohl mu. Potom se mu smrt zjevila a vezla se s ním v kočáře. Začala ho lechtat a dokazovat s ním a šustla ho zelenou ratolestí pod krk, on se jí svalil do klína a odespal smrtelným spánkem. Smrt ho uložila v kočáře a utekla pryč. Tu najdou lékaře mrtvého v kočáře ležet a zavezli ho domů. Celé město a všechny osady želely: „Škoda toho lékaře, jaký to byl dobrý lékař! dobře pomáhal; takého lékaře již nebude.“ — Ostal po něm syn, ale ten syn již těch chytrostí neměl.

Syn jednou šel do kostela, a kmotřička se s ním potkala. Ptala se ho: „Synu milý, jak se máš?“ — On jí pravil: „Už to tak všelijak; dokud mám, co mně tatíček nahospodařil, je se mnou dobře; ale potom Pán Bůh ví, jak se mnou bude.“ — Kmotřička povídá: „Inu,

synu můj, neboj se nic: já jsem tvá křestná mama *); co tatíček tvůj měl, k tomu já jsem mu pomohla, a i tobě vyživení dám. Půjdeš k jednomu lékaři za učně, a ty budeš chytřejší než on, jenom se pěkně chovej.“ Potom ho pomastila mastí po slechách **) a vedla ho k lékaři.

Lékař nevěděl, co je za paní a jakého synka mu do učení vede. Paní přikázala synkovi, aby se pěkně choval, a lékaře žádala, aby ho dobře učil a k dobrému stavu přivedl. Potom se s ním rozloučila a odešla.

Lékař a chasník šli spolem zeliny sbírat, a tomu učňovi každá ta zelinka křičela, jaký lék nese, a učeň sbíral. Lékař také sbíral, ale nevěděl žádné zeliny, jaký lék která nese, jenom zeliny na čistění spodkem znal. Zeliny učňovy pomohly v každé nemoci. Lékař pravil učňovi: „Ty jsi chytřejší než já; nebo kdo přichází ke mně, já žádnému nevystihnu, leč když mu jest potřeba běhavky; a ty proti každé nemoci znáš zeliny: jak ty to víš? Ty slyšíš zeliny, každá zelina tobě křičí, jaký lék nese, a já neslyším žádné zeliny, jenom proti běhavce. Víš co, buďme spolem; já tobě složím svůj list doktorský a budu u tebe nejmenším pomocníkem a chci s tebou být až do smrti.“

Chasník léčil a hojil šťastně, až mu v limbu svíce dohořela.

88. Dva tovaryši.

Jednou sešli se dva tovaryši. Jeden byl bobatý a pěkně ošacený, druhý byl chudobný a v ošumělých šatech.

*) Křestná mama čili křestná matka totéž co kmotřenka.

**) Po spánkách, po škranech.

Ten bohatý začal se z toho chudobného vysmívat. Chudobný praví: „Nuže, necht si jsem chudobný! Však kdo se má tady zle, bude se mít aspoň po smrti dobře; a kdo se má tady dobře, bude se mít po smrti zle.“ — „To není pravda,“ sápal se bohatý; „kdo se má tady dobře, bude se mít i po smrti dobře; a kdo se má tady zle, bude se mít i po smrti zle.“ — Nastala mezi nimi hádka; druh druhu ustoupit nechtěl: každý měl za to, že jeho vyrčení jest pravé; až se konečně o ty rance, které na zádech nesli, založili. První člověk, který by jich potkal, měl jich rozsoudit, načež kdo prohrá, měl druhému svůj ranec postoupit.

Jak ušli dále, potkali člověka, a to byl zlý duch ve způsobu člověka. Jak ho uhledli, hned z daleka ten bohatý naň volal: „Pravda, bratře, kdo se má tady dobře, bude se mít a i po smrti dobře; a kdo se má tady zle, bude se mít i po smrti zle!“ — „Tak je, lidkové!“ odpověděl tázaný; „kdo se má tady dobře, bude se mít a i po smrti dobře, a kdo se má tady zle, bude se mít i po smrti zle!“ — „Vidíš,“ pravil bohatý, „že já jsem vyhrál! Dávej sem ranec!“ — Ale ten chudobný ještě ranec mu dát nechtěl, že jich ještě druhý člověk rozsoudit musí!

Tož šli a netrvalo dlouho, potkali druhého člověka: to byl zase zlý duch. — „Pravda, bratře,“ volal na něho bohatý; „kdo se má tady dobře, bude se mít a i po smrti dobře; a kdo se má tady zle, bude se mít i po smrti zle.“ — „Tak je, lidkové,“ odpověděl zlý; „kdo se má tady dobře, bude se mít i po smrti dobře; a kdo se má tady zle, bude se mít i po smrti zle.“ — „Tuhle máš, ten též tak praví jako ten první; dej ranec sem!“ udíral naň bohatý. — Ale chudobný ho prosil, aby

jenom pozhověl, až třetího potkají, že do třetice bývá každá věc rozhodnuta.

Jak ušli dále, zas potkali toho zlého ve způsobu člověka. Zas naň ten bohatý volá: „Hej, příteli, pravda, že kdo se má tady dobře, bude se mít i po smrti dobře; a kdo se má tady zle, bude se mít i po smrti zle!“ — „A jakž by to jinak bylo,“ odpověděl zlý; „kdo se má tady dobře, bude se mít i po smrti dobře; a kdo se má tady zle, též po smrti zle se mít bude!“ — Sotva to odpověděl zlý, hned bohatý s chudobného ranec strhnul. Chudobný ho prosil, aby mu aspoň dal několik grošů na večeri, ale boháč nechtěl o ničem ani slyšet; sebera ranec, tam ten od něho pryč.

Byl večer na krku; a poněvadž chudobný neměl peněz, nemohl na nocleh jít do města. Byly tam velice tlusté lípy, a jedna z nich byla velice děravá; ten chudák vlezl do té lípy a tam nocoval.

O půlnoci přiletěly na ty lípy čarodějnice a počaly si vykládat, co která ví nového. Jedna pravila: „Jak ten, co v té lípě nocuje, ten též nevinně o svůj ranec přišel; ale ten by si lehkou pomohl. V tom městě má král velice nemocnou princeknu, bylo u ní mnoho doktorů, a žádný jí pomoci nemůže. Ale ten v té lípě, kdyby věděl, pomohl by jí i sobě. Tam a tam pod bílou je chrastavá žába; kdyby on tu žabu na prášek utřel a té princeknu užil, hned by uzdravěla, a on by jí dostal za ženu.“ Čarodějnice ještě o všelikém rokovaly a jak viděly svůj čas, zas po svých uletěly.

Jak se rozsvětlo, chudobný tovaryš hned šel té žaby pod oznámenou bílou hledat; najda ji, dobře ji usušil a na prášek utřel. Pak šel do residencí a hlásil, že on princeknu uzdraví. Král mu povídá, že jestli ji uzdraví,

dostane ji za ženu a s ní půl království; pakli ale toho nedokáže, že se stane o krk menší. Ale tovaryš pravil, že to dokáže. — Pustili ho k prince, on jí dal prášek užít, a hned v tom okamžení ozdravěla. — Král byl velice rád a hned svadbu strojiti rozkázal.

Bohatý tovaryš, jak s toho chudobného rance sdrapil, šel do města do hospody a tam se dal hodovat. Přišli tam hráči, a on dal se s nimi v karty hrát; až všecko prohrál, byl rozmrzený a nechtěl jít z hospody. Tu najednou uslyšel, že jakýsi pcectný tovaryš královu dceru uzdravil a že s ní bude mít zejtra svadbu. On se též šel na tu svadbu podívat a poznal svého spoludruha.

Jak bylo po svadbě, šel k němu a prosil ho, aby mu to odпустиł a něco mu daroval; přiznal se mu též, jak všecko prohrál. On nejen že ho štědře obdaroval, ale mu i pověděl, jak pod těmi lípami k svému štěstí přišel.

Tovaryš myslel, že mu čarodějnice též budou radit. Vlezl do té lípy a nocoval tam. O půlnoci zas ty čarodějnice přiletěly, na lípách se usadily a začaly si povídat, co viděly a zkusily. Jedna pravila: „Ten, co onehdá v té lípě nocoval, pomohl králově dceři a dnes měl s ní svadbu“ — Drahá pravila: „A veť, sestřičky, ten co s něho ten ranec strhnul, dnes v té lípě nocuje. Myslíť, že mu též o štěstí povíme; ale ten není hoden, aby živ byl na světě; pojďme sestry a roztrhejme ho!“ — Čarodějnice hned se sběhly a tovaryše na kusy roztrhaly.

89. Sen.

Jednomu člověkovu zdálo se ve snách, aby šel do Prahy a tam na Pražském mostě že najde poklad. Povídal to ženě. Žena mu na to odpověděla: „Kdo

snům věří, honí stín a vítr lapá!“ — Ale ten sen se mu mnohokrát opakoval, a když se ho dokonce nemohl strášt, vzal si na cestu peníze a šel do Prahy.

Přijda tam, s dychtivostí šel na most a pilně hledal na zemi, zdaliž co uhledne. Mnohokrát sem a tam přešel, ale nikde ničeho uhlednout nemohl. Nahlídal pod most, ale pokladu nikde zniku nebylo. Zarmoucen, že se toliký čas kus cesty zbůhdarma přešel a k tomu ještě peníze utratil, domů se ubíral.

Přijda naprotiv stráži, slyšel vojáka na sebe volat: „Ale člověče, co tolik chodíte? vždyť jsem vás po tom mostě už bezpočtukrát přechodit viděl!“ — Člověk praví: „Inu, vojáčku, neměl jsem ve snách pokoje; vždycky se mně zdálo, abych šel do Prahy, že tam na mostě poklad najdu. Když jsem od toho sna docela pokoje neměl, vypravil jsem se na cestu. Žena se mnou se vádila, abych snům nevěřil a zbůhdarma peníze neutrácel. Já jsem myslel, že jenom z toho cosi bude, a včil kde nic tu nic!“ — „Tak je to, příteli, snům věřit,“ odvětil voják; „jako na příklad já jsem měl sen, abych šel do té a do té dědiny, do toho a toho domovního čísla, že je tam v peci poklad; abych jenom šel, že ho jisto dostanu. Kdybych tam byl šel, podařilo by se mně jisto jako vám!“

Člověk, slyše řeč vojákovu, celý se podivil; neboť to byla dědina, odkud on byl, a domovní číslo jeho vlastní chalupy. Nepravil nic a šel domů.

Když přišel domů, žena se ho ptala, mocli těch peněz přinesl. Když jí pověděl, co tam slyšel, jak se mu dařilo a že ještě pec rozkope, tož se s ním začala vadit: „Pravdať, nemáš na tom dost, že jsi toliký čas choděním zmařil a peníze utratil; ještě chceš dělat škodu třetí. Může!

Rozkop pec, však si naděláš řeči!“ — Ale muž nedbal na řeč ženinu, ale vezma motyku, začal pec rozkopávat. Kopal pořád, ale pokladu nikde. Žena se vadila, do muže vešla zlost, že se tak hanebně dal oklamat, kopal, až tu pec do základu rozházel. — Ještě jeden kámen tam zůstal. Aby ani toho nenechal, poznovu vzal motyku a začal ze zlosti kopat: a vykopav ho, látku *) s penězi našel.

90. Pasák.

Byl jeden pasák, který od maličkosti nic jiného nedělal, jenom svému otci pásl. Že pak to bylo daleko v pustinách, tož od té doby, co s ním matka byla na úvodě, víc v kostele nebyl. Když pak býval za ovce, skákal přes klady. Když dobře skočil, říkával: „To Tobě, Bože!“ Ale když klady nepřeskočil, pravil: „To mně, Bože!“ Všecka jeho práce byla ovce pást a klady přeskakovat. Dobré skoky obětoval Bohu, a to byla jeho celá modlitba; jinak se modlit neuměl.

Když do většího rozumu přišel, prosíval otce, aby za něho některou neděli ovce pásl, že by on též rád šel do kostela. Že tak neustále prosil, otec ho jednou v neděli do kostela vypravil.

Tehdáž bylo veliké bláto; jiní lidé měli nohy až nad kotníky od bláta umatlané, ale jeho nohy ani za mák od bláta ušpiněny nebyly.

Když přišel do kostela, nevěděl, nač má prv hledět; neboť tak pěkné ozdoby a tolik shromážděného lidu jak

*) Látko = hrnec, co se do něho mléko dojí.

živ neviděl. Nejvíc pozornost svou obrátil za hrubý oltář. Tam viděl stát čerta, který se pilně na lidi díval a na veliké volské koži písal. „Co ale ten čert na té koži píše?“ pomyslí si pasák; a proto bedlivě na něho pozoroval. Však ale brzo se toho dověděl; neboť z toho, nač se díval a pak hned písal, snadno se dovťpíl, co zlý duch zapisuje. Na ty, co kázání pozorně poslouchali a nábožně v knížkách nebo na růženci se modlili, ďábel se ani nepodíval; a jestli se mimochodem podíval, celý se zatřásl. Na ty ale, co dřímali, sem a tam po kostele lelkovali aneb šeptali, se zvláštním zálibením se díval a hned na to na své volské koži písal. Z toho se pasák snadno domyslil, že ďábel ty zapisuje, kteří se v chrámu Páně neslušně chovají. Takých nectitelův chrámu Páně moc bylo. Že pak ani ještě služby Boží nebyly skončeny a čert již celou koži popsal, proto ji honem chytil do zubů a natahoval. Avšak tak silno táhnul, že utrl kus kože a odpadnul do stěny a do hlavy se udeřil. Když to pasák uhledl, zasmál se tomu; ďábel hned naň pohledl a na ten natáhlý kus kože jej zapsal. — Pasák se ulekl a když po službách Božích šel domů, již jednou nohou v blátě bředal. Aby jej zlý duch po druhé nezapsal, pobožně se v kostele choval; a když ovce pásí, přes klady skákal a hodné skoky Bohu obětoval.

91. Vymožený poklad.

Sedlák velice bohatý ale také velice lakomý, když znamenal, že již nebude dlouho živ, měl velkou starost, kam by měl nalakotěné peníze uschovat, aby jich po jeho smrti žádný nenašel a neužil.

Jednoho dne vypravil všechny domácí do pole, on pak sám zůstal doma, vykopal v přístodolku *) jámu a peníze do ní zahrabal řka: „Ty peníze mi bedlivě opatruj a žádnému jich nedávej, dokud jich tři bratři najednou narození nevyořou!“

V tom ale, jak sedlák vykopal jámu a šel pro peníze, přišel pacholek s pole, zrovna šel do stodoly a vylezl na patro, nabrat pro koně sena. Sotva tam vylezl, slyšel hospodáře oddýchat. Pacholek pozorně poslouchal, sedlák přinesl peníze a doporučil zemnímu duchovi, aby je bedlivě opatroval. Potom sedlák jámu zahrabal a odešel. Pacholek též šel po své práci.

Netrvalo to dlouho, sedlák umřel, a za půl roku vdovu po něm zůstalou vzal si ten pacholek za manželku. Bylo to právě na vesno **), kury škřečely ***), a nový hospodář všechny na vejce nasadil. Žena se s ním vadila, proč tolik kur na vejce nasazuje, že kdyby se podařily, nebudou jich moci tolik chovat. Ale on na její domluvu nedbal, a když se kuřata vykluly †), pozoroval, jsouli kuřičky nebo kohoutci. Stalo se, že jedna kura vyseděla tři kohoutky. Jak to zpozoroval, udělal malinký dřevěný pluh, zapřihl jich do něho a po jizbě jich učil orať. Žena se mu směla řkouc: „Ó ty starý blázne, nemáš co dělat? musíš si jako maličký zahrávat?“ Ale on jí na to nic neodpověděl.

*) Přístodolek = přístodůlek = přístodola jest přístavek k mlatu, perna (parna), kde se obilí skládá. (Jungmann.)

***) Vesno = vesna = jaro.

***) Kury škřečely = slepice kvokaly, chtějí se hnízdit. Skřečeti = škřečeti; slepice škřečná t. j. kvočna.

†) Vyklouti = vykluvati = vyklubati.

Když ty kohoutky naučil v pluhu chodit, sebral jich a šel s nimi do stodoly, zapřihl je do pluhu, a sotva v řečeném přístodolku jednu brázdou dooral, vyvalily se zakopané peníze ze země. Duch, hlídač peněz, volal na něho: „Ještě jsem se na nich ani dobře nezahřál, a již jsi mne s nich sehnal; ale však bys toho nebyl dokázal, kdybys nebyl na patře poslouchal!“

92. O třech hokynářkách.

Tři hokynářky *) vracely se z trhu domů a našly na cestě zlatý prsten.

Jedna se jmenovala Myslena, druhá Dorota a třetí Judyta. Myslena si přispíšila a prsten se země zdvihla. Dorota zkríkla: „Ne tak, Mysleno, ten prsten patří mně: já jsem ho spíš uhledla.“ — „Není pravda,“ zvolala Judyta, „nepatří ani tobě ani Mysleně, ale patří mně, neboť já jsem ho spíš jak vy obě dvě na cestě ležet zpozorovala, ale když jsem se proň shýbnout chtěla, Myslena mně předskočila a prsten zdvihla.“ Povstala mezi nimi veliká sváda, neboť každá si ten prsten sobila. Konečně jala se Dorota mluvit: „Víte co, sestry: ať ten prsten té patří, která z nás nejvíc svého muže ošídí; a zatím ať ho Myslena opatruje.“

Návrh ten se babám zlíbil, proto si na znamení věrnosti ruky podaly a domů se rozešly.

Myslena šla nazpátek do města k svému kmotrovi, ke kostelníkovi Dupalovi, a prosila ho, aby byl tak dobrý a půjčil jí kleriky, rochetky, kvadrátku

*) Hokynářka = hokyně = překupnice.

a té knihy, co z ní v kostele panáček říká. Kmotr jí to vymlouval, že to udělat nemůže, že by přišel o službu, kdyby se to na něho proneslo. Ale když mu kmotřička slíbila, že žádný živý duch o tom se nedoví a že mu to všecko zejtra hned zase donese, vydal jí ty věci, s kterýmiž Myslena s chvátáním domů pospíchala.

Přijdouc domů, pravila: „Oh mužičku, víšli co nového?“ — Muž: „A co též tak dobrého?“ — Žena: „Inu, zkázal tě velebný pán pozdravovat, že tě pro tvou obratnost a rozumnost knězem udělal.“ — Muž: „E nepleť, babo! či jsi o rozum přišla?“ — Žena: „Ne, ne, mužičku, dobrý já rozum mám; ale abys věřil, že ti nelžu, hleď, tuhle ti velebný pán i šaty kněžské poslal!“ — Muž: „Ženo, nedělej ze mne blázna; neboť jak se napálím, bude tě to mrzet.“ — Žena: „Nemyl se, mužičku: nedělám já z tebe blázna, ale když mně to velebný pán poručil, tož ti to musím vyříditi; však ty si pro mne jak chceš udělej; tuhle je i ta kniha, co ti poslal.“ — Muž: „E co pak si ten velebný pán smyslel? vždyť ví, že ani čísti neumím!“ — Žena: „Mužičku milý, on ti zkázal, abysi se jenom do těch šat pěkně oblekl a do té knihy pilno hleděl, že všemu porozumíš!“

Mužovi již to počalo v hlavě vrtat. Žena, jak zpozorovala, že muž začíná věřit, honem ho do kněžských šatů oblíkala a když ho jak se patří přistrojila, postavila mu kvadrátek na hlavu, za stůl ho posadila a knihu otevřenou před něho na stůl položila s tím doložením, aby jen pilno do ní hleděl. Zbalamutěný muž seděl a do knihy hleděl. Tak ošídila muže svého Myslena.

Dorota zase přišla domů s hrozným pláčem a nářekem. Muž celý udivený a polekaný tázal se jí: „Ale pro všecko svaté, co pak se ti stalo, ženičko?“ — Žena

pro usedavý pláč ani odpovědít nemohla. Muž vida, jak žena na zem padla, vzal ji se země, položil do lože a hrozně nad ní nařikal. Po chvíli přetrhla ho žena, temným hlasem ho volajíc. Honem k ní přiskočil a se vši vlídností se tázal: „Co chceš, ženičko, co? Pověz mi, co tě bolí?“ — „Oh, mne velice bolí zuby,“ skuhrala žena, „zdá se mi, že se od bolesti do země vryju.“ Sotva to pověděla, zas do hrozného křiku se dala. Rozlítostněný muž se tázal: „Ženičko, řekni, nač máš chuť, po čem by ti ta bolest přestala?“ — Ale žena jako by ani neslyšela, pořád bědovala, sem tam po lůžku sebou házela a jako zběsnělá si počínala. „Oh mužičku,“ pravila, „já vím, po čem by mně ta bolest přestala; ale to ti ani řeknouti ani po tobě žádati nemohu.“ — Muž: „Jenom, ženičko, řekni bez rozpaků; kdy bych to měl z pod kůže vzít, tož ti to dám.“ — Žena hlasem sotva srozumitelným pravila: „Hle, mužičku, mne teď ten zub bolí; ale kdybys sobě ten samý zub vytrhl, na prášek utloukl a mně užítí dal, přestal by mne ten zub bolet.“ — Muž sotva že to uslyšel, popadl kleště a zub od ženy vykázaný sobě vytrhl, na prášek ho utloukl a ženě užítí dal. Žena ochotně prášek užila, ale jako předešle bez ustání skučela a vlasy s hlavy si rvala. „No, snadli tě ještě ta bolest nepopustila?“ tázal se manžel, od bolesti sám sotva ústa otevřítí moha. — Žena pozdvihla hlavu a kývala, že ne, a po malé přestávce pravila: „Ale, muži, který to zub jsi ty sobě vytrhl?“ — Muž otevřel ústa a ukazuje jí. Žena vzkřikla: „Ó běda, přeběda! Jaks to dal pozor? To není ten zub; mně bolí na levé straně třetí zub od zadu!“ — Sotva to vypověděla, zas do hrozného křiku se pustila. Muž seděl a rozmýšlel, co má dělat. Ale jak viděl, že mu žena zůstává bez sebe,

vol nevol vzal kleště a vyrval si třetí zub na levé straně, honem ho na prášek utloukl a ženě užití dal, načež v tom okamžení bolesti ji opustily. Za to ale muže pravé zubní bolesti popadly, a on sedna u kamen a sevřev hlavu mezi dlaně, plakal a z úst proudy krve vychrkoval. Tak byl druhý muž ošizen.

Třetí hokynářka Judyta když přišla domů, nebylo muže doma, byl v lese na dříví. Běžela k truhlářovi a umrlčí rakev si koupila. Na cestě dívala se oknem do světnice na muže své přítelky Mysleny, kterýž v šatech kněžských za stolem seděl, a na muže přítelky Doroty, kterýž u kamen plakal. Judyta, když měla rakev doma, zapřela dvéře*). Za hodnou chvíli přišel muž a bouřil na dvéře. „Kdo to?“ tázala se žena. „No, což mne nemůžeš poznat?“ odpověděl muž. Žena otevřela dvéře a jak ho spatřila, křižovala se a utíkajíc od něho plným hrdlem, křičela: „Chval každý duch Hospodina!“ Ale muž nedbaje na její zažehnávání, všel za ní do stně a tázal se jí: „Co pak je ti, ženo? Co jsi se zbláznila? Vždyť děláš, jak bys rozumu neměla!“ — Žena nařtkala: „Oh, čeho jsem se smutná dočkala, když musím vidět svého muže po smrti chodit. Oh, co za hrozného výstupku ses musel dopustit, že po smrti věčného pokoje nepožíváš?“ A zakrývajíc si oči rukama, doložila: „Odejdi tam, kam tě Pán Bůh odsoudil!“

Manžel rozzlobený sápal se: „Odejdu, ale pro palici, a pak ti povím, jsemli živ nebo mrtev. Což nevíš, žes byla na trhu a já že jsem šel do lesa, abych ti přichystal dříví k pečení chleba? Nažrala ses kořalky a věcil nevíš, kde ti hlava stojí!“ — Žena odpověděla bédujíc: „Oh

*) Zapřela = opřela, zastrčila.

mýlíš se velice; já jsem kořalky ani neviděla; vždyť jest to již rok, co jsi na věčnosti, a já, poněvadž jsem naději měla, že jsi šťastně umřel, každý den jsem se k smrti připravovala, abych s tebou na věčnosti bydleti mohla; proto jsem si také rakev koupila, abych častým na ni pohlížením vždy smrt před očima měla a tak výhost dala hříchu a světu marnému. Tuhle jest ta rakev, co jsem si koupila. Kdybys viděl, co se za tebou soused Nezamysl, Dorotčín muž, nateskní; není ani jednoho večera, co by si za tebou nepoplakal. A jak jest to již dávno, co jsi zemřel, z toho poznati můžeš, že v tom čase soused Podivín, manžel Myslenin, se knězem stal. Nechcešli mně věřit, jdi se podívat, a uvěříš. Oh, čeho jsem se já smutná dočkala! Ráda jsem sice, že jsem tě ještě jednou spatřila; ale kterak já ubohá tu světskou hanbu snesu: budou na mne lidé prstem ukazovat a pravit, že můj muž po smrti straší.“

Když to muž uslyšel, ostal jak omámený; nevěděl, snlí nebo bdíli. Ale najednou se mu v hlavě zablýsklo, běžel k sousedovi Nezamyslovi a přijda pod okno, díval se — a hle uviděl Nezamysla u kamen sedět a usedavě plakat, avšak nikoliv nad jeho domnělou smrtí, nébrž od bolesti svých dvou násilně vytrhnutých zubů. Již ani nešel do jizby k Nezamyslovi, než běžel k sousedovi Podivínovi. Přijda pod okno, dívá se — a hle, Podivín skutečně v kněžské roucho oblečený seděl za stolem a hleděl do knihy před sebou! I pomyslíl si: „Jináč není, zemřel jsem jistotně;“ a výskokem běžel domů.

Přijda domů, pravil: „No již ti, ženičko, věřím; jináč není: musel jsem být mrtvý; ale, prosím tě, porad, co budeme dělat, abychom ušli světské hanbě?“

Žena odpověděla: „Milý brachu, já jinší porady

nevím, jediné abysi se zase do té umrlčí truhly položil, a já půjdu na faru spravit pohřeb.“ — Sedlák svolil, lehl si do rakve, a žena šla na faru spravit ten pohřeb.

Na druhý den přišel pan farář i se zpěváky, kteří věřili, že muž Judytin náhle umřel. Po vykonaném obřadě rakev na vůz naložili a jeli ke hřbitovu.

Když přijížděli k jakési veliké bařině, obrátil se pan farář a pravil: „Lidé, dejte pozor, ať to mrtvé tělo do té bařiny nevyvrátíte!“ — „Ráčíte míti dobře, velebný pane,“ volal sedlák v rakvi, „já jsem tu též před včerejškem vůz s drvy vyvrátil!“

Mezi přítomnými lidmi stal se šuchot*), že co jest to nového, an zemřelý sedlák mluví? Pan farář kázal rakev otevřítí, a hle, k nemalému všech podivení sedlák se posadil.

Judytina musela s barvou ven, že to všechno jen proto nastrojila, aby nalezený zlatý prsten obdržela. Zlatý prsten obdržela, proto že nejvíce muže svého ošídila; ale muž jí prsten odňal a palicí jí zaplatil.

Myslěna a Dorota nedostaly sice prstena, ale notného výprasku od svých mužů dostaly obě dvě také, tak že se navždy zařekly, že nebudou nikdy více mužův svých šidit a klamat.

93. Proč pes na kočky vrčí, a proč kočka myši hubí.

Od člověka, kterýž jest pánem všech zemských tvorů, dostali psi privilegie**), aby ho na cestách

*) Šuchot = temný hluk.

**) Privilegium = výsada = výhradní právo.

sprovázeli, dům a nábytek jeho opatrovali a při rozličných živnostech jemu pomocní býti směli. Z této přednosti se psi nemálo pyšnil, ale kočky jim toho velice záviděly. Proto kočky vešly ve sněm a usnesly se, že psům ty privilegie vezmou. Stalo se. Kočky při první příležitosti řečené psí výsady na pergameně psané ukradly a do komory pod staré haraburdí zavlekly.

Myš je tam našla, když si potravu hledala, a hned s radostí běžela ke svým sestřím a oznámila jim, jak vzácnou věc byla našla. Myši měly radu, co by měly učinit, aby ty vzácné výsady v jejich moci zůstaly. Dlouho se nemohly dokonale shodnouti, až pak nejstarší z nich povstala a pravila: „Sestry, mně se zdá, že nejlíp uděláme, když ty výsady sníme: na ten způsob se jich úplně zmocníme a nemusíme se bát, že by nám je někdo odejmouti mohl.“

Návrh ten se všem myším zlíbil; proto bez prodlení všechny se hned na slavnou hostinu odebraly a ty privilegie až do nejmenšího kouska snědly.

Po nějakém čase odbývali psi shromáždění, a proto žádali opatrovníka těch privilegií, aby jich slavnému shromáždění k nahlednutí předložil. Opatrovník chtěj nechtěj musel s barvou ven, že mu jich kočky ukradly, neboť o tom již byl zatím jistou zprávu dostal. Psi hned na kočky udeřili, aby, chtěli po dobrém, jim privilegie vydaly. Kočky z prvu zapíraly; ale když jich psi velice pronásledovati začali, usnesly se, že jim jich vydají. Šly pro privilegie, ale již jich tam nebylo. Věřil zase kočky na myši udeřily s tím doložením, že do schránky — pod staré haraburdí, kde měly ty privilegie uschované, žádnému volný vstup nebyl než jedině myším, aby tedy nyní ony právy byly. Ale myši již jich vydati nemohly,

poněvadž dle rady nejstarší sestry své z nich sobě slavnou hostinu ustrojily. A právě od té doby jsou kočky u psů v hrozném opovržení a v krutém pronásledování. Kočky pak opět se zavázaly, že za příčinou svého od psů opovržení a pronásledování bez ustání proti myším brojiti budou. Proto pes na kočku vrčí; a proto kočka myši hubí.

94. Počátek hřibů.

Za onoho času, když chodil Pán Ježíš se svatým Petrem po světě, přišel k Pánu Ježíšovi jakýsi mládenec a pravil: „Prosím Tě, Pane, poraď mi, co bych nasil do své role, aby se mi v ní dobře urodilo.“ -- Pán Ježíš odpověděl: „Nasej do ní žito *)!“

Mládenec odešel a učinil, jak mu Pán Ježíš radil. Žito se mu dobře urodilo, bylo klas do klasa, plné zrna, a jako zlato se žluťalo.

Mládenec vida tak hojnou úrodu šel k Pánu Ježíšovi a děkoval Mu za radu udělenou, načež mu Pán Ježíš pravil: „Jdi a odnes to žito do stodoly; kolikrát ho tam doneseš, tolik měřic ho namlátíš; a když bude vymláčeno, jednu měřici zemeš, napeč z ní Božích darů a rozdej chudobným.“

Mládenec odešel a učinil, jak mu Pán Ježíš kázal, i těch Božích darů napekl a chudobným rozdával. By však i přespolní chudí toho účastnými se stali, naložil těch Božích darů na okno, aby sobě každý mimojdoucí chudobný svobodně vzíti mohl.

*) Žito: rozuměj pšenici.

Stalo se, že právě tou dobou šel podlé Pán Ježíš se svatým Petrem. Vida sv. Petr tak pěkné bělky na okně položené, zabažilo se mu po nich. Ale poněvadž věděl, že je to chudobným nachystáno, vzal, aby Pán Ježíš neviděl, ruče jednu bělku a položil na okno groš. Pán Ježíš šel po předku, a sv. Petr po zadu a jda bělku po troše jedl. Ale Pán Ježíš dobře věděl, co svatý Petr udělal a co dělá za ním; proto právě v tom okamžení, když kus bělky do úst vstrčil, cosi se ho tázal. Sv. Petr se lekl, že nemohl odpovídat, maje plnou hubu, ale honem se zpamatoval, vyplil požutou*) bělku na dlaň a hodil to do kříb**), z něhož hned hříby urostly. Proto doposud hříby tak spěšně rostou.

95. Únos od pluha.

Před časy u Příbora oral člověk se svým synem na poli. Najednou se stal víchr a vzal ho do povětří. Syn co měl hrdla křičel, ale otce to pořád dál a dále v povětří neslo, až se mu konečně z očí ztratil. Tak ho to v tom povětří neslo, až ho na prostřed jakéhosi města postavilo.

Ten člověk, jak ho to postavilo, ani se z toho místa nehnul a velice plakal. Lidé, když viděli člověka v neznámých šatech oblečeného, mluvili k němu. Ale on jejich řeči nerozuměl, jenom ustavičně plakal. Víc a víc se k němu lidé sbíhali, až se ta pověst donesla ke královi.

Král naporučil, aby ho k němu přivedli. Jak ho tam

*) Požutý = požvýkaný.

**) Kříb = křoví.

k němu přivedli, mluvili k němu rozličnými jazyky, ale on nic nerozuměl. Byl tam ještě jeden důstojník z Francouz. Král rozkázal, aby i toho přivedli. Jak ten přišel, začal k němu německy, té řeči ten člověk trochu rozuměl, tak mu začal vykládat, že ho cosi od pluha, jak na poli oral, do povětří vzalo a až tam doneslo, a ptal se, kde je. Ten důstojník mu povídá, že je v perské zemi. Jak to ten člověk uslyšel, do hrozného pláče a nářeku se dal. Důstojník ho těšil, aby neplakal. Král mu dal říci, že mu dá kus země, že se může oženit a dobře živ být; ale on jenom pořád plakal.

Byl tam několik časů a velice tesknil; kdykoliv se s tím důstojníkem sešel, vždycky ho prosil, aby byl tak dobrý a prosil zaň u krále, co by ho domů propustil. Důstojník mu to vymlouval, že do roka domů nedojde, a hrozná nebezpečnost na cestě mu hrozící představoval. Ale na to všecko on nic nedbal, jenom neustále po domě toužil.

Král, když viděl, že by tam od teskníc musel umřít, naporučil ho do nových šatů obleci, dal mu peníze na cestu a list, kterým všechny potentáty, přes jejichž země půjde, snažně žádal, aby ho v ochraně měli a podporovali.

Dokud šel po perské zemi, od místa k místu ho vezli. Jak přišel k vřelému moři, musel čekat, až vřítí přestalo. Než přišel k Tatarovi, měl šaty zedrané; tam ho do nových šatů oblekli; a tak šel, až se šťastně do své obce dostal.

Zrovna šel na to pole, odkud ho to do povětří vzalo, a zas právě na tom samém místě syna orati našel. Syn jak ho uhléd, s úžasem se naň díval, neboť takých šatů jak živ neviděl; ale již ho poznati nemohl. „Synu, už

mne neznáš?“ pravil otec. Syn teprv se zpatoval a poznal milovaného otce svého. Nastalo radostné vítání. Načež ten člověk kleknul na kolena a děkoval Pánu Bohu vroucně, že ho chránil a opět do vlasti přivedl.

96. Tajné soudy Boží.

Jednomu poustevníkovi to bylo velice divno, proč dobří lidé mívají se na světě zle a zlí často vším dobrým oplývají. Jedenkrát na pouť se vypravil s tím úmyslem, že bude Boha prosit, aby mu to tajemství vyjevil. V té cestě dohonil ho mládenec a pravil, že též do téhož místa co on putaje. Šli spolem.

Jak přišli do lesa, ten poutník mladý povídá, kde budou nocovati. „Mám já tu,“ odpověděl poustevník, „známého starého poustevníka, kdyby ten ještě žil, mám za to, že by nás s vděčností přijal.“

Šli k tomu poustevníkovi; ten jich velice rád uhledl, co nejlíp mohl jich obsluhoval, kde jakou lepší pochoutku jim předkládal, až naposledy dával jim píti ze stříbrného koflíka.

Na druhý den ráno neznámý mladý poutník ten stříbrný koflík ukradl. Poustevník to zahledl, ale netroufal si mu co říci, bál se, že by mu mohl v cestě poškodit. Starý poustevník měl při sobě chlapečka, toho poslal, aby jim ukázal bližší cestu. Načež tomu starému poustevníkovi poděkovali a odešli.

Když přišli k jedné skále, chlapeček se zastavil a vyleza na ni, počal jim ukazovat, kudy do města bližší chodník vede. Tu z nenadání ten mladý poutník do něho sotil*),

*) Sotil, t. j. žduřil, žduchnul (strčil).

načež chlapeček se skály spadnul a zabil se. Poustevník se zděsil.

Přišli do toho města na noc. „Kde půjdem na nocleh?“ praví poustevník. „Kde jinde jako do hospody,“ odvětil mladý; „jaký ty jsi nemrava, ty bys třeba vlezl na chudobného člověka, on by ti co má sám sjísti dal, a potom by s dětmi musel mřít hlad; do hospody půjdem, to je byt pro pocestné lidi.“

Starý si mu netroufal odmluviti, nýbrž mlčky ho následoval. Přijdouce do hospody, seděli. Že si nedali nic jíst ani pít, hospodský na ně špatně hleděl. Jak přišel čas na noční odpočínutí, ten mladý šel k hospodskému a pravil: „Pane hospodský, kde si máme lehnouti?“ Hospodský zavedl jich do kurníka.

Kury seděly nad nimi, a oni pod nimi leželi; ten hospodský jich tam zavřel. Sotvy dolehli, starý začal se otřítat, neboť na něj padaly všely*) a neřád kuří; neustále drdlal, až se potom dal tomu mladému domlouvati, že ho do pěkného místa na noc přivedl. — Mladý poustevník pravil: „Tož ty jsi přišel na pouť pohodlí užívat? Trp, budeš mít zasluhu.“

Na ráno, jak jich hospodský propustil, ten starý se z kuřinců otřítal, ale mladý ne. Potom šel tento do jizby a ptal se hospodského: „Pane hospodský, co jsme za nocleh povinni?“ Hospodský nepravil nic. Tak ten mladý vytáhl ten stříbrný koflík a dal ho tomu hospodskému.

Potom šli do kostela; bylo velice parno; sednuli si na kraj mosta pod lípu. Když tak seděli, viděli jít

*) Všel fem., v Rožnově všela, t. j. hmyz ptačí, ferbula (inter vermes), Jungmann.

člověka, an má klobouk pod paží a modlí se na růženci. Ten mladý vstal a šel na protiv něho; na prostřed mostě se sešli, načež ten mladý ho chytil a do vody hodil.

Déle se již ten poustevník zdržeti nemohl, vstal a pravil: „Jaký jsi ty bezbožný člověk? co může býti nejhoršího, děláš. Ten poustevník na noclehu nás obsloužil, synka s námi poslal, aby nám bližší cestu ukázal: no však ses mu odměnil, chlapce jsi zabil a koflík jsi mu ukradl a potom dal jsi ho hospodskému za nocleh v kurníku; a což ti ten člověk dělal, žes ho do té vody shodil?“ — „No již víc nevíš nic?“ tázal se mladý. — „Co ještě víc těch nepravostí třeba?“ doložil starý. — „No vidíš, šel jsi na pouť prosit Boha, aby ti zjevil tajné soudy Svě; aby tě před hříchem zachoval, poslal mne. Já jsem anjel Boží. Co se týká toho koflíka, že jsem ho tomu starému vzal a toho synka se skály shodil, to Pán Bůh proto dopustil, aby ten poustevník v ten koflík naději neskládal, že jak nebude moci dělat, že ho prodá a na ty peníze živ bude; aby raději v Boha naději skládal. Že jsem toho chlapce zabil, to proto Pán Bůh dopustil, že ten poustevník již brzo umře a ten synek, poněvadž žádného nemá, dostal by se ke zbojníkům, kteří nedaleko té pouště jsou, a tak by věčně zahynul, an nyní se v nebeské slávě raduje. Že jsem toho do vody vhodil: hleď, ten člověk se svou manželkou mnoho roků v lásce a svornosti žil, a nyní na stará léta se povadili; ten člověk šel nyní do toho města nevěstek hledat, ale přec dle starého obyčeje na růženci říkal a tak na přímělu Panny Marie zlého úmyslu svého litoval, a v tom Pán Bůh dopustil, abych ho do vody shodil. Hleď, jak se obrací, ve vodě pokání činí, a věz, že bude na věč-

nosti šťastný. — A že jsem tomu hospodskému ten koflík dal, stalo se proto: on též dobrý skutek udělal, když nás přenocoval, a že Bůh nenechá nic bez odměny, ten koflík za odměnu dostal. Ale jdi a podívej se: již se on za hříchy své i s hospodou propadl. Služ v pokoře Nejvyššímu a nehlobej v tajných soudech Jeho.“ To doložil anjel a zmizel.

97. Zlý duch sloužil u sedláka.

V jednom domě byl ten obyčej, že každý den chudobnému almužnu dali; pakli ale chudobný nepřišel, položili ji na lavici před domem, aby mimo jdoucí chudobní ji uhledli a vzali.

Stalo se jednoho času, že chodil zlý duch po světě hledaje, koho by pohltil, ale nikde nic nemohl najít, a již se mu velice chtělo jíst. Přišla k onomu domu, uhledl na lavici jídla položená. Dobře věděl, že je to almužna chudobnému nachystaná a že jemu nepatří; ale maje veliký hlad, rozmýšlel se, co má dělat. Nemoha však baženi svému odolat, snědl almužnu. Ještě sem tam chodil, zdaliž by někde něco ulovil. Ale když se mu ten den nikde nic nepodařilo, mrzutý do pekla se vrátil.

Když přišel k peklu, brána byla zavřena; on bouřil. Ale nechtěli ho tam pustit, proto že vzal chudobnému almužnu. Nejstarší ďábel mu usoudil, že musí za pokutu tři roky sloužit na světě.

Ubohý čert, když ho do pekla přijmout nechtěli, šel na svět služby hledat. Již dlouho hledal, ale nikde se mu služba nenahodila. Přišel do jedné dědiny, chodil po sedlácích a prosil, aby ho vzali za pa-

cholka. Ale ti se mu tam všickni jednak vymlouvali řkouce: „Milý brachu, nemáme koní, ani pacholka nepotřebujeme. Máme velice zlého pána, ten nás robotou tak trápil, až jsme všechny své koně pozbyli. Pro jeho robotu nemohli jsme svých polí obdělávat. Měli jsme práce moc a jíst málo. Napřed té trampotě podlehli koně, a včil je pořádku na nás. Je tu ještě jeden sedlák, ten má dva koně, svázal bych jich do loktuše, ale myslím, že pacholka nevezme.“

Čert to rád uslyšel, vyptal se, kde bývá, šel k němu a prosil velice, aby ho vzal za pacholka, že bude poslouchat. Sedlák pravil: „Milý chasníku, já velice pacholka potřebuji, ale přece tě na službu vzít nemohu, proto že sami co jíst nemáme.“ Zlý duch odvětil: „Oh hospodářičku, jenom mne, prosím vás, vemte; budeme co možného dělat a když budeme dělat, budeme i co jíst mít.“ Po té řeči sednul sobě zlý duch na lavu a jít mu s krku nechtěl. Když se ho sedlák do konce zbýť nemohl, vzal ho na službu a myslil si: Však ty brzo utečeš.

Na druhý den skoro ráno přišel pacholek do jizby a pravil: „Hospodáři, již jsou koně nakrmeni; co budeme dnes dělat?“ — Hospodář rozkázal: „Mám na poli několik mandeľů obilí, po snídání pro ně pojedeme a můžeme ho hned vymlátit.“

Po snídání jeli. Jak naložili do žebřin, hospodář již nechtěl v r stvy klásti, pravě, že to koně neutáhnou. Pacholek pravil: „A, kdož by pro tu špetu tady po druhé jezdil! nebojte se, hospodáři, nic: jsem vám za to, že to koně utáhnou.“ Přemluvil hospodáře, všecko obilí na vůz naložili, a koně s tím tak šli, jako by nic netáhli. Hospodář se divil. Přijeda na humno, pacholek

vypřáhl koně a zavedl je do konírny. Hospodář zatím šel pro domácí, že budou mlátit. Pacholek vylezl na vůz, jal se shazovat a těmi snopy tak na humno házel, až z nich všecko zrno vypršelo.

Jak sházel, hospodář začal, že bude snopy na humno nasazovat. Vzal snop do ruky: zdál se mu, že je lehký: přehlídal klasy — ani jednoho zrnka v něm nebylo; prohlídal druhý, třetí snop, a všechny až do posledního na čisto byly vymlátěny. Hospodář se tomu velice divil, ale pacholkovi nic nepovídal, načež zrno vyčistili a na hůru vynesli.

Pacholek dobře koně poklízal, a ti mu šli co den do sebe. Na panské robotě uloženou práci ještě nad úkol vykonal a domácí hospodářství v ničem nezanebdal. Do roka si hospodář hezky pomohl; koně měl dobré, role jak se patří obsel, dobře se mu urodilo, a již i krávu si zbuďoval.

Sousedi se tomu velice divili a pacholka k sobě na službu loudili. Ale on se nenechal odloudit. I sám hospodář nemohl se dosti pronadivit a měl pacholka velice rád, jenom to mu velice v hlavě leželo, kde on do kostela chodí, poněvadž, když domácí šli do kostela, on též odchodil; ale v kostele ho nikde žádný neviděl. To hospodářovi vrtalo v hlavě. Ale že mu pacholek šel k ruce, bál se mu co říci, aby od něho neodešel.

Jedenkrát přišel dráb k sedlákovu od pána s nařízením, aby se hned na zámek dostavil. „Co pán prosí, poddaný musí, praví přísloví, a jakž pak teprv je, když poručí?“ pravil sedlák sám k sobě, sebral klobouk a hned za rozkazem na zámek se ubíral.

Přijda na zámek, stanul pokorně u dveří. Pán pravil: „Sedláku, slyšel jsem, že máš silné koně a ještě silnějšího

pacholka; tož já ti nařizuju, abys zejtra tu a tu skálu sem do zámku na dvůr přivezl.“ Sedlák ostal, jak by ho opařil, neboť to byla skála veliká, kterou by žádný vůz nezdržel ani žádný na vůz naložit v stavu nebyl; také ani sebe silnější koně by ji neuvezli.

Šel ze zámku celý zahořený. Pacholek se ho tázal: „Hospodáři, co je vám, že jste tak zamyšlen?“ — Hospodář mu pověděl, že mu pán nařídil, tu a tu skálu zejtrejšího dne na zámecký dvůr přivézt. Pacholek pravil: „Oh hospodáři, to je ta nejmenší starost, nad tím si nepotřebujete hlavy lámat; jak pán nařídil, tak se stane.“ Sedlák doložil úzkostlivě: „Což sobě, synku, myslíš? Byť tu těrchu naše koně utáhli, a tolik lidí jsme sebrali, aby ji na vůz naložili, přece ji žádný vůz nezdrží.“ — Pacholek se smíchem odpověděl: „Na našem voze ji převezeme.“ Ale hospodářovi se nechtělo smíchu.

Na druhý den vstal pacholek skoro ráno, krmil koně a při tom vůz spravoval. Po snídání jeli pro tu skálu. Jak přijeli k té skále, pacholek připravil líhy, vzal sochor, zazdvihnul skálu, a za nedlouho byla skála na vůz naložena. Hospodář mu nic nepomáhal a byl jako ve vytržení vida, co pacholek dělá. Pacholek vzal bič a jel tak jako s obyčejným nákladem.

Jak přijížděl k zámku, pán stál v okně a díval se na něho; ale jak viděl, že se pacholek k bráně bere, hned poslal drába s rozkazem, aby do dvora nevjížděl. Ale než dráb s rozkazem přišel, koně již byli ve bráně, pacholek jel dále, brána počala se bořiti, nebo ta skála se v ní směstnati nemohla; ale koně táhli pořád, až brána spadla.

Přijda na dvůr, volal pacholek: „Kde pak mám tu skálu zložit?“ Bylo mu místo vykázáno; ale tam byly

sklepy. Sotva skála na zemi dolehla, hned byla ve sklepech pochována.

Pán byl velice zlý, že měl sklepy zabořeny. On tam o tu skálu nestál, ale jen sedláka jeho tyranské srdce trápit chtělo.

Po nedlouhém čase zas přinesl dráb tomu sedlákovi rozkaz, aby se hned k pánovi dostavil. Jak přišel na zámek, pán mu pravil: „Já mám včil v rolích dosti robotníků; ty mi budeš dělat drva.“ Potom ho volal k oknu a ukázal mu, že počna od toho až do toho místa, les mu musí na drva zdělat, do sáhu uložit, haluzy porubať, do otepek svázat a také do sáhů složit; a to všecko do čtrnácti dní musí být hotovo. Sedlák počal prosit, že mu to není možno vykonat, že kdyby 30 chlapů každý den pilno dělali, do roka by nebyli v stavu to udělat. Ale pán na výmluvu nic nedbal, nýbrž doložil: „Jak jsem nařídil, tak to musí být; do 14 dní ať jsi hotov!“

Znaje sedlák neustupnost pánovu a přísný trest, který žádného nemine, kdo práce uložené nevyplní, zarmoutil se velice.

Přijda domů, nemluvil k žádnému, ba ani jíst se mu nechtělo při večeři. Pacholek se tázal: „Hospodáři, co je vám?“ — Hospodář odpověděl: „Oh synku, nemožných věcí pán po mně žádá; nařídil mi, že do 14 dní ten a ten les na drva dělat, haluzy posekat, do otepek svázat a pak do sáhů uložit mám; a to sotva 30 chlapů do roka spraví.“ Pacholek ho těšil: „Nelamte si, hospodáři, nad tím hlavy, pro tu starost bezpečně spěte; to se všecko spraví.“ Ale hospodář od starosti celou noc spát nemohl; neboť to byla úloha velká, z jížto nevyplnění snadno strašný následek pojíti mohl.

Ráno přišel pacholek do jizby a pravil: „Hospodáři,

jděte na zámek a oznamte pánovi, že již ten les jest na drva zdělán a že jest tak, jak byl poručil, všecko uloženo.“ — Sedlák mu lál, aby z něho blázna nedělal, že má dost na své starosti. Ale až ho pacholek ven vyvedl a jemu ukázal, že les již nestojí, velice se podivil, ale netroufal si pacholka se optat: „Jaks to udělal?“

Po snídani šel sedlák na zámek a oznámil to pánovi. Pán šel k oknu a podíval se. Vida, že jest tomu tak, od zlosti na zubech skřípál; neboť on nic jiného neobmýšlel, leda sedláka trápit.

Sedlák bohatnul, a dobytka mu každým rokem přibývalo.

Třetí rok dochodil, co mu pacholek věrně sloužil; mzdy smluvené s ním neměl, ani na šaty nic nevybíral. Kdykoliv se ho sedlák ptal, mohli mu má na rok platit, vždycky mu odpověděl, že je na to dost času. Právě třetí rok dochodil. Přišel dráb k sedlákovu a pravil, že má jít hned na zámek. Sedlák šel hned za rozkazem, a pán k němu mluvil: „Sedláku, já zejtra chci jet do pekla; ty máš dobré koně, ty mne tam dovezeš; zejtra o 8. hodině ráno přijedš sem s holými koňmi; kočár dostaneš tady.“ Pán již ani nevěděl, co si má vymyslet aby sedláka sužoval.

Sedlák slyše ten hrozný rozkaz, trhl sebou a pravil: „Ale, milostivý pane, Pán Bůh nás od pekla opatruj!“ — Pán dupnul nohou a vykřikl: „Mlč! zejtra o 8. hodině ráno ať jsi tu; rozumíš?“

Sedlák zarmoucený přisvědčil a šel domů. Bylli po první oba razy smutný, byl nyní o mnoho smutnější; ale pacholek byl neobyčejně veselý a tázal se ho: „Hospodáři, co vám chybuje?“ — Sedlák odpověděl: „Oh synku, však vím, že mě nepomůžeš; ale aspoň si ti požaluji.“

Ten náš pán — Pán Bůh mně odpusť moje těžké hříchy! — to je zlořečený člověk; hled, synku, my se modlíme, aby nás Pán Bůh od pekla chránil, a ten neustupně chce, abych ho zejtra do pekla zavezl.“ — Pacholek pravil: „Nechte, hospodáři, nechte; chtíčím se nikdy křivda neděje; když to chce, ať se mu stane. Zejtra dojdou tři roky, co já u vás sloužím, a já jsem vám ještě neřekl, kdo jsem a odkud jsem; já vám to včil musím říci. Já jsem čert a že jsem vzal chudobnému almužnu, musel jsem za pokutu tři roky na světě sloužit.“ Sedlák se lekl. — „Nelekejte se, hospodáři, však jsem vám v ničem neublížil a věrně jsem vám sloužil; za mou službu od vás žádného platu nežádám: jenom to po vás žádám, abyste zejtra se mnou jel; nebojte se však: vám se nic zlého nestane; jenom si všecko vemte, co budete potřebovat. Jak vyjedeme ze zámku, již stát neostanem, pokud na místo nepřijedem; a když přijedem na místo, pán sleze a vy si svoje koně seberete, stůjte a neohlíďte se; až se vám černý psík zjeví, teprv se ohledněte, abyste věděl, co se s vaším pánem stane; pak za tím psíkem jeďte, a on vás brzo dovede domů.“

Což měl sedlák dělat? Musel svolit, že s ním pojed; neboť jinak by svých koní nebyl dostal domů.

Skoro ráno vstal pacholek a pořád koně krmil a česal. Jak dochodila 8. hodina, sedli na koně a jeli do zámku; jak přijížděli k zámku, viděli pána, jak jich v okně vyhlídá, a na dvoře již byl kočár přichystaný. Sotva stáčili do něho koně zapřihnouti, již pán sedal do kočáru. Potom pacholek sedl na kozlík, a hospodář stoupl vzađu, a tož vjo! Koně letěli jako v povětří! — „Ohá, pacholku, ohá!“ volal hospodář, „spadl mi klobouk!“ — Pacholek se smál: „Há, há, hospodáři, váš klobouk již je na de-

vátém panství; až domů pojedete, najdete ho tam.“ Hospodářovi se zdálo, že teprv malý kousek ujeli.

Za nedlouho přijeli na hrozně velikou zelenou louku; co očima spatřit mohl, bylo všecko samá zelená a rovná louka, nikde ani stromečka vidět nebylo. Ostali stát, pán vylezl z kočáru, a sedlák se hned s koňmi obrátil.

Nečekal dlouho, zjevil se k němu černý psík. Jak toho psíka uhlednul, zpomněl si, že se mu pacholek kázal ohlednout. Ale místo té zelené louky samý špatný smradlavý kouř uhledl. Od hrůzy se na ten strašný kouř dívat nemohl, co spíš sednul do kočáru, pes běžel před koňmi, ukazoval mu cestu, a on ho následoval. Netrvalo to dlouho, našel svůj ztracený klobouk a potom hned se domů octnul. Ale zlý pán se na své panství nikdy více nenavrátil.

98. Topil se v medě.

Jednoho člověka v Polsku v horách zastihla noc. Tam nebylo ve dne jisto pro dravou zvěř cestovat; noc zvěštovala to nebezpečenství tím více.

Člověk ten uhledl tam strom bez vrchu; i vylezl naň a umínil si, že na něm přenocuje. Strom ten byl děravý. Jak naň vylezl, dal nohy do díry a na kraji seděl. Seděl tak, až se mu konečně zdřímalo; tu sebou sem a tam klátil, až najednou do té díry spadl. Již se mu nechtělo spáнку; chtěl si pomáhat na vrch, ale čím víc se hýbal, tím víc do jakési bryndy tonul. To byl med. Pocítil smrtelné ouzkości, neboť každým okamžením hlouběji klesal. Tu najednou slyšel po tom dřevě drancovat. Za chvíli cosi s hůry za ním do díry lezlo. Při měsíčku upozoroval, že to byl medvěd, který

přišel, aby se medu nažral. Medvěd počal se zadkem do té díry sponštět, jakož jeho obyčejem bývá. Již dosahoval ocasem svým až na člověka. Člověk se ho pevně za ten ocas chytl, a medvěd polekaný, co síly měl, na vrch se drápal, až člověka šťastně zhůru vytáhl. Medvěd skočil se stromu na zem, ohledl se ještě jednou na to dřevo, a tam ten pryč. Ale člověk již s bolestí rána čekal a na spánek na tom dřevě již ani nepomyslíl.

99. V hojnosti zapomínáme na Boha.

Za onoho času, když chodil Pán Ježíš se svatým Petrem po světě, přišli do jedné dědiny, v kteréž obyvatelé právě hody (posvícení) slavili. Když tam přišli, povídá sv. Petr: „Ale, Pane, já bych velice jedl!“ Šliť právě podle hospody, z nížto veselou hudbu a hluk shromážděných bylo slyšet. Pán Ježíš mu odpovídá: „No, vejdi si tam: mají tam všeho dost, něco ti dají!“

Sv. Petr tam vešel a dostal hojnost jídla a pití. Když přišel zpátky, ptal se ho Pán řka: „Dalili ti tam co jíst?“ — Svatý Petr odvětil: „Ó Pane, dostal jsem tam do syta najíst. Oh tam je všecko veselo, hospodáři sedí za stoly a hoduji, a mládež si při muzice volí.“ — Pán se ho otázal: „Takéli mne tam zpomínají?“ — Svatý Petr pravil: „Óh Pane, žádný!“ — Pán Ježíš se nad tím zarmoutil.

Po roce zas o hodech do té dědiny přišli. Svatý Petr povídá: „Pane, já bych jedl!“ — Pán ho zas do té hospody poslal; ale tentokráte tam ničeho nemohl dostat, neboť v ten rok se jim polní ošení zle urodilo. V hospodě bylo jen několik sousedů, ale nic nepili. Muzi-

kanti tam byli, na chvílku hráli, ale že se jim žádný platit nebral, sedíce za stolem dřímali. Sousedí pak místo veselých písní stěžovali sobě, jak málo zboží namlátili, a nařikali, co dále jísti budou. Všickni k Pánu Bohu o smilování volali. Svátý Petr, poněvadž tam ničeho nemohl dostati, vyšel mrzutý ven.

Pán Ježíš se ho tázal: „No Petře, jak se ti dařilo?“ — „Oh Pane,“ odpověděl svátý Petr, „nic jsem tam nedostal; jest tam jen několik sousedů, ale ti nic nepijí ani nejedí, ani sobě při muzice nevolí, jenom jeden přes druhého nářek vede, jak se jim zle urodilo, že nemají co jísti. Všickni k Tobě o smilování volají a o pomoc Tě prosí.“

Pán Ježíš jal se mluvit: „Vidíš, Petře: vloni, že měli všeho dostatek, žádný na mne nezpomněl; jenom bodování a rozpustilosti hleděli; proto jsem na jejich pole dopustil neúrodu, aby svou hříšnost poznali a ke mně se obrátili.“

100. Rozmluva zvířat na podzim.

Na podzim, když ostrý podzimní vítr fouká, koza, poněvadž je zimomřivá, začne se na pastvě otrásat a aby pastýř spíš domů hnal, co hrdla má, křičí: „Bude mráz!“ Beran, jemuž se ještě domů nechce, proto že má teplý kožich, obchodí ovce a kozy, mrzutě odpovídá: „Bude nebo nebude!“ — O hodech drůbež se má dobře; dostává drobtý z buchet, z koláčů, a někdy i několik hrstí žita. Kohout si v tom libuje, třepe radostně křídlo a natáhne krk se táže: „Dlouholi ty hody budou?“ Houser chodě po dvoře, mu odpovídá: „Týden, týden!“ a káčer přisvědčuje: „Šak

tak, šak tak!“ — Ale tele odstavenče ve chlívě, kteréž píce nedostává, poněvadž děvečka na muziku odešla a tam se zameškala, slyšíc tu rozmluvu, že tak dlouho ty hody trvati budou, žalostně naříká: „Běda reta!“

101. Hloupý Jan a jeho kůň.

Byl jeden sedlák a měl tři syny. Dva z nich poslal do světa na zkušenou, ale toho třetího měl hloupého. Tomu bylo Jan; on nejvíc za pecí sedal. Ti dva starší bratři loučili se s tatíčkem a s maměnkou, a hloupý Jan pravil: „Já také půjdu s vámi!“ — Pravili mu bratři: „Oh, ty tam až provedeš, — ty seď doma!“

Mamka jim nachystala merendu a přála jim štěstí na dalekou cestu. Hloupý Jan sebral se též a šel za nimi.

Šli všeci tři a přišli do pusté hory. Té hory nemohli projít: šli jí tři dni a tři noci. Potom přišli na louku, a tam se páslo mnoho koní, ale pastýře tam nebylo žádného. Radili se ti dva starší bratři mezi sebou: „Jak bychom my toho hloupého Jana odběhli? Vezměme si každý jednoho koně a utečme; a on nechať jde, kam chce.“ Tak udělali.

Jan plakal a staral se, že ho bratři odběhli. Šel s té louky a zase přišel do hory, kteréž ani nebylo možná projít, ani okem problednout. Jan pořád šel a plakal. Našel tam chudého koně se pást. Ten kůň k němu promluvil: „Co pláčeš, Jane?“ — Jan pravil: „Oh můj koníčku milý! Zázrak veliký Boží, že ke mně mluvíš. Já si tobě požaluji. Moji bratři šli do světa na nějakou zkušenost a mne odběhli. Já nevím, co si včil mám počnout.“ — Kůň mu pravil: „Víš co, poslouvej ty mne a co kážu, dělej; jestli mne poslouchat budeš, dobře

s tebou bude.“ — Jan praví: „Dobře budu poslouchat!“ — Kůň mu povídal: „Sedni si na mne, já tě ponesu, a zanesu tě, kam budu troufat já sám. Ale pověz mi, jak s tebou mám jít, po zemi či v povětří?“ — Jan pravil: „Jeď, jak rozumíš.“ — Kůň řekl: „No tak s tebou půjdu po zemi.“ Jeli.

Když odjeli kus cesty přes horu, našel tam Jan zlatou podkovu a volal: „Hoj koníčku, tuť je pěkná zlatá podkova: já si ji vezmu.“ — Kůň mu praví: „Neber té podkovy, ať s ní nepřiđeš do neštěstí!“ — Jan povídá: „Koníčku milý, jak jsi koliv sprostý, jak já ti tu podkovu přibiju, ona ti bude pěkně svědčit.“ — Potom tu milou podkovu vzal.

Odjeli dále o 4 míle, zas našel umrlčí hlavu. Ta hlava měla zlaté vlasy. Jan praví: „Hen je pěkná hlava, zase si ji vezmu!“ — Kůň povídá: „Nevím, abys nepřišel do neštěstí; s mrtvým tělem nejsou žádné žerty!“ — Jan přece vzal hlavu z umrlého.

Potom přijeli z té pusté hory do města velikého k jednomu královi. Tomu královi umřela žena. On pak měl po ní dceru, a i ta se mu ztratila. Jak tam přijel, král se vyptával. Z odkud je? Jan mu pověděl, z odkud pochází, a král mu pravil: „Ostaň u mne za pacholka.“ Jan ostal, ale ten kůň mu povídal: „Jane, nedávej mne mezi koně, než žádej krále, aby pro mne dal zvláštní konírnu.“ — Jan žádal krále, a král mu řekl: „Na všecek způsob to ti dám.“

Jan sloužil u krále za pacholka nějaké dva roky i se svým koněm. Jak přešly dva roky, Jan byl poslušný, a král ho ustanovil hospodářem nad svým dvorem a nad svými pacholky; dal mu všecko v moc, co bylo třeba ke koním, i světlo nočním časem.

Kůň mu pravil: „Jane, ty jsi přece hloupý; nač ty pálíš světlo? můžeš si něco u hospodařit a mně koupit chleba; vem si tu podkovu a zavěs ji pod poval; ona ti pěkněji bude svítit než to světlo.“ — Jan tak udělal. Podkova mu pěkně svítila jak to nejpěknější slunko.

Pacholci se divili, že na světlo bere a jim nic nedává; záviděli mu toho a žalovali to před králem. Král povídá: „A tož jak vám svítí, šak po tmě nechodíte?“ Pacholci pravili: „Svítí nám podkovou, a ta svítí pěkně jasně.“

Král si dal Jana předvolat. Jan přijde ke královi, padl na kolena a prosil za odpuštění. Ale král mu pravil: „Milé dítě, nepros mne, ale přines mi tu podkovu.“ Jan mu podkovu přinesl, a král si ji podržel, poněvadž to byla podkova drahá ze samého zlata a diamantu. Jan dostal za ni dar veliký od krále a svítil zase světlem, jak svítil val prv.

Kůň mu praví: „Jane, ještě si pomůžeš, co toho světla nemusíš pálit. Vem tu umrlčí hlavu: ta ti bude ještě pěkněji svítit než podkova.“

Jan vzal umrlčí hlavu, a pěkněji mu svítila než ta podkova; když ji vystavil, zdálo se, že je celý dvůr v jasně. Král se tomu velice divil, pacholci ho zase obžalovali, že umrlčí hlavou jim svítí.

Král ho dal k sobě předvolat a pravil: „Ty šelmo, tys mi ukradl mou princeznu dceru a usmrtils ji; hned zejtrejšího dne půjdeš na šibenici. Moje dcera právě také vlasy měla.“ — Jan odešel, plakal, šel k svému koníčkovi si požalovat a pravil: „Tenkrát jest se mnou, můj koníčku, zle; mám jít na šibenici.“ — Koníček povídá: „Ještě si pomůžeš; nechť ti král napíše průvodní list (pas), co bys mohl projít, kde chceš, a řekni mu, že mu

jeho princeznu vyhledáš.“ — Jan šel, prosil krále, aby ho ještě na chvíli nechal před smrtí.“ — Král povídá: „Nechám tě ještě, ale milosti ti nedám!“ — Jan pravil: „Milostivý pane a králi, dejte mi pardon a pas: já vám vaši princeznu vyhledám.“ — Král odpověděl: „Kdybys vyhledal, na všecek způsob dostaneš pardon a pas.“ Napsal mu ho zlatem.

Jan sedl na svého koníčka a jeli zase přes 30 pustých hor, ale jinší cestou. Přišli k jedné skále tak veliké, že nebylo jak na z výš tak na šíř ji okem prohlédnout. Koníček praví: „Jane, drcni do té skály: ona se ti uhne a otevře; udělají se ti schody do země, tam najdeš dům a v tom domě starou bábu; ta bába bude kolébat na kolébce tu princeznu a bude tě vítat: ‚Oh můj milý Janíčku, kde jsi se ty tu vzal? Už tu tolik let jsem a člověka jsem neviděla až tebe.‘ A ty ji hned od razu plešti po hubě, až ti zemdlí. Potom princeznu uchyť, ale co spíš utíkej těmi schody hore. Kdybysi se zameškal, skála by se zavřela, a zahynuli byste oba.“

Jan se opřel do skály a zkusil, uhneli se mu. Skála se mu ani nehnula; ale koníček praví: „Já ti ještě pomůžu!“ Opřel se kůň nohama, skála se zdvihla na zvrát, a hned se mu země otevřela, schody se udělaly, a Jan letěl pro princeznu do země.

Přišel tam do jednoho domu, kde svítily. Stará bába kolébala princeznu v kolébce a hned ho vítala: „Oh vítaj, milý Janíčku, vítaj! Kde jsi se tu nabral? Já jsem tu již tolik let a človíčka jsem neviděla až tebe!“ — Ale Janíček nemeškal, hned ji pleštil přes hubu, až zemdlela. Jan princeznu z kolébky uchytil a šel pryč. Sotva ze země vyskočil, skála se zavřela. Jan posadil princeznu na koně, a jeli pomalu spolem.

Když přijeli ke královi, král byl rád, že mu princeznu přivedl. Měli prv Jana rád, měl ho včil ještě radší a hned pravil své princezně: „Moje milá dcerko, ty si vezmeš včil Jana za svého manžela, neboť on tě našel a mně přivedl.“ — Princezna nechtěla Jana za manžela a přičila se; ale otec král jen stál na svém. Když princezna viděla, že otec jináč nechce, pravila: „Otče, vezmu si Jana za manžela, ale jen tenkrát, když mi donese tři ořechy, a v těch ořechách ať jsou celé šaty na mne, co by mi nebyly ani malé ani hrubé; ty šaty musejí být nové ke sdavce; tak já půjdu za něho.“ Král si myslil: „To je dost těžká věc!“ Ale zavolal si Jana a pravil mu: „Janku, již jsi mně mou princeznu dceru vyhledal; vyhledej mi též takové tři ořechy, co by v nich byly na mou dceru šaty.“

Jan jde k svému koníčkovi a praví mu: „Koníčku, co mi náš král nepraví? Mám mu vyhledat šaty na princeznu ve třech ořechách.“ Koníček řekl: „Oj, to jest dost málo; pojďme: to my vyhledáme. Sedni si na mne, a já si tě ponesu. Dojedeme tam k té skále, kde ta princezna byla, ty ořechy tam budou v té kolébce v konci v hlavě.“

Šli, koníček se do skály opřel, skála se otevřela. Jan tam vešel do toho domu, našel ty ořechy, jak mu byl koníček pověděl, ale ta bába ho tam odtud hnala. Utekl jí přece a přinesl ty tři ořechy princezně.

Princezna hned pěkně oblekla šaty — až se tak na ní skvěly. Král se zradoval a pravil: „No, moje milá dcerko, včil sobě již vezmeš Jana za manžela?“ — Ale princezna odpověděla: „Milý můj zlatý pantáto, ještě musí být jedna věc; ještě musím mítí tři péra z draka z pozačerveného moře, a těmi péry se musí psát naše

smlouva, a potom budem svoji.“ *) Král se zarmoutil a pravil: „To je už dost těžká věc.“ Zavolal k sobě Jana a řekl: „Janku, již jsi mi princeznu vyhledal a tři ořechy se šatmi; budešli chceš, najdeš a doneseš i tři péra z draka z pozačerveného moře, a to bude tvoje štěstí.“

Jan šel ke koníčkovi a pravil mu tak: „Koníčku milý, král po mně žádá věc těžkou; mám jít za červené moře k drakovi pro tři péra.“ — Koníček praví: „To jest dost těžká věc a daleká cesta, ale pokusíme se o to. Nechť ti král potvrdí průvodní list, a půjdem hledat.“

Král mu hned průvodní list potvrdil a Jan s ním šel ke koníčkovi. Koníček praví: „No sedni na mne, a .pojedeme pomalu ve jméno Boží.

Jeli a přijeli k velikému městu královskému. Tam povídal koníček Janovi: „Včil se mne slez, jdi ke královi, aby ti potvrdil průvodní list, žes tu u něho byl, a ptej se na červené moře, ať víme, kudy jít.“ — Jan tak udělal, šel ku králi a žádal, aby mu průvodní list potvrdil. Král na něho pohledne a ptá se ho: „Kam jdeš?“ — Jan praví: „Za červené moře naši princezně pro tři péra z draka.“ — Král praví: „Oh, na dalekou cestu jsi se dal.“ — Jan se ho ptal: „A jak je to daleko?“ — Král praví: „Já o tom slýchám, ale to tak jenom pohádka. Víš co, já ti průvodní list potvrdím, jdi a hledej. Jak ho najdeš, optej se mně tam, jak bych vody dostal. V mojím městě bývalo dost vody, ale včil vysychá, není vody než jen v mém královském hradě, ale ani ta se nehodí ke každé potřebě.“ Potom mu potvrdil list a řekl: „Jdi s Pánem Bohem! Přijdeš zase ke druhému městu a ke druhému králi,“ a ukázal mu cestu.

*) Kus pohádky této jest různočtení pohádky „O chovanci královském“ na straně 200.

Jan šel, sednul na koně a jel pomalu zas. Za pět dní dojel k druhému královskému městu a tam zase žádal krále, aby mu potvrdil list průvodní. Král mu ho prohlédl a ptal se: „Kam jdeš?“ — Jan odpovídá: „Za červené moře naší princezně ke drakovi pro tři péra.“ — Král: „No to je daleká cesta, já o ní sám nevím; ale víš co, jdi a hledej, a jak tam přijdeš, optej se mně tam: mám kolik stromů v zahradě, a jeden mi třikrát do roka vykvětl a ovoce dával; ale včil mi schne; optej se mně tam, budeli mi ještě ten užitek dávat, jak dával předešlým časem. A tak jdi s Bohem, a zas přijdeš do jiného města královského, půjdešli touto cestou!“

Jan se na svém koni nesl dále, až přišel za osm dní do třetího města královského, a žádal krále, aby mu potvrdil průvodní list. Král se do něho díval a ptal se: „Kam pak, mládenče, jdeš?“ — On praví: „Za červené moře naší princezně ke drakovi pro tři péra.“ — Král mu povídá: „Už nemáš daleko; ale až tam přijdeš, optej se mně tam: já mám dceru, padla mi do nemoci; tři léta již leží, je všecka zohavena, sám strup; budeli ona ještě zdráva?“

Jan odešel a koníček mu pravil: „Jane, už nemáme daleko k červenému moři. Jak přijdeme ke kraji, je tam taková stará bába, co převáží. Ty na ni volej: ‚Stařenko, převezte mne!‘ Ale ona tě nebude chtít převézt, až jí povíš, dokud ona na tom moři se bude trápit!“

Když tam přijeli, Jan šel a volal na ni: „Stařenko, převezte mne!“ — Ona přijela s lodičkou proutěnou a ptala se ho: „Dalekoli jdeš?“ — Jan odpověděl: „Za červené moře k drakovi pro tři péra.“ — Stařenka praví: „Já tě převezu, ale se mi tam optáš, jak dlouho se ještě

budu na tom moři trápit!“ — Jan zvolal: „Oh to ano, stařenko!“

Stará bába vzala Janka na lodičku, a koníček čekal na lonce.

Když přešli přes moře, stařenka mu ukázala veliký dům, že ten drak v něm jest. Jan jde do síně, a tam stojí chlapec. Toho se ptal, kam by měl jít k drakovi. Chlapec mu ukázal schody a povídal: „Jdi až na páté patro!“

Šel a vešel tam do světnice a našel tam děvečku hrát na huslách. Té hned řekl, že přichází ke drakovi pro tři péra. Ona praví: „Milý mládenče, tu nemůžeš být; můj pán, jak přijde, tě roztrhá a tak tě semele, že z tebe nezůstane než jenom prášek a smrad.“ Jan ji prosil, aby ho uschránila, jemu k těm třem pérům dopomohla a draka se otázala po těch věcech, kteréž mu ti tři králové a ta stará bába uložili. Děvečka ho schránila do díry pod dlážku.

Drak přiletěl do světnice, byl hrozně veliký a měl devatero hlav, a hned křičel: „Co pak tu je? Tu smrdí člověčina!“ — Děvečka praví: „Milý pane, co se vám zdá? Přišel jste z venku a máte jinačí vzduch v sobě!“ — On chce, aby mu dala jíst. Ona mu hned dala; pán pojedl a potom se škrabal v té první hlavě a povídal: „Pohledni mi do té hlavy, cosi mne žere.“ Lehnul si jí do klína, ona mu jiskala, a on odespal. Když odespal, děvečka mu utrhla jedno péro z hlavy. On se probudí a povídá: „Co mne tak kyčkáš*?)“ Ona praví: „Inu, milý pane, nemějte mi za zlé: mně se zadřív-

*) Kyčkatí, snad = kyčkovati t. j. bítí kyčkou čili žílou velkonoční z proutí upletenou; tuto: rváti, česati, znepokojovali.

malo, a měla jsem sen, že v jednom městě je dcera králova nemocná, leží již tři léta v nemoci a žádný jí nemůže pomoci. Byloliž by jí možné pomoci?“ — Drak praví: „To je lehká věc pro toho, kdo to ví; ona to má pro svou pýchu. Dostala obrázek od otce duchovního a že byl sprostý, položila ho v kostele pod stupeň při oltáři; žába na něm sedí; nebude jí zpomoženo, až se ten stupeň odvalí, ten obrázek té žábě se vezme, a ta dcera musí ho sedm hodin klečce na tom místě líbat a svých hříchův litovat.“

Drak zas odespal děvečce na klíně. Děvečka mu jiskala a vytrhla mu druhé péro. Drak se probudil a pravil: „Co to má být, že jsi mne již po druhé ze sna probudila?“ — Děvečka praví: „Milý pane, nehněvejte se; na mne přišla dřímota, a měla jsem sen, že v jednom královském městě vody není jenom u samého krále v hradě a i ta není hrubě k potřebě; budeli tam zase bývat voda, jak bývala předešlým časem?“ — Drak praví: „Bude, ale kdo ví, jak pomoci, pomůže. Tam pod tím městem roste můj bratr, ten má 12 hlav, a on tu vodu pije; až doroste, zdvihne to město, a ono se propadne. Kdyby dobře nabili několik kusů a ho zastřelili, byli by zachráněni; ale jak ho dobře nepostihnou, zle s nimi bude; postihnouli ho, bude s nimi dobře, a vody bude, jak předešle bývalo.“

Zas drak odespal děvečce na klíně. Děvečka mu vytrhla třetí péro. Drak zdvihl hlavu a křičel: „I ty nemotoro, už je toho kyčkání moc; hned tě roztrhnu.“ — Děvečka praví: „Milý pane, nehněvejte se; mně se zdřímalo, a měla jsem sen. V jednom městě královském je zahrada a v té zahradě strom, a ten strom vždycky třikrát do roka květl a užitek dával, ale včil schne;

budeli on zase užitek dávat, jak dával předešlým časem? — A druhý sen měla jsem: Je stará ženská, co převáží přes červené moře; dokud prý ona tam bude se trápit a převážet? — Drak praví: „Tomu všemu jest k zpo-
možení. Ta zahrada bude užitek vydávat, jak vydávala; jenom jak toho mého bratra draka zabijí a spálí a tu zahradu usypou tím popelem z něho, zahrada zase bude kvést a užitek vydávat, jak předešlým časem. Ta stará čarodějnice však bude na tom červeném moři až do sond-
ného dne. Ale to ti povídám, kdybych byl věděl, že tu dnes na takovou přijdu, ani bych nebyl přišel domů.“ Potom vstal a odešel z domu do pole. — Jan tu řeč slyšel pod dláždou, co mluvila děvečka s drakem, a všecku si ji tam napsal.

Když drak odešel, děvečka Jana z poddláčky vzala, jemu ta tři péra dala, a Jan jí poděkovav, odbíral se tam odtud pryč. Děvečka mu pravila: „To není jenom odejít; ale vůči musíš vysvobodit mne.“ Lehla mu dolů břichem ve světnici a povídala mu: „Vůči mne chyt za nohy a vez mne ven z tohoto domu z pátého patra po schodech až dolů; tak mne vysvobodíš.“ — Janek tak udělal děvečce, jak žádala.

Když ji dovedl až dolů, ona byla celá změněna a povídala Jankovi: „Děkuji tobě za to, žeš mne vysvobodil z moci drakovy; ale stařeně na moři neprav, jak se bude dlouho muset trápit na tom moři, dokud tě nepřevez; kdybys jí to prv pověděl, ona by tě v tom moři utopila; ale až tě převez, teprv jí to pověz.“ To povídala děvečka a zmizela.

Janek šel k moři a zvolal na stařenu, aby ho zas převezla přes to moře. Ona hned přijela s lodičkou a pravila: „Převezu tě, ale mi pověz, dlouholi se ještě

budu trápit na tom moři.“ — Jan odpověděl: „No počkejte, stařenko: hued vám to povím, jenom mne převezte; včil nemám kdy.“

Stařena ho vzala do lodičky a jela s ním. Když přijela ku břehu, koníček ho čekal. Jan vystoupil z lodičky a povídal: „Vy, stařenko, budete muset na tom moři se trápit až do soudného dne.“ Bába se rozhněvala a jak prala tak prala vodou za Jankem, ale Janek sedl na koníčka a odjel.

Když přijel k těm králům, každému řekl tu řeč, co u draka slyšel. Nemocná princezna skroušeně svých hříchů litovala, obrázek líbala a hned byla zdráva. Město, které nemělo vody, zas vodu dávalo jako předešlým časem, když toho draka s dvanácti hlavami zastřelili, a ten strom, který neměl užitku, nabyl vláhy a pěkně květl i užitek dával jak prvé, když toho draka spálili a zahradu tím popelem z něho kole toho stromu usypali.

Jan jel pěkně na koňovi až ke svému královi, kterýž maje žádaná tři péra z draka z pozačerveného moře, řekl dceři své: „No, už bude svadba!“ Ona pravila: „Ne, můj zlatý pantáto, ale já musím ještě mítí od dvanácti kobyl mořských mléko a v tom mléce napřed Jana umyji.“

Král si Jana zase předvolal a rozkázal mu: „Janku, všecko jsi mi vyhledal, co jsem ti poručil; ještě mi těch dvanáct mořských kobyl najdi; neboj se nic: budeš mítí dobře odplaceno všecko to trápení; neboť vím, žes moc podstoupil.“

Janek jde ke koníčkovu a praví mu to. Koníček povídá: „E to my najdem, ale ty si vezmi dobrý bič; zas tam půjdem k tomu červenému moři.“

Ráno povídal koníček: „Janku, kup mi chleba, co

bych pojedl; nebo půjdeme v povětrí, co bychom tam brzy byli.“ — Janek tak udělal.

Jak přijeli povětrím k moři, koníček začal řehotať. Přišli tři mořští hřebci. Janek se oháněl, bil jich bičem, a hřebci utekli zas do moře. Koníček řehoce po druhé; přišlo šestero hřebců. Janek jich zase začal bít, a zas utekli do moře. Koníček zařehoce po třetí, přišly tři kobyly s takým smíchem a s takým řehocením. Koníček zařehoce po čtvrté, přišly zase tři kobyly; zařehoce po páté, a přišlo ještě šest kobil, a bylo jich dvanácte. Janek je zajal a hnal k princezně domů.

Přijel k princezně, a ona mu praví: „Včilej, milý Janku, dej si udělat plechové rukavice a dobře se zopatrí, aby to mléko na tvé tělo neprsklo; nebo kam ono prstí, tam tělo vyhoří; a ty kobyly vydoj do plechového žbera.“ Janek si udělal plechové rukavice a mořské kobyly dojl do železného žbera.

Jak byly kobyly vydojeny, vzala královna princezna mléko a pravila Janovi: „Můj milý Janíčku, moc jsi pro mne vystál a mne jsi vysvobodil; chcešli mým manželem být, svleč a vykoupej se v tomto mléce.“ Janek se svlekl a vsedl do toho mléka. Mléko svřelo klokočem, a Jan se pěkně v něm umyl. Když z koupele vylezl, se oblek a k princezně přišel, byl celý přeměněný a velice krásný. Princezna pravila: „Včil budeš mým manželem, a otec ti odevzdá celé království.“ Otec tak udělal, Janek byl plný radosti, princeznu dostal za manželku a s ní celé království.

Když byli svoji, pravila mladá královna: „Tam v té skále ta stařena byla moje maměnka, a ta skála bývala předešlým časem město, a to je včil začarováno do pro-

pasti a má již být vysvobozeno. Ten kůň tvůj je můj bratr začarovaný. Pojďme včil spolem tam k té skále.“

Janek vzal toho koně, a jeli. Když tam k té skále přijeli, královna vzala troubu, ten kůň ostal stát u pně u kládku a pravil Janovi: „Můj milý Janičku, včil mi svou šavličkou utni hlavu.“ Hned si lehnul a položil mu svou hlavu na klátek. Janek praví: „Oh můj milý koničku, jak bych já ti to udělal? Dyť ty jsi mi tak dobrý byl? Já ti to neudělám!“ Ale kůň mu řekl: „Prosím tě: netrap mne; utni mi hlavu, a vysvobodíš mne!“ — Janek mu uťal hlavu, a hned se z koně udělal pěkný mládenec, který Janovi poděkoval a Janek jemu.

Královna potom zatroubila v tom lese u té skály, a město propadlé vyvýšilo se zas hore na zem, a bylo mnoho lidí vysvoboděno. Jan tam nad nimi kraloval až do své smrti.

102. Poutnice.

Byl jeden otec s matkou a měli dvě dcery. Starší vždycky si žádala, něco ve světě pro svoji radost vyputovať, a pořád po poutích chodila. Mladší dcerka zas prosila Pána Boha, aby jí dal zdraví i jejím rodičům, aby dlouho živi byli, aby jich mohla obživovať. Nežádala si žádného zemského štěstí, ale jen prosila Pána Boha, aby měla práci. Šila, šaty čistila a prala, a každý den do kostela chodila. Když do toho kostela chodila, pěkná osoba z ní byla. V kostele se nikdy neobhlédala, pořád jen do oltáře se dívala a modlila.

Jedno hrabě tam chodívalo také do kostela. On se po ní díval, že je pobožna, pěkná a čistotna, ač jen

sprosté šatečky má, a že oba své staré rodiče za ruku vodí. Měl nad tím velikou radost a hleděl, kde zůstávají, v jaké chaloupce? Ona se mu tak velice líbila, že si umínil, až by rodiči jejich, kterých obsluhovala, zemřeli, že by si ji vzal.

Všel on do té chaloupky a pohledl, jak tam v ní je. Byla tam hrubě malinká jizbička, ale čisto v ní všecko bylo. On sobě povídá, že hned o ni prositi bude, a i otcovi starému i matce o ni povídá, aby mu ji dali za manželku. Oni povídali: „Jak my vám ji můžeme dát, když ona nás živí? My jsme oba velice staří, my se již obživiti nemůžeme.“ — Hrabě pravil: „Když mi ji dáte, já vás budu živiti a budete při mně.“ — Oni odpověděli, že když jí nemají co dáti. On jim řekl, že nežádá, aby mu co dali, jenom tu dcerku poslušnou. Oni mu ji slíbili, a on jich vzal všechny k sobě.

Hned byly ohlášky a potom svadba, a hrabě svolal svoje přátele, i tu její rodinu uctil, jak kdyby nějakí hodní *) lidé byli.

Ten den, když byla svadební hostina, přišla starší sestra z poutě. Šla do chaloupky, kde její rodiči bývali; tam ale již žádného nenašla. Ptala se sousedů, kde by byli. Oni odpověděli, že jedno hrabě si mladší sestru oblíbilo, poněvadž je tak čistotna a pobožna, a že vzal i rodiče k sobě. Ona to sestře záviděla a pravila, že nebyla pobožna, neboť prý ani jedné pouti nevykonala. Sousedi jí pověděli, že ani jednoho dne nevynechala do celého týdne, co by nebyla do kostela šla, na pouť že ne-

*) Rozuměj: „Jak kdyby nějakí bohatí a vzácní lidé byli.“

mohla jít, neboť se musela o rodiče svoje starat a jich obživovat; při tom a při její modlitbě že jí Pán Bůh to štěstí dal. Ale ta starší sestra zlostí div se nerozpukla a ptala se, dávnoli již z té chaloupky jsou pryč. Povíдали jí: „Měsíc je, co jsou pryč; právě dnes mají svadbu a hostinu.“ — Ona bědovala: „Oh, škoda, že jsem já o těch několik dní spíše nepřišla, já již mezi těmi hosty nebudu!“ — Oni jí pravili: „Proč pak bys nebyla? Pan hrabě se ptal, máli sestru nebo bratra; a oni mu povídali, že má jednu sestru, ale ta že je libovnice (milovnice) poutí; tož tam jdi, tvoji přátelové tě poznají, a budeš též v té hostině.“ — Ale ona povídala, že radš tam ani nepůjde, že je jí to líto, co se naputovala a napostila, almužny nadávala a všecko zlé trpěla, a že jí za to Pan Bůh nic nedává; že ještě na jednu pouť půjde a jak jí Pán Bůh včil nic nedá, že si smrt udělá; sestře že dal Pán Bůh tak dobré štěstí a takového pána, a ona že ještě nic nemá a šest let že již putuje.

Zase šla na tu pouť, a na tu svadbu od lítosti nešla. Jak putovala v noci, přišel k ní posel — bílá osoba jako anjel — a povídal jí: „Hleď, jak ty promlouváš proti svému štěstí, tyť jsi tak šťastna od Pána Boha. Že ti Pán Bůh nedává ve světě, co žádáš: za to máš místečko u Pána Boha jako zrnečko prosné kaše.“ Ona se až zapoměla a pravila, že když jenom takové místečko bude mít, kde prý ona se tam poměstná? — Ten anjel se jí ztratil, a ona dobře věděla, že to je posel od Boha, ale přece velice smutna zůstala nad tím, že tak malounko obdržela za všecko svoje trápení.

Šla do jedné hospody na noc, kde se vždycky stávala, když ze své pouti šla. Byla tam tak jako doma

známá. Když tam vešla, prosila o nocleh, ale nic k žádnému nemluvila. Hospodský se jí ptal, že což je tak smutná, že vždycky byla vesela. Ale ona mu na to neodpověděla. On se jí zas ptal, co jí je. Máli hlad nebo nějakou nouzi, že on jí pomůže a co chce že jí dá jíst a pít i peníze; dyť prý je tam tak známa, jak kdyby jejich bývala. — Ona pověděla, že je proto tak smutná, že když byla na pouti, nevyputovala, co od Boha prosila, a že přišel k ní posel Boží a řekl jí, že má tolké místečko u Pána Boha jako zrnečko prosné kaše. Že za to svoje trápení tak malounko dostane, proto prý je tak smutná. — Hospodský ale hned k ní sednul a pěkně s ní rozmlouval, že si troufá na to místečko se směstnati, jak má velkou rodinu, a ona že se tak nad tím rouhá, že je to málo pro ni samu. Ona pravila, aby jí to ani nerozmlouval, že ji to netěší. Hospodský jí řekl: „Milá panenko, přeměňme my si spolu; ty my dáš své, a já ti dám též své.“ — Ona mu povídá: „Pane hospodský, nedělejte ze mne smíchu.“ — Hospodský pravil: „Na opravdu já to s tebou dělám! Já ti dám všecko, co mám, jenom pro sebe a pro svou rodinu jednu světničku na výměnek si nechám.“ — Ona tomu ještě nevěřila a pravila, že s ní snad žertuje a že to nepraví na ozaj*). — On povídá, na pravdu že jí to všecko dá, a hned volal písaře, a dali si to dobře upsati, aby jim to žádný nevzal. On jí dal hospodu a všecko co měl, a ona mu za to dala to místečko, co měla v nebi u Pána Boha. Tak si to upsali a listinu zhotovili, a ona byla hned vesela, že dostala štěstí světské, o které Pána Boha žádala.

Ale hospodský tomu dobře vyrozuměl; on

*) Na ozaj = opravdově, opravdu.

věděl, že by byl u Boha nešťastný i se svou rodinou, jak velice byl hříšný; onť si netroufal, že ho Pán Bůh do nebe přijme za minulý život nespravedlivý. Včil pak vída, že ta panna chce mět světské štěstí, byl z toho potěšen, že mu zadala za hospodu to místečko jako prosné zrnečko u Pána Boha. On se odstěhoval i se svou rodinou na pokání do malé jizbičky.

Té panně šlo na hospodě velice štěstí; brzo ani nevěděla, co má.

On byl tři léta v té světničce živ s desíti dětmi a se ženou. Po třech rocích všickni zemřeli šťastně. Když zemřeli, všickni se do toho místečka směstnali, a ještě jim místa zbývalo. I přišel hospodský ve spánku k té, jíž byl tu hospodu dal, a děkoval jí za to, že mu to místečko u Pána Boha dala; že by již byl v pekle i se svou manželkou, ale tak že je v nebi se ženou i s dětmi; že je z toho velice potěšen. To jí řekl a ztratil se.

Ona si rozmyšlela a byla pořád smutna, že to zle udělala; že ona na to místo do pekla přijde. Z toho se roznemohla a velice nemocna byla, až zemřela od toho přemýšlení svého. Když umřela, krásný pohřeb jí udělali; ale země ji ani přijmouti nechtěla. Lidem to bylo divno, že kolik roků po poutích chodila a pobožna byla, proč jest včil jako veliká hříšnice? Když jí zas do země kladli a nad ní se modlili, ona zvolala a pravila, že chtěla mět od Pána Boha ve světě štěstí a že jí ho Pán Bůh dal; když si toho nepovšimla, že jí Pán Bůh za pntování a trápení v nebi radost připravil; tím že sobě peklo zasloužila a ten hospodský že se dostal do nebe na její místo; že obdržela, co sobě žádala. Pak jí s velikým hřmotem hlinou zahrnuli, a tam zůstala.

103. Tři bratři lakomci.

Byli tři bratři, a ti byli velicí lakomci.

Nejstarší z nich měl manželku a dva syny. Když otec byl velice starý, roznemohl se; a jak již o sobě troufal, že nevyžije*), poručil své manželce a svým synům, aby šli do pole.

Manželka a mladší syn šli do pole, ale starší syn nešel, než vylezl na patro do stodoly.

Otec, jak troufal, že jsou všickni již v poli, vzal motyku a šel do té stodoly; vykopal tam velikou jámu a ty peníze nosil po koších do ní. Syn se na něho díval, jak ty peníze nosil. Otec, jak všecky peníze odnesl, zahrnul jich, sednul na ně, zavolal zlého ducha a povídal mu: „Ty, tebou já ty peníze zapečetím; prv jich žádnému nedávej, pokud ti někdo nedonese trnkového vdolka**).“ Potom vstal, šel do jizby, lehl si do svého lůžka a umřel.

Syn všecko viděl a slyšel, a slezl s toho patra dolů. On byl již také ženatý. Přejda domů, prosil manželku svou, aby mu upekla několik trnkových vdolků, že mu přišla veliká chuť na ně, že by jich rád pojedl. Ona, že ho měla ráda, udělala mu to. Vzala mouky a upekla mu vdolků, které trnkami pomazala. Jak byly hotovy, muž hned vzal dva — ještě byly horké; jeden snědl, druhý nesl do stodoly tomu zlému duchovi a povídá mu: „Na, tu máš ten trnkový vdolek a ty peníze mi dej!“ Potom

*) Nevyžije = nevyzdravne = neokřeje.

***) Trnkový vdolek = velký koláč trnkami či povídlím pomazaný.

vzal motyku, vykopal peníze a nosil jich zas do světnice. Manželka se ho ptala, že kam on ty dva vdolky dal, že snad jich oba dva snědl? — On jí pravil: „Jenom jeden jsem snědl, a druhý jsem donesl zlému duchovi do stodoly. Tatiček, jak měl umřít, nechtěl svoje peníze nikomu poručit a zakopal jich do stodoly a rozkázal zlému duchu, aby jich nedával než tomu, kdo by mu donesl trnkový vdolek. Já jsem o tom věděl, a tak jsem ty peníze dostal.“ Jeho manželka byla ráda, že jich dostal.

Mladší bratr, jak přišel s maměnkou z pole domů, ptal se ho: „Bratře, co nám poručil tatiček?“ — On povídá: „Nic nám neporučil, než zakopal peníze své do stodoly; ale já jsem jich dostal zase nazpátek. Mladší ho prosil, aby mu těch peněz též dal. On mu jich dal polovici, jak po bratrsku sluší. Tatička uctivě pochovali a dávali zaňho dlouho mše svaté sloužit.“

Jedenkrát v noci přišel jim tatiček poděkovat, že mu dobře pomohli, že ty peníze vymohli, mezi sebe rozdělili a zaňho ty mše svaté sloužit dali. On že již není v žádném trápení ale v nebi. —

Druhý bratr měl manželku ale žádných dětí. On též, jak se roznemohl a jak troufal o sobě, že nevyžije, myslil si: „Když nemám těch peněz komu poručit, vezmu si jich s sebou do hrobu.“ Poručil svojí manželce, aby mu ušila peřinku do hrobu, a prosil jí, aby mu ji za živa ušila, co by ji ještě viděl, jaká bude! On měl své peníze vždycky při sobě a jak ta peřinka byla hotova, hned si ji dal pod hlavu a když žádný neviděl, ty peníze do ní strčil. Potom skonal, peřinku mu dala manželka do rakve a pochovala ho.

Po pohřbě těch peněz všudy hledala, a nemohla jich

nikde nalézt, až jí napadla ta peřinka. Šla se radit k panáčkům na faru a pověděla jim, že manžel, jak měl umřít, si poručil nšit peřinku a že snad ty peníze, které vždycky při sobě míval, do ní strčil. Panáčci jí povídali, aby šla pro hrobaře. Hrobař ho vykopal, a všickni se šli naňho dívat. Tu viděli, jak byl mrtvý hubou dolů obrácen a jak ty peníze jedl; již jich měl v hubě. Manželka mu jich vytáhla, a hrobař ho zase zahrnul. Potom dala za jeho duši sloužit mše svaté, aby mu to Pán Bůh odpustil. On jí potom jedenkrát v noci přišel poděkovat, že mu dobře pomohla, že zaňho na ty mše svaté dala. —

Třetí bratr měl též manželku a pět dcer a byl bohatý jako ti první dva. Když se roznemohl, prosil svoje dcery, aby ty peníze vzaly, jich roztopily a k němu přinesly. On ty roztopené peníze do sebe vлил a hned skonol. Manželka a dcery ho přece uctivě pochovaly.

Když ho pochovaly, ty peníze z něho nad hrobem hořely modrým plamenem. On se jim v noci zjevil a prosil tu nejmladší, aby mu z jeho hrozných muk pomohla. Ona neměla co, aby dala chudým a na mše svaté, proto těžce pracovala dnem i nocí, dala chudým a na mše svaté a putovala na Kalvarii, kterou třikrát oblezla na holých kolenou. Když tak učinila a u žebračny se modlila, otec celý bílý přistoupil, ruku jí políbil, děkoval a zjevil jí, že jí Pán Bůh dá za živa štěstí a po smrti Svoje smilování.

Brzy potom hrabě si ji oblíbil a za manželku vzal. Byla velice dobra na bídný (chudý) lid. Ve svém dvacátém prvním roce se roznemohla. Že pak byla Bohu mila, zjevila se jí překrásná paní, svatá Anna, a povídala jí: „Tvůj čas přišel, já jsem přišla pro tebe!“ —

Dala se zaopatřit, a dva anjelové s jejím tatíčkem před manželem pro ni přišli, a manžel sám na své oči viděl, jak duši její do nebe nesli.

104. Kdo moc vybírá, přebere.

Byl jeden mládenec, jehož rodiči odemřeli. Měl veliké bohatství a byl by rád vstoupil do stavu manželského. Ale v celém světě se mu žádná ženská nelsbila. On prosil Boha, kdyby mu dal jenom s hodinu pobýti s nějakou ženskou, co by byla podle jeho chuti. Potom šel hledat takové ženské. V cestě ho potkala krásná paní v bílých šatech oblečena. On si hned od radosti začal zpívat: „Hola, hola, tu je jiná — tu mne štěstí potkalo!“

Ta krásná paní se ho ptala: „Mládenče, kam jdeš?“ — On jí povídal: „Jdu si hledat ženskou, co by byla podle mojí chuti. V mém městě není také ženské. Je mi již hodně let, a rád bych se oženil. Vyprosil jsem si na Pánu Bohu, abych mohl s hezkou ženskou aspoň s hodinu pobýti do své smrti.“ — Ona mu povídala: „Mládenče, já chci tvou manželkou být.“ — On jí povídal, že může být, a šel s ní domů.

Jak došla hodina, co on si žádal, ta krásná paní hned se přeměnila; byla taká stará, strašná, bezzubá. Mládenec jí hned začal škaredě nadávat: „Ó ty bohaprázdná podvodnice, tys mne oklamala!“ — Ale ona mu povídala: „Ty ses oklamal sám, že ses rouhal Bohu. Mně jsi již jednou přislíbil, že budeš můj, proto se mne již nezbudeš — musíš jít se mnou, já se tě již nespustím.“

To byla Smrt. Ona hned vytáhla svou kosu, sřála mu hlavu, a byl na vždycky její.

105. Ospalý Janek.

Byl jeden Janek — kudy chodil, všudy spal. Přišel na hospodu, sedláci tam krmili koně. On si jim lehl do vozu do slámy a spal.

Když odjeli kus cesty, spatřili Janka na voze, že tam spí. Radili se: „Co uděláme? Máme od piva bečky, zabeďnujeme ho do té jedné bečky, a nechme ho tu v lese.“ Zabeďnovali ho a jeli pryč.

Janek dlouho v té bečce spal. Najednou se probudil, makal, kde je, a poznal, že je v bečce, ale nevěděl, jak se do ní dostal a kde je. Cosi u bečky běhalo; on hleděl tou děrou, co se pivo leje, a viděl v podskali moc vlků, co se k němu sběhli, nebo čuli člověčinu. Jeden vlk strčil do díry ocas, a ospalý Janek myslil, že už jest jeho hodinka smrti. Omotal si ocas kole ruky, vlk se ulekl a utekl i s bečkou za druhými vlky, co se rozutíkali a tím více se báli, čím více bečka za nimi bubnovala. Konečně ta bečka udeřila na skálu a roztrépla se. Janek vlka pustil, a ten co síly měl letěl.

Včil se viděl Janek v pustinách a v horách. Bloudil těmi horami a potkal poustevníka. Poustevník mu povídá: „Ty zůstaň tady se mnou; já na třetí den umru — pochovej mne: dobře ti zaplatím.“

Janek u něho zůstal, a jak přišel třetí den, poustevník, maje zemřítí, dal Jankovi hůl a povídal mu: „Kam tou hůlkou zaměříš, hned tam budeš.“ Dal mu kabelku a pravil: „Co budeš chceť, do té kabelky schováš.“ Dal mu čepičku a řekl: „Jak tu čepičku dáš na hlavu, žádný tě nebude viděť.“ Potom poustevník umřel, a Janek ho pochoval.

Vzal své věci, namířil a pravil: „Ať jsem hned tam v tom městě, kde je král!“ Hned tam byl a uslyšel, že královna zedere každou noc dvanácté střevice a že jí žádný vyzpytovat nemůže. Sbíhali se páni, že ji vyzpytují, a Janek šel též. Přišel do paláce, dal se u krále ohlásit a když před něho přišel, pravil, že on chce královnu vyzpytovat. Král se ho ptal: „Kdo pak ty jsi?“ — On odpověděl: „Ospalý Janek!“ — Král mu povídá: „Jak pak ty mou královnu vyzpytuješ, když pořád spíš? Jak ji nevyzpytuješ, budeš o krk kratší.“ Janek povídá, že ji vyzpytuje.

Jak přišel večer, královna si lehla do jedné světnice na lůžko a Janek do druhé světnice, kudy ona měla jít. Janek nespál; ale jak královna šla, dělal se, jako by chrápal. Královna zažala svíčku a páčila mu na nohách na podešvi, aby zvěděla, že tvrdo spí; ale Jan se ani nehýbal. Královna byla ubezpečena, že spí, sebrala dvanácté nové střevice a šla.

Janek vstal, vzal na sebe čepičku, zaměřil si hůlkou a povídal: „Ať jsem hned tam, kde je královna.“ Královna jak přišla k hoře, země se jí otevřela, a dva draci přišli jí naproti, vzali ji na sebe a nesli ji ponad olověnou horu. Janek praví: „Ať jsem hned tam, kde je královna!“ a hned byl v olověné hoře. Ulomil si tam ratolest na důkaz a uchránil ji do kabelky; ale jak ji ulomil, zabřanělo to *), jak by zvonkem zazvonil. Královna se lekla, ale jela zas dále. Janek namířil hůlkou a pravil: „Ať jsem hned tam, kde je královna!“ a hned byl v cítněné hoře. On si zas ulomil ratolest a schoval ji do kabelky; zas to zabřanělo, a královna

*) Zabřanělo to = zacínělo = zacinkalo to.

zblednula, ale jela dále. Janek zase namířil hůlkou a pravil: „Ať jsem hned tam, kde je královna!“ a hned byl ve stříbrné hoře. Janek si zase ulomil ratolest a strčil ji do kabelky. Jak ji ulomil, to zacínělo a královna zemdlela. Draci ale jeli s ní dále, až přijeli na zelenou louku.

Tam jí přišlo mnoho čertů na protivo, a ti ji vzkřísili. Jak ji vzkřísili, dělali hostinu, a Janek ospalý byl tam též. Kuchaře nebylo toho dne doma. Janek si sedl na jeho místo, ale že měl čepičku na hlavě, žádný ho neviděl. Odkládali kuchařovi jídla, a Janek to snědl. Všickni se tomu divili, že tam pořád kladou jídla a že se všechno tratí. Nevěděli, co to divného, ale nic si z toho nedělali. Jak bylo po hostině, čerti šli s královnou tancovat a tančili, až královna dvanácté střevice zedrala.

Jak jich zedrala, zas ji vzali ti dva draci na sebe a odnesli ji až tam, kde se jí ta země otevřela. Janek povídá: „Ať jsem hned tam, kde je královna!“ Ona již šla po zemi a Janek za ní až domů. U paláce jí předešel, lehl si na své lůžko, a královna jdouc vedlé něho, viděla, že spí, šla do své jizby a lehla si též.

Ráno se páni scházeli, a král se jich ptal, kdo z nich královnu vyzpytoval. Žádný ji nevyzpytoval.

Poslal pro Janka ospalého, a ten povídá: „Milostivý králi, já jsem už královnu vyzpytoval a vím, že na zelené louce v pekle ty dvanácté střevice zedrala.“ Královna hned předstoupila, a Janek vytáhl z kabelky své ratolest olověnou a pravil: „Královna jela na dvou dracích do pekla horou olověnou, tam jsem ulomil tuto ratolest, a královna se při tom lekla.“ — Král mu povídá: „To ti není nic na plat; tu olověnou ratolest jsi

mohl dát udělat!“ — Janek vytáhl z kabelky ratolest cíněnou a pravil: „Potom jela královna horou cíněnou, a tam jsem ulomil tuto ratolest; při tom královna zbledla.“ — Král pravil: „Já tomu nevěřím; i tu ratolest jsi mohl sobě dát udělat.“ — Janek vytáhl ratolest stříbrnou a pravil: „Potom jela královna horou stříbrnou, a když jsem ulomil tuto ratolest, královna zemlela, až ji čerti vzkřísili.“ — Královna vidouc, že je vyzraděna, zvolala: „Ať se hned země pode mnou otevře!“ a sama se propadla.

Ospalý Janek dostal půl království a po smrti králově celé.

106. O jednom pánovi, co chtěl zkusit žebráky.

Byl jeden šlechtic v Polsku, a tomu šlo všelicos na uši o žebrácích. Kázal udělat hostinu a dal vědomost po celém panství svém, aby z každé obce na ten den k němu přišli chudí a žebráci. Též dal našít šat obojího pohlaví, jak pro ženské tak pro mužské. Když se sešli, dal všem jíst. Jak byli nasyceni, tož mu děkovali. On jim ale odpověděl: „Není na tom dost; kdo dá jíst, má také přiodět a přiřatit;“ a hned naporučil, aby se všickni od prvního až do posledního svlekli, napřed z mužských v jedné jizbě, a potom z ženských v jiné jizbě. Dal všem nové šaty, aby je oblekli, a ty své staré šaty aby házeli na hromadu. Jedni s vděčností a s radostí se oblékali, ale jedni nijak nechtěli se svlékati. Pán však přísně naporučil, a museli. Když to bylo rovno a každý se svlekl ze starých šat a nové oblekl, jedni velice dobrému pánovi děkovali za to dobro-

diní, druzí pak by brzo byli klnuli. Museli však s ostatními s Pánem Bohem odejít. Když odešli, pán dal všechny ty šaty páratí a co v nich zašito bylo na penězích, na jednu hromádku klásti. Jak všechny ty šaty přešli, sčítal peníze, co v nich byly zašity za latami. Potom čítal, co ta hostina stojí a ty nové šaty, a ještě mu nadbyla nějaká částka peněz. Někteří měli i několik dukátů za latami, někteří něco stříbra. Čím víc lat měl který žebrák, tím víc tam bylo peněz.

107. Libovnice kočky *).

Byli jedni rodiči a měli jenom jednu dceru, a ta si vzala do zalíbení kočku. Rodiči měli svou dceru rádi a nechali jí tu kočku. Kočka se měla dobře a velice růstla; co lepšího kde dostala dcera, všechno jí dala sjíst; sama pak vždycky sjedla, co bylo horšího, nebo mřela hlad. Kočka s ní všady chodila; i když šla do kostela, také s ní šla; ale když přišla na posvěcené místo, nešla s ní, než ji čekala u parkanu, a jak vyšla z kostela, zase s ní šla a začala se jí lichotit.

Dcera vyrostla, a rodiči chtěli, aby se vydala; ale ona nechtěla a povídala, že neví, co by jí rodiči tak vzácného mohli udělat, aby toho mohla nechat, v čem má zalíbení. Oni jí udělali hostinu a povolali známé a všechnu rodinu (přízeň), aby jí z toho rozbírali, co před sebe vzala, a aby jí toho ženicha namlouvali, co by se vydala. Ona nechtěla.

Rodiči se rozhněvali a vyhnali ji z domu, že nechť

*) Libovnice = milovnice.

ani slyšet o ní, poněvadž se přiznala, že má zalíbení v té kočce. Ona povídala, že radši bude chodit po ptaní (po žebrotě) a po světě, ale tu kočku že neopustí.

Šla do světa, a s tou kočkou chodila 12 roků. Nic nevydělala, a tak ostala celá otrhána jak žebračka. Co kde dostala dobrého, všecko jí dala sjeíst, a sama radši mřela hlad.

Jednoho dne povídala: „Kočinko moje, já radši budu mřít hlad, když jenom tebe zaopatřím; tak ráda tě mám.“ Kočka jí odpověděla: „A já tebe mám ještě radši!“ — Děvečka se ulekla, že se ta kočka k ní tak ohlásila, a plakala nad tím; ale již se jí nemohla nijak zbýt.

Navrátila se do svého domu. Rodiči již byli zemřeli, a bratr její přejal dům. Ten jí domlouval, že proč tu potvoru pořád nosíš! Ale ta kočka jí šeptala do ucha: „Pojďme pryč odtud, nebudme tu; to není náš dobrý přítel, on na tebe vodu svaří a cosi tobě vyvede i mně.“ — Ona jí odpověděla: „Oh, nic nám neudělá, nic; dyť je to můj bratr.“ Kočka pravila: „Jenom pojďme pryč! budeš vidět, že s námi bude zle; on je zlý, že ty mne nosíš.“

A tak se stalo. Bratr hned šel do fary a oznámil to panáčkům, že jeho sestra dávno již kočku na zádech nosí a v ní veliké zalíbení má, že nechce žádného poslechnout, a prosil velebného pána, aby byl tak dobrý a ráčil ji vzít před sebe, nebo to že jest pro něj veliký zármutek; jenom co by chtěla poslechnout a té kočky zanechat, potom že jí rád bude ve svém domě trpět. Velebný pán jí hned k sobě předvolal, a bratr jí tam dovedl. Kočka byla všady s ní, a nikde bez ní nemohla být. Jak přišli do fary, kočka hned vyskočila z břemena (z nůsky) a sedla si na kraj pece. Odtud hrozila

dlapkou děvečce, aby nic nepravila. Panáček ji rozbíral, že co si před sebe vzala, že má v takovém špatném zvířeti svoje zalíbení? Pravil jí, že Bůh všemohoucí pro ni všecko zlé trpěl, a všecku krev pro ni vycedil, a nejposledy že si dal bok otevřítí kopím, aby se měla kde v čas pokušení skrýti — — a tak ji napomínal pěkně, aby se raději chytla Boha a tu potvoru aby zanechala, která pro ni nic netrpěla, ani že jí nic dobrého nemůže sloužit, co by jí bylo k duše spasení, že ještě ona jí musí nosit a dobře chovat, a pravil jí, aby tím Pána Boha neurážela. Potom se jí ptal: „Milá osobo, pověz mi pravdu, kolik roků ty již tu kočku nosíš.“ Děvečka se zas stranou podívala na kočku, a ta jí zas dlapkou hrozila, aby nepovídala. Panáček jí domlouval, aby mu povéděla, že jí uloží pokání a že může ještě být šťastná před Pánem Bohem. Ona pravila: „Velebný pane, ráda bych vám řekla, ale podívejte se, jak mi ta kočka hrozí!“ — On jí povídal: „Neměj strachu žádného: což pak ti ta kočka může udělat?“ Ona odpověděla, že již 12 roků jí nosí a že by se jí ráda zbyla, ale že se bojí, že jen dotud živa bude. — Panáček jí nařídil: „Včil musíš 12 roků pokání činit.“ — Děvečka svolila; ale jak svolila, ta kočka skočila s pece na ni, do každé přední dlapky jí chytla jedno oko, vytrhla jí obě najednou a břinknula sebou do okna a zaňamčila: „Už jsem se ti odsloužila za to tvoje nošení!“ Všickni viděli, že se v roztřepaném okně udělal z kočky černý velký pták, který vyletěl; a to byl zlý duch. Děvečka se vyzpovídala, a dokud ještě byla živa, chodila slepá po ptaní a to pokání činila. Potom zemřela, a tak byla šťastna. Na Radhošti zazněl zvonec — pohádce té už je konec!

108. Hloupá žena.

Byl bohatý sedlák a měl ženu trochu hloupou. Nebyl s ní dlouho živ, a když umřel, zůstalo jí všechno to bohatství. Ona plakala velice za ním, až za ním ten svůj malý rozum ještě více ztratila.

Zatím se zas obral jeden sedlák a vzal si ji. Myslil: „Třeba nemá moc rozumu, ale má moc peněz a dům, tož si ji vezmu.“ Vzal si ji a byli spolem dlouho. Měli spolem jednoho syna, ale ten jim brzy umřel, a byli zase sami.

Jednoho dne se stalo, že ten její muž jel do lesa. Žena byla sama doma, a přišel tam pocestný prosit. Ona se naň podívá a praví: „Příteli, kde jste se vy tu vzal?“ — Pocestný se na ni podíval a viděl, že je hloupá. I řekl jí: „Já jsem spadl s nebe!“ — Ona mu povídala: „Vy jste byl v nebi? Co pak jste sem přišel dělat?“ — Pocestný pravil: „Přišel jsem se podívat na vás!“ — Ona se ho ptala: „Prosím vás, viděli jste tam toho mojho nebožtíka muže? Už je tomu tři roky, jak umřel.“ — On jí odpověděl: „Viděl jsem ho tam, viděl!“ — Ona povídá: „A co pak tam dělá?“ — Pocestný: „No, nic tam nedělá: ty šaty, co měl, již na něm zhnily, a včil je celý nahý.“ — Ona: „A co tam jí?“ — Pocestný: „Nic tam nejí, nemá co; jen pořád chodí nahý po lonce.“ — Ona: „Prosím vás, půjdete tam ještě do toho nebe?“ — Pocestný: „Toť půjdu.“ — Ona: „Kdybyste byl tak dobrý, já bych mu tam něco poslala; vzali byste mu to? Poradte mi, co bych mu tam poslala.“ — Pocestný: „Pošlete mu šaty, něco stravy a peněz.“ — Žena sebrala 5 liber másla, dvě hrudy sýra, dva pecny chleba, dvě

čtvrťky kaše pohanské, 40 kusů dukátů, lajbík, brunclék, jančary, nohavice, košili a klobouk. Pocestný to od ní přijal, odešel s tím a pravil, že mu to všecko donese.

Na večer přišel její manžel z lesa, a ona mu povídá: „Mužičku můj, přišel tu člověk z nebe a přinesl mně pozdravení od mojeho nebožtíka muže; všecko mi povídal, že tam má bídu, že je celý nahý a že nic nejí.“ Manžel jí pravil: „Ó ty hloupá, již tě zas kdosi přišel ocikánit; ještě jsi mohla svému nebožtíkovi muži něco poslat!“ — Žena zvolala s radostí: „Oh, poslala já jsem mu, mužičku můj, poslala!“ — Muž: „A co paks mu poslala?“ — Žena: „Poslala jsem mu celé šaty, dva pecny chleba, 5 liber másla, dvě hrudy sýra, něco pohanské kaše a 40 kusů dukátů.“

Muž se rozhněval, vzal tatar*) a ženu začal bít. Bylť na ni zlý velice. Ostatní dukáty, co ještě měl, si sčítal a povídal ženě, že mu mohla raději dát jiné peníze, a ne ty nejpěknější: dukáty. Ona mu však odpovíděla, že v nebi má být to nejpěknější. Sčítané dukáty ukládal do latky**). Žena viděla, že dává cosi do latky a ptala se ho: „Mužičku, co to tam dáváš do té latky?“ — On jí odpověděl: „Ticho, nedívej se tam, to jsou bobáky***)! Já jich dám do komory, a ty tam nesmíš chodit se dívat, pokud tam budou.“ — Ona se ho ptala: „Proč jich tam dáváš?“ — On jí řekl: „Ty budou pro příhodu!“

Bobáky zatím zůstaly v komoře. Muž zase odejel

*) Tatar = karbáč (karabáč), žíla kožená, býkovina.

***) Latka = mléčník, hrnec, = dvouuchý smetáník.

***)) Bobák = bubák = strašidlo. V okolí Rožnovském říká se také dukátům bobáky. O bohatém domě se říká: Tam jsou ještě bobáky.

skoro ráno do lesa a nepřijel až po poledni. Před polednem jel hrnčír s hrnci na trh a stavil se tam k té selce, aby se mu dala něčeho napít. Ona mu povídala: „Příteli, jsteli vy ten Příhoda?“ — Hrnčír viděl, že je hloupá, a pravil: „Jsem já to, jsem ten Příhoda!“ — Ona povídá: „No, tak jsem ráda, že jsem již na vás dočkala. Můj muž schoval pro vás bobáky, a já tam nesmím do komory jít, pokud ony tam jsou; pojdte si jich sebrat, co bych já mohla do té komory chodit.“

Hrnčír s radostí popadl latku s dukáty, vysypal je do měcha, vzal na rameno a šel pryč z komory řka: „Tetko, za ty bobáky si vezte ty hrnce všecky.“ Hned jí jich složil s voza dolů, sedláka vrátil nazpátek a sám se sebral s penězi a šel na trh do toho místa, kam byl vypravený s těmi hrnci. Povídá si: „Kdyby mne jenom nedohnal ten její muž; to bych já si něčeho nakoupil a ještě bych měl veliké bohatství!“

Žena ty hrnce uložila do komory, kde prvé ty bobáky byly. Už se jí tam nemohly vejít do té komory, tož jich rozvěsila po plotě, po dřínkách*) a po kolfch. — Muž jede z lesa s pacholkem a vidí po plotech hrnce rozvěšeny. Povídá pacholkovi: „Hleď, hleď, co ta naše matka zase blázní — co má hrnců po plotech: zas kýhosi šlaka vyvedla!“ — Přišel domů a pravil: „Ženo, co ty blázníš?“ — Ona povídá: „I jdi, to ten Příhoda mi dal darmo ty hrnce, co ty bobáky jsi mu nechal v komoře; on si ty bobáky již vzal — tak jsem ráda, že již smím chodit do té naší komory — a ty hrnce všecky mi za ně dal.“

*) Dřínka = plot dřínčený; jest to z latěk jako šindel úzkých zrobený plot.

Sedlák si začal vlasy trhat s hlavy, že pozbyl největší svoje jmění, v čem měl největší zalíbení. Povídá: „Kam ten člověk šel?“ — Žena mu povídala, v kterou stranu šel, a sedlák sedl na koně a letěl za ním. Že pak ho neznal, tož si obmýšlel přece, jak by on ho mohl chytit! — Když přijel do lesa, ten hrnčír tam byl, a sedlák již ho doháněl. Hrnčír honem chytil velikou žábu a přikryl ji čepkou. Sedlák k němu přijel a ptal se ho, jestli nezná hrnčíře, co jezdí s hrnci na trh. On mu povídá: „Proč se naň ptáte? snad vám něco neukradl?“ — Sedlák: „Neukradl sice, ale má žena dala mu hromadu dukátů, a on mi s nimi ušel, a já ho neznám.“ — Hrnčír: „Dočkejte a půjčte mi toho vašeho koně; já ho dobře znám a budu ho hledat na tom trhu; až ho najdu, přivedu vám ho. Vy zatím zůstaňte tu sedět a držte mi tu čepku, tak jak leží; neodkrývejte mi ji, mám pod ní pěkného ptáka.“

Sedlák si sedl, držel čepku, a hrnčír si vyskočil na koně i s měchem s dukáty a letěl pryč i s koněm.

Sedlák pořád čekal, a dlouho čekal, skoroli ten člověk přijde a hrnčíře mu dovede, ale pořád ho nebylo. On si povídá: „Co pak to má za ptáka?“ Pomaloučky strká ruku pod čepku a chytil dobře ptáka; vytáhl ho, aby se naň podíval, a vida žábu velikou, pleštil jí o zem a povídal: „No já jsem teprv staré hovado; moje žena je hloupá, ale já jsem ještě víc hloupý; to byl jistě ten šelma zloděj sám, a já jsem mu ještě i svého koně přidal a žábu strážil kolik hodin. Co včil mám dělat? Ženu nemohu bít: já bych ještě více bít zasloužil jak ona; neboť mám ještě menší rozum. Ráno, jak vstanu, zavedu ji do lesa, dám ji na dva dni jídla a ztratím ji tam někde daleko, co by nenašla cesty domů.“

„Ať si jde kam chce, ona by mne připravila o celou majetnost.“

Ráno, jak vstali, šli do lesa spolem. Ona se ho ptala, co tam budou dělat. — On jí povídal: „Co se nám nahodí!“

Jak přišli kus do lesa, ona našla opasek řeznický a povídala: „Hle, muži, co je to? To myslím jest z čehosi kůže!“ — On jí povídal: „Myslím, to bude kůže z velblouda!“ — Jí však v opasku peníze zaškrhotaly, a proto pravila: „Ale, muži, jsou v té kůži peníze.“ — On pohlednul, a bylo tam pět set. — Povídá si: „No to je dobrá zpráva; ale co včil udělat? Jak se ten řezník vrátí pro ten opasek, ona se mu pochválí, že jsme ho našli.“

Byla tam v tom lese louka a na té louce kopky sena uloženy. On povídá: „Ženo, pojď, včil budeme mít svadbu!“ Muž vzal kyjanku a honil ženu do kola té kopky a lítal za ní, chytal ji a povídal, že to je ta svadba.

Za chvíli se navrátil řezník a ptal se, jestli nenašli jeho opasek. Ona mu hned povídá: „Ó, našla jsem já, našla, hned před naší svadbou.“ On jí povídá: „Ty hloupá bábo, nedělej si ze mne blázna; šlak ví, kdys ty měla svadbu, nebo včil již nemáš ani jediného zubu.“ Řezník mrzutý odešel, a jim zůstal opasek.

Zachodili ještě dále do lesa, a muž ji tam odběhl a ztratil. Peníze sebral a šel domů.

Ona již tam byla pět dní. V tom čase přišel její kmotr do lesa a přinesl velikou latku peněz — samých dukátů, vykopal pod jedlí třívrchovou*) jámu, tu

*) Jedle třívrchová = co má tři konary čili haluze.

latku strčil do ní a přikryl břilou; potom dal drn na vrch, aby žádný nepoznal, co je tam. Ona to viděla, ale nešla k němu.

Kmocháček odešel brzy, a její muž tam na pátý den přišel se podívat na svou ženu, jeli ještě živa a co tam dělá.

Našel ji, ona k němu hned běžela po předku a vítala ho: „Vítej, můj manžele, již jsem se moc po lese nabloudila a tebe nahledala. Chvála Bohu, že jsme se sešli. Pojď, mužičku, pojď; náš kmocháček si schoval latku peněz, seber mu jich!“

Muž šel a sebral jich. Povídá: „Už je dobře, už mám zas všechny peníze, co jsem pozbyl; ale jak to včil vypadne? Jak přijde náš kmotr, ona mu poví, že jsme jich vzali. Jak pak bych já to z mudroval?“

Když přišli domů, on jí povídá: „Bude potopa světa; všeci se utopíme; já tě schovám do kamen, abysi se nentopila, a já vylezu na střechnu. Kdybys ty tam vylezla, spadla bys dolů; musíš tedy sedět v kamnech.“ Ona tam hned ráda vlezla, muž udělal v kamnech na vrchu díru a kamna z kuchyně dobře zacpal. Potom vzal putnu vody a lel s vrchu do těch kamen na ni. Ona křičela, že se tam již utopí. Saze se všechny z kamen na ni spláchaly, a byla černá jak uhlíř. Na druhý den ji muž pustil z těch kamen, ona vylezla celá domatlaná. Povídá jí: „Pojď, ženičko, už se voda ztratila.“ — Ona povídá: „Šak jsem již myslila, že se utopím.“ On ji umyl a převlekl do čistých šat.

Kmocháček tam přišel a byl velice smutný. Ona se ho ptá: „Co jste tak smutný, kmocháčku?“ — On jí odpovídá: „Dyť vy mně z toho nepomůžete!“ — Ona mu pravila: „Může být, že bych vám něco pomohla; myslím,

že vám kdosi ukradl peníze?“ — Kmocháček povídá: „Ukradl!“ — Ona hned praví: „Můj muž jich vzal!“ — Kmocháček se jí ptá: „A kdy pak?“ — Ona praví: „Hned před potopou světa!“ — Kmocháček mrzutě ji kázal: „Ještě ze mne blázna děláte!“ pleštil dveřmi a víc tam nešel. Sedlákovi zas peníze zůstaly.

109. Pastýř.

V jakési obci udělali hromadu a radili se, jak by méně utratili. Usnesli se, aby celá obec chodila z pořádky k jednomu sousedovi jíst.

Prvního dne pořádku padla na pastýře. Ten měl jednu krávu, tu hned zabil; co měl několik měric zboží*), zemlel a pokrmů navařil. Potom přišla celá obec k pastýřovi, jedli, až všecko snědli, a přece ještě se nenajedli.

Tož zas udělali hromadu a usnesli se, aby se raději každý sám choval**), poněvadž se u pastýře nenajedli. Ale pastýř nebyl s tím spokojen a povídal, aby mu nahradili, proto že pro ně krávu zabil a zboží zmarnil. Ale oni mu nechtěli nahradit. Ubobý pastýř neměl nic než kůži s té krávy. Tož tu kůži sešil. věděl o srních, vsypal jich do té kůže a zašil. Připravil si to na záda a šel do světa svého štěstí hledat.

Přišel k jednomu sedlákovi a prosil o nocleh. Tam byla jenom selka doma, pekla vdolky a nechtěla mu dát nocleha. Ale on velice prosil, že třeba pod lavicí bude ležet. Když se ho nemohla zbýt, povolila mu. On si po-

*) Zboží — rozuměj: obilí.

**) Chovati se = stravovati se.

ložil kůži pod lavici, lehl si k ní a díval se, jak selka vdolky a baby*) do almary**) schovala; potom přinesla upečenou hus a strčila ji do trouby; pak přinesla džbán s vínem a dala ho pod lože. Za chvíli přišel jakýsi pán, jehož selka uctiti chtěla, aby její muž nevěděl; a již mu počala vdolky snášet — v tom kdosi na dvěře bouří.

Milá selka sebou trhla, toho pána zavřela v síni do staré almary a vol nevol otevřela. Byl to její muž, který se před tím na cestu vydal, ale včil nenadále, o mnoho spíše se vrátil, než ho byla žena čekala. Žena se mrzela a bručela: „Zlí duchovéli tě v noci nosí? Ty se vždycky kamsi vypravíš a potom přilezeš v noci druhé budít.“ — Muž ncedbal na její mrzutost a pravil: „Ženo, já jsem hladný, dej mi něco jíst.“ — Žena odpověděla: „Nemám nic nachystáno.“ — Muž: „A což to máš pod tou lavicí?“ — Žena: „To je jakýsi člověk, který mne o nocleh žádal.“ Potom se sebrala a šla spat.

Muž: „Ty, z pod té lavice, pojď sem!“ — Pastýř vylezl z pod té lavice a prosil sedláka, aby ho nevyháněl. — Sedlák: „Můžeš tu být přes noc, ale pověz mi, co to nosíš?“ — Pastýř: „Já nosím proroky!“ — Sedlák: „Proroky? Tož mi pověz, co proroci znamenají?“ — Pastýř položil kůži na stůl, bouchl po ní kyjem, sršně v koži hučely, a on přiložil ucho a poslouchal. Potom povídal: „Proroci znamenají, že v almaře jsou napečené vdolky a baby.“ — „To není pravda,“ pravil sedlák, „to u mne nikdy nebývalo.“ — Pastýř zase poslouchal a řekl: „Jináč není, tak musí být, tak proroci znamenají.“

*) Baba = bábučka = veliká kulatá buchta.

**) Almara, lépe: armara od latinského arma, skříně, kde se zbraň (arma) schovávala; schránice, stojatá truhla, police zamknutá.

Tož sedlák šel a přinesl z almary vdolky a baby, a zas se tázal: „Co ještě proroci znamenají?“ — Pastýř zas bouchl po kůži kyjem, sršně hučely, on přiložil ucho a poslouchal; pak řekl: „Proroci znamenají, že je v troubě upečená hus.“ — „To není pravda,“ pravil sedlák, „to u mne nebývalo.“ — Pastýř: „Jináč není, tak musí být, tak proroci znamenají.“

Sedlák šel, přinesl z trouby upečenou hus a opět se ptal: „Co pak ještě proroci znamenají?“ — Pastýř zas bouchnul kyjem po kůži, sršně bzučely, on přiložil ucho, poslouchal a potom pravil: „Proroci znamenají, že je pod ložem džbán s vínem.“ — Sedlák povídá: „To není pravda, to u mne nebývalo!“ — Pastýř: „Jináč není, tak musí být, tak proroci znamenají.“ Sedlák šel pod lože a přinesl džbán vína.

Potom si oba ke stolu sedli, a jedli i pili, co srdce ráčilo. Při jídle pravil sedlák: „Ale příteli, co chcete za ty proroky?“ — Pastýř: „Oh, ty já nemohu prodat, to je moje živnost.“ — Sedlák: „No já vám dám 200 zlatých.“ — Pastýř: „Nedám jich; peníze bych utratil, a ze svých proroků se vždycky dobře živím.“ — Sedlák: „Tož vám dám 500 zlatých!“ — Pastýř: „No víte co: prodám vám jich; ale prosím vás: přidejte mi tu starou almaru v síni.“ — „Tu si můžete vzít, šak mi to tam zavadí!“

Skoro ráno prosil pastýř sedláka, aby mu půjčil nějaký trakač. Sedlák mu dal staré trakačisko, pastýř naložil starou almaru a jel pryč. Jak přijel na most, praštil trakačem a pravil: „Už jsem se tě, almaro rozvrzaná, dost navezl; nestojš mi za to, abych se s tebou až domů vlekl; tu v té vodě tě pochovám.“ — Z té almary volá: „Neházej mne do vody, dám ti 500 zlatých!“ — Pastýř: „Ty bys mne ošidil, já ti nevěřím; co jsem se tě navezl,

to bych měl;“ a už almaru strkal s trakače dolů. Ale ten v té almaře co nejvíc mohl prosil: „Neházej mne do vody: mám peníze při sobě, hned ti jich odpočítám!“ — Pastýř almaru otevřel, pán vylezl, peníze mu odpočítal, pastýř je shrábnul, almaru hodil do vody a rozešel se s pánem v dobrotě. Tak už měl 1000 zlatých.

Přijda domů, koupil si krávu, a dobře se měl. Sousedům to bylo divno, kde pastýř peníze nabral. Vykoušeli na jeho dětech, a děti pravily: „Náš tatulka prodal kůži s krávy.“ Tito to oznámili fojtovi, fojt udělal bromadu, předvolal pastýře a tázal se ho: „Kde jsi nabral peníze na krávu?“ — Pastýř povídal: „Když jste mi nechtěli nahradit, šel jsem s tou koží na trh a utržil jsem za ni 500 zlatých.“

Milí sousedi se uradili, poněvadž pastýř tolké peníze za kůži utržil, aby všechny své krávy pozabíjeli a kůže na trhu prodali, že si potom raz tolik*) krav koupiti mohou a ještě jim peníze ostanou. Hned krávy zabíjeli, maso sjedli a kůže donesli na trh.

Ale tam sotva za ně po pěti zlatých dostali. Proto se velice na pastýře zlobili, že jich podvedl a o krávy připravil; a radili se, jak se mají na něm pomstítí.

Pastýř měl na podsínku věderko: to věderko v noci naplnili kravinci a postavili mu ho na prah; jak on ráno dveří otevře, že se to na něho svalí. Ale pastýř ráno pomalu dveří otvíral, bečičku s neřádem zachytil a nemálo se podivil, když viděl, že jest plna čerstvých, řídkých kravinců. Hned hádal, že mu to na potupu sousedi učinili; aie pomyslíl si: I to k mojmu dobrému být může.

*) Raz tolik = jednou tolik.

Hned bečičku po vrchu očistil, dobře zabeđnil, na trakač uložil a zas jel do světa svého štěstí hledat.

Na soumraku přijel do jakéhosi města, šel do kupeckého skladu a prosil, aby mu to věderko přes noc schovali. Což tam kupcoví na tom záleželo! — povolil mu.

Skoro ráno stál pastýř již přede dveřmi a jakmile kupčik dveří od skladu otevřel, prosil ho, aby mu to věderko vydal. Kupčik mu ochotně věderko vyvalil. Stálo tam však množství takových věderek, a kupec vyvalil mu jiné. Pastýř si ho naložil a jel dále.

Když ujel kus cesty, zdálo se mu, že to věderko jest o mnoho těžší, nežli včera bylo. I pomyslil si: „Co pak se to stalo? Či snad jsem dnes slabší?“ Zůstal stát, odbednil věderko a spatřil, že bylo plné peněz. Pomyslil si: „Inu, toť se mi podařilo; kravince obrátily se mně v samé peníze!“ Rychle věderko zabeđnil a jel kratší cestou domů. Doma bečičku zase rozbeđnil a koupil si ještě dvě krávy, dětem zjednal nové šaty a třikrát denně maso jidal.

Zas to bylo sousedům divno, že pastýř má již tři krávy a že třikrát denně maso jídá krom pátek. Přednesli to fojtovi. Fojt udělal hromadu, předvolal pastýře a tázal se ho: „Kde jsi nabral peníze na ty dvě krávy?“ — Pastýř odpověděl: „Inu, milí sousedi, vy jste se na mně pomstít chtěli, když jste mi do bečky kravinců a neřádu nadělali; ale já jsem bečku naložil na trakač, jel jsem do města a tam jsem za to pěkné peníze utržil.“

Jak šel pastýř z hromady, sousedi pravili: „Může být, že tomu tak je; v tom městě ledaco se dobře platí.“ Potom se usnesli, aby všeci kravince a neřád do beček schovávali, že s tím na trh pojedou.

Jak měli bečky plné, naložili je na vozy a jeli s tím

na trh. Když přijeli na město, vyložili svůj tovar. Lidé přišli k jednomu a ptali se: „Co prodáváte?“ — První pravil: „Neřád!“ — Jdou k druhému a ptají se: „Co prodáváte?“ — „Neřád!“ byla odpověď. Ptají se třetího, čtvrtého, pátého — pořád jen samý neřád. — Lidé reptali: „To musejí být hrubiáni,“ šli pro úřední sluby, a ti jich hned všechny vyhnali z města ven.

Sedláci se hanbili, zlořečili na pastýře, že jich už po druhé podvedl, a jak přijeli domů, fojt zas udělal hromadu a radili se, jak se mají pastýřovi pomstít. Jedni pravili, aby z desek bednu shlobili, pastýře do ní strčili a na vodu pustili; někteří aby stáli na mostě: pakli zatonutý nebude, aby na bednu velký kámen shodili.

Tak se stalo. Bednu shlobili, pastýře chytili, do bedny ho strčili a na vodu pustili. Bedna s ním po řece ujela, a sousedi se za ním dlouho dívali, až ho z očí ztratili.

Pastýř seděl v bedně a co hrdla měl křičel: „Já nebudu fojtem! Já nebudu fojtem!“ — Na břehu pásl volař voly; ten jak slyšel člověka z bedny volat: „Já nebudu fojtem!“ ptal se ho: „Proč nechceš být fojtem? dyť je fojtem dobře být!“ — Pastýř odpověděl: „Inu, bratře, chcešli být fojtem, pojď, sedni sem do té bedny a volej: „Já budu fojtem!“ — Hen ti na mostě hned tě udělají fojtem.“

Volař přitáhl bednu k břehu, pastýř vyskočil z ní, a volař skočil do ní a křičel, co měl hrdla: „Já budu fojtem!“ — Pastýř zahnal si čtyry voly domů.

Sousedi šli po vodě dolů, aby viděli, co dělá pastýř. Když se k bedně přiblížili slyšeli volat: „Já budu fojtem!“ — Ti si povídali: „Bratří, na mou kuši, on praví, že bude fojtem! No, to bychom si pomohli; honem naň

kamení házejme!“ — Tož naň kamení házeli, ctižádostivého voláka utopili a šli domů.

Sousedí, jak obešli svoje louky, přišli do dědiny; a jak šli vedlé pastýřovy chalupy, viděli, že se mu na zahradě čtvero volů pase, a pastýř, kterého za utopeného měli, seděl si pěkně při nich.

Zas to fojtovi oznámili. Fojt udělal hromadu, oběslal pastýře a tázal se ho: „Kde pak jsi vzal ty čtyry voly?“ — Pastýř odpověděl: „Inu, milí sousedí, tam pod vodou, jak jste na mne to kamení házeli a mne utopit chtěli, je krásná zelená louka, a na ní se veliké množství volů pase. Já jsem zajal čtyry voly a hnal domů. Vy jste myslili mne utopit, a zatím mi tam Pán Bůh požehnal.“

Jak pastýř ušel z hromady, pravili sousedí: „Bratří, může být, že je to pravda; ono jest všelico pod vodou; pojďme tam, a též si voly přiženeme.“ Fojt pravil: „Ale víte co, sousedí, já jsem první osoba v obci, já po předku půjdu si vybrat; a jestli jich tam bude dost, budu na vás volat.“ — Tož šli. Jak přišli na to místo, kde nevědomky voláka utopili, fojt skočil do vody, padl tam na jakýsi kůl a křičel: „Boh, boh!“ — Ostatní co stáli na břehu, rozuměli, že křičí: „Voli, voli!“ a hned tam všickni za ním poskákali a s ním se potopili. Tak byla potrestána jejich nespravedlnost a mstivost.

110. Moudrý starosta.

Byl jeden kupec svobodný a nábožný. Když mu rodičové umřeli, oženil se a vzal si chudobnou ale velice nábožnou ženskou. Vyučil ji kupectví, aby uměla prodá-

vat, když on do světa odjede. Ona byla ochotna a ctnostna, tak že ji lidé tuze měli rádi.

Jedenkrát všickni kupci z toho města jeli na tovar, a on též s nimi. Když odjížděl, naporučil jí, jak má dům řídit.

Jak přišli na první nocleh, večereli všickni pohromadě a povídali si: „Co pak naše ženy dělají?“ — Jeden z nich, kterýž byl lehkomyšlný, řekl: „Mají se líp nežli my; nejsme-li my doma, mají jiných známých, s nimiž sobě hová a volá.“ — Ten nábožný povídá: „Nemluv to; moje žena jistě není taková!“ — Jeden zase povídal: „Jaké jsou naše ženy, taká jest i tvoje; co sázíš, že ji podvedu?“ — Nábožný kupec pravil: „Já ti všechno svoje jmění podsadím — má žena jest věrna.“

Založili se oba dva o všechno svoje jmění, upsali to a svědci to potvrdili.

Ten kupec, co se s ním založil, hned sedl na koně, koupil drahý pás a prsten a jel zpátky do toho města. Jak do města přijel, šel k té kupcové do skladu, lichotil jí všelijak a chtěl jí darovat ten pás a prsten. Kupcová vzala pometlo a vyhnala ho s hanbou ven.

Zahanbený svědce šel do hospody a radil se hospodského, jak by mu v té věci pomohl, že mu dobře zaplatí. Hospodský povídá: „Ó, vy té ženské nepodvedete; ale je tam chudobná žena, co ji obklízí: tu musíte prosit, aby vám napomocna byla.“

On tedy k té ženě šel, daroval jí několik dukátů a navedl jí, aby mu pověděla, jestli má na těle nějaké znamení, aby její pás ukradla a jemu dala. Stará žena hned byla ochotna, připravila kupcové koupel a pobízela ji, aby se koupala. Kupcová do toho koupele vešla, a žena ji dobře prohlídla. Kupcova měla pod kolenem

černou malinu a na stehně červenou latku. Její pás ukradla a jemu dala.

Kupčik hned jel zase ke svým známým a povídal nábožnému kupcovi: „Tvá žena je jako jiná; tuť máš na důkaz pás a prsten její.“ — Nábožný kupec pravil: „Ó milý brachu, tys to mohl ukrást neb jinak dostat!“ — Kupčik: „Když není na tom dost, povím ti, jaké má na sobě znamení; pod kolenem má černou malinu a na stehně červenou latku.“

Když to nábožný kupčik uslyšel, velice se zarmoutil. K tomu ještě pozbyl všecko jmění. I sebral se a šel domů.

Jak přišel domů, plakal hořce; ale ženě nepověděl, proč pláče; jenom povídal: „Pojď pryč!“ — Ona se ho ptala: „A proč?“ — On jí odpověděl: „Jenom pojď, já jsem pozbyl všecko!“ — Co měl při sobě peněz, jí dal polovici a sám si nechal druhou polovici, a šli jednou cestou. Když přišli na rozcestí, rozloučili se a plakali oba, že se do smrti nesejdou.

Ona šla celý den, až přišla na noc do hor, a bloudila nevědouc, kam jít. Potom uhlédla světlo; za tím šla, až přišla k chaloupce, v kteréž byli poustevníci. Ona jich prosila, aby ji vpustili a přenocovali. Oni ji vpustili, a ona jim vypravovala, že její muž odjel na tovar, na třetí den že přijel domů a jí pověděl, že musí jít pryč, proto že všecko jmění pozbyl, tak že včil neví, kam se má ubohá obrátit. Jeden poustevník se jí tázal, umí psát. Ona praví, že umí. On jí řekl: „V jednom městě nemají starosty; dočkej tu: my ti koupíme mužské šaty, ty je oblečeš, hlavu si ostříháš a budeš se o tu službu hlásit.“

Stalo se; ona přišla přestrojena do toho města. Všem se líbila, přijali ji za starostu a všecko jí odvedli; ale žádný nevěděl, že je ženská.

Byla již dlouhý čas starostou; tu jedenkrát přišel na to město nepřítel a obtáhl ho. Lidé se polekali velice. Starosta praví: „Dvanácte hodných měšťanů půjde se mnou o milost prosit.“ — Šli a po třikráte prosili; ale nepřítel nechtěl městu milost dát. Starosta klekl před vojenským vůdcem na kolena a prosil, aby město zachránil a raději jej samého aby zavraždil. Prosba ta pohnula vůdcem tak, že městu milost dal a s vojskem svým v pokoji odešel. Mělili starostu ve městě před tím rádi, od té doby ho měli ještě mnohem radši.

Po nějakém čase přihodilo se v jednom městě, že kupec potřeboval peníze. Půjčoval jich od jednoho bohatého žida. Ten žid mu jich nechtěl půjčit, poněvadž jej kupec vždycky tupíval. Ale včil ho kupec velice prosil. Žid mu povídal: „Půjčím ti ty peníze, ale pod tou výminkou: nebudouli na ten a ten čas, dáš sobě z boku jednu libru masa vyřezat.“ — Kupec byl jistý, že do toho času peníze bude mít, a zavázal se tak židovi. Žid tu smlouvu hned dal upsati.

Zatím pak, aby se na tom kupcovi pomstil, poslal listy na moře, aby tam jeho koráby byly zastaveny. Kupec s toužebností očekával svých korábů, neboť již měl za pět dní židovi peníze vrátit.

Jak ten čas došel, žid zavolal kupce, aby mu ty peníze vrátil. Kupec prosil, aby mu posečkal, ale žid nechtěl, jen aby si dal maso z boku vyřezat.

Šli na soud. Kupec mu veliké úroky sliboval, ale žid nechtěl jenom jednu libru masa z jeho boku. Představení prosili žida, aby kupcovi života nebral, ale žid na svém stál. Potom židovi nasoudili, že musí měsíc čekat, až by se mu právo k tomu načisto přisoudilo.

Zatím hned po všech představených rozeslali listy o radu, jak tu věc mají rozsoudit.

Ten list přišel také až do toho města, co v něm ta kupcová byla starostou. Hned zkázala, že na jistý den tam přijede a věc tu rozsoudí.

Když tam jela, na cestě se jí náhle rozstonal a umřel pacholek. Ona ho v jednom místě složila a jela sama dále. Jak přijela na jedno pole, viděla mužského rozvážeť hnůj a hned poznala, že to jest její manžel. Bylo jí ho velice líto. Volala naň, aby k ní přišel. On jí nepoznal. Tázala se ho, mocli má na den. On povídal: „Čtyry groše!“ — Potom mu pravila, jestli by k ní šel za kočího? On s radostí svolil. Ona mu hned koupila nové šaty a dobře ho chovala.

Jak do toho města přijela, hned se všecko právo shromáždilo, a předvolali kupce i žida. Ti přišli a cizí pan starosta se tázal žida, jak to bylo. Žid povídal, co se přihodilo a upsalo. Starosta, jak žida vyposlouchal, pravil: „Žide, ty máš právo na své straně; ale víš co, ty musíš to maso z kupcova boku sám řezat a musíš, jak upsáno jest, jednu libru masa vyřezat; nesmí to být o nic víc ani míň; a krev též nesmí téci, nebo o té nestojí nic psáno; pakli toho nedoveđeš, o hrdlo přijdeš.“

Všickni přistojící páni rozsudek ten za pravý uznali a dali židovi nůž, aby řezal. Žid klekl na kolena a prosil, že mu to není možná. Páni povíдали, aby si vzal, co chtěl, a potom že bude život za život. Žid zas prosil, že kupcovi radší všechny peníze odpustí. Páni na to svolili, žid musel ještě také všechny soudní útraty zaplatit, a neznámý moudrý starosta odjel do města svého.

Když přijel domů, kázal kuchařce, aby mu donesla na nohy vody a pacholek aby jich šel myt. Jak ten

milý pacholek starostovi nohy myl a na to znamení přišel, zemdlel. Zkřísili ho, a starosta se ho tázal, z jaké příčiny zemdlel, aby nic netajil. Pacholek povídá: „Měl jsem ženu a založil jsem se s jedním kupcem o celé jmění, že ji nepodvede; on šel k ní, a ona mu dala pás a prsten svůj; také zvěděl o tom jejím znamení; a tak jsem o celé jmění své přišel a ženy jsem odešel.“ Pan starosta že má též také znamení, a on, jak ho uviděl, že od velkého hoře musel zemletí. — Starosta ho těšil, aby se nestaral, že to všechno Pán Bůh zřídí.

Ona se mu nepřiznala, že jest jeho žena; ale tou řečí jeho byla ujištěna, že byl oklamán a že jest nevinný muž její. Již byla v tom městě pět let starostou; měšťané ji měli rádi a přimlouvali jí, aby se oženila. Ale ona nechtěla.

Najedenkrát z toho města, co ona pochodila, poslali pro ni k rozhodnutí jakési záležitosti. Ona jela a všechno dobře pořídila, ale žádný jí nepoznal.

Ten kupec, co jejího muže obelhal a obehral, byl tam radním. Ona dala celé radě otázku: „Co by zasluhoval takový člověk, kterýž by podvodem šťastné manželstvo rozvedl, nešťastným učinil a o všechno jmění připravil?“ — Ten kupec povídal: „Taký člověk by zasloužil, aby byl čtyrmi voly roztrhán!“ — Ona pravila: „Máte pravdu; a takou ohavnost vy jste spáchal. Vy jste se založil s kupcem, co na tomto domě býval, o celé jmění, že jeho ženu podvedete. Přišel jste k ní, lichotil jste jí a dával jste jí pás a prsten; ale ona vás vyhnala pometlem. Vy pak jste uplatil starou ženu, aby kupcové ukradla pás a prsten a aby vám pověděla, jaké znamení má kupcová na těle. Ona vám to pověděla, vy jste to řekl kupcovi, dostal jste jeho jmění, a ubohý kupec,

maje ženu svou za nevěrnou, odešel jí a udělal sebe i ji nešťastnou!“ — Rada poslouchala, ale kupec zapíral. Ona pak zavolala svého pacholka a pravila: „Slavná rado, tento můj pacholek jest onen oklamaný kupec, a já jsem jeho žena!“ — Kupec hned zbledl a přiznal se. Právo pak vyneslo soud, aby svůdný kupec čtvernásobně nahradil jmění oklamanému kupcovi a potom dle svého vlastního rozsudku byl čtyřmi voly roztrhán. Ona ale starostství vypověděla a byla se svým manželem v lásce a svornosti živa až do smrti.

III. Krátký zrak tvorův.

Byl jeden chudobný člověk, a ten měl mnoho dětí. Od narození svého se v nouzi a v bídě trápil, až pak jednoho času Pán Bůh naň seslal těžkou nemoc smrtelnou. Když umíral, poslal Pán Bůh anjela, aby jeho duši do nebe vzal. Anjel přišel a viděl, že dítky i s manželkou u lože klečí a hořce pláčí. Bylo mu líto té duše vzít, že jak bude s tou manželkou a s dítkami, když jim otec zemře?

Přišel zpátky do nebe bez duše, a Pán Bůh se ho tázal: „Kde máš chudobného člověka duši?“ — Anjel odpověděl: „Dyť mně jí bylo líto! jak by byly dítky i manželka živý?“ — Pán Bůh mu pravil: „Jdi tam pod skálu a podívej se, co uvidíš.“ — Anjel šel, odvalil skálu a uviděl tam samé chrobáčky. Když přišel do nebe, Pán Bůh se ho tázal, co tam viděl. — Anjel odpověděl: „Pane Bože, nic jsem tam neviděl jen chrobáčky!“ — Pán Bůh mu pravil: „Já ty chrobáčky živím a dobře o nich vím; i ty dítky bych uživil.“ — Potom Pán Bůh tomu anjelovi uložil v postavě člověka tři léta na světě sloužit.

On šel a sedl si na skálu k cestě, když lidé z trhu šli, a pořád plakal, a žádný se ho neptal, proč pláče. Až jeden chudobný člověk se ho ptal; on mu povídá, že by rád šel sloužit. Ten se ho hned ptal, půjdeli k němu husy pást. Ale on mu s radostí svolil, a chudobný člověk ho hned s sebou vzal. Když ho přivedl domů, povídal ženě: „Matko, vedu ti husaře.“ Ona se s ním domlouvala, že co je jí po něm; dyť prý mají dost svých dětí. Ale muž jí to pořád schvaloval, že se jim sejde*); tož ona potom svolila.

První rok pásl husy, a tak se jí šlechtily, že se žádné hospodyně tak nešlechtily. Na druhý rok pásl krávy, a žádný takých krav neměl jako oni, a každé tele mohli odstavit. Na třetí rok byl pohůnkem, a žádný v celé obci neměl tak pěkných koní jak on. Tož ho milovali oba víc než své děti.

Vdávala se bratrovi dcera v cizině. Bratr na něho zkázal, aby přišel na svadbu. Muž se tázal manželky své, které z dětí má s sebou na svadbu vzít. Ona mu povídala: „Vezmi toho, kterého nejvíc miluješ.“ — On nejvíc miloval pohůnka, tak ho s sebou vzal.

Přijeli za jednu dědinu: tam vezla žebračka na káře mrtvého žebráka ke kostelu; hlava se mu po zemi vlekla, a bílá holubice létala kole nich. Pohůnek se radostně zasmál, ale hospodář plakal, že má tak smutný pohřeb. Povídá pohůnkovi: „Jdi a chyť tu holubici, budou ji měť děti rády!“ — Pohůnek praví: „Milý hospodáři, co s ní zavedete, když vám ji chytneu? dyť ona uteče!“ — Chytl ji a strčil do míška. Jak ušli kus cesty, podívali se tam, a už jí v míšku nebylo.

*) Že se jim dobře hodí.

Jeli dále, až přijeli do jednoho nádherného města; tam byl slavný pohřeb, hudba hrála, a hospodář se radostně smál; ale ten pohůnek plakal. Zameškali se tam dlouho a přijeli již pozdě na tu svadbu. Hospodář už byl ve světnici, a pohůnek přišel za ním. Přátelé mu domlouvali, proč tak neskoro přišel. On, jak mohl, tak se jim vmlouval. Nevěsta byla osoba pyšná, běhala mezi svadebníky, a ďábel jí podrazil nohy, tak že upadla. Všecky za to bylo hanba, ale ten pohůnek se tomu zasmál. Přiskočil k němu družba a dal mu pohlavek. To zamrzelo hospodáře, že když nestojí o pohůnka, nestojí ani o něho; a řekl pohůnkovi: „Sprav, dítě, moje koně, a pojedem pryč.“ Spravil koně a odjeli.

Když přijeli domů, došly pohůnkovi ty tři roky. Děkoval hospodářovi ze služby. Hospodář mu chtěl platit penězi, ale on nechtěl. Když jich nechtěl vzít, hospodář se podivil a ptal se ho, proč se smál, když ta žebračka toho žebřáka vezla na káře, a proč plakal, když ten boháč měl slavný pohřeb. — Pohůnek odpověděl: „Smál jsem se, že duše žebřákova byla v nebi, a plakal jsem, že když nejvíc troubili, duše boháčova byla v největším trápení očistcovém.“ — Hospodář se ho tázal: „A jak ty to víš?“ — Pohůnek odpověděl: „Já jsem anjel z nebe!“ — Hospodář se ho honem ještě chtěl optati, proč se zasmál, když ta nevěsta upadla na zem — ale on se mu už zmiznul.

II2. Zakletá rodina královská.

Jeden král měl patero dětí, dva prince a tři princezny. Najednou mu čarodějník oba prince a paní manželku začaroval. Potom přišel syn toho čarodějníka a

chtěl tu nejmladší princeznu za manželku; ale ta mu nechtěla přivolit. Potom chtěl tu prostřední; ale ta mu též nechtěla přivolit. Potom chtěl tu nejstarší, ale ta mu též nechtěla přivolit. Čarodějníkův syn se rozhněval a přines proutek, jablko a kousek hlíny a povídal: „Když jste mne žádná za manžela nechtěla, vyberte sobě, co se které líbí.“ — Ony toho nechtěly přijmouti. Ale on jim povídal: „Jak toho nepřijmete, zdřevěnáte.“ Ony měly velký strach a musely bráti ty dary. Nejmladší sobě vybrala jablko, prostřední ten kousek hlíny, a nejstarší sobě vzala proutek. Mladý čarodějník povídá: „Že jste žádná nechtěla mne za manžela svého míti, zůstanete věčně věkův zaklety.“ Potom jich sebral a nesl do té Černé hory, tam kde byla jejich matka a dva bratří. Když s nimi přišel na tu horu, udeřil pěstí, rozdělil ji na strany a té nejmladší řekl: „Z toho jablka vyroste jabloň, a s té jabloně nesmíš trhat jablek ani žádnému dát a budeš půl člověka a půl hada.“ — Té prostřední pravil: „Ty budeš hoděna do jámy a budeš krtkem*); z té jámy nesmíš dáti žádnému ani kousek hlíny.“ — A té nejstarší pravil: „Ty musíš jít do moře, přes to moře nesmíš dát žádnému přejít a budeš půl ryby a půl panny. Žádný vás nevysvobodí chyba v tu minutu, v kterou já vás tu odevzdávám, a chyba ten, co zas tím klíčem odmykať bude, jakým já vás zamykám.“ — Zas uhodil na tu horu pěstí, a hora se otevřela. Tam byly skály samé čisté sklo a zlato. Do té hory jich začaroval, tu horu zavřel, a kolem té hory stala se přehrozná zahrada. Potom odešel pryč.

*) V Rožnově: kret, kretěk.

V té hoře byl chlapec ve dvanácti rocích na stromě — čarodějník o něm nevěděl; a ten chlapec všechno to slyšel, co čarodějník mluvil; když to vyslyšel, odešel pryč, a byl doma dva roky. Po dvou rocích zpomněl si na ty princezny, jak jich tam v té hoře ten čarodějník zaklnul. I pomyslnil si: „Půjdu já jich vysvobodit!“ Neřekl žádnému nic a šel.

Když přišel k moři, ta půlryba ho pustit nechtěla, vodu naň vyčvachovala a hubu rozdavovala. On šel jinou stranou.

Přišel ke stromu a viděl, jaká obluda na něm sedí, trhá jablka, zas jich na strom přilepuje a naň křičí. On povídá, aby mu to jablko dala, že jí pomůže. Ona mu odpověděla, že nesmí. On ale měl palici, hodil po stromě a sronil jedno jablko. Jak ho sronil, obloupl ho z kůry, a hned z té princky had spadl, a byla vysvobozena. Ona mu hned velice děkovala a šla s ním.

Potom přišli do husté tmy; tam jakýsi chlapec skládal oheň. Mladý vysvoboditel mu povídá: „Dej mi kousek toho ohně!“ Chlapec odpovídá: „Nesmím, bylo by se mnou zle.“ — Ale vysvoboditel přistoupil, vzal si sám kousek ohně, roztřepal ho na drobinečky, a hned se stal z toho chlapce krásný princ a děkoval mu. Tož už byli dva vysvobozeni, a šli oba dva s ním.

Přišli dále, tam uhledli velikou žábu. Ta jak jich spatřila, velice stonala*). Ale vysvoboditel měl v kapse bílou šatku, hodil ji na tu žábu, a hned se z ní udělala žena, a to byla ta královna, kteráž mu děkovala a povídala: „Já jsem tu byla s dvěma syny zaklnuta.“ Vysvobozená princezna, jak to uslyšela, vítala ji a žalo-

*) Stonati = vzdychati.

v a l a s e, že všechny tři sestry tam též byly zakluty a dvě že tam ještě jsou zakluty; a prosila mladíka, aby i ty dvě vysvobodil; ale potom pravila: „Pojďme pryč: brzo ten čas bude, co přijde čarodějník; kdyby nás tu našel, bylo by s námi zle!“

Šli dále a přišli k černému kamenu; i pomyslnil si chasník: „Nenlí to ten princ v kámen obrácený?“ Udeřil naň pěstí, kámen se rozdělil, a z něho vylezl princ, kterýž mu děkoval, ale hned povídal: „Pojďte z tu odtud pryč, kdyby nás tu našel čarodějník, bylo by s námi zle!“

Potom přišli k té jámě, a chasník volal na krtka, aby mu hodil té hlíny, že jí potřebuje. Ale ten krt odpovídá, že nesmí. Tož chasník přivázal na svou palici nůž, narýpal si té hlíny, a jak ji zavřel do ruky, hned se ten krtěk v princeznu proměnil; a ta princezna pravila: „Pojďme z tu odtud pryč, bylo by s námi zle, kdyby nás tu čarodějník zastal.“

Pak šli k tomu moři, a vysvoboditel volal na tu půlrybu, aby mu dala kapku vody. Ale ta půlryba ho chtěla sežrať. Chasník si zpomněl na ten prut, nabral do hrsti vody, pomočil jí ten prut a šlehl jím po té půlrybě, která se hned v princeznu proměnila a děkovala mu.

Šli pryč, aby jich čarodějník nezastihl.

Již bylo vysvobozeno pět dětí a jejich matka, ale nepoznali se. Vysvoboditel jim pravil: „Již jste všeci vysvobozeni, tyto jsou tři sestry, tito jsou vaši dva bratři, a tato jest vaše matka.“ Tu se hned všeci vítali, klekli na kolena a děkovali vysvoboditeli svému.

Jak vyšli na 10 sáhů z té hory, již čarodějník křičel na chasníka: „Počkej, ty nešťastníku, pomstím já se

na tobě, že jsi těm princekám pomohl!“ — Ale chasník se mu vysmál, a všickni šli svou cestou dále.

Když ti vysvobození nevěděli, kde mají svého domova a svého otce, zůstali s tím chasníkem, vystavěli si chaloupku a jmenovali ho svým tatíčkem. Ta nejstarší dcera mu jedenkrát pravila: „Ale, tatíčku, v té Černé hoře je moc zlata!“ — Chasník se sebral a šel tam. Jak tam přišel, šlehnul tím prutem po té hoře, která se mu hned otevřela. I viděl tam samé čisté sklo a zlato. On počal hned z toho zlata štuhelčí*) odhazovat. Jak ale ten některý štuhelek do toho moře pod tou horou spadnul, hned se v dušičku proměnil, a ta děkovala jemu. Tož on potom všechny ty štuhelky do toho moře vházal, ty se všechny v dušičky proměnily a za to všechno to zlato do jeho chaloupky přenesly.

Potom si dal chasník krásný dům postavit a před dveřmi hroznou jámu vykopat, aby byli před zloději bezpečni.

Nedaleko se zdržovalo 36 zbojníků. Ti se dověděli, že chasník má moc zlata. Jedenkrát v noci šlo 9 zbojníků do toho domu, a poněvadž o té hluboké jámě nevěděli, všeci tam popadali. Na druhou noc zas jiných 9 zbojníků tam šlo: zas do té jámy popadali. Na třetí noc přišlo ostatních 18 zbojníků, a všickni tam popadali, a bylo po nich.

Pro větší jistotu vyžádal si chasník od krále setnina **) vojáků na stráž, ale ten čarodějník přišel v noci,

*) Štuhelčí, snad lépe stuhelčí; taktéž dále: štuhelek, = střechýl = rapouch = rampouch = stuhlá, zmrzlá voda; tuto stuhlé zlato.

**) Raději jsem položil setnina místo užívaného kom-pagnia.

šlehnul každého vojáka svým prutem, a ti hned odespali. Věděli, co se kole nich děje, ale hnouti se nemohli. Ráno, jak v tom domě povstali, viděli, že všeci vojáci spějí*); tož hned ten chasník k nim běžel, šlahl jich tím prutem svým, a vojáci hned zase k sobě přišli a povídali, že k nim v noci přišel čarodějník a šlahnul každého prutem, že hned na zem popadali a pohnouti se nemohli.

Na čtvrtou noc ta nejmladší princezna povídala: „Tatičku, dejte mi ten váš prut, já té noci zůstanu u okna se dívat, jaké to bude.“ Chasník jí dal ten prut, a ona seděla u okna a pozorovala; i viděla čarodějníka, jak se k vojákům na stráži přitáhl, šlahl jich prutem, a ti hned odespali. Tu přišel krásný rytíř, který ji chtěl mít za manželku, nežli byla zakluta, a pravil: „Dlouho jsem měl smutek a myslil jsem, že již na věky zakluta zůstaneš. Potom ale dověděl jsem se, že v tomto kraji bývají lidé, co byli vysvobozeni, a proto jsem spěchal sem, abych se přesvědčil, nejsili ty mezi nimi. A hle, již tě vidím! Kde pak máš ten prsten, co jsem ti dal, když jsi ještě byla u svého otce krále?“ Ona mu hned prsten podala, on vyňal z něho drahý kámen, a pod tím kamenem bylo kousek masti; tou mastí pomazal ten její prut, a hned ten čarodějník byl tu, co ty princezny zaknul. On ho tím pomazaným prutem šlahnul, a čarodějník se v okamžení obrátil v kámen. Rytíř si vzal potom tu nejmladší princeznu za manželku, a chasník tu prostřední, a hned se odebrali zase na dvůr královský.

*) V Rožnově: spjó.

113. Dábel nad čerta.

Byl jeden švec velice chudobný a měl pět dětí. Nemohl jich obživit, že bylo veliké draho. Ničeho nevydělal, ač žena chodila a prosila, aby někdo dal boty nebo střevíce spravit; žádný nechtěl nic dát, že je tuze zle na světě, že se musejí sami obchodit, jak můžou. Jednou ten muž povídal: „Včil, moje ženo a moje děti, já vás již musím odejít; již se nemůžu dívat na ten váš hlad; půjdu do jiného města a do dědin, kdybych mohl něco vydělat.“ — Ale pochodil osm měst a kolik dědin, a nemohl nic vyptať, ani sám se nemohl najít.

Žena se doma odevzdala do vůle Boží a povídala dětem: „Děti, dyť nejsme samým chlebem živi, ale i slovem Božím; budeme se modlit každý den ráno i večer růženec.“ Modlila se skroušeně s těmi dětmi a klečela na zemi. Večer, jak slunéčko zašlo, země se před ní otevřela, a kotel peněz se jí vyvalil na vrch — samé dukáty.

Měli jednoho kmotra, byl řezníkem a hospodským, žádných dětí neměl, ale on jim žádné rady a pomoci nikdy nechtěl dáti. Jak ty peníze dostala, hned jich schovala, vzala jeden dukát a šla k tomu kmotrovi, zadrobila*) a koupila dětem jíst. Kmotr se jí ptal, kde ona taký peněz vzala, dyť prý chodila po ptaní**), včil že s takým penězem přišla k němu! Ona se mu pochválila***), jak byla obdařena od Pána Boha. Na

*) Zadrobiti, t. j. proměnit v drobné peníze = vyměnit.

**) Po ptaní = po žebrotě.

***) Ona se mu pochlubila.

druhý den ráno šla zas, zadrobila dukát, koupila na chleb a upekla chleba a dvě buchty. Muž na to přišel večer domů, ona mu hned dávala jíst, ale on nechtěl, až mu poví, kde to vzala. Ona mu pravila: „Nestarej se nic, já jsem to neukradla, to nám Pán Bůh dal.“ Potom ho vedla do komory a ukazovala mu všechny ty peníze. On sednul, pojedl, a pak si odpočinuli do rána.

Ten jejich kmotr velice jim toho záviděl, že také peníze mají; tož povídal svojí ženě: „Ženo, jak bychom my ty peníze dostali?“ — Ona mu praví: „Ukrást jich nemůžeme, prozradili bychom se a chytili by nás; ale já ti poradím. Máme tu černou krávu: v noci ji zabijeme, a ty rohy necháš při té kůži; tu kůži oblečeš na sebe, a jak bude jednáct hodin v noci, tož jdi a buř na dvěře; jak se tě optá, co chceš, řekni, že jsi přišel pro ty peníze; a jak ti řekne, co ty jsi? tož jí pověz, že jsi čert.“

Kmotr tak udělal. Jak bylo jedenáct hodin, šel a bouřil na ty dvěře a povídal: „Já jsem přišel pro ty peníze!“ — Oni mu pravili: „Co ty jsi za jeden?“ — On praví: „Já jsem čert!“ — Švec povídá: „Ženo, dej mu ty peníze, já s nimi nechci nic mět!“ — Ale ona mu praví: „Ty hloupý, vždyť jsem já to ještě neslyšela, co by čert za modlitbu dával peníze; to je jakási závist; já nedám nic!“ — Čert celou hodinu až do dvanácté chodil kolem chalupy a vždycky bouřil a řetězem břaněl*). Jak dvanáctá odbila, ztratil se.

Švec povídá ženě: „Vidíš, přec je to čert: jak dvanáctá odbila, ztratil se; já nechci nic s těmi penězi mět; prosím tě, dej jich pryč.“ Ona nechtěla — že nedá.

*) Břaněti = hrkati.

Na druhou noc kmotr zas přišel, bouřil na vrata řetězem, břaněl a povídá: „Já jsem čert, ty peníze mi musíš dát!“ — Švec zas ji prosil, aby mu jich dala, ale ona pravila, že mu jich nedá. Ten pořád bouřil, a ona si povídala: „Počkej, já vezmu svěcenou vodu; jestli je to čert z pekla, musí uteci, jak já ho požehnám znamením svatého kříže.“

Vzala svěcenou vodu a zažehnávala ho oknem; ale on nic nedbal, jenom bouřil a neodstoupil od dveří a od oken. Tož ona povídala mužovi: „Vidíš, to není čert, já mu nedám těch peněz.“ — Muž pravil: „Ženo, dej mu jich: zle s námi bude.“ Ale ona mu jich nechtěla dát; chodila po světnici, a on se bál, ležel v posteli a nechtěl ani stanout. Jak odbila dvanáctá, zas ten čert se ztratil.

Ráno pravil švec ženě, jestli chce po dobrotě, aby ty peníze zahodila, aby ten čert již víckrát nepřišel. Ona dokonce nedala a pravila, že jich nezahodí. Tož ten muž nechtěl nic jíst za ty peníze a povídal, že zas půjde pryč do světa, aby si tu byla sama. Ona mu řekla, že se do vůle Boží nebojí. Muž odešel do světa.

K večeru přišel k ní myslivec a pravil jí, aby mu dala nocleha. Ona mu povídala: „Dyť ještě kus do večera, ještě dojdete dále!“ On jí pravil, že ho již nohy velice bolí, aby mu popříla toho místa, toho odpočinutí. Ona pravila, že by mu dala s radostí ten nocleh, ale že tam neobstojí. On se jí ptal, že proč? Ona povídá: „Jakási příšera sem chodí každý večer a chce po mně peníze.“ — On jí odpovídá: „Co to může být za příšeru?“ — Ona praví: „Neviděla jsem jí, jen že dycky volá, že je čert z pekla, a chce po mně poklad,

co mi Pán Bůh dal, abych mohla děti obživiti.“ — On povídá: „Já se nic nebojím, bude nám veselší spolem.“ Potom se jí ptal, že kde má muže. Ona mu praví, že se velice bál a že utekl od ní pryč. On jí povídá: „Nebojte se nic, já s vámi budu až do rána.“ Ona byla ráda, že s ní bude a že jí bude veselší.

Jak bilo jedenáct hodin, zas ta příšera přišla, zas bouřila na dvěře a tím řetězem břanila. Myslivec pravil: „Já ho půjdu pustit.“ — Ona povídala: „Ó prosím vás, příteli, nepouštějte ho, však on zas odejde.“ Ale on pravil: „Nebojte se nic, ani vlas s hlavy vám nespadne.“

Městček pěkně svítil, v jizbě bylo světlo jako ve dne. Myslivec šel, otevřel dvěře, pustil ho do jizby a pravil mu: „Tož co ty tu chceš?“ — Ten odpověděl: „Já jsem přišel pro ty peníze!“ — Myslivec: „A pro jaké?“ — Ten praví: „Pro ty; ony se mi tu vykoulely, já jsem jich sušil, a ona mi jich sebrala — ony jí nepatří.“ — Myslivec se ho ptá: „A tož co jsi ty?“ — On pravil: „Já jsem čert!“ — Myslivec se táže: „Jsi opravdu čert?“ — On praví: „Jsem opravdu čert z pekla!“ — Myslivec řekl: „Tož když jsi čert — já jsem zas ďábel, a půjdem za pasy.“ Potom ho chytil v půli, přetáhl jej tou jednou tabulkou oknem ven do povětrí a nezůstalo po nich v jizbě jenom plno smradu a kouře. Ševcová celou noc byla zděšena až do rána od velkého strachu.

Řezník již více domů nepřišel, ďábel ho sebral do pekla. Žena ho čekala: už bylo ráno, muže nebylo. Šla k té kmotřičce — k ševcové, a ptala se jí, jestli tam byl její muž. Ševcová pravila: „Oh, nebyl tady kmocháček již dávno; ale co se u nás, kmotřičko, stal za

veliký zázrak té noci! Přichodila k nám každou noc příšera pro ty peníze, bychom jí jich dali. Já jsem jich nechtěla dát. Tož můj muž ode mne utekl pryč. Přišel k nám včera na noc jeden myslivec a prosil o nocleh. Zůstal tu, a v noci, jak ta příšera přišla, on šel ji vpustit do jizby a ptal se jí, co je a co chce. Ten pravil, že přišel pro ty peníze a že je čert z pekla. Myslivec mu řekl: „Když ty jsi čert, tož já jsem zas ďábel, budem se spolem pasovat.“ Chytl ho v půli a přes tu jednu tabulku oknem ho vyvlekl ven. V jizbě jenom zůstalo smradu trochu a kouře.“

Řeznice zkríkla na svaté slova: „Kmotříčko moje, to byl můj muž! My jsme vás chtěli o ty peníze připravit; zabili jsme tu černou krávu, on se oblekl do té kůže a chodil vás strašit.“ Ševcová jí řekla: „Tož máte z toho; Pán Bůh vám to udělal za to, že jste nás nikdy nechtěli obživít a že jste nám ještě záviděli, co nám Bůh všemohoucí dal.“

Žena šla domů — oběsila se, a byli oba dva v pekle.

Švec potom přišel domů a ptal se ženy, jestli už ty peníze vrátila, jestli už může doma být. Ona mu všechno vyprávěla, co se stalo, a to okno viděl roztřepané*), jak ho tím oknem vytrhnul. Potom mu povídala: „Vidíš, já jsem ti dobře pravila, že to není čert!“ Švec teprv šel pod holé nebe, padnul na kolena a Pánu Bohu děkoval za ten dar. Pak chtěl dát to okno spravit — ale žádný sklenář ho posavád nemůže spravit; ta díra je pořád na památku.

*) Roztřepané, všeobecně místo rozbité.

II4. Popeluška.

Byl jeden otec, a ten měl se svou první manželkou jedinou dcerku. Manželka mu za tři léta umřela, a dce-ruška mu zůstala. Za několik měsíců oženil se zas a měl s druhou ženou také dceru. Macecha svojí dceři velmi přála, ráda jí měla a všecko jí dávala; ale tu dcerku po první mamce nechávala v kuchyni pod ohni-skem v péce zůstat a dávala jí vždycky jen škaredé šaty jako žebračce. Macecha i mladší dcerka mívaly z ní smích a říkaly jí Popeluška.

Ale ta Popeluška byla hrozně krásné a pobožné děvče. Pracovat musila mnoho, a tak v samé špině a v samé nouzi rostla pod macechou, až do patnácti let. Jak jí bylo 15 let, macecha, jen co by ji sužovala, ulo-žila jí těžkou práci. Měla měřici prosné kaše obrati v neděli přes velkou mši, než přijde macecha s mladší dcerkou z kostela.

Popeluška se nad tím velice starala, jak to spraví a obere. Plakala a modlila se doma, že do ko-stela nesměla jíti. Tu přiletěl ptáček na okno a klepal dřobáčkem, aby mu otevřela. Popeluška mu otevřela, ptáček vletěl, přinesl jí krásný oříšek a pravil: „Nic se nad tím nestarej; rozloupni si ten oříšek, máš v něm šaty hvězdičkové na celé tvoje tělo a střevíčky; umyj se, obleč se a jdi do kostela; já budu za tebe tu kaši obírat. Jak bude po mši svaté, ty jdi ruče z ko-stela domů před ostatními lidmi, doma se vysvleč, šaty sobě zase schovej do toho oříška a nic neříkej.“

Popeluška se do těch šat oblekla a šla do kostela. V kostele šla před oltář a pobožně se modlila. Byla

krásna v tváři, a celé šaty se na ní skvěly. Jeden pán veliký se na ni hrozně rád díval, že byla tak krásna; nemohl na nic jiného pohlednout jenom na ni. Jak bylo po mši svaté, byla první doma. Když přišla, měla již kaši obranou. Vysvlekla se, ty šaty zase schovala do toho oříška a byla při svojí práci. Ptáček uletěl.

Macecha přišla a povídala: „No, jižli jsi to obrala?“ — Popeluška odpověděla: „Už, maménko!“ — Macecha pravila oběma dcerám: „To byla krásná paní v kostele! I to hrabě se pořád na ni dívalo, ani svých očí s ní nebral, jen na ni hleděl. Ale kdy se ztratila z kostela, žádný neviděl.“ — Mladší dcerka povídala: „Kdyby byla naše Popeluška viděla, jak krásné šaty ta paní měla; ona by jich hned ráda měla.“ — Popeluška pravila: „Jak bych mohla já ty šaty vidět, maménko, když mne do kostela nepouštíte?“ Ani matka ani mladší dcerka nepomyslela si, že to byla Popeluška sama v těch hvězdičkových šatech; jen ji pořád chválily, co to za krásná paní byla.

Na druhou neděli macecha zas dala Popelušce měřici té kaše obrať a odešla s mladší dcerkou do kostela. Popeluška si pomyslela: „Tak týden měla jsem pomocníka ptáčka na obírání; přijdeli on mi zase pomoci? Zatím se strachem obírala a spíchala. Ptáček zas přiletěl, d'ubkal na okno a povídal: „Otevři, dcerko!“ Ona otevřela zase s radostí, že již jde. Když mu otevřela, on vletěl, dal jí oříšek druhý a řekl: „Otevř si ho, obleč se, jdi do kostela a modli se tam dobře k Pánu Bohu; já to za tebe oberu.“ Tyto šaty byly slunéčkové.

Šla do kostela zas na to místo, kde první neděli byla. Ten pán zas hleděl, jestli ona tam bude. A byla. Jestli se mu líbila tu první neděli — tu druhou ještě

víc. Ty šaty se na ní svítily jak pěkné čisté slunce. Ten pán si myslel, jak by jí mohl zastavit, až půjde z kostela. Ale jak bylo po mši svaté, ona hned — hned zas utíkala, aby jí žádný neviděl, že to ona je.

Přišla domů a ty šaty, jak jí ten ptáček nařídil, vyslekla a schránila. Kaši měla zas obranou, a ten ptáček jí nařídil, aby se nepřiznávala, že to ona v tom kostele v těch šatech byla; ale aby zas pod tu svou pécku vlezla a byla tam.

Macecha přijde a povídá těm svým dcerám: „No to byla paní; žádná na světě snad nemá tak krásných šat jako ta paní. Svítilo se to na ní jako čisté slunce!“

Ale ten pán byl velmi smutný, že se mu tak v očích ztratila a že nevěděl, kam se poděla. Srdce jeho bylo nad tím ztrápené; ale povídal sám sobě: „Když přijdeš ještě tu třetí neděli, šak já tě chytanu, že se mi již neztratíš!“ Celý týden jenom o ní myšlení měl, jak tu neděli s radostí dočkati má, co by zvěděl, co je to za ženská.

Ale Popeluška zarmoncena zůstávala pod tou péckou v tom smutném obydlíčku svém, a nic nepravila, jako by o ničem nevěděla a jako by to ona nebyla.

Na třetí neděli dala jí macecha ještě víc jak měřici té kaše obrať; vzala na ni cosi velikou zlost a z jedné práce do druhé ji přes celý týden jako psíka honila. Popeluška to všecko z lásky trpěla, a dělala svou práci, co jí macecha uložila. Když jí dala pět čtvrtí té kaše obrať, povídala s radostí: „Maměmko, oberu, oberu!“ — Macecha si myslila, že se Popeluška hněvá, když jí ještě víc uloží; ale ona s dobrou myšlenkou svolila, že to obere.

Když macecha s mladší dcerou ušla do kostela,

Popeluška kaši obírala. Zas ten ptáček přiletěl na okno a zas doobáčkem klepal. Popeluška s radostí okno otevřela, on vletěl a přinesl jí oříšek třetí. Povídá: „Obleč se honem do těch šat a jdi do kostela; tenkrát budeš chycena, ale za co tě chytne, pusť a nermuť se nad tím.“ Ty šaty byly měsíčkové.

Když přišla do kostela zas na to místo, nevěděla, co se jí tam stane; ale klekla a modlila se přes celou mši svatou. Jak chtěla jít pryč, střevíc se jí přichytil, byla tam směla podleta, nemohla střevíčka vzít, musela ho tam nechat.

Přišla domů a již byla zarmoucena, že ten střevíček tam musela nechat; ale ten ptáček jí povídá: „Nermuť se, budeš ho mít zas! Vysvleč se, schovej pěkně šaty do toho oříška a zas jdi pod tu svou pécku a tam zůstávej. Ten tvůj čas už tam bude kratičký, jenom několik hodin tam ještě budeš zůstávat, potom na mne nezapomínej a modli se; budeš brzy obšťastněna za tu tvoji trpělivost; všechno budeš mít vynahrazeno.“ Potom jí ptáček ještě řekl, že přijde na její svadbu a odletěl. — Ale Popeluška už neměla kdy se svléci; macecha se blížila. Honem vzala své špinavé šaty přes měsíčkové a vlezla pod pécku.

Hrabě v kostele, když ji neviděl, šel, jestli se tam co přichytilo a po ní zůstalo na té směle; nebo když se mu zase ztratila, on už tesknou div neumřel. Šel a viděl tam střevíček. Vzal ho a všudy s ním chodil po celém městě a každé ženské ho na nohu přiměřoval. Že musí vědět, co to je za ženská. Žádné se nehodil, každé byl buď malý nebo velký. Už měl do toho domu přijít, kde Popeluška bývala; ale ona pod svou péckou byla tichoučko.

Hrabě přišel a ptal se macechy, máli dcerky. Ona povídá, že má jednu, o té druhé nepověděla. On té mladší přiměřil střevíček, nehodil se jí také. Tož praví: „Máteli ještě jaké děvčátko, doveďte ho; to je to poslední místo; já musím najít nohu z toho střevíčka.“ — Macecha pravila: „Máme také děcko; ale to z podpěcky ani nevychodí, vždycky jenom tam sedí.“ Hrabě povídá: „Zavolejte ho!“ — Matka nechtěla, že je to také škarredé, ušípané děvče. — Hrabě povídá: „Jen ho dejte sem, nechť jde.“ — Macecha pustí Popelušku z kuchyně do světnice, a hrabě povídá: „Ukaž nohu, nesu ti tvůj střevíc!“ Macecha hned zlostí div nepukla, jako by věděla, že ona již ta paní je a že jen také škarredé šaty na vrchu má.“ — Střevíc se jí na nohu docela hodil; a jak své ušípané šaty ponadzdvihla, bylo jí vidět ty krásné měsíčkové šaty, co měla v kostele. Hrabě se zaradoval a zvolal: „Tu jsi ty, co jsem tě hledal; kde pak ty takové šaty dostala, když jen vždycky pod péčkou sedáš? Tvoje matka tak nad tebou pochybuje, a ty přece tak šťastně vypadáš?“

Jeho srdce bylo velikou radostí naplněno, že ji našel; ale macecha tomu byla hrubě nerada, že tak krásné šaty má a ona že jí vždycky tak zle dělala. Hrabě se jí zase zeptal, kdo jí ty šaty dal. Popeluška odpověděla, že ptáček jí jich po tři neděle přinášel, když maménka nedobrá jí dávala místo kostela obírat moc kaše; ale ona že se nevymlouvala a pořád obírala, až ten ptáček přiletěl, za ni obíral, ji do kostela poslal a jí ty šaty v oříšku dal. Povídala, že neví, co byl za ptáček, jenom prý ví, že byl krásný a že jí vždycky kázal se modlit. Pan hrabě povídal: „Dobře jsi se modlila a modlí se věc ještě líp. Tvému trápení již bude konec.“ Potom

se jí ptal, jestli půjde k němu za paní. Ona se vymlouvala, že ničemu nerozumí, jak by mohla u něho za paní býti? — Hrabě jí pověděl: „Všeci lidé se vyučí; i ty se naučíš ve světě, a já tě již více neodejdu.“ — Ona se ještě vymlouvala, ale přece musila jít; neboť pan hrabě jí řekl: „Tvá macecha ti tak nepřeje, že tě sužovala, trýznila a tak pěkné děvče za takovou škaredou Popeluši vyzvala; ona by ti mohla ještě více poškodit; pojď hned se mnou.“

Děvečka své vrchní ušípané šaty svlekla a šla s radostí s ním.

Když s ním přišla do jeho zámku, jeho lidé ji uctivě vítali, jako by už jeho paní byla. Když potom byla svadební hostina, ten ptáček k ní přiletěl a povídal: „Vidíš, jak jsem ti pravil, že budeš obšťastněna za tvé trápení, tak se stalo. Budeš se mít dobře, a i pan hrabě s tebou bude spokojen. Buďte v lásce a ve svornosti pěkně živi až do smrti!“ — Tak promluvil krásný ptáček a hned zase ulítl.

115. Dobrá rada.

Byl jeden tatík a měl dvě dcery. Vydal obě a povídal svojí ženě: „Matko, tu naši majetnost my dejme těm dcerám!“ — Matka mu pravila: „Ove, tatku, nedávej ještě; raděj nech tak, až po smrti naší!“ — Tatík povídá: „A — dejme!“ — Dali jim všechnu majetnost svou. Ony ho měly ve veliké vážnosti — s měsíc se dva. Po dvouch nějakých měsících vše slabší — vše slabší k němu; ctily ho, že ho už nenavštěvovaly.

Jemu to potom vlezlo do hlavy. Šel jednon procházkou přes pole a potkal ho jeho starý přítel. Ten povídá:

„Starý bratře, proč tak jdeš zarmoncený? — tyť jsi býval veselý!“ — Tatík ukrčil rameny a povídal: „Zle jsem udělal, bratře: všeci mne opustili!“ — Přítel praví: „Nestarej se nic; tu máš peníze, udělej oběd a pozvi dcery i zetě své a mne též!“ Rozešli se, a tatík ustrojil oběd. Jak už byli všickni sejděni, povídá mu přítel: „Bratře, tu máš tu truhelku s těmi penězi; já jí už nepotřebuji, a ty jsi potřebný; mohou ti být dobré až do smrti.“ — Tatík sebral truhelku a schoval do komory. Oba staří přátelé už se domluvili mezi sebou a věděli, co je to za truhelka.

Ta jedna dcera zašeptala hned při té hostině mužovi: „Vidiš, tatíček ještě má toliké peníze — tolikou truhelku; my si jich hledme, abychom jich mohli potom po nich dostat, co by nám jich poručili.“

Ta druhá dcera zas praví svojímu mužovi: „Musíme si, milý brachu, toho našeho otce dobře všímat a vážit!“

Bylo po hostině — rozešli se. Od toho dne dobře dařilo se tatíkovi až do smrti. Potom přišla smrt, tatík žádného testamentu neudělal. Hledali truhelku — našli ji, a v ní samé krbané*) — kusy sklének a podobné věci. Bylo toho plná truhelka. Zděsili se nad tím a pomyslili si: „Už se lehko podělíme!“

116. Sprostý Jura.

Sedlák vzal sprostého Juru do služby. Jura sloužil u něho tři léta. Jak dosloužil první rok, chtěl jít pryč. Sedlák ho nechtěl od sebe pustit, že mu dobře dělal; pravil mu, aby ještě sloužil, že mu zaplatí. Z byl u něho

*) Krbané f. = džbán veliký na smetanu. (Jungmann.)
Tuto snad = střepy.

a i na druhý rok zůstal. Jak dvě léta došla, zas ho nechtěl pustit, aby ještě zůstal. Když došel třetí rok, už ho sedlák nemohl udržet. Prosil, aby mu dal služby za ta tři léta. Sedlák povídá, že mu nemá co dát, že má jenom tři groše. Jura vzal ty tři groše a šel od něho s Pánem Bohem.

Když vyšel za dědinu, povídal sám sobě: „Malinko jsem dostal, ale přece dojdu s tím domů; koupím si chleba za groš, sýra za groš a tabáku za groš.“

Šel a potkal ho žebrák a prosil o almužnu. Jura povídá: „Což ti mám dát, žebráku; dyť jsem jenom tři groše vysloužil za celé tři roky, a jeden groš mám na chleb, druhý groš mám na sýr a třetí groš mám na tabák; jak ti mám udělit na tu almužnu?“ — Ale žebrák nechtěl odejít a pořád prosil. Jura povídal si: „Tabáku mít nemusím, dám já mu ten groš; ještě budu mít groš na chleb a groš na sýr; s tím už dojdu domů.“ Dal mu ten jeden groš.

Když odešel kus, potkal zas druhého žebráka, co ho prosil o almužnu. Jura povídá: Nemám ti co dát, žebráku; jenom dva groše mám, a o těch chci dojít domů. Ale žebrák ho jenom prosil. Jura povídá sám sobě: „Nemusíš jíst sýra!“ a dal mu ten druhý groš.

Odešel kus cesty, potkal ho třetí žebrák velice starý a oškubaný; prosil ho zase o almužnu. Jura mu povídá: „Žebráčku, dyť nemám jenom groš na chleb pro sebe; jak ti ho dám, nebudu mít nic; o hladě nedojdu domů.“ Ale ten jenom prosil a nechtěl ho odejít, až mu i poslední groš dal.

Když mu ho dal, žebrák se Jury ptal, co za ně chce, za ty tři groše. Jura povídal: „Co se mne ptáš, co za ně chci? Dyť sám nic nemáš a jsi velice starý a

oškubaný; co bys mi za ně mohl dát?“ Žebrák povídá: „Jenom si něco vyvol, já ti dám za to —“ — a ukazuje prstem do nebe, že chceli za tu almužnu nebe? — Ale Jura tomu nerozuměl, co mu ukazuje. Žebrák zase ptá se ho: „No co chceš za to?“ Jura přemýšlí a odpovídá: „Já chci brokovnici, která všechno, co chci, zastřelí!“ — Žebrák se ho dále ptal: „A co chceš za druhý groš?“ — On povídá: „Husle, ať mi všechno skáče, čemu budu chtít hrát.“ — Žebrák zase ptá se: „A za ten třetí groš co chceš?“ Jura povídá: „Míšek*), ať mi všechno do něho vletí, co budu chtít.“ Starý žebrák dal mu brokovnici, husle i míšek a odešel.

Když Juru tma zašla, šel s tím do jedné hospody; tam čtyři pocestní hráli. Oni ho mezi sebe pobízeli, aby šel hrát v karty. Jura povídá: „Já nemám peněz, jak s vámi mám hrát?“ — Oni pravili: „My ti půjčme, pojď jen s námi hrát.“ Když mu peníze dali, on šel a hrál a měl štěstí; všechny obehřával; co měli peněz, všechny od nich dostal.

Když jich obehřal na čisto, tři zůstali hrát a toho čtvrtého poslali do pekla pro peníze; nebo to nebyli pocestní, ale byli to zlí duchové, kteří světem chodili a lidi do hry vábili. Ten jim přinesl peníze, a zas měli. Ale Jura pořád jen od nich vyhrával, až vždycky zase neměli. Potom se už naňho nahněvali, že mu musejí toli peněz dávat, chtěli mu uteci. On ale poznal, že to jsou zlí duchové, a kázal: „Hybaj do pytla!“ Oni tam hned všeci čtyři vešli. On jich v tom pytli zadržnul a nechal jich u toho hospodského. Hospodský nevěděl, co v tom pytli je, tož mu ho tam zaopatřil. Peněz měl už moc.

*) Míšek = měch = pytel.

Když vyšel z hospody, uviděl tam veliký a velice hluboký rybník; u prostřed rybníka byl kříb, pchavý trn, a na něm bylo mnoho vrabců. Když jich viděl, mířil na ně, že jich zastřelí. Ale žid se mu tam kdesi sebral a povídal: „Kam pak míříš?“ — Jura povídá: „Na ty vrabce v tom kříbu!“ — Žid: „A víš ty, že jich zastřelíš?“ — Jura: „Vím, všecky zastřelím!“ — Žid: „Když jich zastřelíš, já ti pro ně pobředu.“ — Jura: „Že nepobředeš!“ — Žid: „Pobředu!“ — On netroufal, že jich Jura zastřelí, bylo to kus daleký. Jura střílel po vrabcech a všecky jich zastřelil.

Když zastřelil, žid se bál, že musí břístí*), ale když se založil, musel. Vysvlekl šaty, že se mu lepší pobřede, a bředl nahý. Bylo tam velice hluboko, až po samý krk vodou bředl. Když přišel k tomu kříbu a když v něm ty vrabce vybíral, Jura vzal husle a hrál; a žid v tom kříbě skákal, až se všecek doškrabál.

Potom přestal Jura hrát, a žid vyšel z kříbu a donesl vrabce; ale byl všecek udřený. Povídá, že půjde naňho žalovat k právu. Jura mu praví: „Jdi a žaluj, však jsi chtěl břístí; neboť jsi řekl, jestli zastřelím vrabce, že pro ně pobředeš.“ — Žid ale nechtěl jináč a šel žalovat.

Když přišli k právu, žid povídá: „Potrescíte toho sprostého Juru: on mně hrál a já jsem musel skákat, všecku kůži jsem si rozedřel v hlubokém rybníku a v trní.“ — Páni se ptali Jury: „Proč jsi mu kázal, aby tam bředl?“ — Jura odpověděl: „Když sám chtěl! On se založil, jestli zastřelím vrabce, že pro ně pobřede; zastřelil jsem, a on bředl. Rozsудte nás, který jsme

*) V Rožnově: břésti.

vinný.“ — Žid povídá, že sám chtěl břístí, to že je pravda; ale že Juru proto žaluje, že mu brál a on že musel skákat; proto že prý má takové husle, že jak hraje, všecko musí skákat. — Ti pánové povídali, aby zahrál. Žid ale velmi prosil, aby mu ve světnici nedali hrát, než venek aby šli a tam aby hrál.

Když sešli dolů ze světnice ven, žid prosil, aby ho uvázali u sloupa, že by musel velmi dupat. Když ho uvázali, Jura začal hrát, ale žádný nedupal jenom ten žid přivázaný; a tak dupal u toho sloupa, že se všecek utloukl. Již prosil a volal, aby ho odvázáli, aby víc nedupal. Páni kázali, aby Jura přestal hrát, a žida odvázáli. Žid už nechtěl nic po právě a jenom utíkal.

Páni pravili sprostému Jurovi: „Jdi a živ se, ale zlého nedělej!“ Jura poděkoval pánům a šel pryč.

Potom si zpomněl na ten pytel v té hospodě. Hospodský mu ho dal. Když mu ho dal, on ptal o šest mlaticů. Hospodský povídá: „Co budete mít mlátit?“ — Jura pravil, že aby se nestaral, že bude mít co mlátit.

Když mlatici přišli, Jura jim dal ten pytel, aby mlátili, a poručil jim dobře bouchat. Mlatci bouchali, a zdálo se jim, že se v něm dělala jednu chvíli sláma, druhou chvíli jako lidé, třetí chvíli jako zvířata, a vždycky se to měnilo brzy tak brzy tak. Ale Jura poručil dobře bít na to. Oni bili, až krev z pytla prskala. Jura volal: „Perte, bijte a tlučte, já vám dobře zaplatím!“ — Když se dost natloukli, Jura rozdrhl pytel a povídá: „Hybaj z pytla ven, a žádného člověka více nelákejte ke hře!“ Čerti utekli hned do pekla.

Jura zaplatil mlaticům a hospodskému a sebral se, že půjde ke svým rodičům domů. Když šel, potkala ho smrt a pravila: „Jdu pro tě, abys se mnou šel!“ Jura

povídá: „Ještě nepůjdu, ještě jsem se málo na světě nabyl.“ Ona mu povídá: „Ještě tě nechám na nějaký čas, ale nedlouho; jdu do jednoho města, tam mám moc lidí uškrtit.“ Tak odešla a šla do toho města.

Jak tam přišla, silno tam lidé mřeli, až jich málo zůstávalo. Jura to slyšel, šel tam a povídal sám sobě, že bude kázat té smrti vejít do pytla. Jak tam přišel, ona hned k němu přišla, a on zvolal: „Hybaj do pytla!“ Smrt mu hned do toho milého pytla vešla. On ji v něm zadržel a sedm let tam nechal. Těch sedm let žádný člověk neumřel.

Potom již byl Jura starý, tesklivý a zarmoucený. Tu si zpomněl na tu milou smrt v tom pytli. Rozdrhl pytel a pustil ji. Když ji pustil, ona mu povídala: „Ty ses mne již dosti natrápil — včil již budeš konečně můj!“ Milý Jura umřel.

Když umřel, šel do nebe a stál u brány nebeské; a nechtěli ho tam vpustit. Vyšel k němu ten starý žebrák k té bráně, co mu ten poslední groš dal a co mu dal tu brokovnici, ty husle a ten pytel. Ten mu povídá: „Ukazoval jsem ti vtehda prstem do nebe, ale tys tomu nechtěl rozumět a vyvolil sis za almužny brokovnici, husle a pytel; včil tě nemohu vpustit do nebe; když jsi chtěl věci světské, buď si včil ve světě; já jsem tvůj anjel strážný, já tě nesmím do nebe vpustit, máš jít do pekla.“

Jura se nad tím zarmoutil a šel zrovna k peklu. Ti čerti, co jich ve svém pytli pral, viděli ho zdaleka a povídali sobě: „To je ten, co nás dal bít v tom pytli!“ A hned volali: „Nechoď sem, nechoď! Nechceme tě tady; zas bys nás bil a třáskal; vrať se zpátky!“ Potom honem šli do pekla a bránu zavřeli.

Jura byl tomu rád, že ho tam nepustili; neboť se bál, že mu budou zle dělat za to, co on jim zle dělal. Šel zas zpátky k té bráně nebeské a zas klepal, a plakal, aby ho tam přijali, že toho lituje, co na světě pochybil; aby ho tam vpustili, že už bude dobře sloužit a poslouchat. Jeho anjel strážce otevřel bránu, pustil ho, a už tam zůstal.

117. Kající zbojník.

Byli jedni manželé velice chudobní. Když jim bylo velice zle, manžel pravil: „Manželko, já půjdu někam na ptaní!“ Ona mu povídala, aby šel.

Jak šel na to ptaní, přišel do jedné hory a tam potkal takého starého, chromého člověka, a to byl zlý duch. Ten povídá tomu chudobnému člověku: „Víš co, člověče: prodaj mi to, o čem doma nevíš — já ti dobře zaplatím, že do smrti neokusíš bídy.“ Ten si zpomínal, co by měl doma, o čem by nevěděl — ale zapomněl na dětátko, že má brzy být na světě. Pravil zlému duchovi: „Dones mi peněz, co bych do smrti neokusil bídy, a dám ti, o čem doma nevím.“ — Zlý duch mu povídá: „Víšli co, člověče, já si to musím tvojí vlastní krví na cedulku zapsat!“ — Člověk přisvolil, zlý duch mu našel prst na pravé ruce, jeho vlastní krví zapsal si ho na cedulku a pravil: „Dočkej mne tu, já přijdu hned.“ Přišel hned a přinesl mu plný měch stříbra a zlata.

Chudobný člověk byl rád, že měl tolik peněz. Jak přišel domů, s radostí řekl: „No, milá manželko, už jsem naptal; už nebudeme mít do smrti bídy!“ Ale jak uviděl synáčka v kolébce, hned se ulekl. Manželka se ho ptala,

že proč se tak ulekl; že snad narozené dítě nerád uhlídl? — On jí nejprv ani říci nechtěl, bál se, že jí třeba bude zle, ale když ona ho toli ptala, proč je tak smutný, přece jí to pověděl. Ona se též zarmoutila nad tím, a oba hořce plakali nad tím synečkem; báli se, že proň zlý duch přijde — a on byl tak krásný syneček.

Chlapec prudko rostl a v pěti letech již začal chodit do školy. Jak chodil do té školy, byl moudrý a ptal se jednoho dne svých rodičů, proč jsou tak smutni nad ním: že snad ho nerádi vidí, že je na světě, nebo proč jsou tak zarmoucení nad ním? — Rodiči mu s pláčem povídali: „Jak jsi ještě nebyl na světě, měli jsme velikou bídu a zaprodali jsme tě zlému duchu, a ten má tu cedulku v pekle.“ — Chlapec jim odpověděl: „Nic se nad tím nestarejte, všechno bude dobře; já se budu dobře učit, půjdu na kněžství a vymodlím se z toho.“

Když jim to tak pověděl, oni se mu zradovali, že bude zas dobře. Učil se pilno a stal se knězem. Když měl po premicii, šel si do pekla pro tu cedulku. Vzal si kropáč, svícenou vodu, štolu a jiné svěcené věci z kostela a šel.

Přišel do hory a tam ho zachvátila noc. Uprostřed hory té spatřil malou chaloupku, a v té chaloupce byla jen sama stará zbojníčka. On přišel k oknu a klepal na ni, aby ho vpustila a dala mu nocleha. Ona mu povídala: „Prosím vás, velebný pane, já bych vás přijala, ale nemůžu; můj muž je velký zbojník, on by vás snad zabil.“ — Panáček jí ale prosil, aby mu jen toho nocleha dala, že snad nebude tak zle, aby její muž duchovní osobě nblížoval. — Ona ho schovala do komory.

Muž, jak přišel z hory, se jí ptal, koho má v domě. Ona se mu nejprv vymlouvala, že nemá žádného; ale

když jí hrozil pomstou, jestli mu neukáže, koho tam má, ona mu povídala: „Pro Boha, manžele, mám tu na noc leh osobu duchovní, neubližuj mu; kdybys tomu knézovi ublížil, za živa bysi se do pekla dostal!“ Potom proň šla do komory a přivedla ho do světnice.

On zbojníka pozdravil, a zbojník mu dal čest a ptal se ho, kam jde. Panáček mu povídal, že si jde do pekla pro cedulku, proto že byl od svého tatíčka z bídy veliké zaprodán, když ještě ani na světě nebyl. Zbojník povídá panáčkovi: „Udělejte mi, oč vás budu žádat!“ — Panáček odpovídá: „Jestli mně bude možné, proč bych neudělal?“ — Zbojník pravil: „Mám prý míř v pekle jakési lože přichystané; podívejte se tam na ně a povězte mi, jaké bude!“ Panáček mu slíbil, že to udělá. Potom mu dali dobrou večeři, ustlali mu pěkné lůžko, a on až do rána dobře spal. Ráno jak vstal, zbojník ho ještě vyprovodil přes ty hory.

Když přišel panáček k pecku, přežehnal brány pekelné svatým křížem, a ty se mu hned samy otevřely. Všel tam a uhlídl ukrutné řady zlých duchů a mučených zatracenců, až se zhrozil; kropil svčcenou vodou v pravo a v levo a povídal jim, že si přišel pro cedulku. Čerti utíkali, kam kdo mohl, a volali, že oni ji nemají.

On šel dále, a až na samém zadku v pekle byl ten starý chromý čert, co tu cedulku měl. Ten mu ji hned dal. Jak ji dostal, pravil: „Ještě mi musíš udělat, co budu chtít. Má tu mět jistý zbojník, jmenuje se Setník, jakési lože přichystané; to lože já musím vidět, jaké je.“ Oni mu ho hned ukázali.

Bylo velice strašné; bylo samý nůž, samá jehla, samý hřebík, samá břitva. Když se ten panáček na to lože dobře podíval, šel z toho pekla a přišel zas na noc do té hory.

Ten zbojník ho už čekal. Jak ho uhledl, hned se ho ptal, viděli to lože. On mu povídal: „Viděl jsem ho; je velice strašné; je samý nůž, samá jehla, samý hřebík, samá břitva.“ — Zbojník se zděsil a prosil ho, jeli mu ještě od toho lože zpomožení? — Panáček mu povídal, že proč by nebylo, jenom chceli se k Bohu obrátit a přísné pokání činit? — Zbojník až se rozplakal, jak sliboval, že se chce všemu podrobit, jen aby na to strašné lože v pekle nepřišel. Panáček se ho ptal, víli všecky ty ohavnosti a hříchy, kterých se dopustil. Zbojník mu odpověděl, že dobře ví, že se mu to samo každou noc na mysl staví, zvláště to, že dva lidi zabil. Panáček se ho ptal, čím jich zabil. On povídá, že dvěma palicemi, které posud má. Panáček mu kázal, aby všechn statek žena jeho rozdala chudým, a zbojníkovi pravil: „Vezmi ty palice (hůlky) a pojd' za mnou.“

Šli a přišli hluboko do hory — do lesa. Jak tam přišli, panáček postavil ty hole do země a zbojníkovi kázal mezi ně kleknout a modlit se a hříchy svoje oplakávat, až by zase k němu přišel. Zbojník tak udělal, a panáček odešel.

Doma však ten kněz na zbojníka zapomněl. Již to dlouhá léta trvalo, až jedenkráte páni do té hory šli na hon a toho kněze vypobízeli s sebou.

Ten jeden pán přišel na jedno místo, kde byly dva krásné stromy a na nich plno jablek, a mezi těmi stromy byl jakýsi peň mechem obrostlý. On si chtěl utrhnout jedno jablko, ale z toho pně na něj volalo: „Nech tak, až ten přijde, kdo sadil!“

Pán se ulekl, že peň tak mluví, a zavolal ty druhé pány a i toho panáčka a povídá jim: „Tam v hoře jsou dva krásné stromy, a na těch stromích plno jablek, a

mezi těmi stromy je taký mechem obrostlý peň. Přišel k tomu jednomu stromu, chtěl jsem jedno jablko utrhnout, a ten peň mi povídal: „Nech tak, až přijde ten, kdo sadil!“

Ten panáček si zpomněl na toho zbojníka a hned věděl, co a jak je. Ty dva krásné stromy vyrostly z těch postavených holí; ta jablka byla hříchy toho zbojníka, který kleče a pokání čině, mechem obrostl, a to byl ten peň. Šli hned všeci tam, panáček přistoupnul, drcnul do toho pně prstem a pravil: „Už je tvůj čas tady, zpovídej se!“

Jak se zbojník mechem obrostlý zpovídal, za každým hříchem, který řekl, jedno jablko spadlo s toho stromu, až všecka s obou stromů spadala, a na zemi jich nikde nebylo — to byly ty jeho hříchy. Jenom ještě dvě největší jablka na tom jednom stromě byla. Panáček mu povídá: „Ještě jsi dvou největších hříchů zapomněl — ještě jsou tam dvě jablka!“ — On si teprv zpomněl, že zabil ty dva lidi. Jak to vyznal, ta dvě jablka hned spadla dolů. Potom se i ty stromy rozsypaly na prach. Nad tím zbojníkem pak se ten kněz pomodlil a dal mu rozhřešení, a hned z něho vyletěla bílá holubička a poklonila se tomu panáčkově. Všeci viděli, jak letěla do nebe, ten mechem obrostlý peň se též rozsypal, a zbojník byl z toho trápení vysvobozen.

118. Statečný Jan a princezka Barka.

V jednom městě bydlel nějaký mlynář, který měl syna jménem Jan. Tomu, když byl dorostlý, rodiči kazovali, aby vstoupil v stav manželský. On povídá, že

ještě nemůže vstoupit v stav manželský, že musí ještě do světa — něco zkusit, aby mu jedenkrátě tovaryši jeho nevyčítali, že nic nezkusil světa. Když jináč nechtěl, rodiči ho vypravili. Jak byl se vším činem hotový, otec mu řekl, že tam nedaleko je les, aby hleděl, co by do něho nepřišel, že by z něho jak živ nevyšel. Jan přislíbil otcovi, že se bude hledět vystříhat, co by do něho nepřišel. Odcházíje z domu, poděkoval svým rodičům, rozloučil se s nimi a odebral se na cestu.

Když v té cestě si rozmýšlel, s jedné strany jaksi do toho lesa přišel a potkal tam staříčka, který ho vítal: „Vítám tě, Jane, do mojí krajiny!“ — On mu povídá: „Jak pak vy mne znáte a jmenujete z mojího jména, když jste mne jak živ neviděl?“ — Staříček mu praví: „Co pak mne neznáš, že já jsem tvůj strýček, který zemřel na vojně? Snad ti o mně tvůj otec někdy pověděl!“ — Jan povídá: „Jak pak vás můžu znát, dyť už je to tak dávno, co jsem vás neviděl, a už jsem zapomněl na vaši podobu, nebo jsem vás ani jak živ neviděl. Ale otec mi o vás povídával, že jste zemřel na vojně.“

Strýček mu pravil, aby u něho zůstal ve službě, že nebude mít žádnou těžkou práci, že jen bude vždycky jeho světlici v čistotě držet a zametat, a ty smeti že musí dávat do bečice do sně. — Jan mu povídá, že nemůže u něho zůstat ve službě, že jde do světa na zkušenou; že když by někdy domů přišel, že by nevěděl, jak se má vyodpovídat. — Ale staříček mu povídal, aby se nad tím nic nestaral, že on ví všechny krajiny a všechna města celého světa jmenovat a že ho také naučí všem řečem; aby jen u něho zůstal ve službě, že se všemu dobře naučí a že mu také dobře zaplatí.

Jan nad tím měl radost, že nemusí do světa jít a že bude všechno vědět, jak by ve světě byl. Zůstal u milého staříčka sloužit.

Asi za čtvrt roku šli spolem na procházku do veliké zahrady, kde bylo moc ptactva, mnoho kvítí a zvířat všelijakých. Jan měl radost, že tak krásnou zahradu spatřil. Myslil sobě v duchu, že tam bude chodívat na procházku a na lov, neboť byl milovník střelby. Kolem té zahrady byla veliká zeď. Jan se ptal staříčka, co to za tou zdí je. On mu odpověděl, že tam nic není než zahrada, v které ale žádné kvítí není, ani žádné potěšení, ani žádná radost; a pravil mu, aby tam jak živ nechodil, že kdyby tam vešel, byl by nešťastný. Jan mu přislíbil, že tam jak živ nepůjde, když tam žádná radost není.

Potom se zas odebrali z milé zahrady do přibytku, a Jan se pořád cvičil v řečech všelijakých a v jmenování všelijakých měst.

Za nějaký čas, asi za půl roku, staříček povídá Janovi: „Milý Jane, musíš zůstat zde sám; já odejdu na čtyry měsíce někam do práce.“ Když odešel staříček, Jan sobě pomyslíl: „Co tu budu jíst? nezanechal mi žádnou potravu.“ Hned běžel za staříčkem a volal na něho, kde mu co nechal jíst? — Staříček mu povídá: „Dobře sis zpomněl, neboť bys byl tady hladnou smrtí zemřel. Běž: je tam v té almaře starý obrus; když si ho prostřeš, co budeš chtít, to budeš mít jíst a pít.“ Jan šel domů a chtěl toho hned zkusit; vzal ten obrus a skutečně poznal, že to byla pravda, co mu staříček povídal.

Když tam byl tak sám asi osm dní, zpomněl si na tu zahradu, že tam půjde na procházku. Když do té za-

hrady přišel, zarmoutil se velice, poněvadž tam neviděl žádnou radost, žádnou květinu, žádné ptactvo ani žádnou zvěř. Vida všecko tak u p u š t ě n é, povídá sobě, že mu to jistě staříček udělal na to š*) a že to všecko přeložil do té druhé zahrady; nebo tam odtad šla taková líbezná vůně, zpěv ptáků a řehotání zvířat. Do té druhé zahrady staříček mu nikdy nedal jít, že by byl nešťastný, ale on chtěl přece vědět, co a jak tam je.

Dal se na od v a h u, přistavil si řebřík a vlezl do té zahrady se svojím zbrojem. Když do ní přešel, přišel mu strach, poněvadž si připomenul napomenutí staříčkovo. Povídal si: „Nechť se, co chce, se mnou děje, přece chci zkusit, co tady v té zahradě je.“ Šel z a h r a d o u dále a přišel k jednomu hrubému rybníku; u toho rybníka se posadil za keř a zpytoval, jak dále s ním vypadne.

Když tak sedí nějakou půl hodinu, podíval se do oblaků a spatřil nenadále čtyř hrubých ptákův se snášet nad sebou a nad tím velikým rybníkem. On si povídal: „Jak ti ptáci sletí níž, střelím si na ně; nebo tolikých ptáků jsem ještě na světě neviděl.“ Když ale ti ptáci níž a níž sletovali, vždycky v š e v ě t š í byli; a když sletěli dolů, veliký strach ho obešel, tak že na žádného nestřelil. Ti ptáci všeci čtyři postavili se na hrázu k tomu rybníku, a hned z nich byly čtyry ženské, které se mu zdály, jako by tři dcery byly a jedna matka jejich. Ta nejmladší se mu hrubě zlíbila, poněvadž byla krásná. On přemýšlel, jak by s ní mohl několik slov promluvit. Ty ženské pak všechny najednou svoje šaty se sebe sevslekly a do toho rybníka poskákaly. On si za tím křem

*) Na to š = na vzdory.

povídá: „Včil mám dobrou příležitost k tomu, abych s ní mohl několik slov promluvit.“ Šel a té nejmladší všecky šaty vzal a sednul zas za ten křib.

Když ty ženské vyšly z té vody, každá svoje šaty vzala a oblekla na sebe, a hned z nich zase byli tři ptákové; ale ta čtvrtá, nejmladší, zůstala pořád ženskou. Ty tři odletěly do povětří, a ta čtvrtá ostala tam sama stát a volala: „Jane, pones mně moje šaty, nebo mi má matka a dvě sestry daleko odběhnou!“ — Ale on povídá, že jí ty šaty spíš nemůže dát, až mu poví, co ony jsou. — Ona mu odpověděla: „My jsme tři začarované princesky jednoho krále, a ten strýček, co ty u něho sloužíš, není žádný tvůj strýček, ale jest čarodějník, který nás podučuje na čarodějstvo. Já s mojí otcem nechceme se dát učit, a proto jsme v hrozném vězení.“ — Jan se jí hned tázal předně na její jméno, jak se jmenuje. Ona odpověděla: „Barka.“ *) On se jí ptal, jestli by jí možno bylo pomoci a jí vysvobodit. — Ona povídá, že lehkým způsobem jí může býti zpomoženo. — On jí pravil, že by jí rád pomohl, jen jestli mu slíbí, když jí pomůže, že si ho sebere za manžela. Ona mu přislíbila, že na všecek způsob s ním chce vstoupit v manželstvo, a pověděla mu, jak ji může vysvobodit. Říkala mu: „Běž, hned se seber do té tvojí chalupy, kde sloužíš u toho staříčka, a ty šaty, které máš ve svém uzlíku, všecky vyndej ven a do toho uzla nacpej těch smetl z té bečky. Jinšího nic neber, byl bys nešťastný. Když vyjdeš z té chalupy, budeš mít cestu na všecky strany; ale první lepší, na kterou vstou-

*) Barka, zkrácené Barborka; také Babša; nikdy Babuša, což má v okolí Rožnovském význam jistého vázání šátku na hlavě ženské a jest jméno krávy jako zababušené.

ptáš, ta bude dobrá. Já ti zkrátím cestu; ty ale budeš mít hrozné pokušení v této cestě. Nesmíš se ohlednout, kdybys co viděl, jaké strašidlo, jaký oheň, jaké hromobití — jenom pořád přes všechno utíkej zrovna ven. Když by ale na tě kdo volal, nesmíš se žádnému ozvat ani se ohlížet, poněvadž bys byl nešťastný a já zároveň s tebou. Když ale vyndeš z toho lesa ven, teprv sobě můžeš odpočinout. Když pak přijdeš domů, dáš kaplu vystavět, v které my, já s tebou, jenom společem sami dva od kněze a před tvými rodiči budeme sezdáni, a jiný žádný nesmí přijít v ten čas do té kaply, poněvadž bych já ještě do většího vězení přišla, a víckrát bys mne na oči nespatriil, kdyby tam někdo z tvoji rodiny nebo kdo kolvěk víc přišel, než máš vyřknuto.“ Pak se s ním rozloučila, a on jí přislíbil, že to všechno učiní. Ona na sebe šaty oblékla a hned se z ní učinil pták, a letěla do povětří pryč.

Jan zůstal chvíli zapomenutý stát, co se s ním děje, potom se sebral odtud, šel do svojí chaloupky, šaty své všechny vyhazoval z uzla a smeti vecpával do něho. V duchu však si myslel, že mu tak špatnou věc kázala vzít do uzla, a ty vlastní krásné šaty tam nechat. Všecko udělal na její poručení, jak mu kázala, a ten obrus také s sebou vzal; myslel si, že mu snad bude někdy dobrý. Když měl všechno svázané, odebral se na cestu. Když ale vyšel z té chaloupky ven, viděl mnoho cest před sebou a nevěděl, na kterou vstoupit má; ale pomyslel si, jak ona mu řekla — že první lepší. Vstoupil na cestu a utíkal. Tady se mu představělo všelijaké pokušení, hrozná zvíř, hadi, draci mu vstupovali do cesty. Když ale všechno to s pomocí Boží přemohl, zase se mu představovaly krásné muziky, krásné princešky a

volaly ho, aby šel s nimi do zábavy a do tance. Ale on zas všecko s pomocí Boží přemohl. Když to přemohl, stavěly se mu všelijaké ohně, hrozní ohniví drakové, kteří mu do cesty vstupovali; ale on všecko zase přemohl. Když pak už byl na kraji toho lesa, stařík za ním běží a volá na něho: „Jane, Jane! Což mne chceš opustit? Proč pak ode mne utíkáš? Stůj a ohledni se: ještě jednou chci s tebou nějaké slovo promluvit! Jak se neohlídneš, budeš nešťastný na věčné věky!“ — Ale Jan na nic nedbal, jenom utíkal z lesa ven a hleděl, co by se mu cesta spíš skončila. Konečně vyskočil z lesa ven za hranice — stařík už byl také na samém kraji, ale přes hranice vykročiti nesměl. Volal na něho: „Ó počkej, ty nešťastný Jane, já se na tobě ještě jedenkrát musím pomstít!“ — Ale Jan si pomyslíl: „Jen když jsem již z toho lesa ven, tu mi víckrát uškodit nemůžeš! Potom sobě rozvažoval, jak má domů přijít, když ještě nic světa nezkusil — že jak se vyodpovídá? Ale přece vstal a šel domů.“

Když už byl blízko domu, rozběhnul se, šturnul do dveří, spadnul na mlenici a zůstal jako mrtvý ležet. Hned to běželi oznámit jeho rodičům.

Rodičové k němu přišli a se ho tázali, proč tak zděšený přišel. On odpověděl, že s kteréśi strany do toho lesa přišel, tam ale že ho čarodějník chytl a do toho času že byl u něho zavřený; až on nedávno odešel do světa, že si nabral jakýchśi peněz do uzla a dal se do útěku. Rodiči poslali tovaryše do mlenice pro ten uzel, aby ho donesli do jizby; ale žádný nemohl tím uzlem pohnout. Všickni se tomu divili, jak on to mohl unést? Navalili ho na sochory a přinesli do jizby; v jizbě ho pustili se sochorů na zem, hned se roztrhl, a

hrozná síla zlata se ukázala. Rodiči mu hned povídali, že už nemusí nikam jít do světa, že je dost bohatý, že se může oženit. Ale on povídá, že se nemůže ženit, pokavád nebude taková kapla vystavěna, jak on jim poručí.

Hned se dali do kaply stavení, a když byla hotova, rodiči dycky mysli, co za nevěstu kdesi má? Ale on žádnému nic nepověděl, jenom jim přikázal, že žádný na jeho svadbě nesmí být, jenom rodiči, kněz a on se svou nevěstou. Rodiči se nad tím velice starali, jak to spraví, co by o tom žádný nic nevěděl? Matka povídá: „Já mám bratra vrchním, ten to spraví, co žádný nic vědět nebude.“

Když bylo všecko hotovo, na den ustanovený přijelo šest kočárů, z jednoho slezla princeska Barka se svojími obsluhovači. Jan, když ji spatřil, hned ji přivítal: „Vítám tě, moje nevěsto!“

Rodičové se ale velmi nad tím divili, kde on tak krásnou princesku za nevěstu si vyhledal. On jim na to nic neodpověděl, jenom hned poručil jít pro kněze, aby byli brzy spolem oddáni v stav manželský.

Když kněz přišel a oni předstoupili před oltář — již měli mít štólou ruky svázány, v tom strýček vrchní, bratr jeho matky, vstoupil do té kaply. Neboť sobě pořád povídal: „Proč to je, že nejsem pozván na mojí sestry syna svadbu?“ Nemohlo mu to na mysl přijít, sebral se a šel do té kaply.

V tom se princeska nevěsta ohlídl a velice se ulekla; sebrala se od oltáře pryč, poněvadž ještě sezdání nebyli, a zrovna šla, do kočáru sedla, obrátila všechny svoje kočáry a jela nazpátek. Jan zůstal velmi zapomenutý, co se tudy děje? Hned za ní běžel a volal na ni: „Barko, Barko moje, dočkej mne jenom na jedno slo-

vo!“ Ale ona jen ujížděla. Když on však pořád křičel, zůstala stát se svojími všemi kočáry a ptala se ho: „Co pak po mně chceš, nešťastníku, když jsi mne do neštěstí ještě většího přivedl a já skrze tebe včil ještě hroznější trápení mítí musím?“ — On jí povídal, že on tomu nic vinen není, jenom aby mu odpustila, a budeli mu možné, že ještě jedenkrát chce všechno svoje živobytí naložit, aby jí vysvobodil. — Ona mu odpověděla: „Jak pak mne můžeš včil vysvobodit! to je velmi nesnadná věc. Když jsi mne tak lehce nemohl vysvobodit, kterak mne těžce vysvobodíš?“ — On jí ještě jedenkrát prosil, aby mu řekla, aby mu poradila, že chce milerád své živobytí za ni dáti, jeli možné, jí vysvobodit. — Tu ona poručila ze svojího kočáru toho nejpřednějšího koně vypřahnout, kázala ho obsedlat a Janovi tak povíдалa: „Na tom koni musíš jet tři dni a tři noci, obhlednout se nesmíš; kdybysi se obhlednul, na věčné věky nešťastný budeš. Já včil již bez toho větší trápení mám, a ještě do většího trápení bych se znova dostala.“ — On jí přislíbil, že všechno chce vyplnit, co mu poručila, sedl na koně a do povětří se na něm odebral.

Když ale již tři noci a dva dni jel na tom koni — pořád v povětří, — na třetí den veliký hlad dostal. Zpomněl si na obrus, který měl v kapse v kabátě, a velmi se zradoval — ale k svému neštěstí. Vytahoval ho z kapsy a jakousi stranou se ohlídnul nazpátek — a v tom okamžení hned se pod ním kůň ztratil, a on drže obrus v ruce, ve veliké výsosti se vznášel a rozmýšlel, kde jenom asi spadne a jaký konec života vezme?

Za několik minut vidí pod sebou něco červeného — a poznal, že se vznáší nad červeným mořem. Když do moře spadnul, hned ho velryba pohltila. Tu si povídal:

„Už jsem na věčné věky nešťastný.“ Ale pořád se v té rybě drápal a trhal, až ryba dostala velikou žírku*), připlula k břehu a vyhodila ho zase ven. On za několik hodin teprv přišel k sobě.

Když k sobě přišel, rozvažoval si, kde je a v kterém kraji se nachází. Pak se sebral s toho místa a šel dále ten svět prohlížet.

Přišel do jednoho lesa. Tam uviděl tři obry se bít — všechny v hromadě. On se tomu tuze divil, že tak hrozní lidé se mezi sebou bijí, a rád by byl věděl příčinu, proč se mezi sebou bijí. Dal se k nim jít cestou. Když k nim přišel, tázal se jich, proč se mezi sebou bijí. Oni mu odpovídali: „Ty malý červíčku země, proč ty se opovážíš nás se ptáti, co my se bijeme?“ Ale nejstarší z nich povídá těm dvěma: „Což snad nevíte, že po nás mají takoví lidé maličtí nastati a ti mají být o mnoho moudřejší nežli my?“ — Druhý pravil: „Já jsem také tu řeč slýchal od mého otce.“ — Ten třetí řekl: „Povězme mu naši příčinu, proč se bijeme, může být, že nás v naši věci rozsoudí!“

Hned mu pověděli příčinu, proč se mezi sebou bijí, a pravili: „My jsme tři synové jednoho otce, a nám také tři věci po našem otci zůstaly. Mohli bychom se o ně rozdělit; že pak každý chce mít všechny, nemůžeme se o ně rozdělit. Jestli jsi tak moudrý a můžeš nás rozsoudit, darujem ti života: jinak našich rukou neujdeš!“ — Jan se jich tázal na ty věci, které mají a jak se ty věci jmenují. Oni mu povídali: „Máme plášť, do toho pláště když se člověk zavine, žádné oko lidské ho nevidí. Máme klobouk, ten když si dá člověk na hlavu,

*) Žírku = žraní = bolení v břiše.

žádný zlý duch ani hromová rána ani žádný oheň neškodí jemu. Máme boty, když jich obuje člověk na nohy, kam si pomyslí, v okamžení hned se tam octne.“ — Jan jim povídá: „To je snadná věc; ale tady vás rozsouditi nemohu; pojdte tam hle na ten brozný kopec, na kterém žádného stromu není — kde je čírá skála*), tam já vás dobře a spravedlivě rozsoudím.“

Jeden z těch obrů Jana hned sebral do kapsy, a v okamžení s ním tam na kopci byli. Když ho z kapsy vyndal a na kopci postavil, on se jich tázal, kde ty tři věci mají, aby mu jich odevzdali. Oni je hned vyložili a ptali se ho, jaký rozsudek jim dá. On jim odpověděl: „Vy všickni tři musíte jít dolů pod ten kopec; tam se postavíte všickni do řadu a jak já na vás zapísknu, vy všickni ke mně jedním skokem běžet musíte; a který spíš u mne bude, ten všechny tři věci obdrží.“ — Oni hned mezi sebou rozmlouvali, že to krásný rozsudek je — hned se jim to všem líbilo.

Všeci tři běželi dolů pod kopec, stoupli si do řadu a čekali, byli nachystáni, až na ně zapískne. Když ale oni tam dole všickni stáli, Jan zatím oblekl na sebe plášť, obul boty a dal si klobouk na hlavu, a pozoroval, kde by se měl zakrýti, poněvadž ještě nevěřil tomu plášti, že takovou moc má. Odstoupnul několik kroků nazpátek a zapísknul na ně. Oni všeci jedním hupkem k němu běželi, a všickni v jednom okamžení na tom místě byli. Když tam přišli, neviděli žádného, ani těch svých věcí, ani toho soudce. Hrozně se tomu divili, že jich rozumně

*) V ústech lidu tuším chybně: š í r á s k á l a místo č í r á = s a m á s k á l a.

rozsoudil a ošidil; lépe že jich nemohl žádný v té věci rozsoudit.

Začali se znova mezi sebou hádat a vadit, ale nejstarší povídal: „Co se už navadíme, už je to málo platné; rozejdeme se, a každý v jiném kraji svoje štěstí hledat budeme. Dobře měl náš nebožtík tatík, že ti malí lidé po nás budou moudřejší nad nás!“ Rozloučili a rozešli se v dobrém.

Ale Jan, jak ty tři věci měl, pomyslíl si hned, kdyby se jenom spatřil tam, kde jeho princekka Barka je.

Za nějakou chvíli spatřil se v jednom jakémsi roztrhaném a rozbořeném hradě v pustých horách. Tam se procházel a přišel do jednoho sklepa. Tam spatřil starého člověka na kříži přibitého, a ten hrozný kámen na svojí hlavě držel. Jan mu dal pozdravení a pravil: „Pozdrav tě Pán Bůh v tvojím soužení a trápení, můj nejmilejší příteli!“ Ten člověk na tom kříži se velmi podivil, neboť žádného neviděl a hlas k sobě mluvit slyšel. Povídal si: „Snad anjel s nebe v mojím trápení mne přišel potěšit.“ Ale Jan mu odpověděl: „Já nejsem anjel, ale jsem tvůj vysvoboditel, a přišel jsem tebe a tvou princešku Barku z vašeho trápení vysvobodit.“ — Stařík utrápený pravil: „Kdo pak ke mně mluví? dyť žádného nevidím!“ — Jan se zatím zpomatoval, sejmul se sebe pláště, a staříček na kříži ho hned spatřil. Když ho spatřil, zhrozil se nad ním, že proč se tam opovážil vejít, že bude nešťastný, jak ho tam jeho dvě zlé princekky s jeho ženou uvidí. Ale Jan mu na to hned odpověděl, že jej žádné lidské oko nemůže spatřit a žádný nepřítel mu uškodit; že on se o to pokusit chce, jak by jich vysvobodil — Ten starý člověk pravil, že na všecek způsob jich může vysvobodit, a pověděl mu všechny svět-

nice, v kterých jeho žena čarodějnice s těma dvěma dcerama zůstávají. Jeho princeska Barka, kterou přišel vysvobodit, že je až v dvanácté světnici zamčena; že vždycky v dvanáctou hodinu polední a o půlnoci přichodí takový hrozný drak, který celou hodinu u ní pozůstává a ji velmi trápí. Matka čarodějnice že má všechny klíče pod pravou paží a od jedenácté až do dvanácté hodiny má vyřknutou hodinu spát; v tu hodinu že musí ty klíče dostat, chceli princesku vysvobodit.

Jan se od něho odebral a šel dále svojího štěstí požívat. Když přišel do jejich světnic, kdež ony právě večeri chystaly na stůl, posadil se tam zticha a neříkal žádnému nic. Když se pak ony posadily, rozmlouvaly vespolek, co tomu starému na tom kříži dají za večeri. Stará matka pravila, že už má pro něj večeri dávno nachystanou, totiž žízaly zemské: to byla jeho potrava. Jan, když to slyšel, velmi se nad tím rozhněval, stanul se svého sedadla a té staré čarodějnici velký pohlavek dal, tak že v okamžení zemdlela. Ty dvě dcery ji křísily.

Když přišla k sobě, hned vzala knihu čarodějnickou a začala v ní číst. Za malou chvíli mnoho zlých duchů se zjevilo, a se otazovali, co paní potřebuje. Ona odpověděla: „Co mne tady pokouší, ať to hned seberte a učiníte podle svojího práva!“ Oni na to odpověděli, že do toho žádného práva nemají, a hned se ztratili.

Jan ale hned stanul a zas jí tak učinil jak před tím. Ona zase svolala čerty a žalovala jim to, ale ti zase řekli, že doňho nemají žádného práva, a zmizeli.

Když jí dal třetí pohlavek, že jí dcery sotva na pamět přivedly: ona hned vytáhla jinou knihu ze spodu, rozžala dvě černé svíce a hrozně věci začala v té knize čísti, že to není ani k vyslovení. Najednou začal

hrozný oheň přeseť, hromové začali třískat, až se Jan upamatoval na toho staříčka, vyběhl k němu a střechu se svého klobonka také nad něho strčil, aby se mu neublížilo. Na zemi zůstalo asi na půl střevice hluboko ohně stát, ale v malé chvíli se to všecko zase zmizelo, a ta stará čarodějnice povídala: „Jestli tady co zlého a jaké pokušení bylo, ten hrom všecko roztrískal, a co hrom neroztrískal, oheň musil spálit.“ Potom se odebraly na odpočínutí, a Jan zase dále svojího štěstí pohledával.

Když přišla jedenáctá hodina, Jan přišel k matčině posteli o ty klíče se pokusit. Když je vyjímal z pod její pravé paže, hrozně se ulekl, proto že to s ní velmi trhalo; ale přece najednou ty klíče dostal. Hned zkusil klíč za klíčem, až všechny světnice odemčel.

Když do té dvanácté světnice přišel, kdež Barka obývala, ona se modlila v knížce, dvě svíce rozžaté měla a čekala svojího trapitele draka šeredného. Jan otevřev dvéře, dal jí pozdravení: „Pozdravuji tě, moje nejdražší nevěsto!“ Ona se ulekla, kdo to k ní mluví; nebo neviděla žádného člověka a hlas slyšela mluvit k sobě. Povídala si: „Snad s nebe anjel přišel mne navštívit v mojím největším trápení, které mne v nynější hodině zase nastává.“ Ale Jan odpověděl: „Já nejsem anjel, ale jsem tvůj vysvoboditel.“ — Ona pravila, že to snad jakési pokušení býti musí, že nevidí žádného. Ale Jan se sebe sejmul plášť, a Barka hned opustila svoje modlení a vítala ho: „Vítám tě, můj vysvoboditeli Jane!“ Potom se ho tázala na všechny věci, jak se tam k ní dostal. A také mu povídala, že všechny jeho pokušení a trápení dobře ví a že při všem ona tak byla jako on. Pak mu dala veliký meč, toho nemohl ani pozdvihnout.

Tu ona sejmula prsten s pravé ruky a dala mu jakési léky a lihy, abych jich požíval. Jan, když to všecko požil, zkusil zas tím mečem hýbat, a včil jako nějakým pérem jím mohl vladovat. Ona mu povídala, že hrozný drak o dvanácté hodině jí přijde k velikému trápení; ten drak že má dvanáct hlav na sobě, ty hlavy že všechny musí tím mečem stat. Potom mu též pověděla jeho příchod, s kterého místa on vždycky přichodí. Když ty hlavy bude rubat, aby se nezapomněl a každou tu hlavu hned vyhodil ven, když ji utne, poněvadž by tomu drakovi tolik hlav zase přibylo, kolik by jich nevyhodil.

Tu najednou veliký hřmot se stal, a Barka hned povídala: „Jane, drak se přibližuje, pohleďvej svého štěstí, ať nejsi nešťastný zároveň se mnou.“

Už nebylo kdy k dalšímu rozmlouvání, a Jan se odebral do jakéhosi sklepa, kdež ten drak svůj příchod měl. Jak se ten drak začal pohybovat, země se otvírala a Jan s vytáhnutým mečem do draka se opovážil. Ale čím víc rubal, tím víc hlav na sobě drak dostával, poněvadž Jan zapomněl, urbané hlavy vyhazovat ven. Když se upamatoval a hlavy vyhazoval, potom draka přece zabil, ale byl tak zemdlený, že sebou sotva hýbal, když v jedě na půl střevíce stál.

Když se zpamatoval, vyskočil ven z toho sklepa a zůstal ve mdlobách ležet.

Ráno, když se probudil, viděl se v krásném hradě královském. Jemu to bylo velmi divno, že ve škaredém sklepě zůstal ležet a včil že v krásném hradě se vynachází. A princesna Barka zase jenom by byla ráda věděla, kam se její vysvoboditel poděl, a její otec starý též.

Tu pak se upamatoval Jan, že má plášť na sobě,

a proto že ho žádný nevidí a že ho snad jinde hledají ti, co ho do toho krásného hradu přenesli v mdlobách.

Když plášť sdělal se sebe, hned princesna Barka přiběhla s vrchu s hradu, klekla před ním na kolena, děkovala mu, vzala ho za ruku a vedla ke královi.

Král ho také hned krásným pozdravením pozdravil a přivítal, jmenoval ho svým vysvoboditelem a nastávajícím králem. Král starý ale hned naporučil svojí dceři princesně, aby Janovi věrnost slíbila jako pravá manželka a dobrá královna. Tak celý hrad byl rozvázán a všecko dvorstvo bylo vysvobozeno. Potom se dal mladý král Jan seždat se svou nevěstou Barkou.

Když bylo po všech hostinách, stará královna s těmi dcerami čarodějnicemi přišla k svému muži, starobývalému králi prosit za odpuštění. On pak jim odpověděl, že jim odpustit nemůže, pokavád jim nový král neodpustí. Ony předstoupily před krále a prosily za odpuštění. On jim přislíbil, že jim odpustí, ale včil že nemá kdy; aby jely s nimi na procházku. Ony jely, a když přijely za město, tam dal mladý král hranici dříví uložit a všecky tři čarodějnice do ohně vhodit.

Potom, když nějaký čas spolem bydleli, mladý král chtěl přece jenom ještě své rodiče vidět a navštívit. Prosil svou manželku královnu, aby s ním jela k rodičům. Ona mu to velice vymlouvala, že by to snad bylo k jeho neštěstí, aby tam už nejezdili. Ale on přece jenom na svém stál, až tam jeli.

Když se měli na cestu vydat, král poslal do toho města přípis, že tam pojede na ten a ten den a že všickni ten den slaviti musejí a že se ve mlýně u toho města chce ubytovat. — Mlynářovi a mlynářce to bylo

velice divno, že se král chce v takovém třesku ubytovat — co to myslí?

Když ustanovený den přišel, král přijel do města se svým komonstvem a zrovna se ptal na ten mlýn, jako by o něm nevěděl. Když ale přijeli do mlýna, kde měli své obydlí přichystané, starý král s princezkou dcerou, mladou královnou zůstali v rozmlouvání s mlynářem ve světnici, a mladý král jako by měl zalíbení v mlynářství, po mlejnici se procházel, kam za ním starý král i mladá královna, mlynář i mlynářka přišli.

Mlynářka si zpomněla na svého syna Jana, o kterého hned velmi se dala do pláče. Jan se tázal mlynářky, proč na sebe takový žel a pláč připustila, že snad se nermoutí nad jejich navštivením? Ona odpověděla, že žádným způsobem, ale že měla také jednoho synáčka jménem Jana a ten že se jim ztratil s jakousi princezkou a vícekrát že ho nespátřili. Jan se tázal, jestli by svého syna Jana ještě poznala, kdyby se navrátil. Ona odpověděla, že každá matka svoje dítě musí poznat. On se jí ptal, že jak a po čem by ho poznala. Ona praví, že její syn neměl na pravé noze málička. On hned s pravé nohy sezul bot, a matka hned poznala svého syna Jana. Ona i mlynář padli před ním na kolena a prosili za odpuštění, jestli ho v čem rozhněvali, aby jim bylo odpuštěno. Ale mladý král, jejich syn, jich hned zdvihnul od země a líbal jim ruky a nohy, a sám jich prosil za odpuštění.

Tak se všickni vespolek radovali, a mladý král potom svoje rodiče sebral do svého dvoru královského a naporučil jim, aby si s tím mlýnem dělali, co chtějí, aby ho prodali nebo darovali někomu, že ho již vícekrát potřebovat nebudou.

Matka prosila, kdyby bylo možné, aby také sebral jejího bratra vrchního s sebou do svého dvoru, že by tam snad větší službu a lepší živobytí měl; a na její prosbu syn král vzal ho též s sebou, a udělal ho nejvyšším dvořánem.

Když se vydali na cestu, on se svou manželkou sedl do jednoho kočáru, starý král se svým komorníkem do druhého, a rodičové i strýček mladého krále do třetího kočáru.

Když v té cestě jeli, královna se dala do velikého pláče. Král se jí vyptával, proč by ona tak plakala, snad že je jí líto, že svoje rodiče a svého strýčka s sebou veze? — Ona odpověděla, že ne, že je tomu velice ráda, ale že nad hlavou jeho přece ještě neštěstí se vznáší. Král nemoha té řeči vystihnout*), kázal jí, aby mu to jasně vypověděla. Královna mu pravila, že od toho starého čarodějníka ještě pokoje mít nebude. Král se jí zasmál a povídal, že s ním bude zkrátka hotov.

Když přijeli domů, král vzal svůj plášť a oblekl ho na sebe, boty obul, klobouk dal na hlavu a jenom si pomyslí, aby byl tam, kde je ten čarodějník.

Hned se octnul v jednom Amerikánském hradě, kdež ten čarodějník zase tři krásné princešky a jejich matku na čarodějstvo podučoval. Když ho král spatřil, hněvivě mu povídal: „Oh ty nešťastný čarodějníku, čím já tě mám potrestat a čím se ti mám za tvoje zlé činy odměnit? Už jsi tři duše k zavrácení přivedl, a zase druhé tři chceš přivést? Ó, chci já se ti odměnit, ty zlopověstný nešťastníku!“ — a hned vytáhl svůj meč, a jednou ranou hlavu mu sřal.

*) Nemoha té řeči porozumět.

Princesky vysvobozené všechny chtěly ho mít za manžela a království mu oddati; ale on jim pověděl, že již jednu princezku vysvobodil, kterou si za manželku pojal. Potom mu chtěly nějaké dary dávat, ale on nic od nich nepřijal a s nimi se rozloučil.

Potom pomyslel sobě, aby byl ve svém paláci doma — a hned se octnul u své královny. Tam spolem byli živi ještě několik roků, až pak jeden po druhém se odebrali na věčnost.

119. Vyslouženec.

Šel jeden vyslouženec z vojny a přišel do jedné osamělé hospody. Měl s sebou nějaké peníze nahospodařené. Kázal sobě kus masa a chleba a korbek piva. Zaplatil a nocoval tam. Hospodský, vida že má peníze při sobě, vzal mu jich, jak odespal.

Ráno vyslouženec vstal, chtěl nějaké snídání a hledal u sebe peněz. Peněz nikde. Vyslouženec křičí: „Pane hospodský, kde jsou moje peníze? Jiného tu nebylo, vy jste mi jich vzal!“ — Hospodský zapřel, že nevzal, a pravil, že ho potápá*). Za to ho dal do vězení.

Do vězení přišel k němu čert a povídá: „Ty tu sedíš nevinný — já jsem čert, ale nic se mne neboj; že jsi nevinný, nic ti nemohu zlého udělat. Já ti pomohu. Ty máš přijít k oběšení; ale já budu tvůj svědek. Dej si na mne pozor. Budu sedět pod šibenicí na levé straně jako pěkný mládenec v modrém klobouku pod kohoutím peřím. Když tě kati povedou, řekni, že mluvit nemůžeš

*) Že mu na cti utrhá.

od lítosti, poněvadž nevinně na tu smrt ohavnou jdeš, ale ukaž na mne, abych já, tvůj svědek, mluvil místo tebe, že tak pravda je.“

Vedli nevinného vysloužence k šibenici. Pod šibenici ptali se ho naposledy, jeli nevinen. On odpověděl: „Já mluvit nemůžu od lítosti, poněvadž nevinně na tu smrt ohavnou jdu; ale tuť je svědek: necht' mluví místo mne, že tak pravda je.“ — Mládenec v modrém klobouku vstal a mluvil hospodskému: „Ty mu jeho peníze dej, poněvadž jsi mu jich vzal, a dals ho ještě do vězení, že ti na cti a na svědomí utrh.“ — Hospodský pravil: „Nevzal jsem mu peníze, co by mne všeci čerti vzali!“ — Jak to vyřekl, mládenec se okázal ve způsobu čerta, chytil hospodského a poď s ním do pekla! Vysloužence propustili a peníze mu vrátili.

120. Zlá Dora nad čerta.

Byl bohatý pán, a ten si oblíbil chudobné velice navštěvovat a jim almužnu dávat. Jak se to o něm rozhlásilo, mnoho lidu chudobného k němu se schodilo, a on měl velikou radost z toho. Všecky chudobné zapsal do knihy a poručil jim, aby k němu každý den přišli. Tak to trvalo dvě léta, co ti chudobní každý den k němu přichodili, a kdo mu řekl: „Pán Bůh zaplať!“, toho si zapsal do té své knihy.

Jednoho dne se stalo, že žádný k němu nepřišel. On se nad tím divil, co se to děje. Trvalo to pět dní, a žádný chudobný nešel. Rozmrzel se a pravil služebníkovi: „Když žádný už ke mně nejde ptat, nepotřebuji té knihy, vyhoď ji ven, necht' si ji třeba čert vezme.“ —

Služebník knihu vzal, zahodil ji a povídal: „Čerte, vem si tu knihu!“ Čert byl hned na pohotově, knihu uchytil a přišel s ní do pekla.

Ti druzí čerti se vadili s ním a povídali: „Nač jsi přišel s tou knihou? Víš, že do pekla žádná almužna nesmí přijít, a ty ses opovážil, plnou knihu almužen donést. Včil nesmíš býti v pekle. Vyber si, co chceš; buď musíš každý den jednu duši na zatracení přivést po sedm roků, anebo musíš sedm let sloužit mezi lidmi.“ S tím rozsudkem jej vyhnali z pekla.

On si rozmyšlel, co má udělat. Netroufal si, aby každý den přivedl jednu duši na zatracení, a povídal si, že bude radši sloužit.

Šel smutný zase zpátky mezi lidi. Potkal tři pány a povídal jim, jestli by ho vzali do služby, že umí všechno dělat: obsluhovat pány, s kočárem jezdit, koně poklízet, a všechnu obsluhu v domě, co mají, že on sám vykoná, aby všechny své služebníky vyhnali pryč. Oni mu povídali, že to není možná, aby mohl sám všechno udělat, co jejich služebníci dělají. On ale se jim pozvolil, že to jistotně všechno udělá. Tož oni pravili: „Když jsi tak obratný, vezmeme tě do služby.“

Sloužil u nich celých sedm roků a všechnu službu svou si nechal stát — nic nebral. — Jak bylo sedm let, chtěl jít ze služby od nich. Ale oni mu pravili, aby nechodil, aby u nich zůstal. On se vymlouval, že už musí jít, že jeho čas došel. Když nechtěl již déle sloužit, nutili ho, že tam vdova bohatá, která měla pět mužů, a že jen každému zle dělala, proč každý musel brzo umřít. Ona prý se jmenuje Dora, a věci ji jmenují zlou Dorou. Žádný již nechce za ni jít, a ona by se ráda vydala; tož aby si ji vzal za ženu, že ho

včil jistě bude mít ráda. On si rozmyslil, že ho z pekla vyhnali, že toho zkusí, a přislíbil pánům, že si zlou Doru vezme za manželku, proto že mu pravili, že mu darmo udělají svadbu.

Sesdal se s ní. Ale zlá Dora ho zase trýznila. Byla s ním rok a už mu pravila: „Já se s tebou nebudu chovat*), ty moc sníš; včil budem seť do jedné roli napolo.“ Nasela máku; a jak ten mák byl zralý, povídala mu: „Já budu držet vrch, a ty budeš držet spodek.“ Ona si uřezala hlavičky, a jemu zůstaly kořeny. Neměl co jíst; ona si podržela mák a měla dost peněz, on pak šel k těm bývalým pánům si požalovat, že mu tak zle dělá, že musí hlad mřít. Oni mu kázali, každý den přijít, že mu dají jíst.

Na druhý rok sešla mrkev zas napolo s ním a povídala: „Vloni jsi nebyl spokojen, že jsem měla vrch a ty spodek; letos tedy vezmi ty si vrch, a já si vezmu spodek.“ — Čert svolil. Když mrkev uzrála, on si sežal nať a zas neměl co jíst, a ona si vykopala mrkvu a měla jídla hojnost.

On hladem se sebral a šel na procházku. Na té procházce plakal, že škoda, že se oženil a včil že nesmí od své ženy odejít.

Potkal ho pceštný švec a ptal se ho, co pláče a co je tak smutný. On mu povídá: „Mám ženu, je jí Dora, a ta mi velice zle dělá, tak že musím hlad mřít.“ Švec mu pravil: „Já též mám ženu, též je jí Dora, a taky jsem od ní utekl, nebudu se s ní trápit. Pojďme spolu do světa.“

Čert byl tomu rád, že má kamaráda a pravil: „Víš

*) Živit, stravovat.

co: já jsem čert, ale se mne nic neboj; půjdeme do velikého města, tam je mladá princekna velmi bohatá. Já ji podsednu a tobě dám točkaj tu růži; v té růži jsou tři slova. Ty tam přijdeš, uděláš se doktorem, a řekni, že jí pomůžeš. Modli se nad ní svoji přirozenou modlitbu a tu růži jí polož na prsa, a já z ní vyletím. Když bude uzdravena, žádej od ní 5000 zlatých.“ Tak se stalo. Švec dostal peníze a zas spolem šli.

Čert mu povídá: „Včil půjdem do druhého města, tam já zas podsednu jednu princeknu ještě bohatší, a ty se tam zas tak hlásit budeš, že ji uzdravíš.“ — Uzdravil ji, dostal 10.000 zlatých a za městem zas s tím čertem se sešel.

Ten mu povídá: „Včil už máš peněz dost, už máš na co být živ. Včil půjdu do třetího města a tam podsednu zas jednu princeknu, ale z té mne již nesmíš vyhánět, v té já již budu panovat. Ty jsi již všady ohlášený a opsaný, jaké jsi podstaty: budou tě všady hledat, až tě najdou, abys ji šel uzdravit; ale ty se zapři, že ty to nejsi a že nic neumíš.“

Tak se stalo; hledali ho, až ho našli. On se zapíral, že není žádným doktorem. Oni pak mu hrozili, že jak tu princeknu neuzdraví, bude usmrčen. Tož on vešel k té princece sám, a žádný u ní nebyl; od veliké hrůzy žádný nemohl se na ni dívat, jak jí zlý duch velice lámal; musilať býti uvázána na řetězu. Čert, jak uhled ševce, hned jí z huby vylezl a povídal mu: „Ty, já jsem ti povídal, že mne nesmíš z ní vyhnat; jak mne z ní vyženeš, vlezu do tebe a celého tě skřívím a žádný mne z tebe nevyžene.“ — Švec povídá čertovi: „Brachu, já jsem tě nepřišel vyhánět; já ti jenom jdu povědít, že obě ty naše Dory jdou za námi!“ — Čert jak to

uslyšel, lekl se a pravil: „Oh, já tu nebudu s tou Dorou; radš uteču a půjdu do pekla.“ A hned z té princky vyletěl a utekl do pekla, aby jen té svojí ženy již vícekrát neuvídel. Tak ta princka byla uzdravena, švec dostal zas veliké peníze, sebral se a šel domů. Měl veliké bohatství a dobré živobytí, tak že ho i ta jeho Dora měla ráda.

121. Baba horší nežli čert, Věř, to není žádný žert.

Byla vdova chudobná. Nejprv se velice Pánu Bohu modlila; ale když přece vždycky v té své bídě přebývala, umínila sobě, že se už nebude modlit, že se raději zlému duchovi oddá, aby jí pomohl. Když sobě tak umínila a začala zlé skutky páchat, zlý duch jedenkrát k ní přišel a povídal jí: „Víš co, osobo, budeš mi tak dělat, jak budu chtet, já ti z té bídy pomůžu.“ — Ona mu přislíbila, že bude. Zlý duch se jí ptal, jestli mu i svou duši prodá. Ona mu slíbila, že prodá. On jí kázal, aby si něco dala na peníze. Ona mu dala veliký měch, aby jich měla moc. Zlý duch šel na ty peníze. Ona šla na hůru a uvázala punčošku u jednoho okna, a do té punčochy měl zlý duch ty peníze sypat. až by byla plna; ale ta punčocha byla bez kopytka*). Zlý duch přinesl první měch peněz, vsypal jich do punčochy, a punčocha ostala prázdná; peníze sypaly se na poval. Zlý duch musil pořád běhat pro peníze a pořád je sypal do punčochy, ale pořád jí měl prázdnou. Až byla celá hůra plná peněz, teprv se naplnila i punčocha.

*) Bez paty, bez šlapky.

Zlý duch přišel rozhněvaný k ní a pravil: „Babo, dej duši!“ — Ona mu povéděla: „Ještě ti ji nedám; až mi ještě jednu věc uděláš!“ — On se jí ptal, že co? — Ona šla, vzala úhrabečnici, co se osívá zboží, a pravila: „Až mi nanosíš z rybníka za dědinou plný džber vody, dám ti duši svou!“ — Zlý duch vzal úhrabečnici, běžel k rybníku, nabral vody a nosil ji do džbera. Ale nikdy ani kapky nepřinesl, a byl již upocený a uběhaný jako pes. Velice se na ni dožral. Šel k ní do chalupy a povídal: „Ty jsi horší nežli já starý čert!“ Pleštil ji přes líce svojí dlapou a utekl. Ale baba musila do smrti nosit znamení, co jí na lících udělal.

Peněz měla dost, ale pokojného svědomí neměla, ani žádné radosti. Šla na faru a povéděla panáčkům, čeho se dopustila. Panáček jí uložil pokání, aby z těch peněz dala postavit čtyry kříže do pole a čtyry pěkné oltáře do kostela. Dala to všecko udělat. Také jí poručil kněz, aby šla na čtyry poutě: na horu Sionskou, na horu Kalvarii, na horu Olivetskou a na horu Tabor. Ona všecko vykonala a ty poutě vychodila. Jak se navrátila domů, velice se roznemohla, a ten panáček k ní přišel, zaopatřil ji Pánem Bohem, a ona pěkně skonala. Všickni přítomní viděli, jak ta její kající dušička šla do nebe. Potom jí uctivě pochovali.

122. Malý poklad chodí za velkým.

Byli manželové velice chudobní a Pánu Bohu velice milí. Neměli nikde nic, jenom co si vydělali. Manžel, co vydělal, dával na všechny potřeby, a manželka, co vydělala, schraňovala a chtěla něco shospodařit.

Jak měla již trochu peněz, když nebylo muže doma, ona je vzala, svázala jich do šatečky, šla s motykou, vykopala před okny jamku, zahrnula si jich tam, aby jich manžel nenašel. Potom zas dlouho schraňovala peníze a když jich trochu měla, šla a chtěla jich přidat k těm do té země, co by jich měla víc. Když tam kopala, těch prvních peněz už tam neměla. Když přišel manžel domů, ona plakala a ptala se ho, jestli jí těch peněz nevzal. On povídá, že o nich ani nevěděl, a ptal se jí, kde jich měla. Ona mu pověděla, že si jich zakopala pod okna.

On vzal motyku, šel a hledal těch peněz. Když vykopal jamku, nebylo tam nic; než viděl takovou čáru — takový chodníček, jak ten její malý poklad ušel za velkým pokladem. On pořád v zemi podlé toho chodníčka kopal, až přišel k jednomu mlýnu. Tam zpozoroval jámu. Začal kopat a vykopal veliký poklad — kotel peněz, a při nich manželčiny peníze v šatečce zavázané. Hned se zradoval, kleknul na kolena a děkoval Pánu Bohu, že jim z té jejich bídy pomohl. Sebral peníze a šel domů.

Doma pravil manželce, že našel ty její peníze a při nich veliký poklad. Potom ale jí povídal, že si nemohou těch peněz nechat, že nevědí, čím jsou. Vzal trochu z nich a dal na mše svaté za ty lidi, čím ty peníze jsou. Jak ty mše svaté byly odslouženy, v noci přišel mrtvý mlynář s mlynářkou k nim a děkovali, že jim z velkých muk a trápení pomohli, že už moc let se museli na těch penězích trápit; že jich neměli komu poračit, a proto že jich schovali do země, a umřeli. Včil že jsou vysvobozeni; aby si jich nechali a milosrdné skutky z nich konali. Potom šly jich obou dušičky do nebe.

123. Čtvero bratří.

Byl jeden myslivec, a ten měl čtvero synů; ti synové chtěli jít zkusit svět. Jak bylo každému přes 16 let, povídali otcovi: „Půjdeme do světa, otče. Prosíme vás: dejte nám na cestu peněz.“ Otec dal každému 100 rýnských a koně.

Sedli si na koně a jeli až do hor. V té hoře byly čtyry cesty a mezi nimi buk. U toho buka zůstali stát a nejstarší z nich pravil: „Bratří, tady se rozejdeme a půjdeme každý jinou cestou pohledávat svého štěstí ve světě. Do toho buka vpichnete každý svůj nůž, a do dne do roka se tady zase všeci čtyři shledáme. Ty nože nám budou na znamení: budeli který nůž zrzavý, ten z nás bude mrtvý; a kterého nůž bude čistý, ten bude při živobyті zachovalý.“

Rozešli se, a šel každý na svou cestu; a když přišel každý na své místo, učili se řemeslu. Jeden se učil latařem, druhý poberou, třetí hvězďářem a čtvrtý myslivcem.

Jak dochodil den a rok, navrátili se.

Nejstarší přišel první k tomu buku, vytáhl svůj nůž a díval se na ostatní nože. Vida, že jsou všechny čisté, byl rád a pravil: „Chvála Bohu, všeci jsme na živě a zdraví.“ Šel domů.

Když přišel k otcovi, otec se ho ptal: „Jakému ses řemeslu vyučil?“ — Syn odpověděl: „Tatíčku, darmo vám pravit — já jsem latařem.“ — Otec: „No, ty ses pěknému, ty ses zdárnému řemeslu vyučil!“ — Syn: „Ale, tatíčku, já nejsem latař jako jiní lataři, než já jsem takým latařem, kdyby co zlého bylo, jen řeknu,

ať je to zalátáno, a hned je to.“ — Otec měl kabát na loktě zlý a řekl, aby mu ho zalátal. Syn kázal: „Nechť je zalátaný!“ a kabát byl v okamžení tak zalátaný, jako by z brusu nový byl, ani znát nebylo, že je látaný. Otec již na to neřikal nic.

Na druhý den přišel druhý syn k buku. Vytáhl svůj nůž a díval se na ostatní dva nože; třetího již tam nebylo. Vida, že jsou všechny čisté, byl rád a pravil: „Chvála Bohu, všeci jsme na živě a zdraví; nejstarší bratr již je doma.“

Šel též domů. Když přišel k otcovi, otec se ho ptal: „Jakému jsi řemeslu vyučen?“ — Syn odpověděl: „Milý tatíčku, darmo vám pravit — já jsem poberou.“ Otec pravil: „Oh, ty ses pěknému, ty ses zdárnému řemeslu vyučil — až hanba!“ — Syn mu povídá: „Ale, tatíčku, já nejsem pobera jako pobera, než já jsem takovým poberou, že když sobě na něco pomyslím, nechť je to, kde je, hned to mám u sebe.“ — V tu chvíli letěl na jednom kopci jelen, bylo ho oknem vidět; otec mu povídá, aby mu toho jelena zaopatřil. Syn hned řekl: „Ať je tady ten jelen!“ a hned u nich byl. Otec již na to neřikal nic.

Na třetí den přišel třetí syn k tomu buku, vytáhl svůj nůž, díval se na druhý nůž a dvou již tam nebylo. Vida, že jsou oba čisté, byl rád a pravil: „Chvála Bohu, všeci jsme na živě a zdraví; nejstarší dva bratři již jsou doma.“ Šel též domů.

Když přišel k otcovi, otec se ptal, jakým je on řemeslem vyučen. — Syn odpověděl: „Milý tatíčku, darmo vám pravit — já jsem hvězdářem!“ Otec mu povídal, to že je pěkné řemeslo. — Syn pravil: „Ale,

tatíčku, já jsem takovým hvězdářem, když se podívám na oblohu, hned vidím, kde je co na celé zemi.“

Na čtvrtý den přišel nejmladší syn k tomu buku, vytáhl svůj nůž, ostatních tří již tam nebylo. Byl rád a pravil: „Moji bratři již jsou všeci doma.“

Šel též domů. Když přišel k otcovi, otec se ho ptal, jakým je on řemeslem vyučen. Syn odpověděl, že je myslivcem. Otec pravil: „Přece tys aspoň mým řemeslem nepovrhnu, za to jsi hodný!“ — Syn povídá: „Ale, milý tatíčku, já nejsem takovým myslivcem, jak jste vy; ale takým, když je to sebe větší kus, já řeknu: „Ať je to zastřeleno!“ a hned je to zastřeleno.“ — Letěl tam po kopci zajíc, bylo ho oknem vidět. Otec povídá: „Tož ho zastřel!“ Nejmladší syn řekl, a zajíc ležel. Otec povídá: „Nevidím, jestli tam leží!“ — Syn hvězdář se podíval na oblohu a pravil: „Ano, tatíčku, leží tam za křibem!“ — Tatíček pravil: „Ano, leží tam, ale jak ho dostanem?“ — Bratr pobera pravil: „Ať je tady!“ a hned tam byl. Ale proletěl pchavým křibem a byl všecek dotrhaný. Otec pravil: „Celá kůže je dotrhána; kdo nám ji odkoupí?“ Bratr latař pravil: „Ať je zalátán!“ a hned byl zalátán. — Otec povídá: „No, dobře budete všeci čtyři řemesly svými se živiti!“

Přebývali nějaký čas doma s tatíčkem a dobře se živil. Tu se jednomu královi ztratila princezna, a král rozhlásil, kdo by ji našel, že mu dá tu dceru a to království s ní. Bratři si pravili: „Půjdeme my tam!“ — Tatíček jim nedal jít, ale oni jenom šli a vydávali o sobě, že oni jsou ti, co tu ztracenou princeznu naleznou.

Král hned pro ně poslal s kočárem. Když přišli ke královi, pravili, že tuším rozhlásil, že se mu ztratila dcera a kdo ji najde, že mu ji dá a to království s ní.

Král pravil, že je to věrná pravda, a hned se jich ptal, aby mu pověděli, kde ta jeho dcera je. Hvězdář odpověděl, že mu vůči říci nemůže, ale až přijde večer, že na obloze pozná, kde ona přebývá.

Kole osmé a deváté hodiny vyšli venek a dívali se na oblohu. Hvězdář praví, že je od draka uchytna; jak šla na procházku, že ji drak chytl a že ji má na ostrově za červeným mořem; že ho tam musí každý den dvě hodiny hladit a drak že má při tom svou hlavu položenu na jejím klíně.

Jak dočkali dne, hned se sebrali a jeli na kočáře až k tomu červenému moři. Potom sedli na loď a jeli až k tomu ostrovu, kde ta princezna přebývala. Jak přijeli k ostrovu, princezna se tam procházela — draka nebylo doma; ale princezna už jim kývala, že je s nimi zle; nebo drak už prám letěl domů. Bratr pobera honem zvolal: „Ať je princezna tudyk!“ Hned při nich byla na lodi, ale křičela, že je s nimi zle, že zahynou všeci.

Jeli na lodi ruče pryč, ale ten drak naplněný zlostí řval a hučel a vznášel se nad nimi. Hvězdář povídá myslivcovi: „Bratře, zastřel ho!“ — Bratr myslivec pravil: „Ať je zastřelen!“ Drak byl zastřelen, ale padl na lodičku a lodičku jim prorazil, tak že jim voda hrkem vtékala. Draka vhodili do moře a bratr myslivec kázal bratrovi latařovi: „Zalátej tu díru!“ Bratr latař díru zalátal, že již ani kapky vody se jim do lodičky nedostalo.

Tak přijeli s princeznou šťastně až na kraj moře k břehu a sedli i s princeznou na ten kočár a jeli.

Ale jak v tom kočáře jeli, hádali se, komu ta princezna a to království patří.

Hvězdář praví: „Má je princezna! Kdyby nemne*), nebyli bychom věděli, kde je princezna.“ Pobera povídal: „Má je princezna! Kdyby nemne, nebyli bychom princeznu dostali do lodičky!“ Myslivce řekl, že jeho je princezna, kdyby něhno**), žeby nebyli draka zastřelili. Latař volal, že jeho je princezna, kdyby něhno, že by se byli všeci zatopili a zahynuli.

Jak přijeli ke královi do hradu, prosili ho, aby jich rozsoudil, komu patří princezna. Král pravil: „Milí bratři, rozsoudím vás podle spravedlnosti. Pravda je, že všickni jste si ji zasloužili, ale všickni jí dostati nemůžete. Podle slibu mého musí jí dostati bratr hvězdář, neboť jsem rozhlásil, že kdo by ztracenou princeznu našel, ten jí dostane a království s ní; hvězdář pak ji našel a řekl nám, kde přebývá. Aby však žádný z vás nebyl ošizen, dostane každý svůj vlastní kraj a ve svém kraji budete každý kralovati.“ Všickni byli spokojeni.

Hvězdář, jak bylo po svadbě, poslal si pro svého tatíčka domů. Tatíček přijel a byl rád, že synové jeho stali se panovníky každý v kraji svém. Z jara býval u lataře, v letě u pobery, na podzim u myslivce a v zimě u hvězdáře, a všudy se mu dobře dařilo až do smrti.

124. Po smrti.

Jedna panna se svým mládcem galanem velice se měli rádi a mňili spolem v stav manželský vstoupit.

*) „Kdyby nemne“ zkrácené místo: „Kdyby nebylo mne.“

**) Podobně: „Kdyby něhno“ místo: „Kdyby nebylo jeho;“ ba i „Kdyby nehvězdáře“ místo: „Kdyby nebylo hvězdáře“ v ústech lidu bývá.

Nesli oba dva do mlýna, a ji bolely nohy velice. Stěžovala si: „Oh, mne velice nohy bolí!“ a odpočívala na plotě. I ten galan s ní také odpočíval na tom plotě a pravil: „Moje milá, když tě včil nohy bolí, jak pak to potom bude? Tu máme být svoji, a tu tě nohy bolí!“

Jak tak vedlé sebe odpočívali, o rozmanitých věcech mluvili, až pak on jí řekl: „Má milá, prosím tě, jestli prv umřeš jak já, přijď mně povědít, jak se budeš mít; a jestli já prv umřu, já k tobě přijdu.“ Ona mu slíbila a podali si na to ruky.

Za krátký čas ona zemřela a byla pochována. On lhal venku na hůře. Za rok ona k němu v noci, když spal, přišla, probudila ho a pravila: „Vstaň a poznej mne! Víšli, jak jsme si spolem povídali, že kdo z nás spíše zemře, druhého navštíví?“ — Mládenec ji nemohl poznat; bylať pěkně přistrojena, ale lekl se a řekl: „Pro Boha, dyť jsi ty umřela, jak ses tu vzala?“ — Ona mu dala políček a pravila: „Ať mně to víc neřekneš, že jsem umřela; já jsem neumřela, já jsem jenom odespala. Běda s tím, kdo umře; s tím je už zle!“ — Mládenec se ptal: „Má milá, jak se tam máš?“ — Panna praví: „Chvála Bohu, dobře!“ — Mládenec: „Co tam jíte?“ — Panna: „Nic tam nejíme, ale máme líbezný vůně. Ale to ti povídám, víc toho nežádej po žádném, aby kdo k tobě přišel, když už je na věčnosti, poněvadž jest to těžká věc přijít jeden k druhému.“ Potom od něho odešla a každou noc přišla k němu, ale nic nemluvila, jenom ho obudila a při něm stála. On pořád schnul, až byl tak suchý jako tříška, a po malé chvíli zemřel a šel za ní.

II.

Národní

P O V Ě R Y A O B Y Č E J E

v okolí Rožnovském na Moravě.

Předmluva k prvnímu vydání.

Vydav nedlouho po návratu svém z Rožnova r. 1853 tiskem v krajině tamější sebrané Národní pohádky a pověsti*), obíral jsem se sestavováním národních pověr a obyčejů z téže krajiny, zamýšleje za doby přibližné je dáti u veřejnost.

Prodlévaje však za rozličnými příčinami u vydání své sbírky, umínil jsem si teprv minulého roku, když byla Matice Moravská pro zvelebení Českého písemnictví na Moravě založila časopis tento, uveřejniti ji v něm**), maje za to, že bude vítaným příspěvkem pro listy, které

*) Míni se tytéž pohádky a pověsti, jež zde do předchozího oddělení B. M. Kuldových spisů v druhém vydání byly položeny.

**) První vydání těchto pověr a obyčejů vyšlo v 2., 3. a 4. sešitu Časopisu Matice Moravské z r. 1870 a v 1. 3. a 4. sešitu téhož časopisu z r. 1871. Zde vychází toto dílo v doslovném vydání druhém.

především na zřeteli mají všeliké zjevy ducha Českého na Moravě.

Vše, co tuto podávám z pověr a obyčejů Rožnovských, pochází z úst lidu samého bez dalších výkladů a vysvětlivek, což dle mého zdání sběratelé materiálu pro budoucího pořadatele soustavy ponechávati mají.

I. Nadpřirozené bytosti.

Ďáblové čili zlí duchové. — O tajných pokladech. — Skřítek. — Světloňoši (Světlo-nozi?). — Vodníci. — Věštice. — Mora či Můra. — Smrt. — Patoš. — Slibka.

I. Ďáblové čili duchové zlí.

Ďáblové, čertové čili zlí duchové jsou nepřátelé člověka a snaží se, odvrátiti ho od ctnosti ke hříchu a tak ho přivesti do věčných trestů pekelných, kamž i on sám odsouzen jest od Boha.

Nejvyšší ďábel čili panovník pekelný, jehož ostatní čerti poslušají, jmenuje se lucifer. On dává lidem za dary jemu přinešené veliké odměny, jichžto v bytu svém mnoho pohotově má. Jednou dostal jeden chudý švec od svého bohatého kmotra kus masa s nelaskavými slovy: „Jdi s tím v čerty do pekla!“, načež onen skutečně maso luciferovi donesl, za něž mu tento daroval kohouta, jemuž po každém zazpívání dukát ze zobáku vypadl, obrus, na němž když se prostřel, k rozkazu majetníka jídlo i pití se vyskytlo, jakého si jen přál, a dvě kyjanky, kteréž každého klepaly, byly nebo mlátily, jak majetník švec naporučil. (Mor. nár. poh. a pov. z Rožnova, sv. II. str. 57.)*

*) Číslice svazkův a stránek vztahují se k nynějšímu druhému vydání citovaného spisu.

Luciper vysílá čerty své na svět, aby lidi sváděli ke hříchům aneb jsouli v bídě, aby se vlastní krví svou ďáblu zapsali. Zlý duch vezme cedulku tu s sebou do pekla, ale za to musí po několik v úpisu vyměněných roků člověku sebe zaprodávšimu sloužiti a peníze nositi. Když pak uplyne čas umluvený, přijde si pro duši jeho a odnese ji do pekla. (Mor. nár. poh. sv. II. str. 48, 54.)

Aby však mohl ďábel ctnostné lidi k hříchu svodit, bere na sebe rozličné podoby a šaty, tak že jej od člověka nelze rozeznati leč po koňském kopytu, kteréž mu pod oděvem vyčívá. — On se zjevuje v podobě a v šatech myslivce, jako se stalo před věky v jedné vsi pod Radhoštěm, kdežto se o ruku jedné dcerky ucházel. Matka mu ji slíbila pod tou výminkou, vystavili za 48 hodin na nejvyšší hoře mlýn a povedeli přes ni řeku. Čert se uvolil, nosil tam ohromné kameny na stavbu, vykopal strouhu a již by byl dohotovil mlýn ten, kdyby nebyl kohout zazpíval, an právě ještě skalisko ku stavbě nesl. Zpěv kohoutí ničí sílu a moc ďáblu; tudyž kámen pustil a zmizel. Kámen ten posud leží pod horou „Čertovým mlýnem“ zvanou, a jsou na něm vytlačeny záda, prsty a řetěz, kterýmž kámen ten na sobě připnutý měl. (Mor. nár. poh. sv. I. str. 41.) Zlý duch zjevuje se též lidem nábožným v podobě krásné děvy, jakož se stalo za dávných časů jednomu mnichovi; ten však jej poznal a zaklel svatými slovy, a ďábel musel kněžím v podobě lidské tak dlouho sloužiti, pokud ho nepropustili. (Mor. nár. poh. sv. I. str. 54.) Jindy chtěl v osobě nekatolické princesky nábožného biskupa ke hříchu nakloniti a k tomu konci dal se poučovati, jako by zamýšlel katolické vyznání učiniti. Avšak sv. Ondřej, patron

biskupův, zradil, zahanbil a zahnal zlého ducha. (Mor. nár. poh. sv. I. str. 308.)

Zlý duch musí časem býti nástrojem kárající spravedlnosti Boží, jako se stalo zlé a lakomé hraběnce, kterou přinesl čert, když spala, do Londýna k urputnému ševci, a ševcovou hodnou, hraběnce zcela podobnou, do zámku hraběcího. V chudobném stavu tom musela hraběnka dlíti sedm roků, až se polepšila; potom je obě čert zase přenesl v noci do bývalých bytů. (Mor. nár. poh. sv. II. str. 75.)

Zlý duch stává za velkým oltářem v kostelích, pilně se dívaje na lidi a zapisuje na veliké volské kůži každého, kdož při službách Božích nebo na kázání dřímá, lelkuje nebo šeptá. (Mor. nár. poh. sv. II. str. 107.)

Věnujeli člověk přemrštěnou lásku tvorům nerozumným, obzvláště kočkám, uhostí se v nich ďábel a mluvívá slovy lidskými k člověku tomu, zdržuje ho od modlení, od služeb Božích, od ctností, a konečně člověka toho bere do pekla, jestli se nešťastník ten zavčas zvláštním přispěním svatého náboženství ducha zlého neodřekne. (Mor. nár. poh. sv. II. str. 157.)

Kočka a obzvláště kocour, dosáhneli nad sedm let vyššího stáří, stane se zlým duchem, jakož vidno z této povídky: Bylo to jednou v sobotu kolem 10. hodiny večer, když jistý švec právě dodělané boty svému zákazníkovi nesl. Že pak to hezký kousek přes pole bylo, teprv v půlnoční dobu domů se vracel. Přicházeje k jedné sušárně, slyšel podivné zvuky. Nahledna tam šparou, spatřil světlo a plnou sušárnu koček, kteréž všechny ňamčely*)

*) Mňoukaly.

a tančily. Jeho vlastní kocour jim pod komínem na basu hrál. Ševce obešel mráz, že hned sebera se domů utíkal. Přejda domů, pomodlil se a odebral se na noční odpočinutí. Ráno vstal časně, aby se vypravil na ranní mši svatou. Když se pak do bot obouval, spatřil svého kocoura pod kamny ležeti a huboval: „Ty lenochu! Ty slavný muzikante! věil se budeš vyvalovat a v noci zas můžeš jiti hrát na basu!“ — Na ta slova kocour povstal na nohy, protáhnul se a skočil z podpece; ukousl ševce za palec na noze, vyskočil a roztřepal okno — a oknem ten tam do pole. Jak by kámen do vody hodil — nikdy více nebylo o kocouru ani slechu ani dechu; ale švec až do své smrti toho palce zahojiti nemohl.

Přestrojíli se člověk za čerta, aby lidi strašil aneb jinak na jmění jim uškodil, ďábel skutečný přichází, zmocní se ho a odletí s ním do pekla. (Mor. nár. poh. sv. II. str. 189.) V případě tom a kdykoliv zlý duch s očí lidských zmizí, ostane po něm smrad.

Člověk ve víře stálý může čerta, nechať se v jakékoliv podobě objeví, svatými slovy svázati a do své moci dostati. (Mor. nár. poh. sv. I. str. 45.)

Když pak se zlý duch pleskne svěcenou svíčí (bromničkou), ostane ve své šeredné postavě ďábelské státi a jest v moci člověka toho, kterýž jej pleskl. I chleb, sýr a jiná věc zlým duchem člověku k snědku předložená, pokapáli se voskem hořící bromničky, zmizí v kouř smrdutý a způsobí bouřku, jako by se mělo celé stavení zbořiti. (Mor. nár. poh. sv. I. str. 43.)

Podobně svěceným lýkem vazovým*) lze zlé duchy svázati. (Mor. nár. poh. sv. I. str. 59.)

*) Vaz = jilma.

Zvláště znamená sv. kříž jest mocnou zbraní proti zlým duchům, tak že ani na Žida nemají žádné moci, požeňnali se svatým křížem. (Mor. nár. poh. sv. I. str. 310.)

Zlí duchové hledí pro své účely mnoho pokladů nabíratí a jsou v jeskyních a ve skrýších jich strážci a hlídači v rozličných podobách. V pověstném Radhošti hlídá nesmírné poklady zlý duch v podobě psa na lávce přes řeku položené sedící, a toliko černokněžník může ho zaříkáním odehnati. Za lávkou nade dveřmi komory, v nížto poklady nahromaděny jsou, sedí na hřadě (na trámě, na žerdi) druhý strážný zlý duch v podobě kohouta, kterýž rovněž modlitbou černokněžníkovou odstraněn býti musí. V komoře samé pak za stolem sedí stařeček s bradou až po pás a má před sebou ustrojená jídla, z nichžto se mu ještě kouří. Komu se podaří až do komory přijíti, může si pokladův nabratí do libosti. Avšak tu obezřelosti potřebí jest. Zlí duchové, aby černokněžníky modlitbou nad nimi vítězíci oklamali, proměnili peníze zlaté v kovářské uhlí, jež se teprv na vzduchu vnějším zase obrátí v dukáty; nejlíp tedy učiní každý, kdož nevěšmaje sobě klenotův na pohled lesklých, kovářského uhlí do měchův svých nabere, čemuž ovšem černokněžníci dobře rozumějí a nedají se klamati. Vycházeje černokněžník opět se modlí, a kohout i pes zase pokojně postaví se na předešlé místo své. (Mor. nár. poh. a pov. sv. I. str. 22.)

Zmíniv se o zlých duchách co strážnicích pokladův tajných, ihned tuto položím pověry pokladův a jich hledání se týkající, an všeliké hledání pokladův více méně čertovství do sebe mívá. Ježto pak pověry ty v našem věku ponejvíce již toliko v pohádkovitých pověstech se uchovály, nechať tyto část o pokladech tím zajímavější učiní.

2. O tajných pokladech.

Nejznámější pověra o pokladech jest, že na tom místě, kde poklad v zemi jest, v jistých dobách, zvláště v noci, modrožlutý plamének vyzizuje (vylézá, vyšlehuje); kdo ho rychle přehodí růžencem nebo jinou svěcenou věcí, dostane poklad ten.

Pašijový týden jest obzvláště příznivý ku hledání pokladův. V tom témdni mají duchové strážní své poklady otevřené.

Kdo peníze v zemi zakopané najde, nesmí jámu zahrnouti, sice by do roka umřel.

Když se peníze v zemi zakopané suší, vyšlehuje na tom místě plamének přimodralý. Kdo to uvidí, nechať do toho plaménku vhodí růženec, bílý šátek nebo kousek chleba. Jak to učiní, peníze mu na vrchu zůstanou. Ale od železa ničeho nesmí do plaménku vhodit, sice by tím duch po něm mrštil a snadno by jej mohl zabítí.

Někdy poklad skrytý vylézá až na povrch země, tak že ho lidé vidí; ale nezřídka opět zaleze zpátky do hlubiny zemské, jakož vidno z řeči posud žijícího starce, jenž mi ze své (prý) zkušenosti vypravoval, co následuje: „Nám se před několika roky pěkný kousek stal. Na Radhošti věděli jsme o jistém pokladu a vypravili jsme se ho dobývat. To se rozumí, že jsme byli všemi potřebnými věcmi zaopatřeni. Svěcenou křidou udělali jsme kolo a v něm jsme pokojně pracovali, až jsme se dostali na truhlu pětičtvrtní. Sotva jsme se k ní dostali, hned nás pokušení potkalo; a čím více jsme ji dobývali, tím víc na nás doráželo; ale my jsme se nic nebáli, ani jeden k druhému jsme nemluvili; neboť když se poklad

dobývá, nesmí se při tom mluvit, sice by hned nazpátek do země vpadl. Poněvadž jsme o tom věděli, zachovávali jsme přísné mlčení. Již jsme truhlu sochory dobývali, tu podlé nás na kočářích po stráních neschodaých páni jacísi tryskem uháněli; ale my jsme nepřetržené pracovali, až jsme truhlu šťastně na sochory dostali a užuž na zem vyvážití měli. Tu zase podlé nás jel chlap velice chromý, vezl táčky (kolečko, kotouč, trakař), kteréž jenom půl kolečka měly. Co krok udělal, vždycky zastavil se a šel to kolečko na kulatou stranu obrátit. Bylo to k hroznému smíchu. Jak přišel naprotiv nám, ostal stát a povídal: „Hej, lidé, jak je dávno, co ti páni tady na kočářích jeli? Co myslíte, brzoli já jich doženu?“ — My jsme v tu chvíli právě truhlu na zem jedním krajem vyváženou měli a druhý kraj jsme ještě na sochorech drželi. Jeden z nás vida, že jsme peníze dobyli, chtěl si s chromým ďáblem zažertovat a pravil: „Ho, ho! kde jsou ti už, a jak bys jich ty, hloupý čerte, dohnal, vždyť jsi chromý a máš v táčkách jen půl kolečka!“ — Ale sotva to dořekl, peníze hrk do země nazpátek. Chromý s táčkami se ztratil, a hned také hrozný černý ptáček přiletěl a po nás svými křídličky mlátilo, až se zdálo, že nás utluče. V tom okamžení též strašný lijavec spadnul, že na nás ani jedné niti suché neostalo. Tož my jsme se kam který od strachu rozutíkali, až jsme se zase na salaši na Černé hoře (za Radhoštěm) všichni shledali.“

Někdy člověk, jemuž poklad souzen jest, i při orání pluhem ho vyvrátí a dostane.

Malý poklad v zemi uchráněný chodí podzemními stružkami, které si sám prorýje, za pokladem větším a zůstane při něm. Kdo takovou stružku najde, jdeli po

ní, přijde až k pokladu velkému. (Mor. nár. poh. a pov. sv. II. str. 231.)

Zhusta se posud v lidu mluví o hledání pokladův virgulemi. Virgula (z lat. virga, virgula) byly proutky v dvouzubou vidlici vybíhající. Hledač pokladův vzal vidlice do svých rukou, nesa virguli před sebou. V tom místě, kde se tlustý konec samovolně k zemi klonil, hledal se kopáním poklad.

Nejznámější hledání čili dobývání pokladů, o kterém se doposud v lidu s velkou věrou vypravuje, děje se tak zvanou chrištofkou, t. j. knihou, v nížto modlitby k zaklínání dobrých i zlých duchův obsaženo jest. Zde uvádíme několik sem slušících pověstí.

Jistý obrusářský tovaryš (tkadlec), ač vedl život nábožný, přece byl velice lakomý. Lakomství jej tak daleko zavedlo, že si umínil zlého ducha o peníze volat. Zaopatřiv si chrištofku, dal se do toho. Dělal to však tak skryté, že ani mistr jeho nic o tom nevěděl, co kutí. Přísloví praví: „Kdo zlého volá, jistě se ho dovolá,“ — tak se i zaslepenému tovaryši vedlo. Muselť lakoty své hrozně pykati, an místo donešení peněz zlý duch jej počal ve dne v noci pronásledovati. Hrdlil ho, házel všeličím po něm a zabít ho usiloval. Pravilo se, že zaklínání zlého ducha jednou v noci konaje, usnul, když mu zlý duch peníze nesl. Mistr slyše bouřit na dvéře, šel otevřít; nevida však žádného, zase dvéře zavřel. Sotva však vešel do jizby, již se hrozný hřmot strhnul, jímž i tovaryš ze spaní procítl, a věda, co to znamená, pravil: „Hospodáři, zle jste učinil!“ Od té doby zlý duch tovaryše hrozně pronásledoval. Jednou ve dne hodil po něm železným vřetenem. Tovaryš chtě se před ním skrýti, utekl do vedlejší světničky. Ale i tam

ho zlý duch našel a počal škrtit. Domáci, když to zpozorovali, chtíce ho od jisté smrti osvobodit, sotva se tam dostali, neboť zlý duch dvěře rozličným náradím zastavil. Vida mistr, že to k dobrému necílí, utekl se k duchovnímu, prose o radu. Kněz rozkázal, aby mu tovaryš přinesl knížku, z nížto zlého ducha zaklínal. Tovyaryš tak učinil, a od té chvíle bylo tomu strašidlu konec. —

Jistý souseď šel podlé obyčeje svého pozdě na večer navštívit dobrého známého svého. Přijda tam, zastal v jizbě jen jeho ženu a tázal se jí: „Kde máte gazdu?“ Ona odpověděla: „Seďte, sousedku, seďte; hned přijde!“ Souseď zpozorovav, že jest žena jeho zděšena a pomatena. domníval se, že přišel nevhod a chtěl odejít; ale ona prosila, aby jen na chvílku počkal, že muž její hned přijde. V tom vešel její manžel z kuchyně do jizby, a ona zase do kuchyně odešla. Souseď si zapálili tabák a dali se do hovoru. Ale hovor se jim dnes nijak dařiti nechtěl. Souseď vida známého svého jako měchem otřeštěného, vykouril svou dýmku a bral se do dveří. V tom vešla gazděna do jizby, a gazda šel do kuchyně. Souseď stoje „právě naproti kuchyňových dveří“ spatřil v kuchyni světlo, stál bílým ubrusem přikrytý, na něm křucifix postaveňý a několik osob u stolu sedících. Když to spatřil, mráz ho obešel, a hned chtěl odejít. Souseďka ale uchopila ho za ruku, snažně prosíc, aby neodchodil; neboť právě jedenáctá hodina dochodila, a té ona se nepochybně strachovala. Souseď z věcí spatřených a z řečí slyšaných snadno se dovtípil, co tam kutí, „proto mu jí zabylo líto“; ale přece tam mnil i nemnil ostať. V těch rozpacích obrátiv se k oknu, celou bílou osobu venku před oknem státi uviděl. Hrázou se mu vlasy na hlavě

zježily, a tak již nebral ohled na prosbu sousedčinu a vrazil do dveří a domů utřkal. Přiřda domů, honem se do postele položil, a tak jej zima udrtila, až mu zubami leškotalo, a pak ho celého čtvrt roku opustit nechtěla. A ti zaklínači co z toho měli? Přece v chudobě a v nedostatcích zemřítí museli.

Jiný muž, o němžto se vědělo, že zlého ducha volal, vypravoval: „Když se nás několik umluvilo, že budeme zaklínáním poklad dobývat, šli jsme k sv. zpovědi, dali jsme na mši svatou, činíce úmysl, že dáme z peněz dobytých kostel postaviti, jestli se nám to podaří. Ač jsme to dosti tajně dělali, přece se o tom jaksi naši panáčci (kněží) dověděli. Přišel jeden z nich ke mně a pravil, abych mu ukázal chřiřtofku. Co jsem měl dělat? Marné by bylo všechno zapírání — chtěj nechtěj musil jsem mu ji ukázat. On jí ani neotevřel, ale jenom na ni pravou ruku položil řka: „Nedělejte hlouposti, však z toho tak nic nevyvedete!“ — Mne to hned zamrzelo, že té kniřky ani neotevřel a jenom na ni svou pravou ruku položil; ale co jsem měl dělat? Dílo již bylo započato a muselo se dokončit. — Když jsme se měli k poslednímu modlení sejítí, napomínal jsem předkem své kamarády, aby jistě přišli. Všickni slřbili. Ale co se stalo? Jeden z nich byl dlužen peníze do vrchnostenského důchodu; přišel proň dráb, aby se za rozkazem hned k obecnímu úřadu dostavil. Ten se vmlouval, že dnes peněz nemá, prosil, aby ho jenom tentokrát nechal, že to brzy zaplatí. Když ani to neprosnělo, udal příčinu, že tam konečně ani jítí nemůře, poněvadř velice mrzne a on nemá co obout; dráb že by o jeho zdraví nestál, kdy to v tak tuhé zimě po něm žádal. Ale všecko nic naplat. Dráb vypůjčil od souseda obuv, a milý kamarád chtěj nechtěj k obecnímu

řádu dostavit se musel, kdežto za neposlušenství a nevyplnění povinnosti musel sobě oblíbit tu noc v chládku přenocovat. A to bylo právě v tu noc, co jsme měli poslední modlení vykonávat. Proto že v určitou hodinu nepřišel, začali jsme se modlit; ale že jeden z nás zcházel, nezískali jsme nic jiného než mnoho hrůzy a strachu.“

Také nešťastná duše musí někdy své časné tresty přetrpěti, sedíc a se trápíc na pokladě buď nespravedlivě v živobytí nabytém buď špatně použitém a zakopaném nebo zazdřeném. Dušem těm dobrými skutky doby trápení zkrátiti a tak poklad dostati lze.

Člověk může zakopaný poklad zlému duchu pod stráž odevzdati a jemu výminku položit, pod kterou ho člověku vydati smí. (Mor. nár. poh. a pov. sv. II. str. 107.)

3. Skřítek, v okolí Rožnovském: špiritus, špírek, luček, čertik, rarášek.

Skřítek čili skřet byl u pohanských předkův našich bůžek domácí, bůžek domácího štěstí a požehnání, jemuž se v jizbě, obětovalo a k němuž se každý pomodlil, nežli z domu po práci své a po obchodu vyšel. Jeho místo bylo v rohu jizby, tam stával na podstavku ve skříni zavěšené nebo ve zvláštním výklenku. Posud nalézáme v některých krajích Moravy skřítku v rohu světnice, na které nyní kříž nebo obraz nějakého svatého místo skřítky pohanského zaujal. Místo ono posud jest čestným místem o svatebním veselí pro nevěstu, o jiných návštěvách pro hostě nejvzácnějšího, obyčejně pak pro hospodáře. Památka bůžka tohoto podnes žije v mnohých pořekadlech a příslovích národu

našeho, jako „Ten člověk musí mít skřítku,“ praví se o tom, jemuž štěstí slouží. „Není ani skřítkka doma,“ mluví do jizby vstupující, nikoholi nenajde v domě.

Pověry v okolí Rožnovském o skřítku panující nyní následujtež.

Špiritusa (skřítkka) dostane člověk, vezmeli od kury (slepice) dočista černé vejce, dáli si je pod levou paži a sedneli za pec. Musí pak se člověk ten Boha, duchovenstva a všeho, co se týká náboženství, odřící a jenom víry špírkovy se musí přidržeti. Za devět dní se mu z toho vejce vylhne špiritus. Pokud však na vejci sedí, nesmí se člověk ten ani mýti, ani česati, ani modliti, ani nehty sobě stříhati. Jak se mu špírek vylhne, udělá mu, cokolivěk člověk, jeho pán, chce. Nosí mu peníze, vypravuje mu noviny ze všech končin a z celého světa. Takový člověk ale již jest špírkův, a Bůh do něho nic více nemá. První člověk, jemuž se vylhl, může ho ještě pozbyti a se ho zbaviti; i druhý, co ho od něho koupí; ale třetí si od něho již nijak nepomůže — Kdo si od něho chce pomoci, musí chytit divokou černou kuru, přiváže jí špírka na ocas a pustí ji. Anebo vezme láhvi, dá ho do ní, zacpá ji, pověstí ji ledakde na jedli, na buku, a uteče odtud.

Na Radhošti jej kdosi tak zavěsil, a jistý Březina z chaloupek Bečvanských šel podlé Černé hory a slyšel volat: „Pomoz, pomoz, pomoz!“ Březina myslil, že tam nějaký pták zpívá. Šel tam a uviděl pěkného ptáčka v ucpané láhvi. Láhev odecpal a ptáček vyletěl z ní a hned se proměnil v hezkého chlapečka. Špírek se udělá, čím chce, a mění se jak páví péro. Březina, jak se mu špírek proměnil v chlapečka, povídal mu:

„Ale když jsi tolký urostl, cos vylezl ven, ukaž mi to, jak to děláš; udělej se zas tak maloučkým; jak jsi prv byl a vlez mi zase do té sklenky, však já vím, že jsem již tvůj.“ Špírek se udělal tenkým jako nit, vlezl do láhve a byl zas ptáčkem. Březina honem zacpal láhev, zavěsil ji a utekl. Posavád tam visí, jestli někdo láhvičce neroztřepal. Lidé však se tomu místu rádi vyhýbají.

Jistý Mandula ve Víči věděl mnoho věcí pomocí špírka. O tom se přesvědčil jistý sedlák z Týlovic, jemuž se ztratil vůl. Již druhý den ho neměl a šel k Mandulovi na poradu, aby mu pověděl, co by o tom troufal. Mandula mu povídá: „Musíte dočkati a u mne na noc zůstat, až ráno vám povím.“ — Týlovský sedlák u něho nocoval. V noci Mandula vstal a šel ven. Sedlák také byl v tu chvíli venku. Mandula o něm nevěda, vyšel za stodolu a volal: „Kubo, pověz mi, kde ten vůl je!“ — Kuba mu odpověděl: „V Drdově stodole!“ — Mandula se tázal: „Kdo ho ukradl?“ — Špírek odpověděl: „Žádný ho neukradl, byla stodola otevřená a vůl tam vlezl; potom fučel větr a zavřel vrata. Do stodoly od té doby ještě žádný nešel, tož vola nenašli!“ Týlovský sedlák jak to uslyšel, nečekal rána, ale hned běžel domů a zrovna do Drdovy stodoly. Vola tam skutečně našel. Sebral vola a přivedl ho domů. Mandulovi nedal za to nic, poněvadž se tázal toho čerta raráška, který mu to pověděl.

Pomocí toho špírka věděl Mandula o každém člověku, mnoholi má peněz, když k němu přišel. Zapřít mu toho žádný nemohl. Nebožka matka oné osoby, jež mi o Mandulovi tyto věci vypravovala, přišla jednou k němu a žádala ho, aby poradil jejímu nemocnému otci. Mandula pravil: „Milá brachu, já vám nemohu nic dát — nemáte dost peněz; máte jenom jednu dvacítku (dvacet-

ník), a ty léky, co váš otec potřebuje, budou stát dvě dvacítky.“ Matka šla domů a přinesla druhou dvacítku. Mandula jí dal, a otci to pomohlo.

V Týlovicích bylo Máchalovi učarováno, že mu koně i krávy pošly. Krávy měly pěny u huby a místo mléka dávaly krev. Šli na poradu k Z posud žijícím v Bystřici. Ten mu řekl, že musí mostiny vylomit, vyházet a hlíny na dva sáhy vykopat a všecko nové dát. Též mu Z pravil, že mu toho čarodějníka poznačí — že mu buď obrátí hlavu na bok, buď ruce na zad. Máchala nechtěl, že msta patří Bohu, ale aby pchaní na něj poslal na tak dlouho, až by ho přišel odprosit a se zavázal čarodějník, že mu již nebude škodit. — Stalo se. Ale Máchala od bolesti, že mu tolký statek (dobytek) posel, chřadnul, až umřel.

Takových pohádkovitých pověstí o Z posud žijícím a doktořícím koluje v okolí Rožnovském velká síla. Není téměř člověka, co by o něm nevěděl a jakosi úctou a bázni k němu naplněn nebyl. Každý z nich pevného jest mínění, že Z všecko, co dělá, dělá pomocí špírka, jehož prý by se rád již zbyl, ale nemůže.

4. Světloňši.

Když Pán Bůh pyšné anjely s nebe svrhl, letěly jako hustý déšť dolů. Kterí z nich spadli na meze nebo do trní, jsou světloňši; kteří pak spadli do vody, jsou vodníci.

Světloňši (světýlka, bludičky) nejvíce se ukazují na podzim na lukách a na pastviskách, kdežto tancují. Nesmí na ně nikdo hvízdati, sice by je k sobě přivolal.

Pocestný se musí před nimi na pozoru míti; neboť mu hned na záda sednou a zavedou jej třeba půl míle i více s pravé cesty, vodíce jej po samých neschodných místech, přes chábí a křibí (křoví), přes trní a močály. — Modli se, jak chceš, nic naplat: čím více kdo se modlí, tím více jej světloňosi mámí a vláčí, až se konečně člověk dopálí a zaklne. V tom okamžení jej světloňosi opustí, ale obyčejně v takovém místě, z kterého se má co vy-
motávat; také mívá člověk takový od světloňosů celá záda promočená. Když pak svedený a trýzněný člověk přijde domů, teprv se zhrozí vida, jak jeho oděv je roztrhán a on sám poškrábán.

Jistý mlynář vypravoval: „Jednou jsem mlel v noci. Vyjda ven, viděl jsem světloňose po louce skákat, a ti pořád blíž a blíže přihopkovali, až jeden z nich byl jenom na sáh ode mne vzdálený. Dobře jsem ho viděl. Byl to človíček malý a skrčený a v obou rukách držel si na prsách malou lucerničku. Já jsem rychle dvéře zapleřtil a utíkal do jizby.“

Světloňosa se člověk nejspíš zbaví, když sedne. Toho světloňosi jen promočí, a když se po něm do vůle naskáčí, jeden po druhém se potratí.

Když světloňosi po člověku skáčí, zdá se mu, jako by se ho někdo pučeřinou dotýkal.

5. Vodníci.

Vodník (vodní duch, vodní mužík, nezřídka hastrman) zdržuje se ve velkých vodách a v hlubokých plesech. Nebezpečným jest všem těm, kteří se v takových plesech koupají. Býváť ho vídati, an sedí

na lávce nebo na břehu, maje na hálce všelijaké krásné pentle pověšené, jimiž láká děti k vodě, aby je mohl utopiti. Pentle ty však nejsou nic jiného než dlouhá vodní tráva. Vody jsou jeho hlavním sídlem; on však také po zemi chodívá, a lze ho lehce poznati, an mu z levého šosu zeleného kabátu neustále voda kape a že mlavě hňuhňá. Chodívá též do měst na výroční trhy a praví se, když je vodník na trhu, mají kramáři dobrý odbyt na zboží své. — Na suchu nemá vodník síly, ale ve vodě mu nikdo neodolá. V dost malé bařince, ba i pod odkapem je s to člověka utopiti. Vodník bývá také ženat a má pod vodami svůj krásný byt.

Byl jistý mlynář, jehož vodní muž chodil pokoušet. Přišel tam mlynářský a prosil za nocleh. Mlynář pravil: „Milá brachu, nemohu ti nocleha dát, já tu sám nenocuji, poněvadž tu vodní duch velice pokouší.“ — Mlynářský praví: „Já se ho nebojím a rád bych věděl, co on je za jeden!“ — Zůstal tam. Mlynář měl na stěně housle, mlynářský si koupil svíčku, vzal housle a hrál. Vodní duch přišel k němu a pravil: „Nauč ty mne na těch houslích hrát!“ — Mlynářský praví: „Ty se do smrti na nich nenaučíš hrát!“ — Potom mu přece ty housle dal a řekl: „Hrej, ale musíš pěkně přebírat na strunách!“ — Vodní duch nemohl dobře přebírat; měl dva prsty křivé, na kterých nejvíc záleží. Vodní duch se ptal mlynářského: „Jak bych já ty dva křivé prsty poprostil, co by byly rovné?“ — Mlynářský praví: „Oh dobře, to já ti poprostím!“ — Vzal nebozez a vyvrtał ve sloupě ve dveřích díry dvě, utesal dva klínky a povídal: „Strč tam ty prsty, budem je prostít, a jak tě trochu bude bolet, pověz mi. Ony se ti tam pěkně ustojí!“ — Vodní duch tak udělal. Mlynářský hlobí na

klíny a praví: „Ještěli necítíš bolesti?“ — Vodní duch odpovídá: „Ještě ne!“ — Mlynářský udeřil silněji na klíny. Vodník řekl: „Už bolí!“ — Mlynářský káže mu: „No dobře; nechť se ti jenom ustojí!“ Pak vzal tatar (karabáč) a vodního muže jak mele tak mele a praví: „Včil mi odpřísahaj, že více nebudeš do toho mlýna chodit žádného pokoušet!“ — Vodní duch odpřísahal. Jak odpřísahal, mlynářský vzal sekyru a ty dva prsty, co byly klínky zahloubené ve sloupě, mu uťal. Vodní duch utekl ven a volal: „Třeba jsem já tobě odpřísahal, že do toho mlýna víc nepůjdu; na tobě já se musím vyvézt (vymstít), za sedm roků já tě dostanu!“ — Mlynářský ráno se bral pryč od mlynáře, ale mlynář mu pravil: „Oh, ty ostaneš u mne, a buď u mne až do smrti!“ — Měl dceru, kterou mlynářský za krátký čas pojal za ženu a řídil mlýny. Jedenkrátě šel srážet vodu. Vodník sedí na stavě, a mladý mlynář vida ho, pojď pro nebozez. Přišel s nebozezem a dal se vrtat do klády. Vodník to vida, pravil: „O zasli ty dírky vrceš pro ty prsty? Ale já ti jich tam již více strkat nebudu!“ — Ztratil se, a nikdy více ho nebylo vidět u toho mlýna.

Byl zas jiný mlynář, v jehož mlýně za nočního času strašilo. Přišel tam jednoho dne komediant, a ten měl tři lvy. Žádal za nocleh. Mlynář pravil: „Milý příteli, nemohu ti nocleha dát, poněvadž tu velice straší. Já tu sám v noci nesmím bývati.“ — Komediant prosil, jen aby ho vzal, že ho noc zachodí a že se strašidel nebojí. Mlynář ho tam nechal. Komediant měl dvě svíčky a hned si jednu rozžehl. O 11. hodině pustilo strašidlo mlýny a mlelo a třískalo všemi zanáškami. Komediant dal rozžatou svíci pod hrnec, aby mu jí vítr nezfoukl, a šel do sně k tomu strašidlu. Strašidlo mu pleštilo po hrnci

a zhaslo mu svíci. To byl vodní duch, který musí do roka člověka utopit. Komediant jde do jizby a rozžehne si obě svíčky. Vodní duch ho začal bít, a komediant nemohl ducha zmoci. Pustil na vodního ducha prvního lva. Ani ten mu nemohl poradit. Pustil naň druhého. Ještě vodního ducha nemohli zmoci. Pustil i třetího lva — a ti ho zmohli. Vodní duch utekl a komediant ráno odešel svou cestou. K večeru vodní duch přišel ke mlýnu, klepal na okno a volal: „Mlynáři, ještě ty kocourky tady máte?“ — Mlynář odpověděl: „Dnes ještě jinačí, nežli byli ti!“ — Vodní duch pravil: „Pokud bude ten mlýn mlýnem, už já k vám víc nepřijdu!“ — Nepřišel více.

Kdosi měl louku u vody, a každý rok, jak bylo seno v kopkách uloženo, cosi mu je do rána rozválelo. Trvalo to několik roků. Jedenkrát, jak tu louku zase posekali, pravil pacholek: „Hospodáři, já se musím zdovědět, kdo nám ty kopky rozhazuje; zůstanu zde přes noc na stráži.“ — Hospodář přivolil. Pacholek si sedl pod jednu kopku a čekal. Noc byla jasná, a měsíček pěkně svítil.

Tu najedncu vyšel vodník z vody a zrovna na jednu kopku vyskočil a počal se po ní škobrtat. Pacholek to vida hodil po něm kamenem a udeřil jej do hlavy. Vodního mužika to zabořilo, hned nechal škobrtání a poškrabav se v hlavě, pohlednul na měsíc a hňubňal říka: „Mělli bych svítit, tož bych svítil a do hlavy bych neházel.“ Potom sebera se do vody, od té doby více kopek nerozhazoval.

Jakási žena žala obilí na poli u vody. Přihopkovala k ní veliká chrástavá žába. Žena se té žaby bála a všemožně ji od sebe odháněla. Žába několik skoků nazpět udělala, ale za malou chvíli zase k ní přihopkovala a

pořád se kolem ní pletla. Když se jí žena dokonce nemohla zbaviti, šustla po ní nažatou hrstí zboží a řekla: „Mohla bys žabičko odejít, však až budeš potřebovat, teprv přijdi a já ti půjdu za kmotřičku.“ — Žába, jak by byla těm slovům rozuměla, hned pryč odhopkovala. — Za krátký čas, když žena zase na tom poli pracovala, přišla k ní neznámá ženská. Když se na ni dobře podívala, hned uhodla, že jest to vodníková žena. Ta jí pravila: „Slíbilas mně, že mně půjdeš za kmotřičku, proto jsem včil pro tebe přišla.“ — Žena se lekla a neměla chuti ženě vodníkové sloužiti za kmotřičku; ale když tato jí hrozila, pakli to neudělá, že s ní bude zle, chtěla nechtěla s ní šla. Jak přišly k vodě, vodníková žena šlehla jakýmsi prutem po vodě, a voda se hned rozstoupila. Když tam vešla, krásnou světlici i nemluvnátko tam spatřila. Když bylo po obřadě a po hostině, vodníková žena zametla jizbu, a když se kmotřička odtud odejti strojila, pravil vodník: „Kmotřenko, nemám vám čím za službu nám prokázanou zaplatit; ale abyste ode mne přec něco měla, aspoň tuhle ty smeti sobě vemte.“ — Žena neměla chuti brát smeti za záplatu. Že by ale odtud již byla ráda se dostala, sebrala smeti do zástěrky a odešla. Když vyšla na vrch, pomyslila si: „Což bych ještě s tu odtud smeti nosila?“ Vysypala je na zem. Přijdouc domů, odvázala zástěrku, a tu jí z ní cosi na zem bříinklo. Hned hledala, co to? Byl to dukát, jenž se jí ještě jaksi v zástěrce udržel. Tu se jí teprv v hlavě rozsvítilo. — Výskokem běžela na to místo, co ty smeti vysypala, ale již tam po smetích ani nejmenší památky nezůstalo.

K jednomu řezníku chodila žena vodníka pro maso. Jak ji řezník poznal, přemýšlel, co by jí vyvedl. Jednoho

dne, když přišla do jatek pro maso, ptal se jí řezník: „Ukažte mi, z kterého místa vám mám maso utít?“ — V pravici měl již nachystanou sekyru a v levici držel maso na klátě položené. Vodníková žena ukázala mu prstem a pravila: „Třeba tu z toho místa mi utnète!“ Ale sotva to dořekla, již měla prst od ruky odpadlý; řezník jí ho ze šelmovství utal. Ona mu nic neřekla, jenom naň špatně zabledla a odešla. Řezník se ulekl, neboť už věděl, že to s ním dobře nevypadne. Od té doby se každé i sebe menší vody chránil, po lávkách nikde nešel, raději si o mnoho zašel. Jedenkrát vedl tele. Bylo to právě po dešti, se střech ještě odkapávalo. Tu potkal vodníka, kterýž řezníka hned chytil a řekl: „Včil ti musím zaplatit za to, žeš mojí ženě prst utal!“, a hned ho v bařince pod korýtkem utopil.

Vodníkův syn zamiloval se do jednoho mlynáře dcery. Nosil jí všelijaké pentle a pobízel ji, aby s ním šla k jeho rodičům. Dívčina nevěděla, že to je syn vodníkův. Dlouho se vymlouvala, až když se mu již dokonce vymluviti nemohla, šla s ním. Šli pořád podlé vody. Dívčině to vrtalo hlavou, proč po cestě nejdou, ale nic mu neříkala. Tak šli, až přišli k velikému plesu. Tam zůstali stát, vodní mužík vytáhl z kapsy proutek, šlehnul jím po vodě, a voda se hned rozstoupila. Včil nepotřeboval milenky své pobízet, v tom okamžení, jak proutkem po vodě šlehnul, táhlo ji cosi neviditelného, aby se tam šla podívat. Vejdouc tam spatřila velice krásnou světnici; v ní byl otec a matka jejího milence, kteří ji velmi vlídně přivítali; kázali jí se posadit a potom po všech světnicích ji vodili a všecko jí ukazovali. V nejposlednější světnici byly dokola stěn samé hrněčky nahoru dnem převrácené. Dívčici to bylo hrozně divné, nač jest tam

tolik malých hrnčků a proč jsou všechny dnem nahoru obráceny. Ale nechtěla se jich na to optati. Jak odtud odešla, staří ji velice zvali, aby je zase brzo navštívila, a dali jí ten proutek, aby, kdy bude chtít, k nim přijít mohla, že má tím proutkem jenom šlehnout na vodu, voda že se jí hned otevře.

Dívčina odtud odešla, a syn vodníkův ji jako předešle navštěvoval a ji začasté pobízel, aby s ním šla. Ale ona se vždycky vymlouvala, že má mnoho práce, a že, až bude mít kdy, bez pobízení přijde. — Jednou napadla ji chuť, aby se tam šla podívat. Vzala proutek a šla k tomu plesu, šlehla jím po vodě, a voda se jí otevřela. Vešla tam. Přijdouc do první světnice, neviděla žádného. Všecky světnice přešla a nikde žádného nenašla. I do nejposlednější světnice vešla, ale ani tam nebylo žádného. Vidouc tam toli hrnčků, duem nahoru převrácených, vzala jeden z nich, aby se naň podívala. Sotva jej zdvihla, hned z něho vyletěla bílá holubička řkouc: „Zaplať ti Pán Bůh!“ Dívka potom všechny ty hrnččky dolů dnem zpřevracela a z každého bílá holubička vyletěla s vděčným: „Zaplať Pán Bůh!“ — To byly samé dušičky těch lidí, kteréž byl vodník utopil. Děvče domů odešlo a od té doby vystříhalo se syna vodníkova.

6. Věštice.

Věštice jest bytost ženská, která se může proměnit ve všeliká zvířata. Ona zvláště hledí uškoditi šesti-nedělkám. Snaží se matkám ukrásti dítě a podhoditi jim své dítě velkohlavé. Takové podhozené dítě jmennje

se podvrženec čili podvrženče a neuaučí se nikdy ani mluvit, ani chodit. Proto nesmí šestinedělka až do úvodu pod širé nebe vycházet a kdyby na ni něco volalo — to bývá obyčejně Věštice —, nesmí se ohlásiti, aby nedostala nádchu.

Jedna matka vybila svému vzdorovitému dítěti a poněvadž potom velice plakalo, vyhodila je do síně. Když dítě plakati přestalo a matku zlost pominula, volala na dítě, aby šlo do jizby. Dítě však do jizby nešlo. I vyšla se matka podívat za ním do síně, co tam dělá. Ale kterak se zhrozila, vidouc dítě s velkou hlavou v koutku čapěti. Na vlas bylo jejímu dítěti podobno, jen že mělo velkou hlavu. Matka si pomyslíla, že mu hlava od velkého pláče nabrala (otekla); zabylo jí ho líto, vzala je za ruku a chtěla je vésti do jizby; ale dítě nemohlo na nohy stanout. Mluvila k němu, ale dítě místo odpovědi divně na ni hledělo. „Pro Pána Boha,“ myslila si žena, „vždyť jsem tě rozumně pobila, a ty ses tak dolekalo!“ — Vzala je na ruce a nesla do jizby. Aby mu vřed (božec) neuškodil, hned se sebe vlasy ustříhla a dítě okouřila. Avšak ani to nespomohlo. Co kdo poradil, všechno dělala, ale dítě přece velkoblavaté zůstalo, nechodilo, nemluvílo, neustále by bylo jedlo a jestli mu honem nedávali, vřeštělo. — Když to sousedky viděly, pravily jí, že jináč není, že to musí býti podvrženče. Matka však tomu odporovala tvrdíc, že jest jejímu dítěti na vlas podobno. Sousedky ale na svém neustále stály a daly jí radu, jak by toho zkusiti a se přesvědčiti měla. Matka přijdouc domů, podlé rady sousedek složila na ohnisku oheň a kolem něho nastavěla škařoupky z vajec a do nich nalila vody. Když to všechno udělala, vylezla na hůru a děrou, jížto se vypouští kouř z jizby,

dívala se do jizby*). Tu viděla, jak děcko na nohy skočilo a příjduc k ohnisku, na škařoupky se dívalo řkouc: „Jak jsem již tak starý čert — v takových hrncích jsem ještě jak živ neviděl vařit.“ A jak to propovědělo děcko, sebralo se a zas na předešlé místo se usadilo. Žena slezla s hůry, mluvila k dítěti a stavěla je na nohy. Ale dítě ani mluvit ani chodit nechtělo. Žena vzala dle rady sousedek omlad ltskový do roka vyrostlý a tím omladem děcko velkohlavaté bila. Děcko křičelo, co mělo hrdla, ale žena na to nedbala a jenom pořád děcko bila. Tu najednou se dvěře otevřely, a Věštice hodila jí vlastní dítě do jizby a seberouc své podvržené dítě, pravila: „Já jsem tvému dítěti tak neubližovala jako ty mému. Ale po druhé se měj na pozoru a nevyhazuj dítě ven!“

7. Mora čili Múra.

Dítě, které se narodí se zuby, jest *Morou*. Kdyby se takovému dítěti dalo nejprv do úst dřevo, chodilo by na stromy; jestli by toho ale matka neučinila a dala mu svůj prs, bude chodit na lidi.

Mora chodí v noci po lidech, tlačí je na prsou a ženám vypíjí z prsou mléko. Příjduc na člověka, nejprv naň dopustí libý spánek a pak, když tvrdě usne, strašné sny mu představuje a jej dusí. V tom stavu chce člověk křičet, ale ani hlasu vydati, ani sebou pohnouti nemůže. Nejspíš pohne palcem na pravé noze a jím hýbaje pomalu přichází k sobě.

*) V mnohých chaloupkách, poněvadž večer světidly svítí, aby je kouř nedusil, mají v povale (ve stropě) díru kulatou závlačkou zadělanou; závlačku večer oddělávají a tak děrou vychází kouř.

Chceli se dovědět, kdo tou Morou jest, má, když se probudí, říci: „Přiď ráno, dám ti chleba se solí!“ Načež záhy ráno osoba ta do jeho bytu přijde.

Aby se šestinedělky před tlačení Mory zachránily, berou smůlu, co se na zvonech z oleje ustojí. Touto smolou, které říkájí „zvonový hlas“, sebe i dítě své okuřují.

Také ke dveřím staví metlu (pometlo, koště) naopak, t. j. proutím vzhůru; aneb do hlav svého lože, t. j. na tom konci, kde hlava bývá, nůž položí.

8. Smrt.

Smrt chodívá v podobě hezké ženské světem a má tajný stánek svůj s pěknou světnicí a s velkými sklepy. V těch sklepech hoří svíčky malé, velké, prostřední; v zásobě pak jest množství neupotřebených věcí. Ty svíce jsou každého člověka věk. Jak se dítě narodí, nastrčí a rozžehne mu smrt svíci; ta když dohoří, smrt musí pro toho člověka jít, a on zemře. To všecko smrt okázala v obydlí svém člověku chudobnému, jehož dítěti na křestu byla kmotrou. (Viz Mor. nár. poh. a pov. sv. II. str. 97.)

Stojíli smrt nemocnému u nohou, tomu ještě lze pomoci, neboť jeho svíce ještě nedohořela. Stojíli pak smrt nemocnému u hlavy, tomu již více pomoci není. (Mor. nár. poh. sv. II. str. 99—100.) Více viz ze článku: „Smrtná neděle“.

9. Patoš.

Patoš jest zlý duch mocný v podobě draka ohromné velikosti, kterýž po lidsku mluví a věští, i radí; jakýsi zbytek věštících bůžkův pohanských, jimiž zlí duchové dávali odpovědi lidem. (Viz Mor. nár. poh. a pov. sv. I. str. 208.)

10. Slibka.

Slibka jest duch takové ženštiny, kteráž za živobyť svého milenci svému věrnost přísahou ztvrzenou zrušila, a tudíž po smrti ve způsobě bílého libě zpívajícího ptáka v horách se ukazuje. Člověk nesmí toho zpěvu poslouchat, sic by se omámil a hluboko do hor zašel. Jedni ji ve dne mile zpívati, jiní pak v noci tůkati slýchají; nesmí se jí však žádný ohlašovat a na ni tůkat, neboť by k němu přišla. *)

Žena jistá o tom vypravovala: „Ma nebožička mamka jedenkrát v noci, když šla odkudsi domů, slyšela tůkat. Myslí, že jí některé z nás dětí naproti jdeme, též tůkla — a hned to zase na ni tůklo. Mamka tůkla po druhé, ono to opět na ni tůklo, ale již ten hlas blíže slyšela; proto se divila, proč tak honem běžíme, snad se doma nějaké neštěstí stalo. Tůkla po třetí. Zas jí to odpovědělo, a sotva několik kroků udělala, zjevila se jí po boku bílá ženská a pořád podlé ní šla až k chalupě. Chudák mamka neměla kdy od strachu bouřiti, bychom jí otevřeli, než dvéře vyrazila a když vpadla do jizby, dlouho jsme na ní nemohli slova dobytí. Až se zpamatovala, teprv nám domácím vypravovala, jak jí Slibka přehnala.“

*) Kravařky na pastvě nebo známí v lese v předvečer na sebe tůkají, dávajíce sobě znamení, jak daleko jsou.

II. Lidé nadpřirozené činnosti.

Čarodějníci — Čarodějnice. — Zaklínači. —
Dráči.

I. Čarodějníci.

Čarodějníci, také černokněžníci a kúzlíři zpytováním a upotřebením tajných sil přírodních a působením vyšších duchův provozují podivné, nadpřirozené a ostatním lidem nepochopitelné věci, čemuž se byli obyčejně z kněh černokněžnických naučili.

Černokněžník prostírá svůj plášť a sednuv si naň, zapískne na píšťalku a letí povětřím, kam chce, tak že s Radhoště za hodinu až do Prahy doletí. (Mor. nár. poh. sv. I. str. 32.)

Řikáním z knihy tajemné čili čertovy přinucují černokněžníci draky, aby vylezli z díry v Radhošti a z jezera Karlovického u Rožnova, vylezším dávají ohlavy z vazového lýka, jimiž, jsouli svěcené, i zlé duchy svázati lze. (Mor. nár. poh. sv. I. str. 59). Kdykoliv škodná vichřice burácí, posud domnívají se lidé v okolí tom, že černokněžník odkudsi draka vyvedl, jenž letem svým vítr ten působí. (Mor. nár. pov. sv. I. str. 24.)

Černokněžníci dovedou z bláta na horách Rožnovských utočiti kulky ryzího zlata. (Mor. nár. poh. sv. I. str. 25.) V děrách v Radhošti pak jest veliká síla hlíny mezi skalami, jak by ji namánil, a v ní jsou světlá zrnka jako hráchy. Z hlíny té dá se rovněž ryzí zlato vyráběti. (Mor. nár. poh. sv. I. str. 26.)

V Radhošti jsou též v děrách a na některých místech pod zemí zlaté i stříbrné střechýle (rampouchy). Černoknězenci dovedou modlitbou a pratem divotvorným zemi otevřítí a střechýlů sobě nalámati. (Mor. nár. pov. a poh. sv. I. str. 27.)

V děrách Radhoště pak si jich nalámati může, kdokoliv se na ta místa dostane, kde na skalínách rostou. (Mor. nár. poh. sv. I. str. 35.)

Na stráni Škaredé v Radhošti dovedli černoknězenci z hlíny v půdě močálovité tlačiti kulky modřilu čili indichu nejvzácnějšího. (Mor. nár. poh. sv. I. str. 30.) Na Radhošti jsou též slatviny čili louky na jamách, místa bařinatá, z jichžto hlíny se dělají šúlce (šíšky), které se v ohni z dříví javorového na zlato vypalují. (Mor. nár. poh. sv. I. str. 33.)

Kúzlíři čili kouzelníci mívali množství čarodějných kněh, v nichžto nikomu čísti nedopustili, sami však z nich učili se podivným a zázračným věcem, na př. aby peníz jimi do kapsy daný vezdy v kapse byl, i když se byl za něco koupeneho vydal. Kúzlíři dovedli se proměnití v koně, krávy, ve voly, ptáky, v prsten, v zrněčka písku nebo obilí a v cokoli chtěli. Když se proměnili v koně nebo ve vola a dali se někým na trhu prodat, prodavač nesměl je s ohlavem nebo s provazem prodati, sice bylo zle; pokud měli totiž ohlav, nemohli uteci aneb v něco jiného se obrátiti. Byli bez ohlavu, utekli kupci, stavše se opět lidmi. (Mor. nár. poh. sv. II. str. 31 a 84.)

Čarodějníci a čarodějky zaklínali lidi v kočky (Mor. nár. poh. sv. I. str. 64.), v koně (str. 74, 80, 82.), v holubice (str. 75.), ve vlky, medvědy a lvy (str. 111), v draky (str. 111.), v psy (str. 149.), v hluboký spánek (str. 225.), v krkavce (str. 255), proutkem v kameny

(str. 288.) — Zakletí lidé vysvobozování a opět v lidí obrácení bývali upálením (str. 65), mečem (str. 74, 88, 111), vytrhnutím peří (str. 75), divotvornou vodou do úst nalitou (str. 225), sedmiletým mlčením (str. 259), žabí žlučí (str. 289).

2. Čarodějnice.

Čarodějnice (čarodějky) mají také knížku čertovskou, kterou když otevrou, dávají bez odporu na někoho koňský ohlav, a jezdí na něm každou noc do sněmu čarodějnic a k tanci, i k hodům nočním. (Mor. nár. poh. sv. II. str. 89). V komíně na deštici mají hrnek s masťou, jížto pomaží šlapky a dlaně tomu, na kom jezditi chtějí, čímž se z něho stane kůň. Jejich heslo k vylétnutí jest: „Fuk oknem, ničeho se netknem, ponad všecko ven!“, anebo: „Vjó, ponad všecko, ponad sad, ponad všecky hory!“ Pomažili se šlapky a dlaně tou masťou čarodějnicí, i ona stane se kobylou, na níž kdo chce jezditi může. Sněmy, tance a hody čarodějek v okolí Rožnovském na samém velebném a krásném Radhošti se odbývají. Když se čarodějnice vrátí ze sněmu domů, jinou masťou pomaží šlapky a dlaně povětrnému koníku svému, aby se z něho zase člověk stal. (Mor. nár. poh. sv. II. str. 91). Člověk takový, byť sebe lépe jedl, přece bídne vypadá. Čarodějnice obyčejně z nočních hodů svých přinášejí domů čeládce své vdolky. Chasa pak se diví, že má gazděna vdolky, ač na ně nezadělávala. Vdolek takový nesmí se krájeti, leč jen lámati. Kdo by jej nožem rozkrojil, rozpolil by i samu čarodějnicí. Složením vdolek však sroste opět čarodějka. (Mor. nár. poh. sv. II. str. 95.)

Nepotřebuje však čarodějnice právě člověka pro noční jízdu svou. Namaželi čarodějnou masťou hřeblo, vidlice nebo pometlo (koště) a užijeli hesla přiměřeného, také se to povede. (Mor. nár. poh. sv. II. str. 94.)

Přijdli kdo náhodou nebo z všetečnosti do sněmu čarodějnic, musí s nimi jísti, pítí a tančiti; ale musí jim slavně odpřisahati, že před žádným duchem nepoví, co viděl a kde byl. Přísaha skládá se ve zvláštní světnici, kde sedí muž celý černý za stolem železným. Před ním hoří svíce modrým plamenem. Kdo by přisahati nechtěl, toho by čarodějnice roztrhaly. (Mor. nár. poh. sv. II. str. 95.)

Také na vrbovém omladu jezdívají čarodějnice k nočním plesům svým u povětrného mlýna, jenž se jim promění v krásný dům, kdežto líbezná hudba hrává, jak mile se ho čarodějky svým proutkem dotknou. Hudebníci a tanečníci jejich jsou sami čerti. (Mor. nár. poh. sv. II. str. 97.)

Čarodějnice také o půlnoci na lípách se slétají a vykládají sobě, co která ví nového. (Mor. nár. poh. sv. II. str. 103.)

Některé však na dracích podzemními chodbami jezdívají lesem olověným, cíněným a stříbrným na zelenou louku do pekla, kdežto je čerti hostí a s nimi tančí; až tanečnice dvanácté střevíce rozederou, draci je opět odnesou na hřbetech svých touž cestou až na povrch země. To vyzpytoval ospalý Janek, jemuž byl umírající poustevník zůstavil hůl, kterouž když někam zaměřil, hned tam byl; kabelku, do nížto se všecko uschovati dalo, a čepičku, kterou když sobě na hlavu posadil, žádný ho neviděl. Pomocí těch věcí dostal se Janek za královnou čarodějkou až do samého pekla, aby králi vy-

zpytoval, kde choť jeho bývá a kolik střeviců roztrhá. (Mor. nár. pob. sv. II. str. 153.)

Jedna selka měla obyčej, že na štědrý večer po jídle všecku čeládku svou ven ze světnice vypravovala. Sloužil u ní pacholek mnoho roků, tomu bylo divné, proč je na každý štědrý večer z jizby ven spat vypravuje. Umínil si, že to musí vyzpytovat. Na štědrý večer před jídlem udělal se nemocným, naříkal si, že má velkou žírku (hryzavku) a k jídlu nešel, ale mezi tím, co druzí jedli, usnul. Po jídle gazděna zas všecku čeládku ven spat vypravila. Pacholka též budila, ale ten na pohled spal. Když se ho nemohla dobudit, nechala ho ležet, vylezla na ohnisko a vytáhla z pomezi trámů jakousi krbaňku (džbáněk, hrnek), slezla dolů, otevřela okno, vzala ohřeblo, pomazala je masťou z té krbaňky, zase ji na trám dala a sednuvši na ohřeblo, řekla: „Fuk z okna ponad všecko stromoví a trní, až to tak brní!“, a v tom okamžení ohřeblo s ní oknem ven vyletělo. Pacholek se na to díval a pomyslíl si: „Počkej, musím já se dovědět, kde se ty touláš!“ Vystoupil na ohnisko, vzal tu masť a poněvadž ohřeblo již nebylo, vzal pometlo, pomazal je tou masťou, ale těch slov, co gazděna pravila, si dobře nezapamatoval a zvolal: „Fuk z okna popod všecko stromoví a trní, až to všecko brní!“, a též v okamžení s ním pometlo oknem ven popod kde jaké trní letělo. Trní jej celého rozedralo, až se na Radhošti, na vrchu „Tanečnica“ zvaném, málo živý octnul. Tam viděl veliké množství čarodějnic shromážděných, a ty se hned k němu sběhly a chtěly ho roztrhat. Ale gazděně ho bylo velice líto, ta zaň prosila, aby mu tobo nedělaly, že on u ní již mnoho roků za pacholka slouží a že jí vždycky poslouchal. K její přímělvě ho nechaly, ale musel se jim

zapřisahnouť, že do smrti žádnému nepoví, kde byl a co tam viděl. Potom s pomocí čarodějnic opět šťastně domů se dostal.

Také o knížkách čarodějnických kolují v lidu podivné pověsti. K jednomu krejčímu přinesl cizí sladovnický podstarší látať kabát. Krejčí jak jej látal, našel v kapse knížku. Pohledna do ní, našel tam všelijaké čarodějnické recepty; mezi jiným též tam stálo, jak se může bařina vysušit. „Dobrá!“ pomyslí si krejčí, „soused má pod okny bařinu velmi špatnou, která ho mrzí; zkusím to!“ — Vykonal, co v knížce psáno bylo, a bařina do razu se ztratila. Jak kabát zalátal, dal knížku do kapsy a zanesl kabát do pivovaru a přijav peníze zasloužené, šel domů. Přijda domů, již tu knížku našel na stole ležet. Nemohlo mu to do hlavy vlézt — vždyť jí svýma vlastnímá rukama do kapsy strkal a včil jí na stole ležet našel. Sebral knížku a nesl ji poznovu do pivovaru. Ale podstarší se ani ke knížce znáti ani jí do ruky vzítí nechtěl říka: „Člověčku, vy se mýlíte, já jsem žádné knížky ve svém kabátě neměl, musel jí mít kdosi jiný. Seberte knížku a jděte s Pánem Bohem domů.“ Nic tam nepořídív, šel krejčí rozzlobený domů. Když přišel domů, žena právě topila. On knížku zrovna do pece hodil. Ale knížka — hrk z pece nazpátek. Po třikrát jí hodil do pece, ale knížka vždycky do jizby vyletěla. Hrůza ho obklíčila. Sebrav knížku zas jí do pivovaru zanesl a tam jí odběhl. Ale knížka byla spíše doma nežli on. „Zlořečená mrcho, co s tebou mám dělat?“ pravil si v duchu krejčí, „počkej mrcho, na drobinky tě porubu, však se mi z ruk nikam nepoděješ.“ Vzal sekýru a chtěl jí rubat. Ale když do ní chtěl zaťat, jako pstruh z ruky mu vyšplhla. Byl jak omámený.

Nosil ji na pole, házel ji do vody — ale knížka vždycky spíš byla doma nežli on. Když se jí zbavit nemohl, vzal ji a šel na faru a všechno to panáčkům pověděl, o radu je prose. „Človče,“ pravili panáčkové, „ještě máte milost Boží! Již vás měl zlý duch v tenatech a kdybyste sem nebyl přišel, nebyl byste se mu ledajak vyslučkoval. Nač jste vy se opovážil jakožto křesťan, který věří v jednoho Boha na nebesích, ředitele a zachovatele všech věcí, při vysušení bařiny takové věci provozovat, kterých sám ďábel, nepřítel pokolení lidského, vykonavatelem jest?“ Dali mu naučení, jak budoucně v podobných případech chovati se má, knížku u sebe podrželi a člověka domů poslali. Knižka ho již nepředběhla.

3. Zaklinači.

Zaklinači čili vodiči mračen kroupových mohou strašně krupobití od polního osení odvrátiti a na pusté hory dovésti. Nesmějí pak lidé takoví na sebe nikdy škrobené košile obleci a v zažehnavací modlitbě ani v jednom slově se zmýliti, sic by se na něj kroupy shrkly a jej utlonkly.

Jeden krupovodič snažil se strašně krupobití od polního osení na pusté hory odvrátiti. Z toho strašného mračna naň cosi volalo: „Marná snaha tvoje! Pusť! nezadržíš, zavinila jedna baba, co na svatého Marka na holém pecisku pekla placky!“ Když to naň do třetice tak volalo, pravil zaklinač: „Neuškod' nevinným lidem, ale vyznač babu, která zavinila!“ Načež na poli té baby napadlo krup na mandel zvýše, a na jiných polích osení bez škody ostalo.

Jiný vodič krup usiloval těžké kroupové mračno na pustá místa dovésti, tu volalo naň cosi několikrát z toho mračna: „Pusť mě, déle nezdržím!“ Ale zaklinač dovolit nechtěl. Až když viděl, že pro přílišnou vzdálenost mračno na pusté hory mu dovésti možno není, šel k nejbližšímu fojtovi a prosil ho velice, poněvadž těžký náklad veze, aby mu povolil po jeho polích jeti, a co za tu cestu žádá, že mu zaplatí. Fojt ze zkušenosti věda, jak jest to zle s těžkým nákladem po špatné cestě jezdit, ochotně mu povolil a za přejetí nic vzíti nechtěl, maje úmysl bližnímu posloužiti. Vozka se poděkoval a odešel. Za malou chvíli počaly kroupy padati a tloukly, až všechno polní osení fojtovo na bláto uvedly. Jeho sousedům však ani v nejmenším neuškodily. Až bylo pozdě, teprv poznal fojt, jaký to vozka byl a jaký náklad vezl.

O původu krup a krupobití vypravuje se v okolí Rožnovském toto:

Za dne velice parného sedělo několik sousedů ve stínu košatého buku. Hovořili a tabák kouřili. Nedaleko nich bylo jezero, z něhož donášeli sobě čistou a čerstvou vodu, aby nesmírnou žízeň parnem způsobenou uhasili. Jakmile byli první nádobu vyprázdnili, šel opět jeden z nich, aby zase čerstvé vody z jezera přinesl. Avšak přijda k jezeru, spatřil je zamrzlé. Zůstal jako zapomenutý. Když pak se zpamatoval, běžel ke svým soudruhům pod buk a volal: „Ach bratrové, co vám povím! Pane Bože nás chraň všeho zlého! Jezero jest celé zamrzlé!“ Všickni se mu smáli pravice: „Neplet košů a nemátož! Jak by mohlo jezero zamrznout, vždyť je tak hrozně horko!“ A ten co dříve byl vody přinesl, řekl: „Jak by mohlo jezero zamrznout za tak malou chvílku, vždyť jsem z něho teprv před okamžením vody nabíral?“ Ten pra-

vil: „No bratrové, když mi nechcete věřit, pojdte a přesvědčte se!“ K jeho slovu povstali sousedé a šli k jezeru, kteréž k nemalému podivení svému celé zamrzlé spatřili. Soudili o tom všelico; když pak se dost nadivili, odešli a opět se pod bukem usadili, začasté k jezeru pohlížejíce. Za nedlouho potom přišlo několik čertů s velikými cepy a začali to jezero mlátit. Ti muži sedíce pod bukem, s velkou hrůzou se na ně dívali. Čerti, když byli všecken led na drobné kousky rozmlátili, dali si kousky ty do velkých měchů a když s tím hotovi byli, radili se, kam s tím towarem svým poletí. Jedni povídali: „Poletme s ním na Moravu!“ *) Ale druzí bránili tomu řkouce: „I tam nepoletíme; tam mají velice mnoho zlých psů, ti by na nás štěkali.“ **)

4. Dráči.

Dráči, rasi čili výtažní, zvláště pak katové za starodávna pro svou tajemnou a takořka nadpřirozenou působnost byli předmětem bázně pro ostatní lidi. Dráči též pokládáni bývali za lidi nectné, s nimiž obcovati bylo neslušné. Věci rozum obyčejný přesahující, jež oni provozovali, připisovaly se pomoci zlého ducha. Dovedliť pak skutečně mnoho věcí nepochopitelných činiti, abych mluvil jazykem národního přesvědčení. Tak

*) „Na Moravu“ znamená v okolí Rožnovském: „Na Hanu“.

**) V řeči pekelné nazývají prý se zvony křesťanských chrámů zlými psy, jimiž se v čas škodného povětrí zvonívá, aby se věřící k modlení povzbudili, by Bůh úkladům zlého nepřítele překazil a škodné hromobití a krupobití od polního osení odvrátil, jak dalece se hlas zvonův svěcených rozléhá.

na př. vypivše víno, poklopovali sklenici vyprázdňenou vzhůru dnem na stole, čímž koho chtěli, třeba celou tlupu zbojníkův, přimrazili na tom místě, kde právě seděli nebo stáli, tak že nemohli sebou hnouti, jsouce jako mrtvi, leč až dráč se každého kolenem neb nohou dotknul a převrátil sklenici dnem dolů. (Mor. nár. poh. sv. II. str. 39.)

III. Obyčeje a pověry národní k jistým dobám roku církevního slušící.

Dni sv. Ondřeje a Mikuláše. — Den sv. Lucie. — Štědrý den a večer. — Hod Boží vánoční. — Den sv. Štěpána. — Neděle smrtelná. — Dni sv. Filipa a Jakuba; sv. Jana Křestitele. — Pověry k jiným církevním dnům slušící.

I. Den sv. Ondřeje (30. listop.).

S počátkem roku církevního, za času adventního, kterýž svými krátkými a tmavými dni soublesí s významem církevním: v době totiž ode dne sv. Ondřeje (30. listopadu) až do štědrého večera (24. pros.) provozovaly prý se za starodávna největší čáry a kouzla. Avšak i nyní ještě v té době panuje mnohý obyčej pověrečný.

V svatvečer před sv. Ondřejem apoštolem děvčata pilně sbírají olovo ze starých oken neb je schvalně kupují. Olovo dají na lžci plechovon, zapálí světídlu dřevěné a nad jeho plamenem drží lžci, až se jim olovo

rozpuští. U sebe mají misečku s vodou chladnou, do níž lejí přes klíč křížový*) rozpuštěné olovo. Z olova se ve vodě studené v okamžení utvořují rozličné podoby, jako: šídla nebo kopyta ševcovská, člunky tkadlcovské, zbraň vojenská, bochánky chlebové pekařské, péra na psaní, srpy, rýče, motyky, cepy atd. Z toho si povídají, jakého řemeslníka nebo živnostníka za manžela dostanou. S radostí a se smíchem vydírá družka družce ulité věci z ruky, aby viděly, co se které ulilo. Když se všechny podívaly, co si první ulila, tu druhá na lžici olovo rozpuštějíc, pro sebe leje. Tak se děje až do poslední.

V den sv. Ondřeje sázívaly děvčata do květináků nebo do jiných hrnků haluzky z višně, jež se musí vodou z huby polévati. Jestli višně ta do Božího narození z pupenců svých vykvete, jest děvčeti znamením, že se do roka vdá. Děvčata se s touto pověrou skrývají před zraky zvědavcův. Mnohé děvy za našich časů však již sázení toho neprovazují, pokládajíce za hřích, když se stromeček nutí před časem přirozeným, aby vypučel a kvetl.

2. Den sv. Mikuláše (6. pros.).

Památka sv. Mikuláše jest jako jinde i v okolí Rožnovském dětem slavností žádanou a vítanou. Již dlouho před ní vyptávají se matek svých, brzoli bude chodit Mikuláš. Když pak se přiblíží svatvečer přede dnem sv. Mikuláše, dychtivě čekají na dobu večerní, kdy sv. Mikuláš po zlatém řetězu s nebe na zemi se spouští. V dobu tu slyšeti jest rozličné hlasy a modlitby poosvíce-

*) Křížový klíč má na zubech čili na brádce podobu kříže.

nými okny, až pak najednou zavzní za dveřmi zvoneček. Tu všecko umlká, a na místě předešlého hlasitého modlení po světlici rozkládá se ticho posvátné. Dítka s napnutou pozorností, nezřídka s velikou bází očekávají příchod sv. Mikuláše. Netřeba jim dlouho čekati; po několika okamžicích objeví se zrakům jejich velebná postava v rouchu biskupském, mající na hlavě korunu a v pravici berlu biskupskou; a toť jest sv. Mikuláš provedený andělem a jinými průvodčími, jako: přistrojenými židy a satanášem. Sv. Mikuláš vstoupiv do světlice, pozdraví všechny domácí a počne se dítek klečících vypyťvati, pokud toho schopnost a stáří jejich dovoluje. Nejmenší děti musejí dělati kříž a modliti se Otčenáš, Zdravas Maria a Věřím v Boha. Školáci musejí odpovídati k otázkám: „Kolik jest hlavních částek v katechismu? Kolik jest svátostí? O čem jedná přídavek v katechismu?“ atd. Přítomné odrostlé mládeže táže se Mikuláš: „Kolik jest starců v nebi?“ atd. — Dítka dobře odpovídající bývají chváleny a k další pilnosti povzbuzovány, neumělé pak k bedlivějšímu učení napomínány. Všem dětem Mikuláš vážně prikazuje, aby rodičův a učitelův svých poslouchaly a školu pilně navštěvovaly. Neposlušníky, na něž rodiče žalují, Mikuláš přísně kárá, jim hrozí, ba i satanáše, který řetězy chřestati počne, jim ukazuje, jestli toho potřeba káže. Židé však nečekajíce ani rozkazu, hotoví se nezdárné a neposlušné děti sebrati a do Amstrdamu odnésti. Tu bývá strachu, pláče, proseb a slibování bez konce. Konečně rozdává Mikuláš dobrým a pilným dětem dary za odměnu, méně pořádným na povzbuzení, při čemž sluha pruty (metly) nesoucí podá každému dítěti obdarovanému prut, aby jej políbilo, a každému prut políbený darem nechává. Posledně líbají

dítka Mikuláši ruku, a tento se béře s komonstvem svým do domu sousedního, bylli do něho pozván.

Jak mile vykročí Mikuláš z domu, mezi dítkami v jizbě rozhostí se radost veliká z darův, jimžto se obdivují a dobrotu jejich vychvalují.

Kdož vypoví jejich radost z chlapů, panenek, lalů, mrvaňů, kačen, hus a podobných věcí napečených z pšeničné mouky. Jedno dítě vychvaluje své jablko jak růže červené, druhé velebí sladkost sušených trnek (švestek, sliv), hrušek, perníku a cukrovin; třetí raduje se nad ořechy lískovými; čtvrté obracuje na všechny strany pěkně nastrojené panáčky a panenky i jiné hračky.

3. Den sv. Lucie (13. pros).

Před sv. Lucií gazděny kupují koření všeho druhu u kupce a zeliny rozmanité, které míchají do těsta, z něhož od sv. Lucie až do Božího narození každý den kousek dávají kravám.

Svatá Lucie se ctí za pomocnici proti čarodějkám, tak že kravám v týden sv. Lucie z těsta jmenovaného požívajícím nemohou uškoditi čarodějnice, a tak ostanou zdravý, mají zdravé dojivo a dávají hojnost mléka a másla.

Od sv. Lucie až do Božího narození jest chlév na zámek uzamknut, aby tam krom hospodyně a domácích žádný vstoupiti nemohl; neboť čarodějnice hledí v těch dnech trochu hnoje z chléva vzítí, jimžto napotom škodívají. Že pak čarodějnice nebývají známy, nesmí nikdo do chléva.

V těch dnech hospodyně nedá ani neprodá žádnému ani lžičku mléka, kdyby kdo a jak prosil, bojíc se, že

by mléko přišlo čarodějnici do rukou, kteráž by pak dobytku uškodila.

Když se čarodějnici podaří, někde kousek hnoje popadnouti a ucho z rendlíku vzíti, nastrká toho hnoje do jeho díry a tím potom tak dlouho hospodyně škodí a užitku odbírá, pokud hnůj v uchu z rendlíku se zachová. Hnůj pak, nezteršili a nevysypeli se, ostane tam celý rok i dvě léta. Pokud čarodějnice je živa a ten hnůj je v tom uchu, hospodyně pořád má trápení. Krávy jí krví dojí, nebo se jim vemeno tak podebere, opuchne a oteče, že samý strup ostane. Ona již ví, že má zle poslouženo. Po celý ten čas nemá žádného užitku a nemůže si pomoci, leč až zas taková přijde, co tomu rozumí a jí po toliké škodě pomůže.

Člověk, co tomu rozumí, dá hospodyně vodky nebo zelin a káže jí, aby to ke stavení té čarodějnice buď vylila buď vysypala. Jak jí to ten člověk naporučí, tak to musí udělat. Když to udělá, čarodějnice hned to pozná na sobě a na svém dobytku, neboť již tolik užitku nemá; ba ještě delší čas má škodu, jak na svém majetku tak i na svém těle. Onať ochromne, nebo se jí nějaká kost zkříví, nebo se jí něco jiného stane, a tak má nahraženou škodu co udělala jiné. Čarodějnice pak již si nepomůže a musí zhynout s tou škodou na svém majetku a na svém těle. Víť dobře, že jí to ten člověk zase vrátil, kterému ona to způsobila; ale pomoci sobě nemůže.

Od sv. Lucie až do Božího narození odkládají hospodyně každý den jedno drvíčko, kterýmiž se zatopí v jitřní Božího narození. Z těch dřev nemá se žádnému, necht je kdokoliv, uhlí dáti, sic by čarodějnice uškodila.

Nedáli se však toho uhlí žádnému, čarodějnice budoucího roku nemá moci uškoditi.

Od sv. Lucie až do Božího narození dělá se stolek (stolice, stolička, židlička). V těch 12 dnech každý den se na něm něco udělati musí. Kdo chce poznati čarodějnice, musí ten stolek s sebou do kostela vzíti na jitřní Božího narození, v kostele se naň posaditi: a sedě na něm, všechny čarodějnice uzří.

Od sv. Lucie až do Božího narození jest 12 dní. Jaké jest počasí v těchto 12 dnech, takové následuje v 12 měsících příštího roku.

Den sv. Lucie se bedlivě pozoruje a každý z potomních 11 dní, a pozorování znamená se takto: Udělá se kruh, který se rozdělí na čtverníky, což vypořádňuje čtvrti měsíce. Jeli v den sv. Lucie až do 9. hodiny před polednem málo zamračeno, udělá se v první čtvrti něco málo bodů. Jeli od 9. hodiny až do poledne jasno, nechá se druhá část čista a prázdná. Jestliže od poledne až do 3. hodiny prší, nadělá se v třetí čtvrti zhusta čar. Pakli od hodiny 3. až do večera zase vyjasní se, ostane čtvrtá část prázdná. Tak se pozoruje a znamená i ve všech ostatních 11 dnech až do Božího narození a očekává se, že povětrnost ve všech 12 měsících budoucího roku bude taková, jak ve 12 kruzích zaznamenána jest.

4. Štědrý den a štědrý večer (24. pros.).

Na štědrý den se přísný půst zachovává. Aby matky i děti své hned v outlém mládí k postu přiměly a jim takto důležitost těch dní v paměť vštíply, říkávají jim:

„Děti, nejezte ničeho, večer uvidíte na střeše *) zlaté prasátko!“

„Kdo se na štědrý den postí, na rok všechny mladé ptáky najde.“

Na štědrý den, jak hospodyně těsto zamísí, jde do zahrady a tam rukama hladí ovocné stromy řkouc: „Stromečku, obrod, obrod!“

Jakým kdo je na štědrý den, takým bude po celý rok. Proto dne toho hospodář dává domácím medu s chlebem.

Jak se setmí, prostře se bílý obrus na stůl, a v těch domích, kde se celoročně světí svítky, na štědrý večer zaopatří se lojová svíčka.

Po modlitbě zasednou všickni domácí ke stolu — k večeři. Co domácí hospodářství poskytuje — v ten večer ze všeho musí býti na stole, na znamení, že se ničím nepohrdá, co Pán Bůh požehnal.

V dědinách se dává na holý stůl snopek zboží (obilí) a rozloží se; na zboží teprv rozprostře se stolůvka (obrus, plachta), na kterou se jídla dávají. Nejprv suché brušky, potom suché kvačky (veliká řepa nakrájená a nasušená); kolánek (kolník) vaří se za druhé jídlo. Potom přijde hrách vařený, krupice žitná (rozuměj, že pšeničná), polévka z dobré smetany, ryby smažené, pivo, někde i víno. Pak vdolky, a konečně jablka, ořechy a trnky suché.

I na dobytek hospodyně pamatuje a upeče zvláštní vdolek šípinkami (šípky z polní čili plané růže) vyložený, který se též na stůl položí. Z každého jídla pak odkládá se na zvláštní misku pro dobytek. Po obědě se půl toho šípinkami vyloženého vdolku i s pokrmy

*) Jinde: na polici, na římse, na hřadě.

odloženými donese kravám; neboť noc před narozením Páně považuje se za noc tajuplnou a mocnou; proto dávají hospodyně i svému dobytku vánoční stravy okusiti, aby mu čarodějnice neškodily. Vánoční stravou, po celý rok, pokud totiž vystačí, v hospodářství chovanou, jmenují se všechny usušené zbytky od večere na štědrý večer. Co se na stole nesnědlo, usuší se v peci a v rozličných nemocech co výborný lék pod názvem „vánoční stravy“ kravám užívati se dáva.

Někde dávají na štědrý večer na stůl též ze všeho (obilí): z ovsa, ze žita (z pšenice), z rýže (ze žita) atd., třeba desatero věcí, kteréž ostanou po celé svátky zavínuté v bílém šátku (v obruse) na stole. Po svátcích se to vše utluče a utlučené se dáva statku (dobytku), aby měl moc mléka.

V mnohých místech, aby jim čarodějnice neškodily, při večeri ovazují stůl řetězy.

Aby jim se nohy nepodbíraly, když si něco vpíchnou, kladou sobě pod nohy železa, ku př. pantoky, sekery a jiné železné věci.

V této noci provozuje se rozličných věcí, z kterých se soudí na štěstí nebo neštěstí, na smrt, a u svobodných zvláště na stav manželský v roce budoucím.

Aby se dověděli, který z nich budoucího roku umře, při večeri kladou před sebe na stůl trochu soli. Čí sůl zvlhne, má znamení, že do roka umře. Komu nezvlhne, ostape budoucího roku na živě.

Aneb kladou na ohnisku na hromádky řeřavé uhlí. Čí uhlí po čas večere zčerná, má též znamení, že do roka umře.

Zafukují hořící svíčku. Jestli ze zafouknuté svíčky kouř jde do dveří, je znamení, že v tom roce umře;

jdeli kouř do povala (ke stropu), je znamení, že v tom roce neumře.

Jinde v okolí Rožnovském krájí každý při večeři jablka na příky (na přič), ne na zdélku. Rozkrojili jádro, umře do roka.

Když někdo z nedomácích oknem do jizby hledě, při jídle sedící nedobře sčítal, je znamením, že kdosi z nich do roka umře.

Aneb když někdo u souseda, an večeří, do okna se dívá a uvidí, že některý ze stolujících má na své hlavě hlavu umrlčí, tenť jistě do roka umře.

Po večeři děvčata celou světnici zametou a smeti sebrané do klína nesou na křížový chodník. Na tom místě, kde se chodníky křížují, je vysypou, položí k nim ucho na zem a poslouchají. Jaké řemeslo uslyší provozovat, takého řemeslníka dostanou za manžela. — Jedna děvečka, když smeti na křížový chodník vysypala, uslyšela šustot stromu vedle sebe, a právě když chtěla ucho k zemi přiložit, zjevil se jí hrozný černý pes, jemuž oheň z tlamy sršel. Od velikého strachu sotva se domů dostala, roznemohla se a po celé svátky ležela.

Děvčata též vycházejí na dvůr a poslouchají, s které strany pes zaštěkne, těšíce se, že s téže strany přijde ženich. Také s tím úmyslem chodí k vodě poslouchat.

Začasté děvčata brávají vařechu a jdou kohouta budit. Vařechou na něj klepou u kurníku. Když se po prvním zaklepání ohlásí, vdá se děvče za rok; když se teprv po druhém zaklepání kohout ozve, vdá se až na druhý rok; ohlásí pak se až po třetím zaklepání, vdá se až na třetí rok.

Po večeři na štědrý večer chodí dívky trást plotem. Sama matka jedna poslala dceru svou, aby šla, plotem

zatřásla a při tom pravila: „Plote, plote, třasu tě!“ Dcera šla a zatřásla plotem řkouc: „Plote, plote, třasu tě!“ V tom jí za plotem odpověděl hlas: „A já čert jsem, vezmu tě!“ Děvče od strachu sotva do jizby vpadlo a zůstalo celé bez sebe, tak že nemohlo hýbat ani jazykem, ani rukama, ani nohama. Matka nerozumná pak musela do smrti žebráka chovat.

Druhdy prý po večeři chodily svobodné děvy do naha svlečené na humno do stodoly, aby tam klečce a se modlíce vypátraly, kdo bude jich manželem; neboť prý ten jistý sám osobně přijíti musí. Jedna sedlka pošetilá kázala své dívce služebné po večeři, aby se v kuchyni do naha svlékla a na humno (na mlat) do stodoly šla; tam aby klečíc říkala:

„S toho humna nevstanu,
Až znamení dostanu,
S které strany vítr fouká,
Odkud se můj milý kouká!“

Po těch slovích prý se doví, s které strany přijde mužský, jež dostane za manžela; onť prý se jí přijde ukázat až do stodoly. Děvečka se v kuchyni svlékla, šla na humno, klekla, modlila se a říkala, jak ji hospodyně naučila. Za malou chvíli přišel vlastní její hospodář. Děvečka se hanbila, utekla do kuchyně a začala na hospodyně hřešiti: „Co jste vy, maměnko, udělala, že jste mne do také hanby přivedla! Poslalaf jste tam za mnou tatíčka!“ Hospodyně však muže svého tam neposlala; on o tom ani nevěděl a přišel tam náhodou. Ale pověřivá hospodyně, jak uslyšela, že tam v tu chvíli její muž přišel, vzala klíče z přepasu, hodila jimi dívce pod

noby a pravila: „Mášli býti do roka hospodyní, budiž jí hned včil!“ Za čtvrt roku se roznemohla a umřela. Hospodář si děvečku vzal za manželku a do roka skutečně byla gazděnou.

Jiná matka kázala své dceři, když jedla po večeři jablko: „Jdi, dcero, ven a řekni tak: ‚Kdo můj nejmilejší jest, nechť jde se mnou jablko jest!‘“ Dcera vyšla ven a řekla tak. Hned jí vedle samého ucha přeletěl řeznický nůž a vpíchl se do dveří. Na tom noži bylo jméno jednoho řezníka z jiné obce. Dcera nůž vzala a schovala do skřínky. Již věděla, že se do roka vdá a že dostane toho řezníka. Vdala se do roka a toho samého řezníka dostala. O tom noži mu nepověděla ničeho. Za rok narodilo se jim dítě, a to bylo v noci. Ona muže poslala do trubly, kde měla nachystané pleny, peřinky, poviják a čepeček. On pro ty věci šel a našel tam ten nůž, co se mu ztratil před rokem. Tenkrát nemohl ten nůž nikde najít, až mu včil z nenadání přišel do ruky. I ptal se ženy, kde ten nůž vzala. Ona na nůž dávno zapoměla a pravila: „Který nůž?“ On jí ho ukázal a řekl, že se mu ztratil tak rok na štědrý večer a že kolo něho byl doma veliký hřích. Ona se mu přiznala, jak loni na štědrý večer jedla po večeři jablko, že vyšla ven a řekla: „Který je můj nejmilejší, nechť jde se mnou jablko jest!“, a po těch slovích že ten nůž přiletěl jí vedle samého ucha a do dveří se vpíchl. On se rozhněval a pravil jí tak: „Tedy ty jsi čarodějnice — ty jsi mne přičarovala! My tedy nejsme od Boha sezdáni! Tož abys věděla, jak se čarodějnicem děje — —“, vzal nejprv nemluvnátko její a tím nožem mu hned hlavičku uřízl, potom jí probodl řka: „To máš, čarodějnice, co jsi sobě zasloužila.“

K většinu oslavení posvátné noci vánoční střílvalo se ondy v okolí Rožnovském z pistolí a ručnic, a o samé půlnoci troubávalo se na valašskou troubu, jížto se popředně na salaších užívá.

5. Slavný hod Božího narození (25. pros.).

O půl noci, právě v tu chvíli, když se Pán Ježíš narodil, otvírá se nebe, a na zemi všechna voda obrací se ve víno, čehož však jenom velice bohumilým lidem zkusiti jest dopřáno. — Jedna děvečka, vstanouc před půlnocí a chtějíc se na jitřní vypraviti, běžela pro vodu. Když ji přinesla, hospodář se počal umývati a doznal, že je to víno. Zavolal děvečku a ptal se jí, odkud to víno vzala. Ona se mu smála, že co se mu to zdálo, vždyť prý je to voda z potoka! Hospodář ji poslal, aby ještě šla pro tu vodu a v témže místě aby ji brala jako prvé. Šla, ale již nepřinesla vína, než pouhou vodu. — Jinou děvečku poslala paní o půlnoci pro vodu k řece s dvěma konvema. Děvečka běžela, nabrala do první konve vody, ale bylo to víno; do druhé konve však již nabrala skutečné vody, neboť v tom uběhla ta chvíle, kdy se Kristus Pán narodil a kdy všechna voda na světě ve víno se mění.

V mnohých domích býval za starodávna takový obyčej, že ten z domácích, který venku spával, ráno na den Božího narození přijde do jizby, dal pozdravení: „Pochválen buď Pán Ježíš Kristus! Dejž vám Pán Bůh dobrý den, spíš vodičku než oheň!“ Potom začal namáčetí četinku (ratolest, větvičku) jedlovou ve vodě (svěcené) a kropiti po jizbě i po domácích. Když pak v jizbě vy-

kropil, šel do chléva a opakoval tatáž slova a kropil i ve chlévě. Když všecko vykropil, přišel zase do jizby a začal šťastíkovat (šťěstí přát) řka: „Pochválen buď Pán Ježíš Kristus! Dejž vám Pán Bůh štěstí a zdraví na tento nový rok, hříchů odpuštění, všeho dobrého rozmnožení a co vy sobě sami od milého Pána Boha žádáte, aby vám to milý Pán Bůh dal s menšími hříchý a s větší radostí takto nového roku po narození Krista Pána dočekati a po smrti nebeské království. A vám, hospodářičku, sto toralů vydělat a vám, hospodyněčko, sto klóbů*) lnu načesať.“ Pak četinku, jízto byl kropil, zastrčil pod poval. Obyčej tento za našich časů již, jen pořádku se zachovává.

Na jitřní každý s radostí i z nejvzdálenějších končin farností do kostela pospíchá. Ani churaví starcové nedají se odstrašiti cestou dalekou a neschodnou. Doma zůstávají jenom děti a jeden z dospělých pro bezpečnost.

Když přijdou po jitřní z kostela domů, druh po druhu stana začne šťastíkovat: „Přeju vám šťastné a veselé svátky narození Krista Pána dočekati, nejenom na tento nastávající nový rok, ale na mnohá prodloužená léta, abyste se mohli s novonarozeným Ježíškem v slávě nebeské shledat. Pochválen buď Pán Ježíš Kristus!“

Jestli na Boží narození nejprvé do domu přijde cizí mužský, jest znamení, že krávy samé býky přinesou; vejdeli ženská, samé telice (teličky, jalovičky).

Na den Božího narození souseď k souseďovi nechodí, než každý ten den v domácnosti ztráví a nábožně písně prozpěvuje.

Případneli Božího narození na schodě měsíce (když

*) Klób = kloub, svazek, kocourek, obláč lnu.

měsíce ubývá), toho roku budou se obchodové zle dařiti. Pakli ale připadne na nově měsíce, obchody se dobře dařiti budou.

Od vánoc až do nového roku nesmí se ani mlátit ani šaty práť; neboť kam zvuk ten v těch dnech zasáhne, nikde nezarodí.

6. Slavnost sv. Štěpána (26. pros.).

V den sv. Štěpána sbírají dívky smeti do klína a vynášejí je na cestu. Pak dávají pozor, s které strany se k nim ptáci sběhnou — s té strany přijde ženich.

Na den sv. Štěpána odpoledne po požehnání chodí mládež z domu do domu a zpívá kolední písně, začez od hospodářů dárky dostává. Toho dne, kde jaká kolední píseň, od koledníků se zpívá. Písně ty jsou téměř v celém národě našem obsahem svým známy, jen že se v okolí Rožnovskéu zpívají s některými změnami a přídávky povstálými z poměrův místních.

Malé děti na př. zpívají tuto písničku:

Strunka, strunka, strunka,
Zelená jablůnka,
Sedí pod ní pastúškové,
Jedí kaši z hrnka.

Přiletěl k nim anděl,
Všecko jim pověděl,
Že se Kristus Pán narodil,
Aby každý věděl.

My jsme žáci malí,
Rádi bysme brali
Po patáčku, po trojníčku,
Kdybyste nám dali.

A jak nám nedáte,
 Tak se podíváte,
 Všecky hrnce vám potřepem,
 Co v polici máte.

A i všecky džbánky,
 Co jsou od smetánky,
 A i ty láhvice,
 Co jsou od žinčice.

Před časy chodil i farář po koledě. V každém domě se několik okamžiků posadil, což se pokládalo za velikou čest. Děvčata pak, zvláště když jich bylo v domě více, stály kolem faráře sedícího s největší napnutostí na stráži. Každá hleděla první na to místo se posaditi, s kterého farář byl povstal. Která z nich nejdříve sedla na to místo, pokládala se za šťastnou, domnívajíce se, že se nejspíš vdá.

V čas vánoční chodí také asi patnáctiletí hoši ve starovalašském kroji po koledě. Na hlavách mají gevěrce (starovalašské klobonky čili čepice) a v rukách obušky posud obyčejné. Ti vodí s sebou druha za anděla přistrojeného. Když přijdou do domu, anděl jde do jizby, zůstane u dveří stát a praví: „Pochválen buď Pán Ježíš Kristus! Mnohovážený a laskavý hospodáři! Nemějte nám za zlé, že jsme do vašeho příbytku vstoupili, abysme se potěšili a Ježíška navštívili; a my vždycky jdeme směle ke cti Krista Spasitele. Prosím vás, dovolte!“ Když hospodář dovolí, klepne anděl na dvéře, načež bača (chasník baču t. j. ředitele ovčáků na salaši představující) vejde do jizby a praví: „Dejž Bůh štěstí, milí páni, dovolte nám trošku málo!“

Včil vběhnou do jizby dva valaši (pastýři, ovčá-

ci), kteří posud za dveřmi stáli, a chodíce do kola po jizbě, počnou zpívati:

„Přiběželi do Betléma pastýři
A mysleli, co to bude za dítě,
Kterému se vůl a osel klanějí,
Tři králové dary svoje dávají!“

Potom druh po druhu chodí po jizbě a řeční, rozličné posuňky čině a obuškem hýbaje a máchaje.

Bača: „Hraj mi, Janku, hraj na vzdůry*), ponadstavíš pevné skůry**), hraj a dudaj veselo, ještě půjdem raz okolo!“

Vacula: „Třebas ty jeneral bača, co s tebou sýra žinčici tlačá, nerušal bych k tvé fujary***), keď bys mně dal tři dolary!“

Janko: „Skákaly mně vysoko kozy, potom byly veliké mrazy; rád bych se s vámi založil — a své kosti na zem složil.“

Vacula: „Pravdu pravíš, bratře milý, rovně jsem odešel svojí síly †), patř, bysme se položili, po robotě zpočinuli.“

Včil na zemi poléhají, a když tvrdo odespějí, začne anděl zpívati: „Gloria! Buď Bohu sláva od lidu nemalá,

*) Na vzdůry = na vzdory.

**) Ponadstavíš pevné skůry t. j. nafoukneš hodně kůži jehněčí na dudách svých. Skůra jest kůže s hovada stáhnutá, zvláště kůže ovčí za mých u dud sloužící.

***) Nerušal bych k tvé fujary t. j. nešel bych k tvé hudbě na fujare čili na furyji. Fujara čili furyja jest dlouhá píšťala na způsob fletny.

†) Rovně i já jsem odešel svojí síly t. j. já jsem denní práci svou sílu pozbyl.

a na zemi pokoj lidem, a to dobré vůle všechněm, to vám zvěstujiem!“

Vacula se obudí, protírá si oči, udivený na vše hledí a pak budí bača: „Mičudo, Mičudo! Slyšš, vidíš, že andělé zpívají a v povětrí létají? Gloria in excelsis, že se narodil Ježíš — ten Mesiáš?“

Bača ospalý zdvihne hlavu a bručí: „Čertliž tě v noci dere, či se k ovcím lev bere, či koliba*) hoří, či vlk stádo moří?“

Janko: „Nehoří ani nemoří; slyšíme hlas anděla, protož budíme tebe!“

Bača: „Nepleť košů a nemáož**), třeba se ti ve snách zdálo, že na tě s nebe volalo; třeba koza zavřeštěla, tys myslel, že hlas anděla!“

Vacula: „Aj, bratříčku, nepletu, celý se od strachu třasu, jako ještěrka zubami škřeří, jak ryba pod vodou běží.“

Bača již Vaculy neslyší, neboť opět dřímá.

Anděl začne po druhé zpívat: „Vstávejte, valaši, nic vás tu nestraší; vstaňte, vstaňte, valáškové, uhlídáte věci nové, děťátko malé!“

Bača skočí na nohy a praví: „Honem vzhůru, kamarádi, ať nás Vávra nevyzradí; oblečte bílé košule na tělo, aby krásu a ozdobu mělo, jakožto švarní šuhaji, kteří v háji přebývají.“ Potom se bača k Jankovi obrátí a praví: „Půjdu já tam, Janko, z předy, zapas bratře moje kozy, užru já tam co nového, dej že Bože co dobrého.“

Nyní valaši chodí do kola a zpívají, při tom dle taktu poskakujíce:

*) Koliba jest dřevěné stavení na salaši, v němžto valaši sýr a žinčici (ovčí syrovátku) připravují.

**) Mátožiti = strašiti; mátoha = strašidlo, příšera.

„Vašku hloupý, co se staráš?
 Vyskoč honem, běž na salaš,
 Ober tam pro Pána
 Tučného berana;
 A ober tam i jehňátko,
 Bude rádo to Paňátko;
 Bude se mu smáti,
 My budem skákati.
 Hola! chaso, tu je jiná,
 Tu je kaše u komína,
 Buďme v tom veselí
 Všickni k Bohu smělí.
 S nožky na nožku
 Poskoč Bartošku,
 Při tom veselí
 Buďme pospolu;
 Koledujme, poskakujme
 Děťátku malému,
 Na zelených horečkách,
 Při těch našich ovečkách;
 Zeleněj se, bučku,
 Ticho po malúčku,
 Jak se rozzeleníš,
 Jak mne rozveselíš.“

Včil chodí po jizbě a hovoří: „Na těch druny-
 dářských*) horách vynalezl se jeden valach; byl to
 valach dosti hodný, ve tři centy vážný, šel zakusit svojí
 síly, jak by se bučky klesnily; drcnul palcem do kořena,
 vyvrátil ho i s kořením; čtvero pečení chleba snědl, ještě
 se ho nenajedl; čtyry várky piva vypil, ještě se ho dost
 nenapil, a dvě vědra pálenky, ještě měl krk dost velký.“

Potom sejme bača gevěrec a prosí hospodáře za
 nějaký dárek: „Pane hospodáři, tabáčku nemáme: dejte

*) Drunydářské hory — snad dromedářské hory
 čili hory východní, kde jsou dromedáři a velbloudi do-
 movem. Srovnej Ísaiáš 60, 6

nám dvacetník, půjde proň Čapatík, do rožka dáme, spolem vyšňupáme.“

Dostavše dárek, odejdou dále.

7. Neděle smrtelná.

Na smrtelnou neděli mají děvčata průvod s Mařenou z městečka nebo z dědiny na pole. Mařena se takto ustrojí: Vezmou se dvě palice (tyčky) a sváží se jako kříž. Na tyčky se omotá sláma a na ni ty nejpěknější šaty valašské se dají, tak že to má podobu osoby ženské. Má pěkné rukávce, kasanku, zástěru, kabátek, který se z kroje dávného toliko ještě na Mařeně uchoval, v životě skutečném pak již kordulce místo své postoupil. Hlava jest utvořena z hadrů a ze šatek (šátků), a vzadu visí přípletek (dlouhá pentle svobodných Valašek do vlasů, do lelíka, připletená) po zádech dolů; krom té však na Mařeně ještě mnoho jiných pentlí zavěšeno jest. Jak mile jest hotova, nesou ji děvčata škoie poodrostlá z místa ven na pole zpívající:

„Neseme Mařenu
 Na oleji smaženú,
 Pěknú, pěknú
 Heló, heló, má milá Mařeno!
 Má milá Mařeno!
 Komus dala klíče?
 Dala jsem jich, dala
 Svatému Jířimu,
 Aby nám otevřel
 Zelenú travinu,
 Aby tráva rostla —
 Tráva zelená.
 Fiala, růže

Kvěsti nemůže,
Až jí Pán Bůh spomůže:
Heló, heló, má milá Mařeno!“

Píseň ta se opakuje několikrát, až průvod přijde na pole. Tam Mařenu položí a šaty s ní svlekou. Jedna z dívek pak se do nich obleče. Slaměnou podobu s hadrovou hlavou postaví v poli, a chlapečci k tomu přišli začnou po ní házetí hruďm a kamením. Když se jim podaří, Mařenu překotiti, děvčata počnou zpívat:

Má milá Mařeno,
Za kohos umřela? —
Za ty Rožnovské pacholky! —
Již Mařena leží
A zubami škéří!
Heló, heló, heló, heló!“

Chlapečci mají přichystaný májíček, na který se navěsí pentle s Mařeny sejmuté. Na vrcholu májíčku toho upevněna jest dlouhá pentle červená. Májíček ten vezmou děvčata od chlapců a jdou s nimi společně do městečka nebo do dědiny nazpět, zpívajíce:

„Neseme májíček,
Úťal ho Jeníček,
Pěkný, pěkný,
U vrchu zelený,
Pěkně přistrojený,
Pentlemi zdobený,
„Heló, heló, heló, heló!“

Píseň ta se na cestě zpáteční zase mnohokrát opakuje, až dojdou domů. Jak přijdou domů, pentle se odváží a děvčata strojí hostinu. Hlavní věcí při hostině té jest pučálka, t. j. hrách 24 hodin močený ve vodě,

v nížto nabobní, a pak se dá do hrnce bez vody do pece pražit. Pučálka také bývá na másle upražena a okořeněna. Někdy mívají k pučálce též preclíky, pletence z těsta jako prsténky od pekaře, a vdolečky, které se buď doma upekou buď se koupí. Člhapci zase opatřují pivo na hostinu, někdy bohužel i kořalku, a tak se hostí.

Původ obyčeje toho vykládá se v okolí Rožnovském takto: „Jedenkrát v jednom městě lidé hrozně mřeli. Jedna dcera pravila matce své: Maměnko, když ta smrt u nás tak dělá, udělejme lálu za děvče přistrojené a vynesme ji z města ven, aby již ta smrt z města byla vypuděna; potom se do jejích šatů obleče děvče zdravé, jemuž Mařena neuškodí, a ona se již více k nám nenavráť! Učinili tak, a v městě tom kolik let po tom lidé nemřeli. Od té doby vynášení Mařeny přišlo ve zvyk všeobecný.“

Není divu, že původ slavnosti a úcty bohyně Mořeny, Marany, Mařeny, Morany, Moreny u pohanských Slovanů z paměti zmizel po tolika stoletích. Ústním podáním toliko nejasné zbytky přechovaly se na nás, a ty se zajisté jeví průvodem na smrtelnou neděli, kterýž téměř ve všech slovanských zemích se koná. Průvod v okolí Rožnovském obyčejný poněkud se liší od téže památky v Polsku, kdežto na bílou neděli po postě topili balvan t. j. snop konopí neb slámy jako člověk oblečený, kterýž provodila celá ves k nejbližší kaluži neb k rybníku. Tam hodili jej do vody, žalostně zpívající: „Smrt věje po plotu, šukajíc klopotu.“ Potom čerstvě domu utíkali. Kdo upadl, za to měli, že toho roku umře. (Jungmann.) Jinde na Moravě lála Moranu představující a skořápkami z vajec ověšená také do vody se hází na smrtelnou neděli.

I to se mi vidí býti zbytkem z doby pohanské, připomínajícím bohyni smrti t. j. Moranu, že sobě lid v okolí Rožnovském představuje smrt ve způsobě bílé ženy, která vřichledě roste i zvýší chalupy.

Před kterým domem smrt jdouc dědinou nebo městem, zůstane státi, tam do rána neb v krátkosti někdo zemře.

Kdo smrt na své vlastní oči uhledne, bude dlouho živ.

Jeden mladík jda ze záletu (od milenky), potkal se se smrtí a dle necudného obyčeje záletníkův začal se jí dotýkati. Za tu opovážlivost smrt jej objala, načež mladík od velkého strachu a hrozně bolesti sotva domů došel. Doma ho zima zemlela, a za několik dní byl mrtev.

Za starodávna v Rožnově hrozný mor zuřil. Tkadlčovský tovaryš vyšel po snídání ven, uviděl šedou mhlou v povětří se vznášeti. Ta mhlou přešla podle něho a vešnula se do osí dirky v dřevěném domě. Tovaryš si pomyslíl: „Když jsi tam chtěla být, pobuď si tam!“ Ruče udělal klínek a zatloukl ji v té díře. Mor v tu hodinu přestal. Potom odcestoval z Rožnova a teprv za několik roků přišel zase do Rožnova a vstoupil v téměř domě do práce. Jedenkráte vyjda z domu, zpomněl si na mhlou v osí dirce zaklinovanou. Šel se podívat, jeli ten klínek ještě tam. Skutečně jej našel tak, jak jej byl před několika léty do stěny dřevěné zahlobil. I pomyslíl sobě: „Vězíli pak ta mhlou posud v té díře?“ Jal se klínek dobývati, a jak mile ho dobyl, mhlou tam odtud se vešnula a jenom do tváře zavadila. Tovaryš se hned roz nemohl a v krátkosti umřel. V tom čase pak se mor v Rožnově rozšířil a ukrutně zuřil. Posud ukazuje se to místo, kde onen dřevěný dům stával. Toho času byl přímor tak veliký, že se lidé ani na hřbitově nepochová-

vali, než vykopávaly se jámy v těch místech, kde nyní jest náměstí, a tam mrtvoly zahrabávali. Když lidé nejvíce mřeli, šly tři ženské osoby a nesly kosy na ramelech. Dvě z nich šly ruče (čerstvě), a ta třetí byla chromá a nemohla jim ustačiti. Ony se jí smály, že se jí ničeho nedostane, ony že všechen lid svými kosami sesekají. Chromá se proto na ně hněvala a volala na lidi: „Máteli zelinky, pařte a pijte, nebude vám smrtelná rána škoditi. Pijte angeliku a bedrník, kozelec a řepku zaječí: žádný přimorek se vás nechytne!“ Zelinky ty lidé znali, trhali, vařili a pili, a tak všichni zdraví zůstávali a mor zmizel. Chromá se takto svým dvěma společnicem odsloužila za jejich utíkání a za tu jejich závist, že jí nechtěly nikoho nechat, jež by svou kosou sesekla.

Až posud se zelinky ty v okolí Rožnovském každoročně sbírají, vaří a pijí v rozličných nemocech. Když byla v Rožnově cholera, močili lidé v kořalce kořínky z těch zelin a pili lék ten. Kteří jej pili, neměli cholery.

8. Den sv. Filipa a Jakuba (1. května).

Večer před sv. Filipem a Jakubem mládenci staví pannám svým jedlové máje, na kterých jsou haderky a pentle uvázány. Pozdě na večer, když dívky již usnuly, postavují je před domem. Málo kdo o tom ví, až pak zrána vstávajíce hledívají, kde jaký máj stojí. Máj takový zůstane po celý měsíc státi, až jej zas titíž mládenci vyvrátí, leč by jej před časem v noci závistníci zkazili, jej vyvrátili, vrch mu ulomili, nebo před domem jiné panny jej postavili, což se nezřídka děje. Závist ta po-

chází odtud, že si ten který mládenec máj koupil a závistník si ho koupiti nemůže. Děvče, jemuž máj byl postaven, musí jej sobě opatrovati, aby o něj nepřišlo; proto si ho nezřídka uvazuje ke štítu a na střechu, jak může. Také odtud pochází závist, když jednu pannu májí chtí dva mládenci. Postavili panně jeden z nich máj, druhý mu jej hledí zkaziti. Napotom se vysmívají chlapci tomu, kterýž byl máj koupil a postavil, když mu byl zkažen nebo odnešen. I děvčata se mezi sebou dosti škádlivají říkajíce: „Mně postavili pěkný vysoký máj a tobě nic!“ Že se tu mnoho závisti a hněvu budí, snadno pochopiti. Čím vyšší jest stromek, tím větší jest radost z něho. Některá panna chtíc zachrániti máj svůj, dává si naň zvoneček, aby slyšela zvonit, kdyby ho někdo bral. Takových májů bývá 20 i 30 v jedné dědině.

Počátek stavění májů vypravuje se v okolí Rožnovském takto: „Byla děvečka velmi pobožná a nechtěla se vdávati, chtíc svobodnou ostati. Druhá děvčata se jí vysmívala, že chce proto ostati svobodnou, že jí žádný nechce. Ona však se na ten všecek smích nábožně modlívala a zvláště k sv. Filipovi a Jakubovi na modlitbách svých se utíkala. Tu z nenadání z rána v den sv. Filipa a Jakuba měla před domem postavený krásný máj a na tom májí pěkné bílé pentle a bílou růži v samém vršku, aby ostatní panny věřily, že ona jest poctivá a Bohu milá panna, kteráž dobrovolně stav panenský sobě zalíbila. Máje takové ulíbily se druhým děvčatům tak, že prosili mládence své, aby i jim máje postavili, by ona ho neměla sama. Na tu památku se máje až podnes staví v noci před sv. Filipem a Jakubem.“

V jednom z těch domů, kde je máj, bývá v den sv. Filipa a Jakuba hostina. Děvčata k ní dají buchy

a báby, chlapani pak pivo a v novějších dobách bohužel i kořalku.

Někdy závistníci nebo rozpustilci ukradený máj staví před domem nějaké staré robě na posměch.

Zůstaneli máj, jak zůstati má, po celý měsíc, mládeni jej zvrátí, a panna z něho má pěkné bidlo (rahno) na věšení šatů, prádla a k jiné potřebě.

9. Den sv. Jana Křtitele (24. června).

Na večer před sv. Janem Křtitelem zapalují lidé v okolí Rožnovském na pahorcích a na kopcích tak zvané svatojanské ohně, metly (košťata) ve směle omočené a zapálené, které do povětří vyhazují a jimi točí. Na horách kolem Rožnova je to překrásná podívaná, protože i nezřídka četné společnosti až na samý Radhošť vycházejí a tam přenocují. Že to jest zbytek pohanské slavnosti, jejíž význam se již v lidu vytratil, každý lehce se domyslí. Avšak pěkný význam pokládá se v okolí Rožnovském tomuto právě národnímu obyčejí se stanoviska křesťanskonáboženského. Zapalování ohňů jest tu upamatováním na sv. Jana Křtitele, předchůdce Kristova, kterýž první hlásal skutečný příchod pravého světla na tento svět, na kteréž lid připravoval očišťovacím křestem a vzbuzováním k pokání. Na památku téhož sv. Jana a z téže příčiny svítí prý jenom v tomto čase ročním též mušky svatojanské.

V den sv. Jana Křtitele lidé časně z rána vstávají, aby natrhali kvítečkův jakýchkoliv, neboť o sv. Janě každý kvíteček volá: „Utrhni mě!“ Kvítečky těmi ozdobují se všechny stěny v jizbách i z venku, také za

okny v hrnčkách staví se voničky (kytečky), a věnečky se všude zavěšují. Jestliť prý to loučení s květinami, kteréž po sv. Janě přestávají tak hojně kvésti a tak líbezně voněti.

O půl noci před sv. Janem Křestitelem sbírají se všelijaké zeliny, jako: dobrámysl, mateří douška a jiné, jichž napotom v rozličných nemocech upotřebují pro lidi i pro dobytek.

Zvláště čarodějnice o půlnoci a před východem slunce běhají po zelinách a vláčí při tom loktuši (plachtu na trávu) za sebou, sbírajíce do ní rosu, a tak odbírají jiným hospodyňkám užitky.

Zeliny nasbírané se suší a usušené setrou, a ten prášek dává se zvláště kravám.

Čarodějnice v noci před sv. Janem také někdy nahé chodí po lukách a hledají zeliny.

Do sv. Jana Křestitele krávy a ovce nejvíce dojí; proto se říká: „Svatý Jan ubere mléka plný džbán: Svatá Maří Magdalena sebere ho do břemena.“

Mezi sv. Janem Křestitelem (24. června) a sv. Janem a Pavlem (26. června) setá petržel, dávali se kravám, působí, že jim čarodějnice nemůže uškoditi.

Vodou z vařeného černobýlu, trhaného na den sv. Jana Křtitele, má se třikráte umyti kráva, jež má učarováno, že zadržuje mléko.

Na den sv. Jana Křtitele sbírají hospodyně modrou tolitu, a zvláště v době od sv. Lucie až do narození Páně jí upotřebují s úročníkem a s vráticem i s jinými zelinami proti čarám, aby se krav nechytly.

10. Pověry k jiným církevním dnům slušící.

Kdo se na Mladátka (28. pros.) roznemůže, zřídka vyžije (se uzdraví).

Kdo se na nový rok v hlavě škrabe, bude mít po celý rok mnoho starostí.

Pašijový týden (od neděle květné až do bílé soboty) jest příznivý ku hledání pokladův. V tom čase mají duchové strážní své poklady otevřené.

Sedm kočiček utrhnutých ze zlatolýče (z ranné vrby) v neděli květnou neb na zelený čtvrtek zahání zimnici i bolení zubů.

Na zelený čtvrtek třesou lidé stromy, když se zpívá v kostele Gloria a když všemi zvony se zvoní, aby se urodilo ovoce.

Na velký pátek kopou před východem slunce posát (posad, posed), jehož kořen, podobající se děcku, suší a na prášek tlukou a trou, aby jej napotom dávali kravám lízati. Přijde-li kráva na takové místo, kde před ní byla kráva lízala posát, ztratí všechno mléko. Ba z devíti dvorů užitek táhne se do dvora toho, kde tento prášek kravám dávají. Když čarodějnice prášek ten kravám dávají, říkávají: „Kravičko, tobě dávám ďábla, abysi z devíti dvorů užitek táhla.“ Tak prý říkala šafářka na Hradisku před léty a mívala sílu dojiva, až je žádný nechtěl od ní kupovat. Stařenka vypravovatelky za šití dostávala ve dvoře tom másla. Když je doma na rendlíku rozpouštěla, bylo samé pěny. Ona hned povídala: „To máslo není s dobrým!“ Vzala svěcené vody a pokropila je, a máslo hned všechno vyskočilo z rendlíka jako ryba, a nezůstalo ho než asi za náprstek.

Stařenka povídala. „Tohle je spravedlivé máslo, to ostatní jest všecko ďáblové.“ Když člověk mléka od té šafářky pojedl, nadýmalo a píchalo ho to, div kůže na něm nepukla.

Dobrym prostředkem proti rytí krtek jest, do děr od krtek nadělaných nastrkati kosti ze svěcených velkonočních mazanců. (Tu se míní mazanec, jenž jest pečené jídlo z vajec, másla a masa, na př. z hlav telecích aneb skopových sekaných, v němžto i celé kůstky bývají)

Ráno v pondělí velkonoční chodí chlapani budit děvčata a šlehají je metličkou (žilou, pomlázkou). Když jim vyšlehají, častují je pivem, v novějším čase i kořalkou, začez jim děvčata dávají malované vejce.

Komu se o velikonoci vyšlehá, nedostane pravičiny.

Jetelina čtverlistá před sv. Jiřím (24. dub.) nalezená znamená štěstí.

Uhlednešli hada před svatým Jiřím, všickni hadové budou před tebou utíkati.

Na slavnost svatodušní smaží děvčata vaječnici a zvou své milence na hostinu, ku kteréž tito nápoje obstarávají.

Jestli gazděna na Boží Tělo z okrášleného oltáře halouzku ulomí a ji do lnu zastrčí, dobře se jí len urodí.

Na den Navštívení Panny Marie (2. července) též sbírají se zeliny všelijaké jako v den sv. Jana Křestitele, aby měly statky (dobytek) mnoho užitku. Zeliny ty se usuší a setrou, a ten prášek dává se kravám. I v noci před tímto dnem někdy čarodějnice nahé chodí po lukách, hledajíce zeliny.

Zelí na den sv. Prokopa (4. července) okopané bude samé hlávky.

Pršili na sv. Prokopa, zmokne mandel i kopa.
Zatnešli na den sv. Abdona (30. července) sekýru do stromu, do roka strom uschne.

O Narození Panny Marie (8. září) hadi do děr zalézají a trvají v nich až do sv. Jiří (24. dub.).

Chodili na den sv. Kateřiny (25. list.) husa po blátě, na Boží Narození bude chodit po ledě, a naopak.

Na Hromnice uhledneli jezvec stín, opět zalézá do své peleše.

Jeli jasno na Hromnice, bude sněhu mnohem více.

Fučili vítr na Hromnice od půlnoci, je naděje, že se pohanka urodí.

IV. Obyčeje, pověry a pořekadla domacnosti a polního hospodářství se týkající.

V okolí Rožnovském jako všude v národě našem jest obyčej, když někdo přijde k druhému na návštěvu, že mu hospodář nebo hospodyň chleba donese a s nožem podá řka: „Ukrojte si do kola, aby se nám urodil“ (chleb).

Jeli přichoží mladík nebo mladice ještě ve svobodném stavu, říká se: „Ukroj si do kola (krajíc), aby ti milý (milá) nevypověděl (nevypověděla).“

Neposedneli přichoží v domě, spánek domácím odnáší, proto se říká: „Posaďte se u nás, abysme mohli spát!“

Když přijde dívka na novou službu, aby netesknila, posypou se jí nohy popelem.

Pokládali hospodář na stůl klobouk nebo čepici, ryjí mu na poli krti.

Zhlíželi se kdo večer v zrcadle, dostane zlatenku (zlátenici, žloutenku), aneb uhledne v něm smrt.

Potkali tě kdo s plnou nádobou, budeš mít štěstí; potkali tě kdo s prázdnou nádobou, budeš mít neštěstí.

Jdli někdo po obchodě a potkali nejprv mužského, dobře se mu bude dařiti.

Mezi 11. a 12. hodinou není dobře na cestu se vydávati.

Ve středu a v pátek má se užívati proti hlístám; v těchto dnech mají hlísty huby otevřené.

Ve středu a v pátek není dobře něco začínati.

Jistí dnové v roce jsou nešťastní. Cokoliv se v těch dnech začíná, nešťastně se končí. — Pravý opak pověry té osvědčuje se v následující skutečné události. Jistý rolník Rožnovský oral zámožnému spoluobčanovi. Při večeri pravil bohatý člověk orači: „Zejtra nebudete orati, bude nešťastný den, v který se Jidáš oběsil!“ Orač přijel domů a řekl synovi: „Zejtra jest nešťastný den, tudíž ráno nebudeš koně krmiti, neboť nebudeme v poli pracovat.“

Druhého dne skoro ráno nevstávali, a když syn potom vyšel ven, tázal se ho vedlejší soused příbuzný: „Michale, snad dnes nic nebudete v poli dělat?“ — Michal: „Inu, strýčku, my jsme včera dělali u B... , a tam nám povídali, že je dnes nešťastný den.“ — Soused pravil: „Může, synku! Nechť je nešťastný den; ale Pán Bůh je přece ten, co byl a co vždycky bude. Jdi a řekni taťkovi, že jsem ho prosil, aby mi dnes zasil pohanku!“ — Syn odešel a vyřídil to otci, který honem se ho tázal: „Pravilsi strýci, že je dnes nešťastný den?“ — Syn: „Pravil jsem mu, ale on přece chce, abychom mu pohanku zasili.“ — Otec: „Když chce, mně jest

všecko jedno, jdi a krm koně!“ — Když bylo nakrmeno, zapřahlo se do pluhu a jeli orat. Orali — a jak doorali, souseď přinesl semeno. Jak začal rozsívat, přišel taký lijavec a přšelo, jak by z konve lilo. Oráč utekl i s koňmi pod lípu, a souseď rozsíval pořád, a když byl rozsíl, nebylo možná zavleci, bylo by se to velice matlalo, neboť každou brazdou tekla voda. Oráč i s potahem jel domů. Potom tři dni neustále přšelo. Na čtvrtý den, jak se vyjasnilo, šel se souseď ke své roli podívat, daloli by se to zavleci. Ale již byla pohanka zeklena (klíčila), a proto se vláčít nehodila. Přijda domů, pravil synkovi: „No synku, budeli mne Pán Bůh živiť, budu pamatovať na ten nešťastný den, budeli co z té pohanky nebo nebude!“ — Začasto vycházel na ni se dívat. Pohanka hned se pěkně brala, urostla veliká a jak kvetla, voněla medem, a žádnému se ten rok pohanka tak hojně neurodila, jako onomu souseďovi, ač byla na den nešťastný seta.

Kdo chce zvědět, jaké číslice v loterii vyjdou, vezmi křížového pavouka, uzavři ho do nádoby nepotřebované a dej k němu všech 90 čísel na maličkých kouskách papíru napsaných. Které z těch čísel pavouk na vrch vynese, ty prý jistě v loterii vyjdou.

Aneb jak začne 12 hodin na kostelní věži bítí o půl noci, začni na dveřích kostelních všech 90 čísel psátí křidou. Dovedešli všech 90 čísel napsati, nežli dvanáctá odbije, jdi domů spat. Ráno se přijdi podívat, a které číslice v loterii vyjítí mají, zůstanou na dveřích napsané, ostatní budou smazány.

Anebo taž se nevinného dítěte na čísla, která v loterii vyjítí mají. Povšli dítě některá čísla, ta jistotně vyjdou.

Setkají se dvěma stejné řeči, přijde host.

Svrbí tě oči, očekávej mrzutost.

Svrbí koho dlaň, dostane peníze.

Když někdo něco vykládá a kýchneli při tom (v okolí Rožnovském „Pškneli se mu při tom“), mluví pravdu.

Zrzaví komu prsty, kdosi mu z rodiny zemře.

Požerouli někomu myši šaty, kdosi mu z rodiny umře.

Zpívá kura (slepice), to znamená neštěstí.

Když krtek ryje z pod domu, někdo v tom domě umře; pakli ryje do domu, někdo přibude.

Kdo jest v pátek příliš veselý, v neděli bude smutný.

Sedí kdo nebo stojí a jiný kolem něho smeti mete, odmetá od něho štěstí.

Kdo hledí na nový měsíček a nemá peněz při sobě, po celý měsíc se ho peníze držeti nebudou.

Když straka kolem stavení řehotá, bude v domě tom pohoršení.

Koupí kdo koně zlého, jenž kouše, má mu dáti gazděna, spíš nežli pod střechem vejde, aby již nekousal, ze svého klína ovsu žráti.

Když se na jaře ponejprv krávy na pastvu ženou, aby krávy hodně dojily, mladíci polévají kravačky vodou.

Prodavači všelikého zboží domnívají se, že budou mít štěstí při prodaji, když do svého zboží několik rostlin rváče zastrčí.

Dáti hospodyně do cizího stavení mléka, aby čarodějnice kravám neuškodily, má do něho soli prsknouti.

Vykypí aneb rozlejí se z nepozornosti mléko, ubude mléka kravám.

Po západu slunce nemá gazděna dávat mléka do cizího stavení, sic by mohl někdo dobytku učarovat.

Trináct — Pán Bůh při nás — trináct je zlý počet. Když se někdo oběsí aneb jinak zavraždí, nastane zlé počasí (silný vítr).

Když škodná vichřice burácí, jest mínění v okolí Rožnovském, že černokněžník odkudsi draka vyvedl.

Zemáky neokopávej, když je měsíček nový, než když je na plně.

Chybíli hospodář, rozsvájaje zboží (obilí), záhon, do roka umře.

Kdo rád nasazuje housata, která se obyčejně těžko z vajec klnjí, natrhej listu z lubečku (libeček) a dej mezi vejce; housátka se pěkně vyválejí z vajec.

Uhlednešli z jara prvního motýla červeného, budou tě bolet oči.

Pokradeli kdo přisadu s pole, nic se tam nechce rodit. Aby se opět rodilo, nanos s cesty, kde nejvíc lidé chodí, na to role hlíny.

Kolikrát uslyšíš první kukačku kukať, tolik roků ještě budeš živ, aneb za tolik let se oženíš nebo vdáš.

Když uslyšíš z jara kukačku zakukať, měj při sobě peníze; pak se tě celý rok peníze držeti budou.

Aby vrabci žita (pšenice) nežrali, musíš, když je rozsváš, tři zrnka dát pod jazyk, nesmíš přes ten čas ani slova k žádnému mluvit a pak, když je rozseješ, ty tři zrnka na mezi do křoví vyplivnout.

Kdo vidí vlaštovku ponejprv letět, rychle se umyj, a nebude na tě přicházet dřímota.

Když divoké husy letí, jdi k potoku a umyj se, nebude se ti dřímat. — Jakási děvečka byla velice ospalá. Gazděna jí poradila, až poletí divoké husy, aby šla na potok a umyla se, že se jí nebude dřímat. Děvečka, jak uhledla divoké husy letět, běžela na potok a

myjíc se volala: „Husy, husy divočiце! Vemte mně ty dřímotice!“ — Od té doby dřímota i spánek jí odešel, tak že dokonce spáti nemohla. S bolestí očekávala, skoroli husy nazpátek poletí. Jak je letět uhlédla, zas na potok běžela a myjíc se volala: „Husy, husy divočiце! Dajte mi ty dřímotice!“ Od té doby se jí spánek zas navrátil.

Jetelinka o čtyrech lístkách na milost, o pěti na děti, o šesti na štěstí, o sedmi na smrt. Komu se podaří jetelinku sedmilistou nalézt, jistě ji pomine a neutrhne.

Jetelinka čtyřlístá a šestilístá tomu, kdož ji najde, nic není platná; on jí musí někomu zašít do oděvu, aby o tom nevěděl. Vítá o tom, rovněž mu neprospěje. Mužskémuli se zašije do čepice nebo do oděvu, když sedne ke kartám, vyhrává. Děvčetili se zašije a nevíli o tom, v tanci má štěstí, tak že ji neustále tanečníci do kola berou. Obyčejně jetelinku tu zašívá přítelkyně přítelkyni nebo milenka milenci svému, a obráceně.

Jetelinka čtverolístá má i tu moc, že kdo jí při sobě má, nevěda o tom, i věci nadpřirozené zírá, což jinému nemožno jest. — Tak před dávným časem byli v Rožnově komedianti a provozovali kusy své na náměstí. Mezi jinými kousky vlekl kohout veliké dřevo, jsa do něho jako kůň zapřažen a maje opratě. Přítomní se tomu velice divili. Tu přicházela děvčice, nesouc v břemeně trávu, a v ní byla jetelina o čtyrech lístkách. Ta hned viděla, že to není dřevo, než že je to slamina ze rži. Povídala divákům: „Jděte, hlouplí lidé, vždyť ten kohout veze slaminu a ne dřevo, jak vy tu povídáte!“ — Komediant slyše to rozhněval se, že jeho mam a klam vyjevila, a tak za to jí posloužil, že s ní všechny šaty spadly a ona ostala nahá a s hanbou běžela domů.

Každou závitku (dopuštalku, padlou osobu) v šesti týdnech (v době koutní) musí něco postrašiti.

Dlouhé střechýle (rampouchy) jsou znamením, že len roste dlouhý.

Ze sedmi děvčat jest jedna neučená švadlena.

Kolik kroků učiní děvče poloobuté, za tolik let se nevdá.

Jestli děvče po jídle spěšně mísy a lžíce se stolu nesebere, budou mu dlouho ženichy namlouvat.

Ukrojili sobě mládenec skrojek chleba, dostane vdovu, děvčeli, dostane vdovce.

Aby krupobití polnímu osení neuškodilo, v mnohých místech dávají ven lopaty, jimiž chléb do pece sázejí.

Hadi sobě povídají o člověku, že jest pěkné stvoření — ale když je po hlavě bije.

Nejspíš hada zabiješ omladem lískovým do jednoho roka vyrosteným (vyrostlým).

Hada, kterýž byl člověka nebo hovado uštknul (štípl), země jakožto vraha v lůno své již nepřijme. Taký had leckde na cestě do koleje se vplazí a tam čeká, až jej vůz nebo člověk života zbaví.

Předběhneli někoho na přík přes cestu zajíc, bude se mu nešťastně dařiti.

Běřeli kdo, maje do mlýna jíti, nošku zboží (obilí) se stolu na záda, poláme se mlýn.

Nevyváželi někdo hned mouku z mlýna přinešenou z loktuše (z plachty), dítky té hospodyně dlouho se nenaučí mluvit.

Aby prase v krmníku pokojné bylo, má se mu dáti, spíše nežli se pod střechu vevede, požrati z nepotřebované nádoby, a ta nádoba pak se má dnem nahoru na krmníku převrátit.

Děvečkali si při umývání nebo praní šaty učvandře (umáčí). dostane ožralce za manžela.

Najdešli na cestě provaz, měj se před neštěstím na pozoru.

Najdešli na cestě kus železa, těš se, že tě štěstí potká.

Jestli léčivé zeliny při vaření z hrnce skýpou (vykypí), jest to znamením, že nemocný vyžije; pakli nekypí, znamená, že umře.

Dub, jelen a krkavec, počnouli najednou živobyťi svoje na světě, všichni patřičného stáří dosáhnou: dub nejprv stářím překonán, spadne a na zemi leže, hnije až zteří. K jeho práchnivé kládě přijde napotom jelen, svýma parohoma ji rozhází a brzy potom život svůj skončí. Krkavec ucítě zdechlinu, přiletí a jeho masem se živí.

Prostředek proti myším: Vezmi tři kříby, (křoviny) i s kořením celidonie a pelunku také tolik; semene lněného dobrou hrst a paprátky devět vršků. Dej to do nového hrnce, přikryj to dobře křídlo a zamaž okolo hlinou, ať se to vaří, ale nevykypí. Potom v sobotu neb ve čtvrtek na nový měsíc všecky půdy a špižírny i stodolu tím pokrop, a to učíň spíš, než do stodoly svážíš. Také na vrchu, jak svezeš, všecko pokrop. Tak se ti myši ničeho nedotknou.

Žnečky, aby se nepožaly, když jedna druhé dává kosák (srp) brousíť, musí jej na zem hodiť, a druhá jej ze země zdvihne a nabrousí. Nabroušený pak zase na zem hodí, odkud si jej první opět vezme. To se opakuje pokaždé, i kdyby žnečka od žnečky kosák vyměnití chtěla.

Žito aby nesnětivělo, rozsevač, nežli rozsívati začne, musí s té strany jíti, aby spíš on sám na pole vkročil nežli jeho stín.

Kravařky, aby se jim krávy dobře pásly, zpívají (rurýkají) a tůkají; tůkají pak také, chtějí se svých kamarádek dovolat.

Též lidé v horách (v lesích) své obydlí mají, když se odněkud domů vracejí, tůkají, čímž domácím svým je hledajícím na vědomost dávají, jak daleko jsou od nich vzdálení.

Při rozsvátí pohanky fučli vítr polední, hospodář se obává, že ta pohanka místo zrna hojnost plev mítí bude.

Přitužli zima na den sv. Ondřeje (30. listopadu) z rána, po celou zimu každý měsíc na počátku zima přituží. Přitužli zima na sv. Ondřeje odpoledne, po celou zimu každého měsíce druhá polovice ostřejší bude. Jestli ale na sv. Ondřeje obleví, po celou zimu v každém měsíci, jak obleva toho dne byla, v první neb v druhé polovici obleva následovati bude.

V. Obyčeje a pověry při dobytkařství.

Již sama hornatá krajina, v níž obývají Valaši moravští, poukazuje povahou svou k tomu, že obyvatelé její nejvíce chovem dobytka živiti se musí, a výživa tato jest i tak všeobecná, že jméno valach za totožné se pokládá s pastýřem čili vlastně s ovčákem. Rostlinstvo zdejších vysokých hor dává obzvláště chutnou a vydajnou píce pro ovce, a tudíž od nepamětných časů popředně k ovce zřetel svůj obracelo obyvatelstvo tamější. Žerotínové, majetníci panství Rožnovského, poznávše chování dobytka za hlavní pramen výživy pod-

daných svých a chtějíce blahobyť jejich rozmnožiti, nejen sami ovce chovali, ale též zvláštního úředníka pod jménem valašského vojvody ustanovili, jehož povinností bylo nejen hranice panství opatrovati, než i k tomu přihlížeti, mnoholi ovci na každé javořině*) se nachází a mnoholi se jich tam bez nedostatku napásti může. Také musili dbáti o to, aby valaši dobře ovce pásli, dobrý sýr (brynzu) dělali a míšáníkům**) z každé dojky***) deset liber sýra vyvážili. Za pastvu platili míšánici vrchnosti z každého kusu sedm krejcarů tehdejších peněz.

Aby ale vojvoda ty práce zastati mohl, měl 12 úředních a dva rozkazovače po ruce. K tomu konci odbýval hromadu dvakrát do roka na Hutiském šenku, při kteréž všech 12 úředních a všichni vrchaři †) přítomni byli.

Hromada první odbývala se na jaře. Po vyslyšení mše svaté za Boží požehnání a ochranu salašů obětované sešli se účastníci hromady v Hutiské hospodě a tam se zaznamenalo, mnoholi ovci míšánici na každý salaš dáti zamýšlejí, jestli titíž vrchaři jako v roce předešlém javořiny držeti mají. Hlásiloli se na některý salaš více ovci, nežli by pastva postačovala, byla starost vojvodova, aby přebývajcí ovce na jiný salaš převedl, kde se jich

*) Javořina jest vykázané místo v lesích na pastvu ovci. Salaš jest místo, kde koliba, prkenný příbytek pro valachy, zbudována jest. Košár jest ohražené místo pro ovce, kdež za poledne a v noci stojí, odkud se brankou po jedné vypouštějí a do galety (hrotce) od valachů dojeny bývají.

**) Míšáník jest ten, jenž dává ovce své na salaš, ještě takto své ovce na čas mezi cizí přimíchá.

***) Dojka = dojná ovce.

†) Vrchař jest nájemník javořiny čili salaše.

ještě nedostávalo. Na konci se ovce sčítaly. Bývalo jich až na 7000 kusů. Vojvoda nařídil vrchařům, aby si hodné čeledíny drželi a též sami často na svůj salaš dohlídali.

Hromada druhá byla odbývána, když měly ovce sejít se salašů. V této hromadě měli míšaníci právo vojvodovi žalovat, když se jim od vrchařů jaká krivda stala, ku př. kdyby některý byl dobrého patričního sýra nedostal, aneb kdyby byl o své ovce na salaši přišel. Shledali vojvoda chybu na vrchaři, trestal ho pokutou, tak že musel míšaníkovi škodu učiněnou nahraditi. Pakli valach z neopatrnosti ovci ztratil, musil ji tomu, jemuž náležela, zaplatit; za menší přestupky býval do klády zamknut.

Na všecko to míval vojvoda od vrchnosti předpisy (valašské právo), podle kterých úřad svůj zastával. Potom se sčítaly útraty, které se při vykonávání valašského úřadu sehnaly a dle ovčí se rozvrhly. Obyčejně museli míšaníci na ty útraty platit z každé ovce po královském.

Valašský vojvoda měl od vrchnosti následní službu: 30 měřic rži a několik věder piva; na koně 52 měřic ovsa, dva vozy sena, 1 cent soli, kůže na boty a cosi peněz; pak z každého sta ovčí 5 liber sýra.

Paměť dosavadní zachovala tato jména vojvodův valašských: Fiurý a Kaláček z Bečvy, pak Ondřej a Baltazar Kramoliš z Rožnova.

Obyčejně v 20. týhodni po vánocích se ovce od jehnat odlučují a na salaš ženou. O poledni, jak se ovce do košára přiženou, dělají valaši dřevěný oheň. Ve dveřích a naproti v dřevěném sloupě vyvrtají díry. Do díry ve sloupě dají kousek hubaně (houby chytlavé, hub-

ky), pak omotají na palici (tyčku) provaz, a palici do obou protějších děr zastrčí; potom se jeden z valachů do dveří vši silou opře, a druhý za provaz omotaný silně táhne; palice se točí, a tím třením se hubka zatlí. Zatlený hubaň se vezme, a v kolibě se oheň složí. Oheň ten, pokud na salaši jsou, nevyhasne. Dřevěný oheň proto se dělá, aby nevypálili. Pak se ovce vydojí a bača žinčici uvaří. Polední hrudku sýra rozkrájí a míšáníkům i valachům snísti a žinčici vypiti dává. Po poledni, když se ovce na pastvu ženou, bača vezme obušek a prut (hůl), a tak třikrát stádo obejde. Potom dá každému valachovi obušek (čagan), prut a krajíc chleba řka: „Žeňte s Pánem Bohem!“

Za času vojvody měli vrchaři rádi, když se valaši dvakrát týdně, ve středu a v pátek, postili. Jestli se postili, dal jim bača v poledne dobré žinčice a každému kus sýra.

Za 8 dní po odloučení (ovcí od jehňat) sejdou se míšáneci k zavázení na salaš. Začne se dojit. Dáli ovce žejdlík mléka, jmenuje se celá dojka, a na ni dostane míšáník 10 liber sýra. Dáli ovce půl žejdlíka mléka, jmenuje se půlka, a na ni dostane míšáník 5 liber sýra. Nemáli ovce ani tolik mléka, co by na dlani udržel, jmenuje se nicálka, a na takovou nedostane míšáník žádného sýra.

Dvakrát v týhodni čítá bača ovce následujícím způsobem: „Jedno Boží, dvě, tři, čtyry, pět, šest, sedum, osum, devět, deset,“ — vzkřikne, a valach udělá na prutě vrub. A zas bača čítá: „Jedno Boží, dvě deset,“ — zas vzkřikne a valach zas udělá na prutě vrub, a tak se pokračuje, až všechny ovce přečítají. Potom se sčítají vruby, každý vrub značí 10 ovcí.

Od nepamětných dob přicházeli hosté na žinčici, avšak toliko ve skrovném počtu; od roku 1834 počet hostí těch pořád vzrůstá, tak že jich od roku 1853 více než 400 v Rožnově bylo.

Již na některých místech zmínili jsme se příležitostně o pověrách při dobytku a dokládali jsme se při tom nejednou pověstí pohádkovitou a čarodějstvím zavánějící. Takových povídaček jest v okolí Rožnovském veliká síla. My tuto vypíšeme z úst lidu samého jenom ty, jež se nám potřebnými býti vidí k všestrannému osvětlení pověr dotyčných.

Šli dva řezníci do vsi, aby koupili dobytek na maso, a přišli k jedné ženské na noc; ta byla čarodějnice. Ona ráno vstala, lila smetanu do másnice a dala se dělat; stloukala a natloukla takové másisko másla až ku podivu. Upekla osuch (koláč) a dala všem čeledínům i řezníkům, co tam nocovali, po kousku, tak i toho másla. Jeden řezník pak byl chytrý, že si ten osuch přezehnal; onť měl obyčej, všecko přezehnati, než jedl. Jak jej přezehnal, hned se mu to máslo proměnilo v kravinec.

Jiná čarodějnice též dělala máslo, a soused tam přišel, jak je dělala. Lila smetanu a brala se, že bude dělat, a též i pomastila másnici masť. Soused strážil, kam tu masť dá, že by si kousek uchytil. A i uchytil, neboť čarodějnice dala si ji do komína na deřtici. Soused, jak ji uchytil, letěl s ní domů a praví ženě: „Dejme my se též dělat máslo. Mocli tam máš smetany? Naše souseda nastloukala másu velikou!“ — Žena praví: „Mám toho tam pijáček*); co se s tím budu špindrat, to

*) Pijáček t. j. malý hrnčec, z něhož se pije voda.

není sem ani tam!“ — Muž odpověděl: „Ale ženo, poslechni jenom, nechť je co je!“ — Žena mu to udělala k vůli, tož dělali. Muž namastil másnici tou mastí a nastloukali ukrutné másisko másla. — Za chvíli o půl noci klepe kdosi na dvěře, ale hospodář nevěděl kdo. Vstal a šel pouštět a pravil: „Kdo je?“ — Slyšel odpověď: „Já jsem. Chcešli moje užitky bráti, musíš se mi zapsati!“ — To byl ten dobrý s těmi třemi růžky v hlavě, jako když si dá rendlík na hlavu. Soused neotevřel dveří, ale otevřel okno, vyhodil všecko máslo ven a volal: „Vem si, čerte, své užitky, já se ti zapsati nedám!“

Ještě jiná byla zas na Hutisku; ona též vždycky hodně másla nadělala. Panáček *) se to dověděl, že nadělá vždycky moc másla po svých dvou kravách, poslal pro kostelníka a rozkázal mu: „Jdi, kup od ní másla do lampy; taková ráda prodá do lampy do kostela!“ — Kostelník od ní toho másla koupil. Panáček vzal máslo, zažal kostelní svícenou svíčku, vzal knihu a říkal nad ním. Když pořikal, ostalo mu jak vlaský ořech dobrého másla, ostatek byl samý hnůj.

Za horami za Frenštátem škodila souseda sousedě, až této dobytek dožil krví. Ona však nevěděla, co jí škodí, a měla tuze malý užitek po svém dobytku. Přišel tam voják na byt a pravil: „Gazděno, dejte mi kapku mléka!“ — Gazděna dala ihned mléka vojákovi. Voják je okusí a praví: „Gazděno, cosi vám škodí!“ — Gazděna: „Ovšem, pane vojáku, poraďte mi něco, ráda bych zaplatila!“ — Voják praví: „Máteli smetany hodně na-

*) Nějaký p. Martin Talala, je v Náměšti, jeli ještě živ, doložila vypravovatelka.

sbírané? Budem stloukat máslo!“ — Gazděna: „Mám tam cosi!“ — Hned přinesla smetanu vojákovi, že budou stloukat. Voják byl tak chytrý a povídá: „Budu já stloukat sám, a vy jděte ze světnice pryč!“ — Jak odešla, voják začal stloukat, vzal tatar a másnici tataroval jak tataroval. Tu k němu přijde souseda, co gazděně škodila, do světnice, a byla všecka zbita. Voják jak tu másnici bil, jak by ji bil. Když pak k němu přišla, voják ji chytil za ruku a jak mele tak mele, že ji málo živou nechal. Ta volá: „Pro Boha, vojáčku, nebijte mne!“ Voják bil pořád. Po druhé ho prosí: „Pro Boha a pro všechny svaté nebijte, už to více dělat nebudu!“ Voják zavolal gazděnu a pravil: „Včil odpros na té sousedě, aby ti to odpustila a odpřísahaj, že jí nic škoditi nebudeš! Jak neodpřísaháš, probodu tě!“ — Čarodějnice odpřísahala a celá zbitá odešla.

VI. Zábavy a podniky obecné i rodinné.

I. Přístva.

Pokud ještě v Rožnově a v okolí jeho průmysl tkalcovský nebyl tak rozšířen jako nyní, bývaly přístvy*) u lidu tamějšího velice oblíbeny a čteně navštěvovány. Nyní, když tkalcové bavlnu čili pamuk již v přádenách z dílen dostávají, pomáhají děvčata rodičům svým při řemesle jako tovaryšky anebo obírají se švadlenstvím.

*) Přístva jinde přístka, přástka = schůzka ke společnému předení.

Proto nejvíce již vyhynuly přístvy ondy v celém okolí tak zábavné i výnosné, proti kterýmž nezřídka duchovní i světská představení brojívali, any byly příčinou nejedné nemravnosti a špatnosti.

Záhy již, hned na podzim umlouvala se děvčata, u kterého hospodáře budou přístvu míti. Obyčejně se k tomu vyhlídla a zvolila jizba prostranná. Když hospodář v jejich žádost svolil a stranu náhrady za světidla (louč) a drva (palivo) s nimi se shodl, začaly se přístevnice a za nimi i přístevníci každý večer scházeti.

Jenom ve čtvrtek a v sobotu se nescházeli. Příčina toho zakládala se v náboženských náhledech lidu. Ve čtvrtek večer proto se nepředlo, že Kristus Pán toho dne a té doby v zahradě Getsemanské provazy svázán byl. Pravíť se tudíž, že i prádlo*) toho večera napředené by se v provazy proměnilo. V sobotu pak proto se nepředlo, že ten den jest ke cti rodičky Boží zasvěcen, a svatvečer sobotní že již k neděli patří. Odtud má původ svůj přísloví: „Co se v sobotu upřade, to tkadlec ukrade.“

Když se děvčata sešla, předla pilně, aby potáče**) od matek uložené co nejdříve napředla; neboť po chvíli přicházeli za nimi mládenci a otřepávali jim pazdeří. Otřepávání pazdeří bylo důkazem zdvořilosti a přisychlosti otřepavače k té, již pazdeří otřepával. Tomu ovšem byla děvčata velmi ráda. (Viz Mor. nár. poh. sv. I. str. 40.)

Pak se mládenci usadili, tabák kouřili a hovořili. Při tom pilně pozorovali, brzoli kterému děvčeti vřeteno spadne. Který z mláďenců pospíšil je zdvihnout, nevrátil je spíš děvčeti, než až je hubičkou vyplatilo.

*) Prádlo = předení.

**) Potáče = vřeteno plné napředných a otočených niti.

Také se písně svaté i světské národní zpívaly. Avšak v adventě a v postě zřídka bylo slyšeti písničky světské. To by se bylo za lehkovážnost pokládalo. Za to ale mládenci na přístvu příšlí vypravovali rozmanité příběhy, pověsti a pohádky. Kdo znal dobře vypravovati, byl u všech ve velké vážnosti.

Když pak děvčata své úkoly napředla, strávil se ostatek večera rozličnými hrami.

Abý hodně přístevníků chodilo, děvčata ze všech koutů smeti na prostřed jizby smetají řkouce: „Smetáme smeti, mládence, vdovce, nechť přijde kdo chce, s hory doly od stodoly!“ Potom jedna ty smeti do klínu sebere a na křížový chodník donese.

Tu se hrávalo: Na slepou bábu; na mžik; na škrbal (škrambal); na zlatý prsten; na ptáky; na čertovu báni; na šapku; na zámek; na Korytánka; na žalobníka, atd. — Mnohé hry zaváděly se losováním, kdo má hlavní nebo obtížnou úlohu při hře převzítí, a končily vyplácením zástav.

Že i hádanky pomáhaly příjemně čas krátiti na přístvách, netřeba rozkládati.

Svrchu bylo již praveno, že se na přístvách mnohým necudností uzda pouštěla, které zavdaly příčinu k pověsti této: „Do jedné chalupy, kde se velice rozpustilá mládež na přístvu scházívala, přišli jednou mezi shromážděné přístevníky a přístevnice, právě když nejvíce rozpustilí byli, tři neznámí mladíci. Dali pozdravení, usadili se bez okolků za stůl a hovořili tak živě, že se s nimi v krátkosti celá společnost dobře obeznámila, načez hlučná veselost počala. V takové společnosti rychle čas ubíhá, pročež žádný nezpozoroval, že se jedenáctá hodina blíží. Náhodou vypadlo jednomu děvčeti vřetenou,

a ono se honem proň shýblo, aby mu ho mládenci nechytili. Vřeteno se jí pod stůl zakoulelo, a děvče, když pro ně sáhlo, k nemalému leknutí spatřilo, že ti cizí mladíci mají koňská kopyta. Tu se lehce dovtípila, jací to jsou přístevníci. Pošeptala to sousedce své, ta zas druhé a druhá třetí, až se to v brzce po celé jizbě rozneslo. Najednou veselost přestala, a místo ní hrozný strach nastoupil. Byla tam jedna obstarná dívka. Ta když viděla, že je zle, přemohla se a začala zpívat píseň: „Kdož ochrany Nejvyššího...“, a za ní pomalu všickni ostatní do zpěvu nábožného se dali. Zlí duchové nemohouce toho zpěvu snést, pravili: „Dobrého jste se, panenky, doradily!“ a ztratili se, jenom hrozný smrad po sobě zůstavivše. A na přístevníky a přístevnice takový strach přišel, že od hrůzy netroufali si domů jíti; museli v té chalupě do rána pobýti a od té doby na přístvě již nikde tak rozpustile se nechovali.

2. Končiny.

Na končiny t. j. v poslední masopust v mnohých dědinách okolí Rožnovského jest obyčej, že chodí chasníci s klátem*) a s hudebníky po chalupách. Jeden z chasníků jest divně přistrojený, tvář má sazemi ucerněnou, na sobě má potrhanou kasanku**), a po boku visí mu místo šavle dřínka***) asi dva lokte dlouhá, na malou pď široká a půl palce tlustá. Ten nosí klá-

*) Klátek, klát, netoliko dřevo tlusté (špalek, kláda), než i menší kousek dřeva.

**) Kasanka místo sukně u Valašek.

***) Dřínka = lať nebo úzké prkénko.

tek na dobrou píď dlouhý, v němž jest provázek navlečený. Příklad do jizby, hledí klátek svobodné dívčině na nohu uvázat. Děvčeli se brání, jsou onomu druží chasníci nápomocni, aby jí ho mohl přivázat. Jak jej má přivázaný, musí se vyplatit nějakým penízem, potom se jí klátek odváže a některý z přítomných mladíků hned se s ní ve veselém valašském tanci vytočí. Pak jdou do druhé chalupy. Peníze tímto způsobem sebrané obrátí se dílem pro hudebníky, dílem na zpropitnou.

Na končiny v úterý před škaredou čili popeleční středou večer pochovává se barbora (v okolí Rožnovském žertovně basa). Na basu prostřou obrus. Jeden z hudebníků představuje kněze, drže v ruce prázdný džbánek, při čemž směšné průpovědi odřikává. Jiný muzikant naříká a pláče. Ostatní hudebníci se pak uchopí barbory a nesou ji ven, při čemž sobě hudebník plačící jako zoufale počíná, což ovšem přítomným nemalou příčinu k smíchu dává.

Jak vysoko děvče v končiny skáče, tak vysoko len uroste.

Vozlí kdo v končiny neb v suché dni hnůj na pole, bude mítí neúrodu.

Jímeli v končiny koblihy pod stěnou, o velkonoci budem jísti malované vejce na peci.

V končiny za každou parou (za každým párkem) tančících para čertů skáče. Kdo by z desky umrlčí krkošku (suk) vytloukl a onou děrou na tancující v končiny se díval, spatří za nimi čerty tančící.

Jeden mládenec chtě zkusiti, jeli to pravda, šel na hřbitov, našel desku z umrlčí truhly, ulomil jí kus, v kterém krkoška byla, krkošku vytloukl a šel do hospody. Příklad do hospody, sedl si do kouta a tou děrou

na tanečnický se díval. A v skutku za každou paru tanečnicků paru čertů spatřil, kteří tanečnickům do uší šuškali. Byl tam jeden vdovec, tomu tak dlouho do ucha šuškali, až ho přiměli, aby vzal jednu svobodnou dívku k tanci. Potom zas jejímu mileuci tak dlouho do ucha šuškali, až se rozzlobil a vdovce obuškem (obuškem dřevěným čili čaganem, kterýž každý Valach u sebe mívá místo hůlky) do hlavy čal. Na to ten divák mládenec povstal, šel mezi tu bitku, vzal čertovi čapku s hlavy a ukazoval ji přítomným, aby se přesvědčili, kdo je k té bitce pohnul. Ale čert tomu mládeneci za jeho smělost dal taký pohlavek, že se v okamžení zmotal, načež ho lidé málo živého odnesli, a byl dlouho nemocen.

Na končiny (na ostatky čili na konec masopustu) nepřede se len, že by se přádlo obrátilo v klobásy.

Jeli jasný východ slunce na den končin, urodí se osení ranní.

Jeli pěkný konec masopustu, bude pěkná velkonoc, a naopak.

3. H o d y.

Hody čili posvícení slaví se také v okolí Rožnovském, ač nyní s menším hlukem jak před lety, kda od neděle až do čtvrtka trvávaly. Včil jsou hody toliko v neděli, a jeli ještě v pondělí a v úterý hodový v krčmě muzika, jsou již hody oslaveny.

V sobotu před nedělí hodovou posílají se přátelům v okolí zvance t. j. hodové koláče s přáním, aby přátelé k posílateli na hody přišli. Tam jest hostina přátelská, po které se jde do kostela na požehnání, načež buď se podívají k muzice na chasu tančící, buď opět

v domě hostitele pojidají a popíjí dotud, pokud hody trvají, někdy i dva, tři dni. Nyní pak obyčejně již na večer v neděli se rozcházejí.

Žebráci o hodech po celé vesnici podávají jedni druhým dvěře, vyprošující sobě zásobu na kolik dní pro celé rodiny své.

Děvčata nikdy neopomíjí milovníkům svým na hody voničku z rozmarýnu ozdobenou pentličkami a třaslavkami*) zaopatřiti, kterouž chlapík na klobouku máje zastrčenou, do kostela jde a pyšně si vykračuje.

Před každými hody se mnoho rozmarýnu rozprodá.

4. Pobaba.

Pod názvem pobaba panoval a posud ještě v okolí Rožnovském leckde se vyskytá obyčej u Valachů moravských, že sobě vzájemně při rozličných pracích vypomáhají. Potřebujeli někdo na chalupu vozit dříví, poříť zboží (obilí), sklidiť louku atd., obejde sousedy a prosí, aby se mu v jistý den na pobabu sešli. Načež v určitý den z každého domu nejméně jeden dělník neb jedna dělnice najíti se dá. Tato dobrovolná robota z přátelské úslužnosti bezplatně se vykonává. Avšak hospodář zaopatří k večeři jídlo a pivo. Přivedeli po skončené práci dělníky své s hudbou zvučnou s pole do domu svého, k veliké cti a chvále mu to slouží.

Po skončené večeři, při kteréž starostlivá gazděna dělníkům všemožně posloužiti se snaží, položí před každého

*) Třaslavky jsou malé dělané pozlacené perličky nebo plátky pozlátkové a v nich hebounek třaslavé drátky.

vdolek čili bábu a gazda sklenku kořalky postaví. Potom se mládež při hudbě veselí a tančí.

Obyčej ten byl by zajisté zahynul jako jiní chvalitební obyčejové, kdyby jej byli fojtové a větší rolníci při svých mnohých polních pracích každoročně tu onde neobnovovali.

Odkud pochází jméno p o b a b a ? Rodák Rožnovský myslí buď odtud, že se na takou dobrovolnou a vyptanou robotu obyčejně z každé chalupy po jedné babě posílá, buď odtud, že každému dělníkovi gazděna po večeri po krajíci báby (buchty) dává. K prvému vysvětlení podotknouti dlužno, že netoliko Valaši moravští, ale všickni horáci bývalého panství Ukvaldského a Frýdeckého svým ženám říkají baby, což ale nynější Valašky nerady slýchají.

5. Záležitosti milostné.

V okolí Rožnovském má se za to, že devaterník, když se v jeho odvaru ženská devět razů (devětkrát) umyje, učiní ji vzácnou a přivábí jí mnoho milenců.

Když pak přítelkyně přítelkyni devaterník zaplete do lelíku, aby o tom nevěděla, bude pořád k tanci brána a o muzice velmi vzácná.

Také rostlinu v okolí Rožnovském r v á ě m zvanou mají děvčata ráda. Rostlina ta rostouc táhne se jako provázky. Které děvče ji má, za tou chodí chlapi, ale bývá v tom domě ráda bitka či rvačka. — Jeli rostlina ta v hospodě, hned se tam rvou: odtud prý jméno rostliny té.

Kdo chce přilákati k sobě milence nebo milenku,

nechť chytne zelenou žabu a dá ji do nového hrnce. Hrnec s tou žabou ať zahrne do kopence mravenčího a nechá ho tak uzavřený 24 hodin v kopenci. Po 24 hodinách není ze žaby nic více než kostky, a sice háček, vidlička a pohrabáček. Tyto přirozené kostěné nástroje nechť vezme z hrnce a hrnec roztříská. Píchneli potom chlapík děvku (nebo děvka chlapíka) tím háčkem nebo tou vidličkou, musí za ním (za ní) chodit, kdyby jak bylo; i kdyby ji (jej) uvázali, musí se utrhnout a přijít. Kdyby však později hoch své děvě nebyl nakloněn, odvrátí ji pohrabáčkem, kutáčkem čili hřebelkou od sebe. Děva taktéž učiniti může milenci svému, máli tyto kouzelné nástroje.

Náruživou toužebnost po milenci nebo po milence nazývají v okolí Rožnovském tesknícemi. Tesknice mohou se, komu libo, způsobiti rozličnými čarami; taktéž od nich pomoci lze.

Jistá děvčice, jsouc nemocna, prosila ženu (vypravovatelku samu), aby jí zašla k jisté staré babě do Pasek, která prý se dobře zná v čarách. Žena tam zašla, ale stará baba nechtěla nic povídat; až jí slíbila desítku (desetník), teprv pravila, aby děvčice, mající tesknice za mužským učarované, sezula střevíc z pravé nohy, aby seškrabala s podpatku hlínu a dala ji do střevíce. Potom aby šla na lávku a přes hlavu aby přehodila hlínu ze střevíce do vody; pak ale aby se již nazpátek neohlédala — tak že na mužského zapomene, ba že se jí zoškliví. Děvčice to udělala, a hned jí odpadla chuť a více krát na něj nepohledla. Čím by se tomu mužskému za jeho čarování mohlo uškoditi, baba jí nechtěla říci.

Velmi důležité jsou v oboru lásky ostudiny. Ostudiny je obyčdná vyraženina na tváři a na rukou, i po

celém těle. Když děvče dřívějšímu milenci dalo výhost a jiného sobě oblíbilo, první, aby ji sokovi svému zostudil, zavdá jí v nějakém nápoji prášek, kterýž vypivši děvčice vyraženinu dostane.

Ženská, kteráž takového prostředku k zostuzení mužského upotřebila, pokládala se za čarodějnici.

Zostuzený si však může také sám pomoci, když tomu rozumí. Můžeť i samé čarodějnici podobně posloužiti a ostudiny na ni vrátiti. Před východem slunce jde pod koryto mlýnské, kde voda padá, kterou hází rukama nazpátek přes hlavu. Tím se od strupů očistí a vrátí je na tu osobu, co jej zostudila. Ona pak již sobě od nich nepomůže.

6. Obyčeje a pověry svadby se týkající.

V domě nevěsty, nežli po mnohých řečech otec i matka nebo na jejich místě poručník udělí snoubencům požehnání, dává nevěsta svému ženichovi a družičky svým mládencům rozmarýny, kteréž tito na rukávě nebo na klobouku bílou neb červenou pentlí přivázané mají. Po svatbě vsadí se takový proutek rozmarýnový do země. Jestli se přijme (ujme a roste), znamená, že budou míti snoubenci v manželství štěstí; naopak ale neštěstí.

Čím více družiček má nevěsta, tím větší sláva. Kolik družiček, tolik mláďenců též musí býti.

Když kněz novomanžely před oltářem oddává, nevěsta stoupá ženichovi na nohu. Podařili se jí to, domnívá se, že bude muži poroučet.

Při obědě přináší družba na talíři krajíc chleba a chodě kolem stolu, přiměřenou řečí hosti žádá, aby něco

na čepce neb na povíják nevěstě darovali. Každý z hostů peněžitý dárek do krajíčku vstrčí.

Nejhlavnějším jídlem na svadbách v okolí Rožnovském bývá žitná (pšeničná) krupice aneb zapečená prosná kaše. Když to neb ono z těchto dvou jídel družba na stůl nese, přichodí do jizby kuchařka, majíc ruce povázané a nesouc skořepiny (střepey) z hrnců, několik polámaných vařeček a škrálků, načež družba praví: „Vzácní páni svatebníci! Nejvzácnější jídlo dává se na stůl, totiž žitná krupice (nebo: zapečená prosná kaše), při které sobě kuchařky ruky opařily, hrnce a mísy roztloukly, vařečky a škrálky polámaly. Protož žádají za svou službu a škodu nějakou maličkou náhradou, aby si mohly na opařené ruky masť zaopatřiti a na místo potřepaných (roztloučených) náčiní nových nakoupiti. Prosím, račte jejich žádost vyslyšet a potom požívejte daru Božtího!“

Při stolování pijí hosté dle libosti na své útraty.

Po jídle položí hospodyň před každého hostě vdolek na výslužku, kterýž sobě každý do šátku zavine. Potom všickni povstanou, pomodlí se a rozejdou se do domův svých.

Ode dne svadebního chodí nevěsta jako za svobodna v lelíku až do příští neděle. V neděli jest čepení. Ráno toho dne sejdou se k tomu konci nevěstou pozvané ženy do domu jejích rodičů. Po snídání vypletou ženy nevěstě přípletek (pentli, kterou svobodné nosí,) z lelíku, kteréž nevěsta rozdá sestrám a svobodným kamarádkám svým; vlasy jí rozčesají a okolo hlavy ovinou a pak čepce na hlavu dají. Potom každá z přítomných žen k nevěstě přistoupí, něco jí na šatech poupraví a nějaký dárek buď na penězích buď něco jiného do ruky vstrčí. — Nyní zavolají ženicha a představí mu ustrojenou mladou ženu jeho řkouce: „Hleď, aby to vždycky tak měla spravené,

jak to má včil!“ — Tím mu přikazují, aby ji nikdy v přenáhlení za vlasy netahal a s ní zle nenakládal. — Po tomto národním obyčeji, který se čepením jmenuje, berou se přítomné ženy s očepenou mladou ženou v průvodu mladého manžela a dvou družbů do kostela na mši svatou. Na cestě do kostela nese družba nevěstiny modlitební knížky, kteréž jí na prahu kostelním odevzdá.

Před časy chodila chudobná nevěsta brzy po zdavkách po svých známých a příbuzných v dědině, prosíc o nějaký dárek na novosedlí*).

Nevěsta, přijdouc poprvé do domu ženichova, uchopí se kamen, aby v novém příbytku přivykla, a vyjdouc na dvůr pohledne na oblohu a v kuchyni do komína, aby měla modrooké a černoooké děti.

Případneli na den veselí svatebního nějaký pohřeb, jest se obávati, že jeden z novomanželů brzo umře. Máli pohřeb ženská, los ten nevěstu očekává; a máli pohřeb mužský, ženicha.

7. Křest a poloha (kout).

O ženě, která slehne, praví se, že přišla do polohy, jako jinde do kouta.

Dítky, jež bez křestu svatého umírají, a zvláště taková nebožátka, jež bezbožné nemanželské matky (závitky) puzené nevhodným studem a zlým duchem, aby před světem za poctivé považovány byly, hned při prvním světle Božího spatření zahubily (proto zahubenčata), na tom místě, na němž zahubeny a pochovány byly, plaká-

*) Novosedlí (paraferna, parafernalia) = věno, co se nevěstě mimo výpravu dává.

vají. Tázeli se jich kdo: „Co potřebuji já?“, odpovídají: „Ty nepotřebuješ, ale já potřebuji; má mama mi ani košilky nedala.“ — Doneseli se na to místo košilka, není tam již více toho pláče slyšeti.

Dítě, které se dlouho neokřestí, bude mít veliké oči. Onoť si toužebností po svatém křestu oči rozkouká.

Šestinedělka nesmí vycházeti z jizby a z domu. (Viz o tom články: Věštice a Mora.)

Šestinedělka, když jde na úvod, pozve všechny ženy, kteréž jí do kouta poslaly báby, pečeně a t. d., nejen s sebou do kostela ale i k hostině na úvodky.

Šestinedělka, kdyby před úvodem vyšla pod širé nebe, byla by příčinou, že by kroupy škodily polnímu osení.

Žena těhotná, chodíli prostovlasá, anebo kdyby psa neb kočku koplá, nedonosí plodu.

Koně, vezouli těhotnou ženu, velice se potí.

Když vlastní matka dítě prutem bije, pobité místo zarostá slaninou.

Dítěti, jemuž rostou vlasy vzhůru a ne dolů, na čele skřítek líže.

Dítě metlou (pometlem) bité usychá. Odtud též se odvodí, že cikánku ničím spíše ze stavení nevyženeš jako pometlem.

Dítěli se něčeho lekne, na př. žida, psa a t. d., aby mu lek neuškodil, musí se ustráhnouti z toho, čeho se dítě leklo, vlasy, jimiž se dítě polekané okouří a spálený oškvarek se mu dá vypít.

Překročili malé dítě, neporoste.

Když se dítě ve spánku směje, nebuď je, neboť vidí anděla svého.

Když dítě ponejprv vřed (božec) zatne, má se na něm košilka roztrhnout a dolů po vodě pustit.

Dítě, aby pozbylo sůchoty (souchotiny), má se koupati se psem nebo s kočkou, jak to pohlaví dítěte nese, ve vodě nabrané z devíti studní. — Aneb má se z devíti míst vyptati (vyprositi) mouky, z té se má upeci mrvaň (koláč), přes který se musí dítě souchotivé převleci, a pak se mrvaň zanese na křížový chodník. — Anebo se vykopají dva hrobečky, jeden pro zdraví — a druhý pro sůchoty. Potom někdo jiný má dítě nemocné do jednoho z těch hrobků položit a kleče u něho „Otčepáš“ a „Zdravas Maria“ se pomodlit. Jestli je položil do hrobku pro zdraví, v krátkosti vyžije; ale jestli je položil do hrobečku pro sůchoty, víc mu k spomožení není.

8. Nemoci a smrt.

Některý člověk má od narození zlé oči. Takému člověku jest všecko divné, a když na něco pohledne, všechno ůrkne.

Od ůrknutí jest velmi těžko dobytek zachrániti, neboť se to i nevinně státi může. Poněvadž pak každého člověka oči jistým časem dobytku uškoditi mohou, když naň žádostivě pohlednou, proto vešlo v obyčej, že nikdo, přijda do domu nebo do chléva, kde něco nového spatří, neopomine říci: „Bez úroku neuroku!“

Když se dobytek ponejprv na pastvu vyhání, aby mu úrok neuškodil, má se mu dáti do ocasu kousek červeného sukna; anebo stelivem, na němž předními nohama stojí, má se mu převézt, počna od nosu až na kříž.

Když jest dobytče ůrknuté, dá se mu užívati odvar z úročnice.

Aby někdo někomu jídla neuřknul, má, nežli jísti začne, kousek hoditi psovi nebo kočce.

Za léky, aby pomohly, nemá se děkovati.

Nemocný, užijeli sedm léků, nevyžije.

Kdo má v očích vlčí mlhu (tma vlčí jest neduh oční, hebetudo oculorum, Nachtnebel), má jít mezi černý dobytek a praví: „K su, hu, mám v očích vlčí mlhu!“ a hned ji ztratí.

Koho v pátek zima zemele, zřídka kdy ozdravne.

Kdo má zimnici (psinu), nesmí se strojit ani do kostela chodit, sic by jím tím více lomcovala.

Zimnice jest 99 druhů. — Jistý myslivec, když svůj revír obchodil, jsa chůzí unaven, sedl si pod tlustou jedlí, nacpal si tabáku a kouřil. Najednou zdálo se mu, že slyší v jedli mluvit. Poslouchá — a v skutku v duté jedli rozličné hlasy slyšel. Nemohl pochopit, co to. Bedlivě pozoroval, chtě aspoň z řečí poznati, kdo se v té dutině usadil. Ale jak se zhrozil, když vyrozuměl, že hlasové v jedli rozmlouvající zimnicím náležejí! Zimnice jest 99 druhů a všechny v té jedli shromáždily se do sněmu a vykládaly sobě vespolek, jak se která měla, jak dlouho a jak silno nemocným třepala, čím ji hostili, co jí chutnalo a co odporné bylo a t. d. Až ta nejposlednější pravila, že dnes na oběd půjde ke zdejšímu myslivci a při první lžici polévky že ho navštíví. „Ale,“ doložila, „ten se mne tak lehkou nezhostí!“ Myslivec, jak je vyposlouchal, potichoučku vstal a zarmoucený se ubíral domů, rozmýšleje, jak by se nemilé návštěvě vyhnouti mohl. Přijda domů, zavolal ženu z kuchyně a ptal se jí, máli nějaké plátno. Žena přisvědčila, že má. — „No tož,“ kázal manžel, „milá ženičko, sedni a honem mi udělej míšek, co by se zadržovat mohl!“ — Žena se ptá: „Co pak tě napadá; vždyť víš, že právě včil oběd vařím!“ — Muž poroučí: „Nech všeho tak a šij míšek, neboť ho

honem potřebuju. Až ho ušiješ, můžeš oběd dohotovit.“ — Stalo se, jak žádal. Žena mu míšek ušila a pak šla oběd hotovit. Jak přinesla mlsu s polévkou, myslivec se pomodlil, vzal míšek, nabral lžici polévky, vlil ji do míšku, honem zadrhnul a zadrhnutý míšek na stěnu pověsil. Ale sotva ho tam pověsil, už to míškem třepalo, a to každý den v tu hodinu. Myslivec byl rád, že se zimnice tak lehko sprostil, a myslil si: „Nechť se v míšku jak chce mele, když jen já mám od ní pokoj!“ — Trvalo to tři čtvrtě roku. Zimnici již omrzelo v míšku vězet; proto myslivce prosila, aby ji z něho vypustil. Ale myslivec to spíš neučinil, až se mu zimnice zavázala, že ho svou návštěvou nikdy více obtěžovati se neopováží.

Léky proti zimnici. 1. Vezme se s devíti osyk devět listů, ty se usuší, na prášek utrou, do půl žejdlíka kořalky se vsypou, osm hodin se nechají rozležet, a pak se to vypije; po čemž do razu zimnice přestane.

2. Chyt kreta (krtka), ale do holé ruky ho neber, na nohách pazourky mu odřež, dej do nepotřebovaného střeptu (krbanky), usuš na ohni, utři na prášek, vsyp do kořalky, nechej to rozležet a pak vypij. Zimnice přestane.

3. Když znamenáš, že na tě zimnice jde, utrhni se sebe svitek (chomáček) vlasů a kousek ze šatů, v nichž právě oblečen jsi. Pak ty nebo někdo jiný vyvrtej dirku v bílé vrbě, vstrč do ní věci jmenované a pak hlubokým klínkem to zahlob. Jda domů, musíš se neobhlídat, ani kdyby na tě něco volalo, nesmíš se ohlašovat. Vykonášli to jak náleží, zimnice přestane.

4. Nasbírej sedmdesát sedm kaménkův v kolejích, kde kola chodí; když tě má zimnice přepadat, vyjdi pod nebe, říkej za každým kaménkem „Otčenáš“ a „Zdrávas Maria“ a hoď ho přes hlavu. Až všechny kaménky vyjdou,

řkejš naposledy 5 Otčenášů, 5 Zdrávas Maria a Věřím v Boha.

5. Na lžici napiš třikrálovou křídou tato slova: „Et verbum caro factum est!“ a tři křížky, nalej na to svěcené vody a rozetři ta slova. Když zimnice popadá, dej to onomu člověku vypít, a nechať 3krát Otčenáš, 3krát Zdrávas Maria a Věřím v Boha řká.

6. Vezmi 9 vršků čekanky, tři hlávky bromotřesku a tři pepře; to se na drobno rozkrájí, v kořalce 24 hodin se močí a pak se dá nemocnému vypít.

7. Vezmi kořen křenu, očist ho, nakrájej z něho 72 kousky, natýkej je na niť, dej na krk na holé tělo; když to uschne, můžeš zas jiné spraviti, a zimnice přestane.

Na ptačím peří člověk těžko umírá.

Když někdo zemře v okolí Rožnovském, na požádání sejdou se do domu toho zpěváci a modlí se u mrtvoly hodinky za mrtvé notou chorální, začez se jim skrovná svačina dává.

Dokud jest mrtvola v domě, nevykonává se žádná práce.

Vykládá se v lidu, že před věky dávali mrtvému peníze pod hlavu, aby mohl jakési převozný zaplatit.

Když mrtvolu v rakvi o pohřbu z domu vynášejí, dotknou se jí třikráte prahů síňových, aby požehnání zemřelého v domě zůstalo.

Když rakev se nakládá na vůz v místech od hřbitova vzdálených, třikrát se koňmi potrhne a pak se teprv jede.

Sláma, na níž nebožtík pokonal (skonal), se spálí.

VII. Hry v okolí Rožnovském.

Hry nejen k obveselení a zábavě, než i pro tělo-
cvik sloužiti mají. Úlohu těžkou nebo směšnou při hrách
obyčejně jeden ze společníků na sebe vzíti musí; ježto
pak se jí hráči neradi dobrovolně podrobují, rozhoduje
se obyčejně čítáním čili losem. Čítání se děje odříkává-
ním po většině směšných, nezřídka i nesrozumitelných
rýmovaných průpovědí, z nichž tuto několik po sobě
klademe.

1. Já mám krávu, kráva mně dá mléko, — mléko
dám kočce, — kočka mi dá myš, — myš dám havířo-
vi, — havíř mně dá peníze, — peníze dám pekařovi,
— pekař mně dá chleb, — chleb dám žebrákovi, —
žebrák mně dá: zaplat Pán Bůh, — Pán Bůh mně dá
nebe. —

2. Hopsa! Hopsa! dáme koňům ovsu — a hříba-
tům otavy, — pojedeme do Prahy. — Co tam budem
dělati? — Zlato, stříbro lámati. — Komu je budem
dávat? — Rektorové dcerce, — ona vije věnce, — vě-
nec leží pod prahem, — zamazaný tvarohem, — kdo
ten věnec dobude, — ten dcerušku mít bude.

3. Prší, prší jalovec, — ztratila jsem pět ovec —
a šestého berana — se zlatýma rohama; — kdo ty rohy
najde, — čtyry míle zajde. — Kačenka je našla, —
čtyry míle zašla. — Skoč, Kačenko, do vody — pro
červené jahody. — Což bych já tam skákala, — sukni-
čku si máchala, — kdež pak bych ji sušila? — U sta-
řenky v koutku — na tom zlatém proutku.

4. Letěl zajíc přes oboru, — polámal si zadní

nohu, — liška mu ji sešívala, — veverka se posmívala. — Co ty se máš posmívati? — však ty nemáš kouska gati — černá hus, bílá hus, — a ty, Jane Kyliane, — z pozadveří dus!

5. U pána kmotra — zavírají okna — na kolečka cin cin — a na zvonek bam.

6. Jeden, dva, tři, — my jsme bratří, — byl tu jeden mezi námi, — co zaváněl kalinami, — kopal rudu, křen, — bude chytat třebaš totky ten.

7. Jeden, dva, tři, čtyry, pět, šest, sedum, osum, devět, deset, jeden — jeden — jedenáct, — a ty bratře, chytej nás. (Čítání toho užívá se obyčejně při hře na tapku.)

8. Andantinus, — já mám raka týnus, — já jsem viděl vlka, — jak stál u rybníka, — já jsem po něm házel, — on mně šišky sázel; — když se paří na kamenci, — vystupují krakověnci — kra, kra, ubohá — kady voda nemohla, — kač, kač, čtyry okna ven.

9. Had leze z díry, — veze s sebou knihy, — jehlíce, metlice, — červená stolice, — kač, kač, čtyry okna ven.

10. Sedí cvrček na bařině, — šije boty Kateřině, — Kateřina se raduje, — že ty boty si obuje; — boty spadly s kolka, — zabily pacholka; — pacholkovi zvonili, — starou babu honili, — stará baba spíchá, — jako husa dýchá. — Vřt se, babo, vřt: — dám ti hrachu čtvřt! — Co se baba navrtěla, — zrnka hrachu neviděla.

Aby byl při hře pořádek, užívá se čítání nadzmi-něného takto: Hráči se postaví do kola, a jeden stojí u prostřed, začne některou slohu z uvedených průpovědí odříkávati a při každém slově nebo při každé slabice podle taktu na jednoho z hráčů seřaděných ukáže; na

koho poslední slovo padne, vystoupí z kola a musí vykonávat úlohu buď směšnou, buď těžkou, jak to povaha hry vyžaduje.

I. Hra na mžik.

Na koho padne los, musí mžikat, t. j. musí sobě oči zakryt nebo zavázat, aby nic neviděl. Při tom praví: „Jeden, dva, tři, čtyry, pět, — jeli skrytý nebo ne, — budu hledat necht je jak chce.“ — Když to třikrát nebo vícekrát řekne (jak se vyjednalo), odkryje si oči a jde ostatní hráče hledat, kteří se zatím, co on mžikal, poskrývali. Když některého najde, běží oba dva na to místo, kde mžikal. Doběhneli tam spíš ten, kdo mžikal, zvolá: „Sekúra, zapleštěný!“ a tak vyhrá jednoho. Doběhneli však skrytý spíš na to místo, zvolá: „Sekúra, vykoupenny!“ a ten, co mžikal, nevyhrál nic. Tak se ve hře pokračuje, až ten, co mžiká, všecky skryté najde. Onen, kteréhož naposledy při sekúře zapleštil, musí místo něho mžikat, když se hra poznovu začíná, tento však skrývá se zase s ostatními. Byli však neobratný a žádného nezapleštil, musí poznovu mžikat.

2. Hra na slepou babu.

Hru tuto hrávají na přístvách přástevnice i přástevnici, když byla děvčata uložené potáče napředla. Hráči se postaví do kola, a losuje se čítáním a odřikáváním některé slohy; na koho padl los, tomu se zaváží oči šátkem a jmenuje se slepou babou. Slepou babu za-

vedou ke dveřím a dávají jí otázky. Ot. „Slepá babo, kde je klíčka?“ — Slepá baba chmatá po dveřích, až najde klíčku, potom odpovídá: „Tuť.“ — Ot. „Co v té klíčce?“ — Odp. „Putna.“ — Ot. „Co v té putně?“ — Odp. „Voda.“ — Ot. „Co v té vodě?“ — Odp. „Klubko.“ — Ot. „Co v tom klubku?“ — Odp. „Jehla!“ — Ot. „A v té jehle?“ — Odp. „Nit!“ — Tazatel: „Slepá babo, chyt!“ —

Pak se všickni od slepé baby po tichoučku vzdálí, a ona dosud s očima zavázanýma chodit musí, pokud některého ze spoluhráčů nechytne, načež chycený neb chycená slepou babou se stane. Tak se pořád pokračuje, pokud se jiná hra nezvolí. Aby slepá baba k úrazu nepřišla aneb škody neučinila, když se k nebezpečnému předmětu blíží, volají spoluhráči: „Oheň!“ nebo: „Pá-lí!“, načež se slepá baba toho předmětu chrání.

3. Hra na škrbal *).

Účastníci hry se postaví do kola, a počítáním se rozhodne, kdo první jsa v kole, má škrbal chytati. Jak to rozhodnuto, zasednou si všickni do kola, druh vedle druhu, majíce kolena vyvýšena tak, aby každý mohl pohodlně pod nimi škrbal sousedovi svému pošoupnouti. Jeden ze sedících totiž vezme škrbal, klepne jím pod kolenoma svýma na zemi a pošoupne nebo pohodí jej sousedovi, ten ho pod kolenoma svýma chytí, klepne jím též o zemi na znamení, že jest u něho, ale hodí ho

*) Škrbal, škarpal, škrambal, škarbala: kus kůže pod nohou místo podešvu, také staré, roztrhané střevice.

zase v největší rychlosti dále, a tak škrbal se hází do kola pořád dále. Ten, co jest v prostředku, běhá, slyše klepnutí od hráče k hráči a snaží se škrbal uloviti. Po-
 dařili se mu to, ten, u něhož škrbal chytil, musí vstáti, do kola jíti a škrbal lovití; první chytač pak sedne si mezi hráče na jeho místo. Tak se pořád ve hře pokračuje. Jsouli hráči obratní, musí lovec velice pozor dá-
 vati a čerstvě se otáčeti, aby škrbal ulovil; jinak by dlouho úlohu chytače konati musel.

4. Hra na zlatý prsten.

Několik děvčat posadí se na lavici, ruce na klín složí sepnuté, jako když se modlíme. Jedna z nich majíc též tak ruce složené a mezi dlaněmi prstének, vloží ruce své v ruce nejkrajnějšího děvčete a dělá, jako by jí prstének mezi dlaně pustit chtěla, řkouc: „Tobě tu-
 lím!“ Přijdouc k druhé, opět se tváří, že jí prsten v dlaně pouští, a praví: „Tobě dám!“ Jdouc ke třetí, rovněž tak činí pravíc: „Tobě prsten!“ Čtvrté prsten dávajíc, mluví: „Tobě dlaně!“ Takto mluvic pokračuje, až všechny děvčata pořídí, při čemž některé skutečně prsten mezi dlaně pustí. Krom děvčat těch jsou ještě dvě hadačky, kteréž ten čas po straně stojí, až se všecko uspořádá. Potom jedna z nich přijdouc postaví se naproti děvčatům, načež ta, co prsten rozdávala, řekne: „Hádej, hádej, hadačko!“ Hadačka odvěti: „Já bych ráda hádala, zlatý prsten dostala, za harasem, za tarasem, ruče zlatý prsten daj sem!“ — Včil otevře dlaně toho děvčete, na něž hádá, že má prsten. Uhodlali, sedne na místo její, a

ona se místo ní hadačkou stane; neuhodneli, musí odejít. Načež přijde hadačka druhá, a tak se mluví a ve hře pokračuje, pokud libo.

5. Hra na ptáky.

Několik dítek posadí se do řady, a jedno z nich, ptáčníkem nazvané, každému pošeptá do ucha jméno nějakého ptáka. Zatím jest v jednom koutě světnice chlapec, jenž anděla, a v druhém koutě jiný, jenž ďábla představuje. Když všem jméno nějakého ptáka pošeptáno, přijde chlapec anděl a praví: „Cin, cin!“ — Ptáčník: „Kdo to?“ — Anděl: „Anděl!“ — Ptáčník: „Co chtěl?“ — Anděl: „Barvy!“ — Ptáčník: „Jaké?“ — Anděl: „Máteli tu pěnkavu?“ — Uhodnulli, t. j. máli skutečně některé dítko jméno pěnkavy, dítě to hned povstane, a anděl si je dovede do nebe, totiž do svého kouta; pakli neuhodl anděl, musí odejít s nepořízenou, a místo něho přikulhá ďábel a praví: „Bam, bam!“ — Ptáčník: „Kdo to?“ — Babel*): „Babel!“ — Ptáčník: „Co chtěl?“ — Babel: „Barvy!“ — Ptáčník: „Jaké?“ — Babel: „Máteli tu vránu?“ — Jestli uhodl chlapce vranou jmenovaného, vezme jej s sebou do svého kouta; neuhodli, musí odejít s nepořízenou, a zas přijde anděl; který když odejde, přijde babel, a tak se potud střídají, až všechny dítky mající jména ptáků uhodnou a poberou. Potom teprv, líbili se jim, poznovu hru začnou.

*) Dítě, majíc jméno ďábla v ošklivosti, říká místo ďábel — babel.

6. Hra na čertovu báni.

Chlapci položí čepici na zem a kolem ní skáčí, za ruce se chytajíce. Dotkneli se jí některý z nich ve skoku nohou, musí odejít na stranu, a ostatní dotud skákají, až jenom dva ostanou. Tito dva jdou stranou a dají si potají jména. Jeden se jmenuje andělem a druhý ďáblem. Potom se vrátí a postaví se po různu, a hned k nim ostatní chlapci se sběhnou. Ti, co se postaví kolem anděla, slují anděly, a kteří přistoupí k ďáblu, od něho název berou po čas hry. Potom se andělové rozstoupí ve dvě řady a ukrotí si šátky v pešky *). Dáblové pak mezi nimi musejí druh za druhem pětkrát nebo vícekrát zhůru dolů pobíhati, při čemž jich andělové pešky svými po zádech bijí.

7. Hra na ťapku.

Čítáním se rozhoduje, kdo má býti ťapkačem čili ťapkou. Všickni odběhnou toho, na nějž byl los padl, a v obmezené vzdálenosti se mu opatrně vyhýbají. Ťapka však se všemožně vynasnažuje, aby některého ze spoluhráčů ťapnout**) mohl. Povedeli se mu to, zavolá ho jménem, aby všickni hráči věděli, kdo má ťapku, načež se jemu dotud vyhýbají, dokud ji některému ze spoluhráčů nevrátí. Na ten způsob pokračuje se ve hře do vůle hráčů.

*) Pešek jest šátek skroucený na způsob býkovce čili tataru.

**) Ťapnouti t. j. ruku na někoho vložiti, tknouti se někoho, tepnouti někoho, otud ťapka a ťapkač.

8. Hra na zámek.

Ten, na nějž los padl, vystoupne si na státné dřevo aneb na nějaké jiné povýšené místo. Spoluhráči přibíhají z předu i ze zadu, v pravo i v levo, a vyskakují na to místo, na němž on stojí; anebo, nemožnoli vyskočiti, aspoň na to místo nohy kladou volajíce: „Tut jsem ti na zámku — uder mne kyjankú!“ Ten, co na zvýšeném místě stojí, snaží se, některého z hráčů rukou nebo peškem ťapnouti. Poštěstíli se mu to, ťapnutý musí vystoupiti na jeho místo, a on jde mezi ostatní hráče, a tak se do vůle ve hře pokračuje. Ke hře této potřebí jest veliké obratnosti.

9. Hra na Korytánka.

Několik dítek se na zem posadí, a jeden nebo jedna chodí okolo nich a zpívá:

„Poskoč, poskoč, Korytánku,
Pojď za námi, markytánku*),
Málo nás, málo nás,
Pojď, Vašíčku**), mezi nás!

Načež dítě jmenované vstane, jde za ním, a zas tak oba dva zpívají; a zase jiného z chlapců sedících volají. Tak

*) Děvčata zpívají: „Poskoč, poskoč, Korytánko,
Pojď, za námi markytánko.“

**) Tu se volá některý z chlapců neb děvčat sedících tak, aby vyšlo jméno trojslabičné: „Karlíčku, Františku, Honziku, Jozífku (Pepíčku), Kačenko, Liduško, Petruško, Voršílko atd., jak se děti jmenují. Též příjmenem mohou se děti volati.

se pokračuje, až všickni na zemi sedící jsou vyvoláni. Potom se všickni chytí za ruce a točíce se do kola, zpívají:

„Kolo, kolo mlýnské,
Štójí za tři rýnské,
Kolo se nám zatočilo —
Zatočilo — čáp!

Při slově čáp zase všickni na zem sednou, a jeli libo, zase na způsob vypsany hra se opakuje.

10. Hra na žalobníka.

Kolik hráčů, tolik cedulek; avšak jenom pět z nich jest popsanych. Na 1. psáno jest fojt; na 2. desátník; na 3. soused; na 4. žalobník; na 5. zloděj. Hráči sobě cedulky táhnou, potají se na ně podívají, ale jenom fojt a desátník své důstojenství ohlásí. Fojt zasedne na stolicí, a desátník s peškem (skrouceným šátkem) stojí vedle něho. Načež předstoupí žalobník před fojta a praví: „Pane fojte, přišel jsem k vám na žalobu!“ — Fojt: „Na jakou?“ — Žalobník: „Vaši lidé mi ukradli zlatou krávu!“ — Fojt: „Zač ta kráva stojí?“ — Žalobník: „Za sto zlatých! — Fojt: „Můžeteli vy to na mého poddaného dokázat?“ — Žalobník: „Mohu!“ — Fojt: „Ukažte mi ho!“ — Žalobník ukáže na toho spoluhráče, o kterém hádá, že má cedulku se zlodějem. Ukázaný nebo jmenovaný hráč vystoupí a ukáže fojтови svou cedulku. Jestli žalobník uhodl, káže fojt desátníkovi, aby zlodějovi peškem dal jistý počet ran. Jestli

žalobník nehodl, rozkáže fojt desátníkovi, aby žalobníkovi jistý počet ran dal za potípanou*). Pak se cedulky zase dají do čepice, a znova se táhne i pokračáje.

II. Hra na blechu.

Chlapci udělají si podlouhlý důlek, přes který na příč položí se blecha, t. j. kolík as na půl dlouhý a na obou koncích ve hrot přičezaný. Hůlkou se blecha odhodí. To činí chlapec za chlapcem, co ke hře náležejí. Který blechu nejdál odhodí z důlku hůlkou, ten potom započne hru; ostatní chytají a to způsobem tímto: Hráč položí si blechu přes důlek a odhodí ji hůlkou v tu stranu, kde ostatní hráči čekají, a hned na místo odhozené blechy položí svou hůlku na příč přes důlek. Kdo z chlapců blechu zachytil, hodí ji z toho místa, kde ji chytil nebo ze země zdvihl, k důlku na hůlku položenou; dotkneli se blecha hůlky, hráč musí jít dolů chytat, a ten, co blechou udeřil do hůlky, jde hrát opět tím způsobem. Nedotkneli se blecha hozená hůlky přes důlek položené, hráč klepá po třikrát na jeden konec blechy a jak tato vyskočí, hledí ji v letu lepnouti, aby daleko odlétla. Když ji tak třikrát klepl a ve výskoku odrazil, změří se její vzdálenost podle hůlky. Před počítím hry totiž vyjedná se, na kolik hůlek budou hrát; na 40, 60, 100, 200, 500 atd. Hráč tak dlouho po sobě lepá,

*) Za potípanou t. j. za nařknutí. Potípati vlastně tolik co pokáletí, pošpiniti, u Rožnova vůbec nařknouti.

až některý blechu chytne. Tak se pokračuje, až někdo umluvený počet hůlek, 40 nebo třeba i 500 dohromady udělá. Kdo to dovedl, odhodí blechu z dálku hůlkou co nejdál může a ostatní hráči druh za druhem musí až k bleše na jedné noze doskákat a ji o jedné noze donést. Kolikrát si odpočine nebo kolikrát přestoupne na druhou nohu, tolik ran peškem dostane od hráče.

Beneš Method Kulda.

Beneš Method Kulda, stádelní kanovník král. kapitoly Vyšehradské, narodil se dne 16. března 1820 v Ivančicích na Moravě. Jeho otec Václav, zámožnější měšťan, a matka Magdalena svědomitě pečovali o řádné vychování domácí a o bedlivé navštěvování školy místní, kteráž toho času byla na velikou škodu mládeže německá, tak že i náboženství v druhém a v třetím oddělení svém jazykem cizím vpěchovalo se žákům, ba i v kostele při mši svaté školní děti zpívati musely písně německé, ač jim nerozuměly.

Na štěstí na konci roku 1831 přišel do Ivančic za mladšího kaplana Tomáš Procházka, přítel a do té doby spolukaplan Františka Sušila v Olbramovicích. Kněz Tomáš Procházka poznav brzy záhubnost němčiny v národní škole města ryze českého, s povolením, ba z nařízení biskupa Brněnského, Antonína Gindla, počal vyučovati náboženství a evangelium jazykem mateřským, a krom toho dával sobě od žáků svých každého téhodne psáti úlohu jazykem českým, totiž obsah kázání, jež byl v kostele činil; úlohy ty bedlivě opravoval a uschovával, aby je žákům ze školy vystupujícím vázané dáti mohl do života dalšího. Týž rodák a největší dobrodinec Ivančický, Tomáš Procházka, vyučoval schopné žáky předmětům tehdejší třetí třídy, a později i tříd gymnasiálních, a dával je v Brně veřejně zkoušeti. Kulda byl hned mezi prvními žáky jeho a jemu děkuje hlavně za to, že záhy přilnul ku snahám

náboženským a že zahořel láskou k vlasti, láskou to, již slovem, pérem a činem nepřestal osvědčovati nikdy. Za doby letní chodíval se svým učitelem knězem Tomášem do lesa na poloviční cestu k Olbramovicím, kdežto každého téhodne Tomáš Procházka scházíval se na dvě na tři hodiny se Sušilem, kaplanem Olbramovickým, s nímžto se tou měrou Kulda již co chlapec seznámil. Procházka učil soukromě své žáky a napotomní studenty o prázdninách kolem sebe shromažďované mluvnici české, polské a francouzské, dějinám města Ivančického a dějinám vlasti, hudbě i zpěvu. O prázdninách zařizoval úspěštilé studentské zkoušky v deklamacích, v hudbě a zpěvu, při nichžto i Kulda činným byl.

Roku 1833 nebyv pro veliký nával žáků při počtu pro každou třídu obmezeném přijat na gymnasium Brněnské, odebral se Kulda do Jihlavy, kdežto celé gymnasium prošel, jsa k přednějším žákům počítán. Hned v první latinské škole poznal neprospěšnost vyučování jazykem německým a prospěšnost vyučování jazykem mateřským. První dvě úlohy byly německé, a Kulda, ač byl v národní (?) škole německé (!) premiantem, oběma úlohami dobyt sobě místa nejposlednějšího! Třetí úloha byla již latinská; a tu byl Kulda prvním, a zůstal prvním po celý rok, poněvadž Tomáš Procházka latině byl jej vyučoval jazykem mateřským.

Ve školách Jihlavských ovšem neslyšel Kulda od profesorů ani slova českého; jenom katecheta, P. Anselm Serchen, premonstrát Strahovský, mimo školu mluvíval se žáky svými jazykem českým, z čehož jim byla radost a jemu úcta a láska veliká. Již té doby dopisoval sobě Kulda se studenty národovci na gymnasiu Brněnském, jmenovitě s Karlem Šmídkem, nynějším

professorem gymnasiijním v Brně a slovným spisovatelem českým, o dva roky starším. Předmětem dopisův těch bylo Slovanstvo k novému životu se probouzející.

Otec Benešův, Václav Kulda, přiučiv se ve světě němčině, sdílel ještě heslo na Moravě tenkrát obecné: „S řečí českou nedojdeš daleko,“ a tudíž, když jeho syn přišel domů na první prázdniny, byla po radostném uvítání a po nahlédnutí do výtečného vysvědčení jeho první slova: „Synu, o jednu věc tě žádám; nemluv doma nikdy moravsky, ale jen německy, aby sestry obě zdokonalily se v němčině.“ Beneš však bez rozpaků odpověděl: „Milý otče, co chcete, žádejte a poručte: všecko milerád učiním; ale německy mluvíti nebudu ani slova již proto, že milovaná matka ani slovu německému nerozumí, a potom také proto, že jest hanbou v rodině jazyka cizího užívati a za vlastní jazyk svůj takoruka stydět se.“ Odpověď ta nebyla sice otci milá, ale nikdy více nenutil syna svého do němčiny, jen že ouzkostlivě pohlížel na nový směr, jež znamenal u něho a u soudruhů studentů; a naslouchav jedenkráte jeho nadšeným slovům o Slovanstvu, pravil: „Mně se všecko zdá, že tě to slovanství ještě přivede na Špilberk.“ Byloť mu známo, že na Špilberku v Brně věznění byli provinilci političtí, karbonáři Italiáni, a národovství naše podobalo se v jeho očích záměrům jejich. Na obavu otcovu vzpomněl sobě Kulda vícekrát, jmenovitě r. 1869, kdy pro brošurku Církev a společnost se svým přítelem dr. Janem Bílým po dva dny před c. kr. zemským soudem trestním stál.

Ve školách humanitních, v poesii a rhetorice, jak tehdáž říkáno, měl za profesora výtečného a

šlechetného Karla Enka von der Burg, jenž v úřadu svém na vrcholu doby stoje, tu osudnou vadu měl, že nepřízeň k jazyku českému až k nespravedlnosti sáhající na jevo dával, při každém neněmeckém přízvuku svých českých žáků volaje buď: „Sacre nom du Dieu,“ nebo: „In zehntausend Teufelsnamen! Schon wieder der verfluchte böhmische Accent!“ Enk von der Burg, který se stal r. 1848 gymnasiálním školním radou, posud ve Vídni žije na odpočinku. Obětavost jeho ale byla příkladná. Půjčoval žákům knihy z knihovny své, vyučoval je též ve čtvrtek a v neděli ve vlastním bytu italštině a frančině zdarma, a musili se co předmětu mimořádnému učit i dějinám literatury — ovšem jen literatury německé. — Dějinám starého věku učil se Kulda z knihy Františka J. Smetany „Obraz starého světa, v Praze 1834“ a odříkával Enkovi Smetanu ovšem po německu. K otázce professorově, kterého autora byl četl, s hrдостí jinošskou odvětil: „Našeho českého autora Smetanu!“ Enk přes to se pochvalně vyslovil o tom, co Kulda byl odříkal.

R. 1839 přešel Kulda na filosofická studia v Brně, kdežto docházel k professorovi Františku Sušilovi a k professorovi svému Matouši Klácelovi.

R. 1841 vstoupil do bohosloveckého semináře Brněnského, kdežto za těch roků nastával čilý život směrem národním i církevním. V ústavu tom působením profesora Sušila ustálil se v záměru životním, již v Ivančicích důvěrným obcováním s Tomášem Procházkou pochopeném. Tam seznámil se s profesorem českého jazyka Aloisiem Václavem Šemberou, s archivářem zemským Antonínem Bočkem († 1847), s učeným piaristou Dominikem Kynským,

guberniálním translátorem († 1848), s ředitelem hlavní školy C. Vincenciem Žákem († 1867). Ve spolku se spolualumny: hrabětem Sylvou Taroucou, Bílým, Šmídkem, Fáborským a jinými účastnil se nedělních zábav deklamatorních a hudebních, které ob čas do večeradla seminářského svolávaly všechny alumny, představené, professory a ostatní vlastence Brněnské, až pak v nich policie shledala nebezpečný prý ruch panslavistický (!) a zakázala je! Kulda byl v semináři knihovníkem soukromé české knihovny bohoslovcův, jižto výtečný biskup Gindl býval přítelem a podporovatelem a z nížto knihy půjčovaly se také kněžím v duchovní správě se nalézajícím a čtenářům v městě Brně každým rokem se množícím. Byl však posledním knihovníkem českým v semináři Brněnském: neboť jemu odejmuty byly představenými klíče od skříní v chodbě hořejší postavených, a knihy dány jsou do knihovny seminářské.

Co seminarista psal Kulda první příležitostně básně, písně a články do časopisův.

Byv dne 6. srpna 1845 biskupem Antonínem hrabětem ze Schaaffgotscheů na kněžství vysvěcen, stal se po sobě kaplanem v Žídlochovicích, v Lodenici a v Hobzí. Na osadě Žídlochovické v neděli po křesťanském cvičení ve školách venkovských čítával až do večera hospodářům a hospodyním o polním a domácím hospodářství a půjčoval knihy čtenářům, jichžto počet zrůstal každým měsícem. Čtení náboženských, náučných a zábavných knéh osvědčovalo brzy užitečnost svou; jmenovitě v Žídlochovicích pod samou farou bydlící sousedka přišla Kuldovi s radostivým pláčem poděkovat za to, že její muž zedník upoutal se čtením k domácnosti a k rodině tak, že navždy přestal navště-

vovati krčmy a karbany. — V Lodenici přežil Kulda pověstný rok 1848. Tam založil s učitelem knihovnu pro dvě vesnice německé a do dvou vesnic českých, do Jezeřan a Maršovic, půjčoval knihy a noviny své, mimo Hlas, časopis v Brně vydávaný, jenž v 11 výtiscích odbíral se v malých těch dědinách. Co kaplan Lodenický roku 1848 šťastně přestál vyšetřování zavedené s ním z nařízení c. k. gubernia pro zmařené volby poslance na sněm Frankfurtský (I) za obvod Krumlovský. — Když dlel v Hobzí, opověděna jest Moravským Novinám za redakce Matouše Klácela pro Kuldovy ovšem anonymní dopisy c. k. hejtmanstvím obžaloba, která však neuskutečnila se, když se c. k. úřad novými doklady o pravdivosti dopisův uveřejněnými usvědčen viděl.

Z Hobzí, kamž přesazen byl proto, aby vzdálen jsa od Brna, prý vystřízlivěl z přílišné horlivosti vlastenecké, již po devíti měsících dne 17. října 1850 povolán byl Kulda svým přítelem, Bedřichem hrabětem Sylvou Taroucou, za duchovního správce a katechetu do ochranovny pro mládež mravně zanedbanou v Brně, v kterémžto úřadě setrval až do 13. března 1859. Za těch roků působil co jednatel Katolické jednoty slovanského jazyka pro celou Moravu, a co jednatel Dědictví sv. Cyrilla a Methodia. Důležitost jednoty katolické, mající 80 filiálních jednot v zemi, za let 1850—1860, kdy jinorodých národních spolků nebylo, osvědčila se výborným ovocem svým v národě. — V nedělní škole pro řemeslníky jednotou katolickou v Brně zařízené a vydržované vyučoval Kulda zeměpisu, maje mezi posluchači svými nejen učenníky a tovaryše, nýbrž i mladé mistry české. —

Prázdniny roku 1853 a 1854 ztrávil Kulda v Rožnově, kdežto z tisíc lidu Valašského sebral národní pohádky, pověsti, pověry a obyčeje později tiskem vydané, platě vypravovatelům chudobným dvojnásobnou mzdou denní. Jedny prázdniny byl tam se Sušilem a hrabětem Taroucou, jenž přecházejí ze světnice do světnice lidem naplněné, pravil, že tam jest národní fabrika, an tu národní písně, tam pohádky zpívaly, vypravovaly a zapisovaly se.

Dne 13. března 1859 stal se Kulda farářem na Chlumu v Čechách, v okrese Sedlčanském kraje Táboorského. Výbor Dědictví sv. Cyrilla a Methodia vyznamenal jej při odchodu z Moravy do Čech básní S Bohem, z péra svého člena Jana Soukopa. Na Chlumu Kulda netoliko půjčoval knihy ze značné knihovny své, ale také hned prvním rokem založil knihovnu farní, kteráž doposud úlohu svou koná. Kardinál a arcibiskup Pražský, Bedřich kníže Schwarzenberg, jmenoval jej dne 3. dubna 1860 vikariátním tajemníkem, dne 5. září 1860 knížecím arcibiskupským vikářem a okresním dozorcem nad školami v Sedlčansku, dne 9. listop. 1864 titulárním konsistorním radou a dne 23. března 1869 osobním děkanem. Roku 1861 byl Kulda k návrhu důvěrníkův národa českého zvolen za poslance na sněm český za okresy Sedlčanský a Votický proti velkostatkáři v krajině té váženému ale o své újmě kandidujícímu. Rozhodnou u věci té byla řeč, k nížto sobě Kulda dopomohl před samou volbou. Když byla komise volební sestavena, žádal, aby mu co voliči a kandidátu bylo dovoleno k voličům shromážděným promluvit. Vládní komisař nechtěl žádnou řeč připustiti, ježto prý zákon o tom nečiní zmínku; ale Kulda

odvětil: „Náhled ten nemá tedy zákon pro sebe; já ho nemám proti sobě, ale mám pro sebe obyčej panující ve všech zemích konstitučních, a proto mluvití budu.“ Mluvil pak již bez překážky a značnou většinou byl zvolen. Tenkrát ještě náš lid český nebyl tak obratný a disciplinovaný ve volbách jako nyní; a tudíž nebylo divu, že ne jeden volič neznaje ani kandidáta ani úkol jeho, v nemalých byl nesnázích. I stal se výjev dosti význačný. Vážný kmet stříbrovlasý maje odevzdati svůj hlas, byl na rozpacích, jak a co; když pak předseda volební komise přívětivě přimlouval jemu, aby bez ostychu volil dle svědomí svého, koho chce, učinil stařec s okem zaroseným a hlasem chvějícím se tuto výpověď: „Církev nás ještě nikdy neoklamala; proto volím faráře Chlumského Kuldu!“ — Tento napotom ovšem na sněmu vždy věrně stál po boku našincům hájícím práva národa českého. Pro churavost však vzdal se Kulda již roku 1863 mandátu svého.

Za doby farařování svého na Chlumu působil Kulda také co člen výboru obecního a dvakráte zvolen jest za člena výboru okresního zastupitelstva Sedlčanského.

Jeho činnost na půdě církevní a vlastenecké došla veřejného uznání roku 1870, kdy slavil abrahamoviny své. Morava mu dala skvostné album s přiměřenou básní a se 100 podobiznami; duchovenstvo vikariátu Sedlčanského vyznamenalo jej adressou tištěnou, zlatým prstenem a stříbrnou tabatěrkou; učitelstvo obvodu Sedlčanského, přátelé Pražští a bohoslovci semináře Pražského pozdravili jej zvláštními ozdobnými adressami a bohoslovci Olomoučtí a Brněnští telegramy.

R. 1863 byl zvolen od Sedlčanského pěveckého

spolku Zábaje za protektora; dne 15. srpna 1870 od obce Nálžovické, dne 20. listop. 1870 od obce Radické za čestného občana a dne 22. března 1871 od Budče Povltavské v Sedlčanech za čestného člena.

Dne 20. září 1870 zvolila jej nejstarší královská kapitola Vyšehradská u Prahy za sídelního kanovníka při kolegiálním chrámu sv. Petra a Pavla, kdežto na den sv. Václava byv infulován a instalován, zastává úřad nedělního kazatele ranního. V měsíci březnu 1871 za ministerstva Hohenwartova jmenován byl členem poradní komise pro opravu zákonů školských. Dne 26. července 1871 byl při odhalení pomníku prvního své doby Moravana Františka Sušila na hřbitově Brněnském slavnostním řečníkem; řeč ta vytištěna byla v několika časopisech a v Posvátné kazatelně.

Kulda jest členem četných vědeckých a dobročinných spolků a jednot v Čechách i na Moravě a věnuje doposud své síly slovem i pérem svému národu i svému kněžskému povolání. Od roku 1872 jest členem družstva Čecha i Tiskárny Cyrillo-Methodějské v Praze.

Mimo články a dopisy v rozličných novinách a časopisech od roku 1845 až do nynějška jsou od Kuldy tiskem vydány následovní větší spisy: Kořaleční mor, v Brně 1846; Krásné večery, 1852; tři svazky Nedělních a svátečních kázání, v Brně 1852; Písně a básně pro katolické národní školy, 1856; První svatá zpověď, svaté přijímání, svatá svátost biřmování, v Brně, 1858; Pohádky a pověsti národní z okolí Rožnovského na Moravě, v Brně 1854; Sedmistiletá slavnost poutního místa Marie Celly, v Brně 1857; pět svazků Horlivého a veselého budíčka

v rodinách křesťanských, v Brně 1856, 1857 a 1858; devět ročníků kalendáře Moravana uveřejňovaného dědictvím sv. Cyrilla a Methodia v Brně, 1852—1860; čtvero svazků Zpráv o všeobecných sjezdech jednoty katolické na Moravě 1851—1854; Svátost biřmování, v Praze 1867; Životopis kněze Tomáše Procházky, v Brně 1863; „Svadba v národě českoslovanském,“ druhé vydání v Olomouci, 1866; Posvátná kazatelna, doposud 11 ročníků, v Olomouci 1864—1874; Škola a Církev, v Praze 1868; Manželství, v Praze 1868. V řadě těchto spisů r. 1868 vydal Kulda mimo jiné také Církev a společnost od dr. Jana Bílého a byl pro to co vydavatel se spisovatelem od c. k. zemského soudu v Praze souzen, ale po dvoudenním veřejném líčení pře za nevinna prohlášen. Konečně vydány jsou od něho: Národní pověry a obyčeje v okolí Rožnovském na Moravě, v Časopisu Matice Moravské 1870—1871; Radosti a žalosti papeže Pia IX., Českým spolkem tiskovým v Praze 1871; 6. a 7. ročník kalendáře Poutníka a 2. i 3. ročník SvatoVáclavského kalendáře, v Praze 1874—5, nákladem tiskárny Cyrillo-Methodějské, a Památka na 900leté jubileum založení prestolu biskupského, v Praze 1874, spolkem tiskovým. Jak přehled těchto prací dokazuje, jest Kulda muž nevšedně činný.

V obcování soukromém poutá Kulda slovanskou neličenou srdečností, ochotností a klidností. V životě veřejném osvědčuje se však vzornou statečností v hájení přesvědčení svého. Jeho pak vlastenecké zásluhy jsou tak četné, že bude povždy s úctou jmenován v počtu národních buditelů našich.

F. Z.

O B S A H.

Moravské národní pohádky a pověsti z okolí Rožnovského.

(Dokončení.)

	Stránka
59. O jedné vdově	3
60. O jednom vojákově	8
61. O špiritusovi	13
62. Dvě sestry služky	15
63. Dvě klubička	19
64. Zeman z otroctví vysvobozený	26
65. Kůzlíř	30
66. Sklenný vrch	34
67. Dvě dítek	37
68. Řezník a dráč	39
69. Král Zemiráj	40
70. Švec	48
71. Nábožný kovář	51
72. Kovář a jeho anjel strážce	54
73. Chytrý uhlíř	56
74. Dva ševci kmochácci	57
75. Dva bratři	63
76. Moudré děvče	68
77. Zbojníčka	71
78. Kvitanci	74
79. Dvě Maričky	75
80. Skoupá manželka	80
81. Panenský věnec	81

	Stránka
82. Černokněžník nad černokněžníka	83
83. Čarodějnice I.	88
84. " II.	90
85. " III.	93
86. " IV.	96
87. Smrt Kmotřenka	97
88. Dva tovaryši	101
89. Sen	104
90. Pasák	106
91. Vymožený poklad	107
92. O třech hokynářkách	109
93. Proč pes na kočky vrčí, a proč kočka myši hubí	114
94. Počátek hříbů	116
95. Únos od pluha	117
96. Tajné soudy Boží	119
97. Zlý duch sloužil u sedláka	122
98. Topil se v medě	129
99. V hojnosti zapomínáme na Boha	130
100. Rozmluva zvířat na podzim	131
101. Hloupý Jan a jeho kůň	132
102. Poutnice	144
103. Tři bratří lakomci	149
104. Kdo moc vybírá, přebere	152
105. Ospalý Janek	153
106. O jednom pánovi, co chtěl zkusit žebráky	156
107. Libovnice kočky	157
108. Hloupá žena	160
109. Pastýř	166
110. Moudrý starosta	172
111. Krátký zrak tvorův	178
112. Zakletá rodina královská	180
113. Dábel nad čerta	186
114. Popelůška	191
115. Dobrá rada	196
116. Sprostý Jura	197
117. Kající zbojník	203
118. Statečný Jan a princeska Barka	207
119. Vyslouženec	225
120. Zlá Dora nad čerta	226
121. Baba horší nežli čert, — Věr, to není žádný žert	230

	Stránka
122. Malý poklad chodí za velkým	231
123. Čtvero bratří	233
124. Po smrti	237

Národní pověry a obyčeje v okolí Rožnovském na Moravě.

Předmluva k prvnímu vydání	241
I. Nadpřirozené bytosti	243
1. Ďáblové čili duchové zlí	—
2. O tajných pokladech	248
3. Skřítek, v okolí Rožnovském: špiritus, špírek, lučec, čertík, rarášek	253
4. Světloňoši	256
5. Vodníci	257
6. Věštice	263
7. Mora čili Můra	265
8. Smrt	266
9. Patoš	—
10. Slibka	267
II. Lidé nadpřirozené činnosti	268
1. Čarodějníci	—
2. Čarodějnice	270
3. Zaklínači	274
4. Dráči	276
III. Obyčeje a pověry národní k jistým dobám roku církevního slušící	277
1. Den sv. Ondřeje	—
2. Den sv. Mikuláše	278
3. Den sv. Lucie	280
4. Štědrý den a štědrý večer	282
5. Slavný hod Božího narození	288
6. Slavnost sv. Štěpána	290
7. Neděle smrtelná	295
8. Den sv. Filipa a Jakuba	299
9. Den sv. Jana Křestitele	301
10. Pověry k jiným dnům slušící	303
IV. Obyčeje, pověry a pořekadla domácí a polního hospodářství se týkající	305

	Stránka
V. Obyčeje a pověry při dobytkařství .	313
VI. Zábavy a podniky obecné i rodinné .	319
1. Přístva	—
2. Koněiny	322
3. Hody	324
4. Pobaba	325
5. Záležitosti milostné	326
6. Obyčeje a pověry svatby se týkající	328
7. Křest a poloha (kout)	330
8. Nemoci a smrt	332
VII. Hry v okolí Rožnovském	336
1. Hra na mžik	338
2. " " slepou babu	—
3. " " škrbal	339
4. " " zlatý prsten	340
5. " " ptáky	341
6. " " čertovu báni	342
7. " " řapku	—
8. " " zámek	343
9. " " Korytánka	—
10. " " žalobníka	344
11. " " blechu	345

~~~~~